

ADVOCATENBLAD SINDS 1918

ACHTERGROND
Pro bono raakt
zoetjes in zwang

KRONIEKEN
Formeel en materieel
strafrecht

ACTUEEL
Vrees voor extra drempels bij
eigen bijdrage rechtsbijstand

HET VAK IN DE GENEN

Familie tableau

Spraak-
makende
zaken
2016

December 2016

96e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 8 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Sabine Droogleever Fortuyn, Nathalie Gloudemans-Voogd, Francisca Mebius

Advocaat-redactieleden

Leonard Böhmer, Halime Celik, Jack Linssen, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiaan Oberman, Marc Padberg, Theo van Schagen, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2016-8, p.

Aan dit nummer werkten mee

Erik Jan Bolsius, Jiri Büller, Niek Heidanus, Peter Hendriks, Chris van Houts, Sjoerd van der Hucht, Nathalie de Graaf, Jean-Pierre Jans, Lars Kuipers, Annemiek Mommers, Robert Sanders, Huib Struycken, Tatiana Scheltema, Bart van Tongeren, Harry Veenendaal, Flos Vingerhoets, Jaap-Jelle Vollaard, Paul van Wijngaarden

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl.

Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op.

De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070 - 335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024-360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veelevoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagfoto: Jean Pierre Jans

© Sjoerd van der Hucht

PRO BONO

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Lezers van tijdschriften en kranten krijgen in december de nodige terug- en vooruitblikken over zich heen. Het gevaar van overdaad ten spijt doet uw *Advocatenblad* ook een – bescheiden – duit in het zakje. Een aantal jaargangen geleden vatte de redactie het plan op om in de laatste maand *Spraakmakende Zaken* te presenteren, een overzicht van de meest opvallende rechtszaken in dat jaar. Positieve reacties waren het gevolg, waarmee een traditie werd geboren. Aangezien december een maand is van tradities, willen we deze in ere houden. Sabine Droogleever Fortuyn en Francisca Mebius selecteerden twaalf spraakmakende zaken en interviewden vier advocaten die daarbij betrokken waren (pagina 34). Eén van de zaken, het zal u niet verbazen, betrof Geert Wilders. Ook onder advocaten maakte dat proces het nodige los. Niet alleen omdat de vrijheid van meningsuiting nadere juridische invulling heeft gekregen, maar omdat ze verbaasd waren over het groot aantal zittingsdagen dat de rechterlijke macht ervoor uittrok. Het bracht de Groningse advocaat Niek Heidanus ertoe in de pen te klimmen (pagina 53). Op onze website *Advocatenblad.nl* kon hij al op de nodige bijval rekenen.

Waar we ons in het blad richten op achtergrond en verdieping, ligt op de website de nadruk op actualiteit. Zo denken we de kracht van beide informatiedragers optimaal te benutten. Schroom vooral niet onze website te bezoeken op dagen dat u het *Advocatenblad* niet in handen heeft.

Een sterke eigenschap van papier (in ons geval negentig grams mat) is dat foto's goed tot hun recht komen. Dat treft, want qua beeld biedt deze editie veel bekijks. Bezie vooral de foto's bij het artikel over advocatenfamilies (pagina 18). Alleen al zonder de lezenswaardige tekst van Nathalie de Graaf komt u meteen in de familiesfeer die de feestdagen kenmerkt.

Neem ook wat meer tijd voor de illustratie van Flos Vingerhoets (pagina 26) bij het artikel dat Nathalie Gloudemans-Voogd schreef over pro bono-advocatuur. Het zijn vooral de details die het 'm doen. De gelukzalige gezichtsuitdrukking van de kerstman toont nog maar eens aan dat geven belangrijker is dan krijgen. Dat is ook precies wat een van de geïnterviewden in het artikel zegt: je wordt er gelukkiger van als advocaat. Laat dat uw leidraad zijn, mocht u binnenkort van plan zijn goede voornemens te gaan maken.

DEZE EDITIE

Spraakmakende zaken

34

Voor de goede zaak

27

RUBRIEKEN

- 3** Redactioneel, Colofon
- 6** Het Dilemma, Tweets, Poll
- 7** Cijfers, Citaat, Column
- 9** In Beeld
- 15** Ter Zitting
- 25** Gezien
- 30** Frisse Neus
- 45** Lawyers for Lawyers
- 47** Canon: Staatsman
boven alles

Van der Meer verdeelt de taart

ACTUEEL

- 10** Eigen bijdrage rechtsbijstand:
Vrees voor extra drempels
- 16** Divorce Challenge:
Van vechtscheiden naar
echtscheiden
- 43** Commissie evaluatie
puntentelling: Van der Meer
verdeelt de taart

COVERSTORY

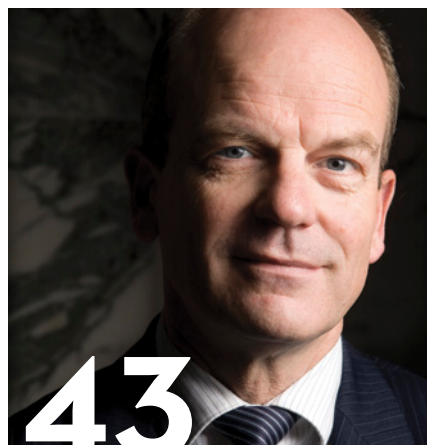
- 18** Advocatenfamilies

ACHTERGROND

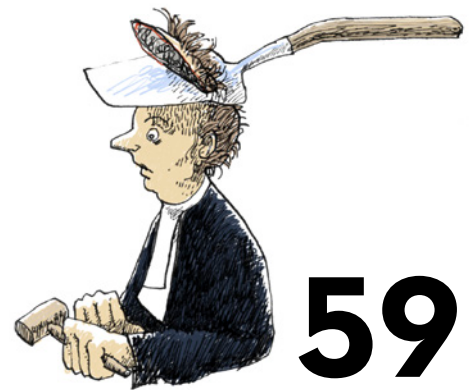
- 27** Voor de goede zaak:
Pro bonocultuur in Nederland

JAAROVERZICHT

- 34** Spraakmakende zaken

43

59 Kronieken strafrecht

JURIDISCH

- 48** Analyse: Wet inning
verkeersboetes in strijd
met onschuldbeginsel
- 53** Opinie: Meer, meer, meer...
- 57** Even opfrissen:
De proeftijd

KRONIEKEN

- 61** Formeel strafrecht
- 83** Materieel strafrecht

VAN DE NOVA

- 97** Ordeberichten
- 105** Ondertussen op
het Binnenhof
- 107** Transfers
- 112** Van de tuchtrechter
- 114** Ten slotte: column
Bart van Tongeren

REDBREAST

LITIGATION FINANCE

Als de kosten van de zaak het probleem zijn.

Redbreast financiert omvangrijke procedures in commerciële geschillen in binnen- en buitenland. Indien u zich afvraagt of een zaak in aanmerking komt, neem contact op met Rein Philips op 020 891 2100 óf mail naar rein.philips@redbreast.com.

www.redbreast.com

HET DILEMMA

Wat nou als je verliefd wordt op een kantoorgenoot?
Hoe ga je daarmee om? Drie advocaten geven hun visie.

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD

Werner Altenaar, advocaat bij Lexman
Advocaten in Apeldoorn en voorzitter
van Stichting Jonge Balie Nederland

‘Ga niet stiekem doen’

‘Het is natuurlijk heel mooi als mensen verliefd worden. Tegelijkertijd moet je als professional er voor waken dat je professionaliteit er onder lijdt. Mensen zien toch dat je verliefd bent. Ga niet stiekem doen; zo voorkom je roddel, achterklap en speculatie. En kijk met je leidinggevende naar een oplossing, bijvoorbeeld dat jullie op verschillende secties gaan werken. Je stelt je denk ik toch anders op als de liefde van je leven naast je zit. Als je dan veel samenwerkt, reflecteert dat ook op het team. Dus houd afstand, *Chinese walls* bijna, en als het echt niet gaat: wissel van kantoor.’

Femke van Venetien, advocaat bij
Advocaat Boer in Zeist

‘Het kan best lastig zijn’

‘Laatst complimenteerde een cliënt mijn kantoorgenoot. Ik heb niet verteld dat we al jaren bij elkaar zijn en hij ook mijn echtgenoot is. We lopen er niet mee te koop dat we getrouwd zijn. Ik gebruik zijn achternaam ook niet en we zijn niet klef op kantoor, dus het valt niet op. Kantoor is kantoor en thuis is thuis. Maar het kan best lastig zijn. Mijn man is ook mijn baas en mijn patroon. Als hij uiteindelijk zegt: die brief gaat zo de deur niet uit, dan heb ik me daaraan te conformeren. Daar moet je wel tegen kunnen.’

Daniël Maats, arbeidsrechtadvocaat bij BvdV
Advocaten en Belastingadviseurs in Utrecht

‘Let op bij een overstap’

‘Een relatie met een kantoorgenoot moet kunnen. Als signaal zou ik in het personeelshandboek een meldplicht opnemen. Een overstap kan wel problemen opleveren. Zo wilde een senior medewerkster huurrecht werken bij een concurrerend kantoor op de Zuidas. Haar potentiële werkgever vroeg of ze een relatie had met een huurrechtspartner van haar eerste kantoor; dat zou een groot probleem zijn. Ze ontkende en trad in dienst, maar een jaar later kwam haar relatie toch uit. De kantonrechter ontbond die arbeidsovereenkomst. De relatie tussen advocaten van concurrerende secties kon tot loyaliteitsconflicten leiden en de medewerkster was niet open geweest. Dat kan dus consequenties hebben.’

@ADVOCATENBLAD

Adequate column van
@MatthijsKaaks in het
@Advocatenblad
@JanVlug1

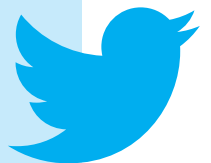
Nuttig artikel over business
development in @Advocatenblad,
altijd goed om hier weer even bij stil
te staan
@EvandeKuilen

Interessante kroniek insolventierecht
in @Advocatenblad, o.a. over
verlies separatistenpositie.
#faillissement
@MrBrunninkhuis

Trots, onze geweldige
secretaresse in het
@Advocatenblad,
morgen handtekening vragen ☺
fb.me/2Y0ztZxDI
@AdvocaatBoer

Lezenswaardig artikel
in @Advocatenblad. het
advocatenbestaan is veeleisend.
#burnout ligt altijd op de loer.
@briedecassese

Als je in het @Advocatenblad staat,
dan weet je dat het écht is!
@mevrouwadvocaat

POLL

Wilders lijkt de rechtspraak
in de houdgreep te hebben,
schrijft Niek Heidanus op pagina
53. Zijn cliënt kreeg maar
twintig minuten, terwijl voor
het ‘minder-minder’-proces
achttien zittingsdagen werd
uitgetrokken. Wat vindt u?

Ja, rechters laten
zich voor Wilders’
media-campagne-karretje
spannen. **61%**

39% Nee, dit
zijn appels en peren.

(Uitslag op basis van 107 stemmen
via Advocatenblad.nl)

CIJFERS

75
/
37

IT-investeringen van advocatenkantoren sluiten niet aan bij de behoefte van de cliënt. Zo zegt 75 procent van de klanten behoefte te hebben aan online modellen, terwijl slechts 37 procent van de advocatenkantoren dat biedt.

Bron: *The Looking Glass Report 2016 – Raising the bar*, van onderzoeksbureau Winmark in samenwerking met advocatenkantoor Eversheds.

CITAAT

‘Petrus begroet een advocaat aan de hemelpoort: U bent 65 en daarom overleden. De advocaat: Ik ben 35, geen 65. O, zegt Petrus, dan hebben we waarschijnlijk uw uren bij elkaar opgeteld.’

Minister Van der Steur vertelt een mop in de Eerste Kamer om aan te geven dat uren schrijven bij advocaten in het bloed zit.

COLUMN

DOOR / HARRY VEENENDAAL

U MISSCHIEN?

De kandidatenlijsten voor de komende verkiezingen doorbladerend, zijn vooralsnog bijzonder weinig (ex-)advocaten te bespeuren. Dat is problematisch. Deze tijd van gepolariseerd politiek landschap en een EU die onder druk staat, vertoont interessante parallellen met de jaren dertig. Niet als waarschuwing voor ‘opkomend fascisme’ of een ‘nieuwe Hitler’, maar als appel aan advocaten om volksvertegenwoordiger te worden op het moment dat sommige partijen onze parlementaire democratie willen vervangen.

In 1936 vindt een ‘Dexit’ plaats door Duitsland uit de Volkenbond die qua donderslag vergelijkbaar is met de Brexit uit de EU. De Volkenbond strandt uiteindelijk omdat de lidstaten niet bereid zijn om nationale soevereiniteit af te staan aan een supranationaal orgaan. Precies het argument van de tegenstanders van de EU. In 1936 volgt een verdeeld Nederland de degeneratie van de Volkenbond. Het eigen politiek bestel is sinds de economische crisis in 1929 ver uiteengedreven. Een situatie die vergelijkbaar is met het huidige verdeelde politieke landschap, mede als gevolg van de economische, migratie- en EU-crisis.

De roep op om een daadkrachtige overheid die ‘voor Nederland kiest’ wordt zowel in 1936 als nu breedgedragen. In 1936 stelt de RKSP vast dat de kiezer zich niet meer vertegenwoordigd voelt door de traditionele politieke partijen. Hierdoor ontstaan splinter- en *one issue*-partijen met als

gevolg politieke polarisatie. Daardoor kan uiteindelijk ook in Nederland een ‘sterke man’ democratisch aan de macht komen. Geluiden die we nu ook horen bij de PvdA, het CDA en de VVD.

In 1936 wordt het lage opleidingsniveau van de Kamerleden gezien als een van de oorzaken van het gebrek aan vertrouwen in de volksvertegenwoordiging. De CHU wil dat juist advocaten verleid worden om de politiek in te gaan als buffer tegen extremisme. De kiezer ziet vaak weinig terug in een regeerakkoord en ervaart dit als leugenachtigheid van zijn vertegenwoordigers. Zwakke parlementsleden zijn niet in staat dit uit te leggen. Advocaten kunnen dat bij uitstek omdat zij de hoeders van de rechtsstaat zijn. Dit argument lezen we helaas in geen enkel verkiezingsprogramma voor de landelijke verkiezingen in maart 2017.

Net als in 1936 gaan nu ook stemmen op om de parlementaire democratie aan te passen of te vervangen. Maar in 1936 zijn door politieke denktanks reeds alle denkbare stelsels doorzocht en besproken. Conclusie: de parlementaire democratie is en blijft de beste staatsvorm.

Na 1936 treden verhoudingsgewijs veel advocaten tot het parlement toe. Heeft dat een dempend effect gehad op het beperkt extremisme in Nederland? Ik wil het graag geloven. Laten we het bij de komende verkiezingen testen: maar dan moeten advocaten wel volksvertegenwoordiger willen worden. U misschien?

ONS VERTAALTEAM STAAT VOOR U KLAAR

Juridisch vertalen, een vak apart!

Er zijn genoeg redenen te bedenken waarom u 's avonds om 21.00 uur een juridisch vertaalbureau nodig heeft. JMS Textservice is altijd bereikbaar en beschikbaar om

direct met uw vertaalopdracht aan de slag te gaan en ook binnen korte deadlines de juiste kwaliteit te leveren.

Zo wordt uw deadline onze zorg.

T 0299-351851 | E info@jmsdtext.nl | W www.jmsdtext.nl

ADVOCaat CENTRAAL

SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

“ Het is een betrouwbaar, overzichtelijk en gebruiksvriendelijk product ”

mr. H. van der Wege
Hest van de Wege &
van Asten Advocaten

Tel. (035) 543 55 66

www.advocaatcentraal.nl

Telefoonservice voor de advocatuur

Telefoonservice

Agendabeheer

Opvang Overflow

Wij werken voor +200 advocatenkantoren, kennen de juridische terminologie en werken discreet

Call Care Nederland | 010 – 280 3333 | info@callcare.nl | www.callcare.nl

Advocaat-
stagiaire

en/of

Advocaat-
medewerker

M/V

Moeliker & Platteeuw Advocaten

Moeliker & Platteeuw Advocaten in Middelburg is in 2006 opgericht door twee ervaren advocaten. Het kantoor heeft een uitsluitend commerciële praktijk. Tot onze cliëntèle behoren particulieren, kleine, middelgrote en grote (internationale) ondernemingen alsmede instellingen in de (semi-)publieke sector.

De praktijk richt zich op een beperkt aantal specifieke rechtsterreinen, in het bijzonder het ondernemingsrecht, arbeidsrecht, insolventierecht, onderwijsrecht, (ruimtelijk) bestuursrecht en de civiele procespraktijk. Wij beoefenen op professionele wijze de praktijk zonder dat dit ten koste gaat van een plezierige en informele werksfeer.

In verband met de groei van onze praktijk zijn wij op zoek naar een enthousiaste **advocaat-stagiaire en/of advocaat-medewerker** die in staat is zelfstandig te werken, met name in de insolventie- en arbeidsrechtpraktijk. Wij bieden, naast goede arbeidsvoorwaarden, een aangename werkplek in een monumentaal pand in het centrum van Middelburg.

Hoogstraat 16
4331 KR Middelburg

T: 0118 501010

F: 0118 618855

info@mpadvocaten.nl
www.mpadvocaten.nl

Uw sollicitatiebrief, vergezeld van een curriculum vitae, kunt u binnen twee weken na verschijning van dit blad richten aan Moeliker & Platteeuw Advocaten t.a.v. mr. J.A. Platteeuw, Hoogstraat 16, 4331 KR Middelburg, bij wie ook telefonische informatie kan worden verkregen.

IN BEELD

DE ALLERGOEIESTE

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD BEELD / MARK RICHTER

Taal is een van de belangrijkste wapens van de advocaat. 'Meesterlijk gesproken' was dan ook een dankbaar thema voor het meest recente Jonge Balie Congres. Niet de minsten verschenen op het podium van de Haarlemse Philharmonie: Maarten Feteris, Twan Huys, Jort Kelder. Feteris sprak over plechtstatig taalgebruik, Huys ging in op de Amerikaanse

verkiezingen en Kelder praatte de dag bij elkaar. Vooral de oproep van Hoge Raad president Feteris om normaal te doen bij het overtuigen van rechters resoneerde bij het publiek. Maar 'de allergoeiste' trad na middernacht aan. Alle ballen verzamelden zich voor het podium waar 'gekker dan gekst' Def Rhymz zijn hits vertolkte. De taalkunstenaar leerde Nederland ooit wat 'doekoe'

betekent. Daarmee scoorde hij in 1999 als eerste Nederlandstalige rapper een nummer 1-hit. Dat konden de aanwezige advocaten zich maar al te goed herinneren. Terwijl Def over het podium stuitte, gaf de jonge balie zich over aan *bubbling* op de nostalgie. En op aandringen van de rijmende *master of ceremonies* zakten de aanwezigen lekker door, door, door...

EIGEN BIJDRAGE RECHTSBIJSTAND VREES VOOR EXTRA DREMPELS

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN

Sociaal advocaten hebben gemengde gevoelens bij het kabinetsplan om de eigen bijdrage door de Raad voor Rechtsbijstand te laten innen. De verschuiving van het incassorisico betekent een verlichting. Tegelijkertijd zijn ze bang dat rechtzoekenden te maken krijgen met een extra barrière.

Ik doe nu een zaak waarin ik het afgelopen halfjaar zeven toevoegingen heb aangevraagd. Niet omdat het leuk is om te procederen, maar omdat de situatie erom vraagt. Het gaat om een complexe echtscheidingsprocedure, waar gedrags- en omgangszaken maar ook ondertoezichtstelling en

uithuisplaatsing uit voortvloeiden.' Sanne van Oers (Van Schie advocaten, Nijmegen) doet veel toevoegingszaken op het gebied van personen- en familierecht, strafrecht, BOPZ en jeugdrecht. Ze maakt zich zorgen over de bezuinigingen op de rechtshulp. De eigen bijdrage voor rechtzoekenden is de afgelopen jaren sowieso al verhoogd.

In 2013 is ook nog eens de anticumulatieregeling afgeschaft, waardoor toevoegingsgerechtigden die binnen een halfjaar opnieuw in een of meer zaken partij zijn, niet langer een korting krijgen. 'Voor de zeven toevoegingszaken is mijn cliënt een paar duizend euro kwijt. Ze heeft dat bedrag niet en heeft dus nog niet betaald.'

Inkomensnormen en eigen bijdragen reguliere toevoeging in euro's, normen 2016

Fiscaal jaarinkomen gehuwd, samenwonend of eenoudergezin	Eigen bijdrage zonder korting	Eigen bijdrage met korting	Fiscaal jaarinkomen alleenstaand
Gelijk aan of minder dan 25.600	196	143	Gelijk aan of minder dan 18.400
25.601 t/m 26.600	360	307	18.401 t/m 19.100
26.601 t/m 27.900	514	461	19.101 t/m 20.100
27.901 t/m 31.100	669	616	20.101 t/m 22.000
31.101 t/m 36.800	823	770	22.001 t/m 26.000

Bron: Raad voor Rechtsbijstand

Advocaten kiezen er geregeld voor de eigen bijdrage kwijt te schelden of een betalingsregeling te treffen, blijkt uit een rondgang. 'Als het er echt niet in zit, innen we geen eigen bijdrage,' zegt Hein Vogel, voorzitter van de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN). Dat is overigens niet tuchtrechtelijk verwijtbaar. Een dekenbezwaar over het structureel niet-innen van de eigen bijdrage verklaarde het Hof van Discipline in een uitspraak van 10 april 2015 ongegrond.

Het kabinet vindt echter dat burgers de eigen bijdrage echt moeten betalen. Daarom is het van plan de inning te laten uitvoeren door de Raad voor Rechtsbijstand, in navolging van het advies van de commissie-Wolfsen. Volgens Van der Steur brengt dat advocaten jaarlijks naar schatting tussen de 10 en 20 miljoen euro op.

SCHULDEN

Politiek ligt dat echter gevoelig. Hoever moet je gaan bij het incasseren? De Tweede Kamer wil voorkomen dat rechtzoekende burgers zonder geld ook nog eens de deurwaarder op de stoep krijgen omdat ze hun eigen bijdrage niet hebben betaald. De Raad voor Rechtsbijstand zal om die reden een hardheidsclausule toepassen bij het innen van de bijdrage, schreef justitieminister Van der Steur (VVD) eind mei aan de Tweede Kamer. 'Naast de inkomensafhankelijke

hoogte van de eigen bijdrage zal de raad daarbij ook over de mogelijkheid blijven beschikken om rechtzoekenden die – gelet op hun individuele omstandigheden – zelf niet in staat kunnen worden geacht om de laagste eigen bijdrage te betalen, hiervan volledig vrij te stellen (nihilstelling). Daarnaast wordt het mogelijk dat de raad in bijzondere gevallen een passende betalingsregeling kan treffen.' Welke voorwaarden de Raad voor Rechtsbijstand verbindt aan een betalingsregeling of een nihilstelling, is nog niet duidelijk. 'We zijn nog bezig met de uitwerking. Die zal een plek krijgen in een algemene maatregel van bestuur. Er wordt, zoals Wolfsen adviseert, gedacht aan situaties waarbij het netto-inkomen van de rechtzoekende onder de beslagvrije voet zit,' laat een woordvoerder van het ministerie van Veiligheid en Justitie weten.

Sociaal advocaten hebben er gemengde gevoelens bij. De verschuiving van het incassorisico is voor hen een verlichting. Tegelijkertijd vrezen ze dat het verstrekken van toevoegingen zal afhangen van de vraag of een cliënt zijn of haar eigen bijdrage betaalt. Van der Steur beloofde de Tweede Kamer in september dat de al dan niet succesvolle inning van de eigen bijdrage

geen belemmering zal zijn voor de behandeling van de zaak. PvdA-Kamerlid Jeroen Recourt is daardoor niet helemaal overtuigd. 'Ik heb in datzelfde debat gezegd dat als dit niet goed wordt geregeld, ik ondanks de evidente voordelen voor de advocatuur liever vasthoud aan het oude systeem omdat de nadelige gevolgen dan te groot zijn.'

KWETSBAREN

De twijfel wordt vooral gevoed door de angst dat rechtzoekenden in hun gang naar de rechter te maken krijgen met extra drempels. Reinier Feiner, bestuurslid van de VSAN, zegt: 'Het moet geen instrument van de overheid worden om het beroep op gefinancierde rechtsbijstand af te remmen. Dan snijd je de weg naar

'Het moet geen instrument worden om het beroep op rechtsbijstand af te remmen'

rechtsbijstand af.' Voorzitter Hein Vogel vraagt zich af hoe het zal gaan met mensen die hun eigen bijdrage niet kunnen betalen. 'Sommige mensen zitten ver in de schulden. Tegelijkertijd is hun schuldsanering nog niet officieel begonnen. Op het moment dat de eigen bijdrage op een grotere afstand wordt geïnd, is de ►

kans groot dat er minder ruimte is om dat innen te *finetunen* op de situatie.'

De VSAN weet zich in elk geval gesteund door de linkse fracties in de Tweede Kamer. PvdA'er Recourt: 'Juist de meest kwetsbaren zouden door een rigide gehanteerde regeling voor kwijtschelding hun recht niet kunnen halen en dat is niet acceptabel.'

De eigen bijdrage bedraagt voor huishoudens in de laagste inkomensgroep 196 euro (zie kader op pagina 11). Rechtzoekenden die hun probleem eerst aan het Juridisch Loket hebben voorgelegd, ontvangen een korting van 53 euro. Overigens is het kabinet van plan deze regeling af te schaffen en toevoegingsgerechtigden standaard de korting te geven. De eigen bijdrage voor de hoogste inkomensgroep in reguliere toevoegingszaken is ruim 800 euro. De ei-

gen bijdrage in scheidingsgerelateerde zaken ligt hoger (zie kader op pagina 12). Voor de laagste inkomensgroep bedraagt deze 287 euro, inclusief korting. 'Onbegrijpelijk', vindt Augusta van Haga, bestuurslid van de vereniging Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS). 'Waarom de bijdrage in echtscheidingszaken hoger moet liggen dan in andere aan-gelegenheden, zien we niet.' SP-Kamerlid Michiel van Nispen vindt de eigen bijdragen op dit moment überhaupt veel te hoog. 'De voorgestelde verlaging van de korting van 53 euro van de regering is onvoldoende. De SP stelt daarom voor de tarieven met dertig procent te verlagen. Dat er voor personen- en familierecht nog hogere bijdragen gelden dan voor andere rechtsgebieden is niet gerechtvaardigd. Die zouden naar beneden moeten worden bijgesteld.'

Van Nispen, gesteund door Judith Swinkels (D66), vreest dat midden-inkomens moeilijk toegang tot het recht krijgen. Ze vallen buiten de gefinancierde rechtsbijstand en een commerciële advocaat is voor hen vaak te duur, stelt hij. Dit najaar dienden de beide Kamerleden een motie in waarin ze de regering vroegen uit te zoeken wat de effecten zijn van een verruiming van de inkomensgrenzen voor gesubsidieerde rechtsbijstand. Van der Steur ziet echter geen noodzaak tot zo'n verruiming. Rechtzoekenden met een juridisch conflict kiezen vaak voor een alternatieve weg, schreef hij de Kamer in reactie op de motie. Daarbij kost verhoging van de inkomensgrens volgens Van der Steur de schatkist 2,6 tot 9 miljoen euro per jaar. Een bedrag dat niet binnen zijn begroting past. En dus houdt hij zijn hand op de knip. ■

Inkomensnormen en eigen bijdragen scheidings(gerelateerde) toevoeging in euro's, normen 2016

Fiscaal jaarinkomen gehuwd, samenwonend of eenoudergezin	Eigen bijdrage zonder korting	Eigen bijdrage met korting	Fiscaal jaarinkomen alleenstaand
Gelijk aan of minder dan 25.600	340	287	Gelijk of minder dan 18.400
25.601 t/m 26.600	412	359	18.401 t/m 19.100
26.601 t/m 27.900	566	513	19.101 t/m 20.100
27.901 t/m 31.100	720	667	20.101 t/m 22.000
31.101 t/m 36.800	849	796	22.001 t/m 26.000

Bron: Raad voor Rechtsbijstand

ALLE WIJZEN NAAR HET OOSTEN.

KienhuisHoving brengt je verder. Naar Enschede, het dynamische centrum van Twente. Waar de business bloeit en genieten van het leven een grondrecht is. Op een terras op de Oude Markt, een van de vele landgoederen of gewoon thuis, in je eigen achtertuin. Lekker leven is hier niet moeilijk. Een uitdagende baan vinden evenmin. Wij zijn altijd op zoek naar talentvolle en ondernemende collega's. Kijk voor al onze vacatures op www.kienhuishoving.nl. Ook laten we je graag ons Wetboek van het Oosten zien!

Aantjes Zevenberg
ADVOCATEN

CASSATIE
IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes
aantjes@aanjeszevenberg.nl

Mr. F.I. van Dorsser
vandorsser@aanjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.azcassatie.nl

Procederen in Oostenrijk?

Wijkamp Advocatuur / Advokatur GmbH
Nederlandstalig advocatenkantoor gevestigd in Oostenrijk.

Meerdere advocaten
Meerdere specialismen
Communicatie in de Nederlandse taal.

A-6460 Imst, Sirapuit 7 Oostenrijk
T: +43 (0) 5412 / 64640 F: +43 (0) 5412 / 64640-15
M: office@wijkamp-advocatuur.com W: www.wijkamp-advocatuur.com

ADVOCAAT CENTRAAL

SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

“ AdvocaatCentraal is een overzichtelijk en gebruiksvriendelijk systeem ”

mr. J. Backx
Backx & Ripmeester
Verzekerings-advocaten

Tel. (035) 543 55 66 www.advocaatcentraal.nl

professional partner
in foreign and
international law

✉ info@iji.nl
☎ 070 - 346 09 74
🐦 [in](https://www.linkedin.com/company/iji)

Het Internationaal Juridisch Instituut adviseert sinds 1918 rechters, advocaten en notarissen over internationaal privaatrecht en buitenlands recht

- ✓ Vermogensrecht
- ✓ Familierecht
- ✓ Internationaal procesrecht
- ✓ Uitwinning zekerheden
- ✓ Faillissementsrecht
- ✓ Aansprakelijkheidsrecht

Kijk voor een compleet overzicht van onze diensten op www.iji.nl

TER ZITTING

BIGAMIE

DOOR / LARS KUIPERS

Gedreven door zijn kinderwens trouwde meneer A. in Marokko met een tweede vrouw, met toestemming van de Marokkaanse rechter. Maar de Nederlandse rechter denkt er anders over.

‘Marokko is echt geen bananenrepubliek,’ zegt de advocaat. ‘De wetgeving is gebaseerd op die van Frankrijk. Kunt u dan als rechtbank zeggen: die accepteer ik niet? Dan stelt u de Nederlandse wet boven de Marokkaanse.’

Meneer A., zijn cliënt, staat terecht voor bigamie. Getrouwd in Nederland ging hij in 2012 in Marokko een tweede huwelijk aan. Zijn doel: een kind krijgen. Dat was hem in 22 jaar huwelijk met zijn eerste echtgenote niet gelukt. In Marokko vroeg hij aan de rechter toestemming om te scheiden en opnieuw te trouwen. Scheiden mocht niet, maar de rechtbank gaf hem zes maanden tijd om een tweede vrouw te vinden om mee te trouwen. En dat lukte; zijn familie arrangeerde een huwelijkskandidate.

In 2013 deed de eerste echtgenote van meneer A. in Nederland aangifte van bigamie. Dat soort zaken doen we hier niet, zei de politie aanvankelijk, en ook het OM wilde niet vervolgen. Maar na een artikel 12-straflucht staat meneer A. hier dan toch, gescheiden van zijn eerste vrouw en vier jaar na zijn tweede huwelijk, voor de meervoudige kamer in Utrecht.

Hoe zelden vervolging voor bigamie ook voorkomt, voor de officier van justitie is de zaak duidelijk. Ze eist een boete van 750 euro en twee maanden voorwaardelijk.

De advocaat, zelf Marokkaans, is minder rechtlijnig. ‘Naar de letter van de Nederlandse wet is mijn cliënt strafbaar en heeft een strafbaar feit gepleegd. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit maar ook de Marokkaanse, mevrouw heeft de Marokkaanse nationaliteit. Dan is de Marokkaanse rechtbank bevoegd, en meneer heeft gehandeld naar de Marokkaanse wet.’

Hij wil dat de rechtbank meneer A. schuldig verklaart, maar zonder straf. ‘Mijn cliënt heeft een blanco strafblad. En zijn misstap, zoals u het zou kunnen noemen, is ingegeven door zijn kinderwens; niet door lust of gebrek aan respect voor mevrouw. Er is geen enkel belang mee gemoeid dat u hem een straf oplegt; noch voor de maatschappij, noch voor meneer, noch voor ieder ander.’

De rechtbank heeft er geen boodschap aan. Normaal gesproken, oordelen de rechters, zou een onvoorwaardelijke celstraf op zijn plaats zijn. Maar omdat het al vier jaar geleden is, omdat het OM eerst niet wilde vervolgen en omdat de kans op herhaling te verwaarlozen is, krijgt meneer A. twee maanden voorwaardelijk.

👍 *Meer weten? Lees een uitgebreide versie op advocatenblad.nl, rubriek Ter Zitting.*

AGENDA

DOORPAKKEN VERMOGENSRECHT

Op de valreep van het nieuwe jaar nog alle twintig PO-punten voor 2016 halen? Dat kan tijdens de cursus Doorpakken vermogensrecht in december. Docenten met ervaring in de advocatuur en de rechtspraak (Coen Drion, Luuk Reurich, Edwin van Wechem en René Klomp) behandelen thema's als schadeberekening en schadevergoeding en strategisch procederen.

Datum: 19 en 20 december 2016.

Locatie: Beatrixgebouw, Jaarbeurs Utrecht.

Ga naar: doorpakkenvermogensrecht.nl voor meer informatie en inschrijving.

NON-VERBALE COMMUNICATIE

Wat niet gezegd wordt, kan van belang zijn. Dat is het onderwerp van de vijfdaagse spoedcursus non-verbale communicatie voor professionals zoals juristen, die op wetenschappelijke grondslag is gebaseerd. Via interactieve seminars met praktijk- en observatieoefeningen krijgen de cursisten inzicht in de manier waarop het lichaam anticipeert op de inhoud en context van een gesprek.

Datum: 9 januari 2017 met vervolgdagen op 23 en 30 januari en 13 en 27 februari 2017.

Locatie: Van der Valk Hotel, Schiphol.

Ga naar: allesoverlichaamstaal.com/aanbod/beroepsgroepen-pro-s/ voor meer informatie en inschrijving.

EXPLOITATIE BIG DATA

De kansen en juridische grenzen van Big Data staan centraal bij het congres Exploitatie Big Data in januari. Recente jurisprudentie, aansprakelijkheid en recente wetgeving, maar ook de mogelijkheden, economische waarde en bedreigingen van Big Data komen aan bod. De bijeenkomst beoogt inzicht te geven in hoe bedrijven (misschien wel uw cliënten) Big Data kunnen exploiteren.

Datum: 19 januari 2017.

Locatie: Jaarbeurs, Utrecht.

Ga naar: euroforum.nl/juridisch/exploitatie-big-data voor meer informatie en inschrijving.

Divorce Challenge

Van vechtscheiden naar echtscheiden

De ideënbus van Divorce Challenge werd overladen met ideeën om vechtscheidingen te voorkomen. Onder de ruim vijfhonderd indieners waren ook tientallen advocaten. Vijf voorstellen van advocaten uitgelicht.

DOOR / FRANCISCA MEBIUS

GEZIN 2.0

Advocaat **Janny van Vonderen** van Zij de Advocaat pleit voor Gezin 2.0. Volgens Van Vonderen heeft het kind in een echtscheiding een eenzame positie. 'Het eigen wereldje komt op de kop te staan en het gevoel van veiligheid komt onder druk. Ouders verliezen in de strijd vaak de belangen van de kinderen uit het oog zonder dat ze dat zelf zien.' De werkwijze van Van Vonderen is er op gericht ouders inzicht te geven in het verschil tussen wat zij willen en wat het kind nodig heeft. 'Daarbij geef ik inzicht in de actie en reactie van het handelen en de gevolgen daarvan voor het kind tot een oplossing. Daarbij staat centraal dat het kind beide ouders ziet. Het kind krijgt een stem door met een professional te praten over de situatie en de behoefte. Ouders blijf je ook na een scheiding. Dat maakt dat je aan een nieuwe relatie moet werken, gericht op de ouderrol.'

DE SCHEIDINGSZANDLOPER

Een pool van samenwerkende professionals die bereid zijn om naar de belangen van beide partijen te zoeken en daarbij motiveren en coachen. Dat is er volgens **Gea Brokking-van Alphen** van Brokking Advocatuur & Mediation nodig om vechtscheidingen te voor-

komen. In haar voorstel introduceert ze de scheidingszandloper. 'Door deskundigen in een vroeg stadium in te schakelen, kan tijdig de juiste actie worden ondernomen. Belangrijke vraag is of partijen in staat zijn hun eigen belangen en die van een ander goed te beoordelen. Ook is er de vraag of partijen bereid zijn met de belangen van de ander rekening te houden. Zijn partijen voldoende op de hoogte van de gevolgen van hun beslissing? Deskundige begeleiding op diverse terreinen is nodig, gevolgd door het samen in kaart brengen en kleiner maken van het probleem. De rechter wordt dan alleen benaderd op slechts die punten waar partijen niet uit komen.'

REGIEZITTING BINNEN VIER WEKEN

De invoering van een regiezitting. Het is de oplossing van advocaat **Sander Baetens** van TRC Advocaten in Veldhoven en 57 andere advocaten van wie velen lid zijn van de vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS). 'Langdurige onduidelijkheid over de gevolgen van een scheiding en trage procedures dragen bij aan escalaties tussen scheidende partijen. Ook ondeskundige begeleiding bij de

afwikkeling van echtscheidingen zorgt voor een bron van conflicten. Om de echtscheidingsprocedure sneller te laten verlopen, is de invoering van een regiezitting binnen vier weken na indiening van een verzoekschrift essentieel. Hiermee wordt de koe direct bij de hoorns gevat, is er rechterlijke begeleiding en is er veel sneller duidelijkheid.' Baetens en zijn collega-indieners vragen in hun voorstel om een gesprek met het ministerie van Veiligheid en Justitie en de Rechtspraak. Ze willen praten over de invoering van een pilot waarbij de regiezitting wordt onderzocht. Daarnaast willen ze in gesprek over de maatregelen die mogelijk zijn om de kwaliteit en vaardigheden van echtscheidingsprofessionals te waarborgen.

© Shutterstock

BETERE VERDELING VAN DE KOSTEN

Advocaat **Marijn Jansen** van Het Raethuys Advocatuur in Roden pleit voor een betere verdeling van de (juridische) kosten bij scheiding. Partijen, zowel op toevoeging als degenen die een advocaat zelf betalen, krijgen volgens hem onvoldoende financiële prikkels om af te zien van nodeloze procedures. 'Rechtbanken leggen zelden of nooit een veroordeling in de proceskosten op als het om voormalige partners gaat. De eigen bijdragen bij een toevoeging en de griffierechten zijn de laatste jaren verhoogd, maar dat belet slechts ten dele het beginnen van een procedure. Is deze eenmaal gestart, dan hebben partijen te weinig financiële risico's om af te wegen wanneer escalatie wenselijk is en wanneer

niet. Een proceskostenveroordeling bij verlies van een procedure zou standaard moeten zijn. Eventueel door een apart (lager) forfait in personen- en familierechtzaken.'

HOLISTISCH SCHEIDEN

Advocaat **Petra Beishuizen** van Delissen Martens denkt dat de toekomst binnen het familierecht in het holistisch scheiden ligt. 'Holistisch recht is van praktijkbeoefening waarbij de advocaat zich openstelt, hart en ziel verbindt wanneer hij bezig is met zijn werk. Door met de cliënten de juiste volgorde in het proces te doorlopen en momenten van overleg en extra informatie in te lassen, zullen de meeste scheidingen in goede banen worden geleid.' Volgens Beishuizen

wil de cliënt anno 2016 harmonie, rust en ruimte om in vrijheid en zonder angst te leven. De veranderende wereld vraagt om een andere aanpak. 'Kennis is via internet voor iedere burger vrij toegankelijk. Advocaten moeten meegaan met het aanbod van digitale zoekmachines, abonnementen op templates en beslisbomen, zodat cliënten zelf kennis kunnen vergaren en hun eigen proces bepalen. De rol van advocaat verschuift van conservatief naar holistisch. Met oog voor relatie, verbinding en compassie in het proces.'

Bij de sluiting van dit blad was nog niet bekend welke ideeën tot winnaar zouden worden uitgeroepen. Op Advocatenblad.nl en Divorcechallenge.nl vindt u de meest actuele informatie. Zie ook pag. 102 voor de NOvA-inzending.

© Jean-Pierre Jans

ADVOCATEN- FAMILIES

De familie Moszkowicz stond model voor de tv-serie *De Maatschap*. Ons land telt meer 'dynastieën'. Zit het dan toch in de genen? Telgen uit drie families over de liefde voor het vak en hun bloedverwanten.

DOOR / NATHALIE DE GRAAF

Jamil Roethof (26), advocaat bij Roethof Advocaten in Arnhem, is de jongste telg uit een grote advocatenfamilie. Niet alleen zijn vader en opa zijn advocaat, ook zijn oom en tante. 'Er heerst een ontspannen sfeer op ons familiekantoor.'

Toen ik afgelopen augustus beëdigd werd als advocaat zaten mijn vader, Ronald Roethof, mijn tante, Machteld Roethof en mijn opa, Max Roethof, in de zaal. Het was de president van de rechtbank niet ontgaan. "Dit is een bijzondere gebeurtenis," zei hij. "Uw familie telt nu drie generaties advocaten. Dat komt niet vaak voor." Het was mijn eigen keuze om rechten te gaan studeren. Ik heb een brede interesse, ben altijd geïnteresseerd geweest in maatschappelijke vraagstukken. Deze studie lag voor de hand, paste gevoelsmatig ook bij mij. Het zullen mijn genen geweest zijn.

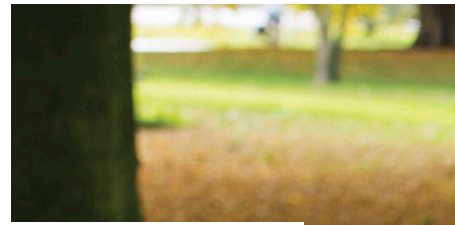
Machteld Roethof (37):

'Achteraf denk ik: het zat er in. Wij hebben allemaal dat advocaten-DNA in ons bloed. Niet dat ik me dat als jong meisje realiseerde toen ik rechten ging studeren, maar met de kennis die ik nu heb zie ik: we hebben als familie één gemene deler. Het niet opgeven, het altijd willen doorgaan, het niet zomaar "nee" of "onmogelijk" accepteren. Het doorknoken om maximaal resultaat te bereiken, hebben we meegekregen van mijn vader. Hij heeft zich vanuit een enorme achterstandspositie opgewerkt. Eerst tot politieagent in Suriname en daarna - op latere leeftijd - tot advocaat in Nederland. Hij deed in de jaren zeventig grootschalige strafzaken toen hij met mijn moeder en zes kinderen besloot terug te gaan naar Suriname. Jarenlang hebben we daar gewoond. Toen hij in Nederland terugkwam, heeft hij alles weer van voren af aan op moeten bouwen. Keihard heeft hij gewerkt. Mijn vader is mijn inspiratie. En het mooie is: hij kan de advocatuur nog altijd niet loslaten, ook al is hij inmiddels 76.'

Ik heb mijn familie tijdens mijn studie nooit om hulp gevraagd. Ja, mijn vader heeft mijn scriptie gelezen, maar dat was puur om te checken op spelfouten. Ik wilde het echt zelf doen. Tijdens mijn studie ben ik wel een paar keer met mijn vader en tante mee geweest naar een zitting. Ik zag hoe zij vol overtuiging hun cliënt verdedigden, in duidelijke en begrijpelijke taal. Op zo'n manier dat de rechter geboeid bleef. Dat wilde ik ook. Ik sta zelf dan ook altijd vol passie te pleiten. Vind het belangrijk om vol voor mijn cliënt te gaan. Dat is ook het leukst aan dit werk: dat ik echt iets voor een ander kan betekenen. Dat ik voor iemand door het vuur kan gaan.

Op ons familiekantoor heerst een ontspannen sfeer. We hebben er twee: op het kantoor in Amsterdam werkt mijn oom Gerald Roethof - en enkele familieleden in ondersteunende functies - en in Arnhem zit ik met mijn vader en tante. Mijn opa van 76 is veel in Suriname, maar verricht als hij in Nederland is graag hand-en-spandiensten. Hij kan de advocatuur maar moeilijk loslaten, haha. Het is heel prettig om met mijn familie te werken. We kennen elkaar door en door en er is compassie als er eens iets niet lukt of als iemand een

dag niet naar kantoor kan komen. We helpen elkaar. Ook is het makkelijk om agendatechnische problemen op te lossen. Dankzij de goede familiebanden is er altijd wel iemand die kan en wil bijspringen. De familie Roethof houdt niet van hiërarchie. Op ons familiekantoor is iedereen gelijk. We werken allemaal keihard, maar er is ook ruimte voor gezelligheid. We zorgen altijd voor een goed gevulde koelkast en tijdens de lunch eten we regelmatig Surinaams of Aziatisch. Dit jaar vieren veel familieleden kerst en oud en nieuw in Suriname, maar we gaan wel vlak voor de feestdagen met het hele kantoor in een goed restaurant eten. Ook tuigen we traditiegetrouw een kerstboom op. Toch houden we werk en privé gescheiden. Op kantoor komt vooral werk ter sprake, maar als we elkaar privé zien dan praten we bij over persoonlijke dingen. Niet bewust hoor, maar dat voelen we blijkbaar zo. Uitzondering is als één van ons een interview geeft op televisie of in de krant. Dan krijg ik vaak wel even een telefoontje, ook al ben ik thuis. "Was de kern van mijn verhaal duidelijk?" vragen we dan aan elkaar. Ik prijs me gelukkig met zo'n fijne familie met wie ik ook nauw samenwerk.' ►

‘L uister eens,’ zei mijn schoonzoon tegen me. Hij had net een relatie met mijn oudste dochter Nicole en we zaten aan tafel tijdens een familie-etentje. ‘Ik zou eigenlijk best eens tegen jou willen procederen.’ Ik moest lachen. ‘Waarom?’ vroeg ik hem. ‘Volgens mij ben jij net zo lastig als ik!’ Het was een grap, maar tegelijkertijd ook de enige keer dat ons werk aan tafel ter sprake kwam. We hebben het niet zo vaak over de advocatuur. Werk is werk en privé is privé. Het verbaasde me dan ook dat beide dochters rechten wilden gaan studeren. Ik was thuis de man die op zondag het vlees sneed, was er weinig toen de kinderen opgroeiden. Het recht was dan ook niet iets wat ze van jongs af aan meekregen. Ja, als ik eens een groot faillissement deed dat veel aandacht trok van de pers, dan vertelde ik er thuis iets over. Zeker als ze erover lazen in de krant. Maar het insolventie- en ondernemingsrecht – waarin ik gespecialiseerd ben – sprak nu niet zo tot de verbeelding dat het een enorm onderwerp van gesprek was. Toen mijn oudste na de middelbare school voor een studie rechten koos,

heb ik wél gezegd dat het een heel brede studie is. En dat dat een goede keuze was, omdat ze er alle kanten mee uit kon. Toen ik zelf rechten studeerde, wist ik ook nog niet wat ik precies wilde. Mijn eerste optie was geenszins de advocatuur. Op de middelbare school vond ik spreekbeurten vreselijk en dan ligt het beroep van advocaat niet in de lijn der verwachting. Toen ik na mijn studie kon kiezen tussen een groot belastingadvieskantoor en een advocatenkantoor met daarbij een huis en een auto was de keuze als pasgetrouwde man echter snel gemaakt. Sindsdien ben ik gegrepen door het vak. ‘Mocht je nou niet weten welke kant je op wilt dan is een paar jaar ervaring in de advocatuur wel een pre.’ Ook dat heb ik tegen beide dochters gezegd. ‘Het staat goed op je cv.’ Dat advies hebben ze ter harte genomen en ze zitten allebei op hun plek. Mijn jongste dochter Michèle is ook voorzitter van Stichting Jonge Balie Nederland geweest. Alhoewel ik ze nooit gepusht heb om de advocatuur in te gaan, ben ik daar stiekem hartstikke trots op. Ik vind het ook leuk dat we ons in dezelfde wereld begeven. Onze

kantoren liggen ver uit elkaar, ik zit zelf in Zwolle, Nicole in Den Haag en Michèle in Utrecht, maar op borrels en partijen kom je elkaar toch tegen. Of ik hoor van collegae dat ze één van mijn dochters hebben gesproken. Vaak gaat dat gepaard met een aantal complimenten. En ja, dat laat een vader natuurlijk niet onberoerd. Maar ons werk is geen gespreksonderwerp in ons gezin. Mijn dochters vragen mij zelden om raad en al helemaal niet aan de kerstdis. Wel worden ontwikkelingen in de advocatuur soms besproken, zoals bijvoorbeeld de recente bezuinigingen. Dat komt met name door mijn functie als deken. Maar daar blijft het bij. Liever geniet ik van mijn kleindochter. Maak niet dezelfde fouten als ik, is iets wat ik weleens denk maar niet zeg. Het is beter als ze het zelf uitvogelen. Ook wat betreft de balans tussen werk en gezin. Mijn dochters en schoonzoon werken ook vaak ‘s avonds en in het weekend. Weet je, dat is inherent aan de advocatuur. Ik vind het bijzonder dat we allemaal hetzelfde beroep uitoefenen. Blijkbaar heb ik toch meer invloed gehad dan ik had gedacht.’ ▶

Nicole Manning (32):

‘Wij gaan regelmatig met de hele familie op vakantie. Dan kijkt niemand vreemd op als iemand zijn mail checkt of even moet bellen voor het werk. Dat is een groot voordeel van één advocatenfamilie zijn: het onderlinge begrip. Toen mijn zusje communicatie moest doen, kreeg mijn vader opeens een grote faillissementszaak waardoor hij die zondag aan het werk moest. Niet iedereen begrijpt dat.’

Met mijn man, die ook advocaat is, heb ik het vaak over ons vak. ‘Wat ik nú toch voor een zitting heb gehad,’ zeg ik dan bijvoorbeeld als ik thuiskom. Ook kennen we veel dezelfde mensen. Dat ik minder vaak met mijn vader over de advocatuur praat, komt puur omdat ik hem minder vaak zie. En omdat ik mijn moeder en middelste zusje niet wil buitensluiten. Toen ik rechten ging studeren, wilde ik bij de VN gaan werken, iets internationaals doen. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan: na mijn stage op een advocatenkantoor had ik mijn roeping gevonden. Mijn genen? Wie zal het zeggen?’

Paul Manning (60), als advocaat verbonden aan Benthem Gratama Advocaten en deken van de orde van advocaten in Overijssel, heeft twee dochters en een schoonzoon die in de advocatuur werkzaam zijn. 'Dat mijn kinderen rechten wilden gaan studeren, kwam als een aangename verrassing.'

Andries Houtakkers (61), verbonden aan Boels Zanders Advocaten in Maastricht, praat regelmatig met zijn vader – oud-advocaat Gérard Houtakkers, over de ontwikkelingen in de advocatuur. Zijn dochter Emma is ook advocaat. ‘Te veel op elkaars lip zitten, vinden we niet verstandig.’

Mijn vader is inmiddels negentig, maar heeft nog steeds een grote interesse in de advocatuur. “Genoeg werk? Interessante zaken?” vraagt hij regelmatig. Ondanks zijn belangstelling zou hij zelf in deze tijd geen advocaat meer willen zijn. Social media? Adverteren? Hij stamt nog uit de tijd van de fax en de bescheidenheid. In zijn tijd telde het voormalige arrondissement Maastricht aanzienlijk minder advocaten dan nu waardoor er een stevigere onderlinge band was. Het was hechter. Ook dat is anno 2016 veranderd.

Het schijnt bijzonder te zijn dat onze familie uit drie generaties advocaten bestaat. Zelf ervaar ik dat niet zo, voor mij is het normaal. Alhoewel ik thuis niet veel over mijn werk sprak, riep mijn dochter op haar zestiende dat ze ook advocaat wilde worden. Ik heb het niet aangemoedigd, maar vond het wel leuk. Toch was haar keuze voor de advocatuur geen vanzelfsprekendheid. Mijn andere drie kinderen hebben voor een totaal andere richting gekozen. Eén is er tandarts, twee werken er in de communicatie. Emma trad in mijn voetsporen en koos net zoals ik voor het arbeidsrecht. Wel hebben we er bewust voor gekozen om niet bij elkaar op kantoor te werken. Te veel op elkaars lip zitten, lijkt ons niet verstandig. Om die reden

heb ik zelf vroeger getwijfeld of ik bij mijn vader op kantoor wilde werken. Er kwam een plekje vrij, maar samen in dezelfde maatschap? Zou dat wel werken? Mijn passie lag na mijn studie meer in het bestuurlijke en ik had eerst een korte tijd als ambtenaar gewerkt. Maar ik wist al snel: dit is het niet. Ik vond het werk eentonig en saai. Ik besloot de advocatuur in te gaan en solliciteerde bij verschillende kantoren. En toen diende die plek bij mijn vader zich aan. Ik doe het, dacht ik. Om enkele dagen later te denken: nee, toch niet. Uiteindelijk hebben mijn vrouw en ik de knoop doorgehakt. In die jaren was mijn vader ook wethouder. We zaten hierdoor niet te veel in elkaars vaarwater. Hij was ook niet mijn patroon.

Mijn dochter en ik zijn allebei gespecialiseerd in het arbeidsrecht. Ik ben specialisatieleider. In die hoedanigheid werken we dus wel samen. We sparren weleens thuis aan de eettafel, maar niet vaak. Het bestuurlijke heb ik overigens niet losgelaten. Ik ben onder meer deken geweest en nu zit ik in de gemeenteraad. Met kerst komen alle vier de kinderen met aanhang bij ons eten. Mijn vader en moeder bezoeken we op eerste kerstdag. Het werk pakken we pas op 1 januari weer op. De advocatuur is boeiend, maar tussen kerst en oud en nieuw werken we op halve kracht. ■

Emma Houtakkers (30):

“Wat lijkt je op je vader! Jij bent vast een geboren advocaat.” Dat is wat ik vroeger vaak hoorde uit mijn omgeving. Ik denk dat ik het advocaten-DNA zeker in mijn bloed heb. Ik houd van kinds af aan al van onderhandelen, ging vroeger vaak met mijn ouders in discussie. Het voor wat, hoort wat-principe was mij niet vreemd. Toen was het met name gericht op het krijgen van kleding, nu pas ik dat toe in mijn werk als advocaat. Alhoewel mijn vader en ik verschillen in aanpak – hij faxt bij wijze van spreken nog, ik doe alles digitaal – zijn we allebei harde werkers en heel oplossingsgericht. We blijven niet te lang hangen in details. Dus ja, dat ik in de voetsporen van mijn vader ben getreden, kan ook eigenlijk niet anders.’

HOGE RAAD DER NEDERLANDEN

De Hoge Raad der Nederlanden is als hoogste rechterlijke instantie in Nederland belast met de cassatierechtspraak op het gebied van het civiele recht, het strafrecht en het belastingrecht. De Hoge Raad is naast zijn taak en bevoegdheid op het gebied van de cassatierechtspraak door de wet belast met een aantal bijzondere taken. Aan de Hoge Raad is een parket verbonden, waarvan advocaten-generaal en de (plaatsvervangend) procureur-generaal deel uitmaken. De voornaamste taak van het parket is het geven van rechtsgeleerde adviezen, zogenoemde conclusies, aan de Hoge Raad. De directeur bedrijfsvoering is onder meer verantwoordelijk voor de (juridisch-) wetenschappelijke ondersteuning aan de Hoge Raad en aan het parket.

Wetenschappelijk medewerkers

sectie civiel v/m 32-36 uur per week

Functie-inhoud

Het betreft een hoogwaardige juridische functie. U verleent bijstand bij het opstellen door de advocaat-generaal van conclusies ten behoeve van de civiele kamer van de Hoge Raad, door onder meer het verzamelen van wetenschappelijke documentatie, het verrichten van literatuur-, jurisprudentie-, wetsgeschiedenis- en dossieronderzoek en het schrijven van concepten voor conclusies. U bespreekt de door u opgestelde stukken met de advocaat-generaal voor wie u werkt.

Functie-eisen

U heeft rechten gestudeerd (master/doctoraal) aan een Nederlandse universiteit en beschikt over een grondige kennis van en inzicht in het burgerlijk recht. Publicaties, bij voorkeur op het gebied van civiel recht, strekken tot aanbeveling. Relevante praktijkervaring is gewenst.

Bijzonderheden

Het betreft een functie voor een periode van 5 à 6 jaar. Daarna wordt u geacht uw loopbaan elders voort te zetten. Leden van het wetenschappelijk bureau gingen over naar de rechterlijke macht, universiteiten, departementen, advocatuur of bedrijfsleven. Er is binnen het wetenschappelijk bureau voldoende gelegenheid om cursussen te volgen.

Salaris

Afhankelijk van het aantal jaar werkervaring, kennis en opleiding, zal inschaling plaatsvinden tot een maximum-salaris van € 4605,10 bruto per maand bij een volledige werkweek (schaal 11), exclusief 8% vakantiegeld en eindejaarsuitkeringen. Mits aan de opleidingseisen is voldaan zoals bedoeld in art. 5 lid 1 onder a en b van

de Wet Rechtspositie Rechterlijke Ambtenaren, volgt bij 6 jaar relevante juridische werkervaring (waarvan tenminste één jaar bij de Hoge Raad) en bij goed functioneren een benoeming tot gerechtsauditeur met een overgang naar salariscategorie 11 rechterlijk ambtenaren (= ± ambtelijke schaal 12) of een bevordering als ambtenaar naar schaal 12 met een maximum salaris van € 5219,05 bruto per maand. Tevens biedt de Hoge Raad der Nederlanden goede secundaire arbeidsvoorwaarden zoals betaald ouderschapsverlof, een vervoersplan en de mogelijkheid om een deel van uw arbeidsvoorwaarden zelf samen te stellen (IKAP).

Informatie

Inlichtingen kunnen worden ingewonnen bij mevrouw M.E.A. (Maartje) Möhring tel. 070-3611297 de heer C.S. (Christian) Avendaño Canto tel. 070-3611166 (wetenschappelijk medewerkers bij de sectie civiel) en bij mevrouw A.Y.H. Hijstek, tel. 070 – 3611392 (adviseur bedrijfsvoering P&O). Voor informatie over de Hoge Raad, het parket en het wetenschappelijk bureau kunt u ook terecht op de website www.hogeraad.nl.

Sollicitatie

Belangstellenden kunnen hun schriftelijke sollicitaties inclusief C.V. en cijferlijst onder vermelding van sectie civiel, tot en met 3 januari 2017 sturen naar de Hoge Raad der Nederlanden, t.a.v. stafunit P&O, Postbus 20303, 2500 EH Den Haag.

De sollicitatiegesprekken zullen in beginsel plaatsvinden op 19 en 20 januari 2017.

Acquisitie n.a.v. deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

GEZIEN

JAR-KLASSIEKERS

Alle hoogleraren arbeidsrecht annoteren hun favoriete uitspraak uit vijftig jaar JAR. Deze verzamelde klassiekers vormen een prettig leesbaar compendium én vooruitblik.

Vijftig jaar geleden was *Jurisprudentie Arbeidsrecht (JAR)* het eerste jurisprudentietijdschrift specifiek voor arbeidsrecht. Ter gelegenheid van dit vijfde lustrium vroegen de redactieleden alle hoogleraren arbeidsrecht hun favoriete uitspraak uit de *JAR* opnieuw te annoteren. Die uitspraken en de beschouwingen van de professoren en redactieleden vormen samen een compendium van het arbeidsrecht. *JAR 25 jaar – een*

hooggeleerde selectie met annotaties verfraaid (Sdu, 2016) leidt door het arbeidsrechtsspectrum van *Mungra*-leer tot schijnzelfstandigen. Praktisch zijn de beschrijvingen van routes die ook nu nog gevolgd kunnen worden en de commentaren hoe een regeling onder de Wet werk en zekerheid zou gelden. De noten zijn behalve informatief ook prettig leesbaar.

Nathalie Gloudemans-Voogd

ADVOCATEN-FAMILIE MEYER

Geïnspireerd door de veelbesproken geschiedenis van advocatenfamilie Moszkowicz vertelt *De maatschap* (VPRO, 2017) het verhaal van de opkomst en ondergang van het familie-imperium Meyer.

Vanuit zijn ziekbed kijkt Matthias Meyer (gespeeld door Pierre Bokma) terug op zijn leven. Als jonge jongen keert Matthias – lees Max Moszkowicz – als enige overlevende van zijn familie terug uit Auschwitz. Vlak na de oorlog bouwt hij in Maastricht op eigen kracht een bekende advocatenpraktijk op door zich in eerste instantie te richten op de verdediging van zigeuners en arme sloebers in plaats van op rijke mannen met witte boorden. Hij krijgt vier zonen die hij van jongs af aan op een strenge manier de kneepjes van het advocatenvak bijbrengt. Met z'n vijven trotseren de Meyers de boze buitenwereld. Dat gaat slechts

een tijdje goed. Als de onderlinge verschillen de overhand krijgen, gaat het zowel mis met het familiebedrijf als met de persoonlijke carrières. Bij de familie Moszkowicz mogen drie van de vier zonen van Max Moszkowicz het beroep van advocaat niet meer uitoefenen. Advocaat en kleinzoon Yehudi Moszkowicz strijdt al lange tijd tegen het uitzenden van de serie. Onlangs startte hij opnieuw een kort geding om de serie te voorkomen. Eerder in het jaar vroeg hij in een kort geding om inzage in het script, omdat er onrechtmatig zou worden geput uit het boek *De straatvechter* van zijn vader Robert Moszkowicz. Daarin

VAN AFSTAND NABIJ

De rechter kwam er aan te pas om de Dordtse WOB-verzoeker een halt toe te roepen. Misbruik van bestuursrecht, luidde het

oordeel. Dat bestuursrecht is er eigenlijk om de burger te beschermen tegen de overheid, niet andersom. De nieuwe rechterlijke aanpak is symptomatisch voor het veranderingsproces in het moderne publiekrecht, stelt Lukas van den Berge in zijn proefschrift *Bestuursrecht tussen autonomie en verhouding* (Boom juridisch, 2016). Het stelsel van bestuursrechtelijke rechtsbescherming is gebaseerd op klassieke opvattingen die niet langer bij deze tijd passen. Volgens Van den Berge moet het publiekrecht een nieuwe balans zoeken tussen de gewenste afstand tot het maatschappelijk leven en de noodzaak er deel van uit te maken. Een middeleeuwse miniatuur van de rechtbank van Mühlhausen staat wat hem betreft model voor die balans. Te zien is hoe recht wordt gesproken onder een lindeboom, buiten de stadsmuren. De afstand tot de stad is echter maar klein; stad en rechtbank hebben duidelijk zicht op elkaar.

Kees Pijnappels

staat beschreven hoe Robert voor het eerst heroïne krijgt aangeboden. In de tv-serie is zoon Theo, gespeeld door Daan Schuurmans, de heroïnegebruiker. De rechter wees het verzoek van Moszkowicz toen af en dat is maar goed ook. Het is scenarioschrijvers Hein Schütz en Alma Popeyus en regisseur Michiel van Jaarsveld gelukt een spannende en meeslepende serie neer te zetten.

De vierdelige serie 'De maatschap' is vanaf 25 januari 2017 om 20.25 uur te zien op NPO 2.

Francisca Mebius

Voor de goede zaak

Pro bonocultuur in Nederland

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD
 ILLUSTRATIE / FLOS VINGERHOETS

Pro bono stierf na de Tweede Wereldoorlog een stille dood in Nederland. Onder invloed van Angelsaksische kantoren herleeft het onbetaalde werk voor maatschappelijke organisaties, maar zo ver als de Amerikanen gaat de Nederlandse advocatuur nog niet.

Een cultuuromslag in de Nederlandse pro bonopraktijk, naar voorbeeld van de Verenigde Staten, daar was het tijd voor. Dat moreel appel deden twee Nederlandse juristen uit New York in het *Advocatenblad* eind 2015. De inkt van dat nummer was nog niet droog of het eerste Nederlandse pro bono *clearing house* Pro Bono Connect zag het licht. Dit *clearing house* bemiddelt tussen ngo's die juridisch advies zoeken en kantoren die pro bonowerk willen leveren. DLA nam in september een fulltime pro bono *associate* aan. En Amsterdam was in november even het middelpunt van de Europese pro bonowereld: het tiende *European Pro Bono Forum* had plaats in de Beurs van Berlage. Werken voor de goede zaak lijkt weer te leven. Weer ja, want Europa kende tot de twintigste eeuw altijd een sterke pro bonotraditie. 'Sinds er advocaten

in Europa zijn, eigenlijk al sinds de oude Grieken en Romeinen, zijn er gratis juridische diensten voor de armen. Advocaten zagen dat als een professionele verplichting,' vertelt Lamin Khadar, pro bono *associate* bij DLA. Hij onderzocht als onderdeel van zijn proefschrift het verleden, heden en de toekomst van de pro bonopraktijk in Europa (zie 'Van pro deo naar pro bono'). De omslag kwam na de Tweede Wereldoorlog met het stelsel voor gefinancierde rechtsbijstand, vertelt Khadar. 'Vanaf dat moment werd juridische bijstand niet meer gezien als een eerzame plicht die bij het beroep van advocaat hoorde, maar als een verplichting van de staat. Advocaten verwachtten vanaf toen dat ze betaald werden voor hun werk,' zegt Khadar. Maar pro bonowerk maakt een *comeback* in Europa. Volgens Khadar is de invloed van de Angelsaksische kantoren op die trend onmiskenbaar.

'Kantoren in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk kwamen onder druk van de overheid én van het eigen personeel te staan omdat ze niets deden om de toegang tot het recht te vergroten. Inmiddels doen die kantoren al jaren aan pro bonowerk, terwijl we in Europa lang dachten: we hebben dit niet nodig. In Nederland hebben we de gefinancierde rechtsbijstand, rechtswinkels, sociaal raadslieden via de gemeente, we betalen belastingen, dat was het vangnet.' Onder invloed van de kantoren met wortels in Amerika en Engeland begint het idee te groeien dat je als advocaat ook iets terug moet geven aan de samenleving, ziet Khadar. 'Advocaten raken gepassioneerd voor pro bonowerk en willen vrijwilligerswerk op dat vlak doen. De nieuwe generatie vindt het cool om zich bezig te houden met het milieu of vluchtelingen, ook als ze advocaat bij een commercieel kantoor zijn.' Maar ►

Lamin Khadar

Pro bono associate bij DLA

dat pro bonowerk is dan wel voor ideale organisaties die geen aanspraak maken op gefinancierde rechtsbijstand, is de consensus. Commerciële advocaten willen sociaal advocaten niet van hun brood beroven.

BUSINESSCASE

De trend dat advocaten meer terug willen doen, herkent ook Alexandra Vader-de Rooy, projectcoördinator van Pro Bono Connect, het eerste Nederlandse pro bono *clearing house*. 'Er zijn natuurlijk kantoren die al langer bezig zijn met pro bono. Stibbe heeft bijvoorbeeld al vijftien jaar een pro bono *committee*. Bij veel kantoren kwam dat werk alleen in eerste instantie vanuit advocaten zelf. Als een partner roeit, helpt hij misschien de roeivereniging op de hoek in zijn eigen tijd. Dan is er geen sprake van een pro bonocultuur per se. Maar je ziet dat de wens voor maatschappelijk verantwoord ondernemen groter wordt. Er is ook meer bewustwording bij de jongere generatie.' Ook is er een businesscase voor pro bono te maken. 'Cliënten en studenten vragen steeds vaker wat kantoren op dit vlak doen,' zegt Vader-de Rooy. 'Al die factoren samen zorgen voor een omslagpunt.'

Vanuit PILP, het strategisch procederen project van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) werd de vraag naar pro bonowerk bij ngo's ontdekt. Dat leidde tot de start van het project

Pro Bono Connect. Inmiddels zijn dertien advocatenkantoren hierbij aangesloten en loopt deze NJCM-pilot tot 2019. Vader-de Rooy leidt het project: 'We stimuleren kantoren om meer pro bonobeleid te creëren en daar structuur in aan te brengen.'

Pro Bono Connect zamelt onder meer juridische kwesties in bij ngo's zoals Greenpeace en The Widow's Foundation

en zet die uit bij een van de deelnemende advocatenkantoren. Volgens Vader-de Rooy is hier zeker vraag naar. 'Sommige kantoren hebben wel een pro bonocommissie, maar dat zijn advocaten die het erbij doen naast hun al veel

uren tellende baan. Kantoren kunnen veel baat hebben bij iemand die het contact met de ngo's en de eerste selectie van zaken uit handen neemt.' Daar is DLA inmiddels toe overgegaan. Lamin Khadar begon in september als pro bono *associate* voor Europa, met een basis in Amsterdam. Een deel van zijn tijd besteedt

Khadar aan zelf pro bonozaken doen. Daarnaast haalt hij pro bonoklussen binnen en zet hij die uit onder de DLA-advocaten. 'Vijftig procent van mijn tijd is praten met ngo-klanten, via e-mail, telefoon, meetings. Ik probeer erachter te komen wat zij nodig hebben, want ze doen en hoe wij waarde kunnen toevoegen.' Khadar loopt ook tegen beperkingen aan: 'We krijgen bijvoorbeeld vragen over asielrecht. Onze advocaten hebben daar geen ervaring mee, maar ze kunnen wel leren. Dan laat ik hen bij-

'De nieuwe generatie vindt het cool om zich bezig te houden met het milieu of vluchtelingen'

voorbeeld eerst wat onderzoek doen zodat ze er meer in geïnteresseerd raken. Daarna kunnen ze misschien meewerken aan een Q&A, waarop ze wellicht een *clinic* kunnen opzetten. Als ze eenmaal wat ervaring hebben opgebouwd, kunnen ze meewerken aan strategisch procederen. Maar je kunt ze niet meteen in het diepe

Van pro deo naar pro bono

In het oude Athene was het vrij gebruikelijk ad hoc gratis bijstand te verlenen aan mensen die dat niet konden betalen. De Romeinen kozen voor een patronaat, waarbij de zwakkeren in de samenleving zich verbonden aan machtige mannen, die juridische hulp gaven in ruil voor verschillende diensten en politieke steun.

Vanaf de middeleeuwen verleenden christelijke mannen gratis juridische diensten. Pro deo noemden zij die vorm van liefdadigheid. De kerk ging ook steeds meer georganiseerde vormen van bijstand bieden. Zo kwam er een functionaris, in dienst van de kerk, die de armen vertegenwoordigde in kerkelijke rechtbanken; Franse seculiere gerechten volgden. Ook stimuleerde de kerk dat rechters bij armen de kosten van een procedure kwijtscholden en dat er een aparte advocaat aangewezen werd om hen gratis bij te staan.

Een verandering in het denken over gratis juridische bijstand volgde in de dertiende eeuw. Van een religieuze verplichting ging men dit meer zien als een plicht van de professie. Rond die tijd ontstond een meer georganiseerde pro bonopraktijk in Europa en zagen advocaten het als een eerbare taak die bij hun werk hoorde.

Lees meer in *The Growth of Pro Bono in Europe. Using the Power of Law for the Public Interest* van Lamin Khadar op probonoforum.eu.

gooien met: hier heb je een complexe rechtszaak op een rechtsgebied waar je geen ervaring mee hebt. Ze moeten toch targets halen. Je moet ook niet te ambitieus willen zijn.'

NORM

Er lijkt dus wel een tendens naar meer pro bonowerk, maar zo ver als de Amerikanen gaan Nederlandse kantoren nog niet. 'Er zijn nog wel wat culturele uitdagingen in de Nederlandse advocatuur, vaak aan de top. Je ziet bij veel kantoren weerstand om te veranderen,' zegt Khadar. 'Soms werpen partners bijvoorbeeld obstakels op. Dan verzinnen ze een tegenstrijdig belang dat er niet is, of steunen advocaten niet die pro bonowerk doen, terwijl ze er wel de tijd voor hebben. Een goed pro bonobeleid staat of valt bij goed leiderschap.'

Ook qua urennorm lijkt de Nederlandse advocatuur achter te blijven bij beroepsgenoten in Angelsaksische landen. Aanstaaende New Yorkse advocaten moeten bijvoorbeeld verplicht eerst vijftig uur pro bonowerk doen voordat ze toegelaten worden tot de balie. De *American Bar Association* heeft in de *Model Rules of Professional Conduct* opgenomen dat iedere advocaat idealiter jaarlijks minimaal vijftig uur aan pro bonowerk zou moeten besteden. Sommige Amerikaanse kantoren hebben van

Pro bonoparels

DLA hielp bij de oprichting van Takecarebnb, een vrijwilligersorganisatie die het mogelijk maakt dat vluchtelingen tijdelijk bij gastgezinnen logeren. Ook stelden DLA-advocaten gratis arbeidscontracten op voor de bestuursleden. Via Pro Bono Connect werd onder meer Greenpeace International Nederland geholpen. The Widow's Foundation, een stichting die weduwen in Europa helpt bij praktische problemen, werd opgericht na bemiddeling van Pro Bono Connect. De Brauw helpt PILP-NJCM (het Public Interest Litigation Project van het NJCM) pro bono met de zaak van Afghaanse asielzoekers tegen de Nederlandse staat. Ook Prakken d'Oliveira en Fisher Groep Advocaten zijn bij deze procedure betrokken. Stibbe deed de zogeheten SGP-zaak pro bono voor het Clara Wichmann Proefprocessenfonds en negen andere vrouwen- en mensenrechtenorganisaties. Het leidde tot tien jaar procederen tegen de staat over de uitsluiting van het passief kiesrecht van vrouwen binnen de SGP.

die aanbeveling een verplichting gemaakt. De Nederlandse orde van advocaten stelt zulke aanbevelingen niet. Uit de Trust Law Survey bleken Nederlandse advocaten in 2015 gemiddeld 9,5 pro bono-uren per jaar te maken. Navraag bij verschillende Nederlandse kantoren leert ook dat intern geen harde eisen gesteld worden aan de hoeveelheid uren die advocaten aan pro bono besteden. 'Wij hebben pro bono een paar jaar geleden *billable* gemaakt,' vertelt Martijn Snoep. Voor zijn kantoor zette de voormalig managing partner van De Brauw vier jaar geleden een nieuw pro bonobeleid op. 'We hebben geen bodem en geen plafond qua pro bono-uren; dat past niet bij onze cultuur. We verwachten dat iedereen een substantiële bijdrage levert. Dat hoort bij het vak.' Ook bij Stibbe is er geen minimaal of maximaal aantal uur dat een advocaat aan pro bono werk mag besteden.

Anna Collignon, voormalig lid van de pro bonocommissie: 'Ook bij Stibbe is bewust de keuze gemaakt om de pro bono-uren als *billable* te laten schrijven. Sinds de start van ons pro bono-programma in 2001 hebben we een pro bono-budget voor heel kantoor. Daarmee dragen we uit dat de partners er rekening mee

houden dat advocaten pro bonowerk doen.' Bij DLA is 35 uur per advocaat het streven en draagt het bij aan de bonus die advocaten kunnen krijgen, maar niet aan de urennorm. Verplichtingen rond het aantal uur dat advocaten aan pro bonowerk besteden, zou de NOVA niet moeten instellen, vinden advocaten Snoep en

Collignon. 'Dan wordt dat het referentiepunt. Je verpest mogelijk het pro bono-

'Je wordt er gelukkiger van als advocaat'

werk door het te reguleren. Dit is een taak van advocatenkantoren zelf en zou uit de kantoren moeten voortkomen,' vindt Snoep. 'Wel zou er meer aandacht voor kunnen komen tijdens de studie en de beroepsopleiding.' Ook Pro Bono Connects projectcoördinator Vader-de Rooy is tegen een verplichte norm. 'Het is moeilijk om één lijn te vinden. Als er nooit wat op jouw vakgebied binnenkomt aan pro bonowerk, moet je er dan wel op afgerekend worden aan het eind van jaar?' Maar als de orde een aanbeveling zou doen, zou dat volgens Vader-de Rooy leiden tot de nodige bewustwording. 'Het is niet alleen goed om iets terug te doen, maar pro bonowerk draagt ook bij aan je algehele werkervaring. Niet alleen voor het geld werken en iets terugdoen voor iemand die anders niet geholpen zou worden: daar word je als advocaat gelukkiger van.' ■

Alexandra Vader-de Rooy
Projectcoördinator van Pro Bono Connect

DUIZEND KEER VOOR DON QUICHOTTE UITGEMAAKT

TEKST / ERIK JAN BOLSIUS BEELD / CHRIS VAN HOUTS

Justin Franssen heeft al bijna twintig jaar een heilige missie: de markt voor kansspelen openbreken. Na talloze verloren procedures lijkt zijn doel te worden bereikt.

Het miezert op het schemerduistere Amsterdamse Concertgebouwplein als *gaming* en *gambling*-advocaat Justin Franssen (43) het kantoor van Kalff Katz & Franssen uitloopt, richting Museumplein. Voor de gelegenheid heeft hij een pak aangetrokken. 'Meestal ga ik *casual* naar kantoor.' Zijn klanten, veel jonge ondernemers uit de online gokwereld, bedrijven als Betfair en PokerStars, verwachten niet anders. Franssen is opgetogen, heeft goed nieuws. 'Vandaag kondigde de Kansspelautoriteit aan dat de vergunning voor de Paardentotalisator, het paardengokken, transparant wordt verleend. Voorheen ging die standaard naar hetzelfde bedrijf, wij zijn jarenlang bezig geweest dat aan te vechten.' Al zijn hele carrière als

advocaat strijdt hij tegen het monopolie van een paar gokbedrijven met exclusieve kansspelvergunningen in Nederland, zoals Holland Casino, de Lotto, de Staatsloterij. Vaak zonder succes. 'Het waren allemaal *uphill battles*, maar elke tegenslag motiveerde mij om harder terug te knokken. Ik denk echt dat ik daar grijs van ben geworden. Ik ben wel duizend keer voor *Don Quichotte* uitgemaakt, ik zou vechten tegen de bierkaai. Maar ik weet zo zeker dat mijn cliënten een punt hebben.' Franssens fascinatie voor de wereld van het gamen en gokken stamt uit zijn studententijd. Hij werkte als croupier bij Holland Casino en op cruiseschepen en werd *legal counsel* bij gameontwikkelaar Gamegate. Dat was net voor de internetbubble

uit elkaar klapte, eind jaren negentig. 'Een internetbedrijf dat groeide als kool en uiteindelijk net zo hard onderuitging als het gegroeid was. Ik werd omringd door salesjongens met maar een motto: *sell like hell*. Mij werd steeds duidelijk gemaakt dat ik een *fee-eater* was. Ik was degene die zei dat het niet kon of niet mocht, dat we een bepaalde deal niet konden sluiten of een contract anders moest.' Leerzaam, merkt Franssen nog dagelijks. 'Door vanuit het bedrijfsleven de advocatuur in te stappen, begrijp ik dat mijn cliënt niet zit te wachten op vijftig pagina's *legal opinion*. Die wil dat je het lef hebt om te zeggen dat hij links- of rechtsaf moet. Natuurlijk hoort daar een argumentatie bij, maar ons soort cliënten wil in een paar *bulletpoints* zien wat zij moeten doen of laten.' Tijdens zijn internetavontuur zag Franssen de ondernemingen ontstaan die nu groot zijn in online kansspelen. 'Je zag meteen al het conflict tussen nieuwe toetreders en de bestaande vergunninghouders. De overheid greep niet in tegen grensoverschrijdend internetaanbod. Een paar partijen gingen procederen tegen wat nu onze cliënten zijn, want zij zouden door wetsovertreding een onrechtmatige voorsprong ►

Wie is Justin Franssen?

2013-nu:	Advocaat en partner Kalff Katz & Franssen Advocaten
2001-2013:	Advocaat en partner VMW Taxand
2000-2001:	Advocaat Steins Bisschop Meijburg & Co.
1999-2000:	General Counsel Gamegate (Amsterdam/New York)
	Samenwonend, een kind

HEMONY ADVOCATEN

Hemony Advocaten heeft ruimte voor twee advocaten v/m met (bij voorkeur) een afgeronde stage en een eigen praktijk, voor gezamenlijke praktijkuitoefening op basis van kostendeling:

- Een fulltime advocaat
- Een parttime advocaat

Hemony Advocaten bestaat sinds 1988 en heeft een solide naam opgebouwd in gedegen, sociale rechtshulp en mediation aan particulieren en bedrijven. Wij bieden een fijne werksfeer, een goed geoutilleerde en representatieve kantoorpraktijk en personele ondersteuning. Momenteel zijn acht advocaten werkzaam op het kantoor.

www.advocaten-hemony.nl
inlichtingen, reacties: Vincent Kuit
kuit@advocaten-hemony.nl

ADVOCAAT CENTRAAL

SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

“ Compact, overzichtelijk en gebruiksvriendelijk programma (om in termen van LM advocaten te blijven: Lekker Makkelijk programma!) ”

mw. mr. M. Arends
LM Advocaten

Tel. (035) 543 55 66

www.advocaatcentraal.nl

achtergrond
onderzoek.nl

BINNEN 3 MINUTEN een RAPPORT met alle beschikbare en relevante informatie over uw zakelijke relaties, personen of bedrijven, in uw mailbox? Voor VERHAALSONDERZOEKEN contractpartijen etc.? KAN NIET...WEDDEN VAN WEL? AOZ.NL!

www.achtergrondonderzoek.nl

branchout

Cultivating excellence
through coaching & training

- ✓ Legal English Writing Skills
- ✓ Dutch Law in English
- ✓ English in Commercial Mediation
2 & 3 februari 2017, Den Haag
- ✓ Contract Drafting in English
- ✓ Branch Out Legal English Blog
www.branch-out.eu/blog

www.branch-out.eu | info@branch-out.eu | 070-888 2899 | Postbus 64747 2506 CC Den Haag

Wegens vertrek van één van de partners zoekt FHK-advocaten per 1 mei 2017 een nieuwe kantoorgenoot die op basis van kostendeling wil deelnemen in de samenwerking (sociale praktijk).

FHK-Advocaten
Kleine Houtstraat 134
2011 DS Haarlem
023 – 53 11 061

Inlichtingen bij:

- o Mr. Drs. A. Hol: hol@fhk-advocaten.nl
- o Mr. F. Fonville: fonville@fhk-advocaten.nl

UNIEK AANBOD (VRIJ VAN HUUR!)

KANTOOR RUIMTE
bij Station Alex. R.dam
voor (startende) advocaat/jurist.

SCHRIFTELIJKE REACTIES:
Leopold Beheer B.V.
Marten Meesweg 8-10
3068 AV Rotterdam

KANSRIJKE ZAAK KOSTEN EEN STRUIKELBLOK?

Liesker Procesfinanciering draagt de **proceskosten**, van lopende en nieuwe procedures. Wij krijgen alleen (terug)betaald als er ook een opbrengst is.

Uw cliënt procedeert daardoor financieel risicoloos, terwijl u verzekerd bent van betaling van uw factuur.

Liesker Procesfinanciering is marktleider in Nederland, met een bewezen uitstekend track record.

Ceresstraat 4, 4811 CC Breda

T +31 (0)76 530 36 00

F +31 (0)76 530 36 09

E info@liesker.com

liesker.com

• De kracht van feiten •

Casus

Niets is zo frustrerend voor een eiser als die in zijn recht staat, maar geen voldoening kan vinden. Naast moreel gelijk gaat het dan veelal om financiële voldoening. Met feitelijke informatie kan een weloverwogen volgende stap worden genomen.

Feitenonderzoek

Iedereen kan zoeken, maar bruikbare gegevens vinden en efficiënt interpreteren is ons vakgebied. Wij presenteren u de achtergrond, de omstandigheden, de inkomensbronnen en het vermogen van de tegenpartij.

Interesse?

Neem dan geheel vrijblijvend telefonisch contact op met Jako van Slooten (0186-618377) of stuur een e-mail naar info@nobelinf.nl

Nobel

Van Koetsveldlaan 15 • 3273 AL Westmaas

Kantoor: Informatiebureau Nobel B.V.
Oprichting: 1978
Doelgroep: notariaat en advocatuur
Rechtsgebieden: alle rechtsgebieden

‘Ik werd omringd door salesjongens met maar één motto: *sell like hell*’

nemen in de concurrentiestrijd. Dat werd een heftig juridisch gevecht, dat tot op de dag van vandaag duurt.’ Nadat het internetbedrijf waar hij voor werkte onderuit was gegaan, schreef Franssen een businessplan voor een *gaming-department* bij een advocatenkantoor. Hij wilde als advocaat-stagiaire aan de slag. ‘Ik wilde zo snel mogelijk een eigen winkel en niet mijn handje ophouden voor werk. Dat kon bij Steins Bisschop Meijburg & Co., het advocatenkantoor van KPMG. Binnen KPMG verzamelde ik wereldwijd collega’s die met *gaming* bezig waren in een KPMG Gaming & Entertainment Services Group. Met die expertise ging ik de boer op, zoals ik had geleerd in het internettijdperk. Mijn geluk was dat een van de Nederlandse vergunninghouders agressief ging procederen en ik via een buitenlandse advocaat werd gevraagd Betfair, toen nog een relatief klein bedrijf, bij te staan. Daar zijn we in 2003 mee begonnen,

en een maand of twee geleden kregen we nog een positieve uitspraak in een zaak voor ze.’

Al vanaf zijn afstudeerscriptie is Franssen bezig met het monopolie van bestaande vergunninghouders. ‘In mijn scriptie vroeg ik me af hoe houdbaar dat kansspelmonopolie is, tegen de achtergrond van het vrije verkeer van diensten en de toenmalige opmars van internet. Als je een vergunning in de ene Europese lidstaat hebt, kun je toch *cross-border* werken in de andere lidstaten?

Ik vond en vind het hele beleid rondom kansspelen in Nederland onbestaanbaar hypocriet. Heel lang zijn ontwikkelingen tegengehouden met allerlei sociaal-maatschappelijke argumenten, maar de overheid is koopman en dominee tegelijk. Aan de ene kant zeggen ze “foei het mag niet”, maar aan de andere kant zijn ze zelf de grootste gokbaas van Nederland. Holland Casino gaat straks ook online, waarom

zou Betfair dat dan niet mogen?’

Voor de deur van kantoor, op een inmiddels donker Concertgebouwplein, blikt Franssen vooruit. Hij is hard op zoek naar nieuwe collega’s, want hij voorziet meer werk in het bestaan van de nieuwe toetreders op de online kansspelmarkt. ‘In juli 2016 werd de Wet Kansspelen op afstand aangenomen door de Tweede Kamer. Als de wet door de senaat komt, kunnen de bedrijven die ik vertegenwoordig met een vergunning online, net als de bestaande Nederlandse partijen.’ Zijn missie is bijna volbracht. Het idee dat hij er een duistere bedrijfstak mee heeft geholpen, verwerpt hij fel. ‘De regels voor spelersbescherming en het voorkomen van kansspelverslaving zijn buitengewoon streng. Hoe je die handhaaft, is aan de Kansspelautoriteit. Ik snap dat de leek zegt dat dit een gekke markt is, maar ik sta honderd procent achter het product van mijn klanten. Mijn drijfveer is echt rechtvaardigheid.’ ■

SPRAAKMAKENDE ZAKEN

Het jaar is nog niet helemaal ten einde, maar we weten al wel dat er in 2016 een slordige anderhalf miljoen rechtszaken zijn gevoerd. Twaalf zaken springen eruit, door de media-ophef of de verstrekkende gevolgen. Advocaten van enkele spraakmakende zaken vertellen over hun ervaringen.

DOOR / FRANCISCA MEBIUS &
SABINE DROOGLEEVER FORTUYN

‘De belangrijkste persoon heb ik niet overtuigd’

Turner Yuri van Gelder werd uitgesloten van de finale tijdens de Olympische Spelen in Brazilië wegens vermeend wangedrag. Advocaat Cor Hellingman stond de turner bij in het kort geding dat werd aangespannen om alsnog deel te kunnen nemen aan de finale.

Zelf proberen wij hier op kantoor niet in beeld te komen. Dit laten we zo veel mogelijk over aan onze mediagevoelige cliënten. In deze zaak is dat spectaculair mislukt. Het leek wel of het land verdeeld was in twee kampen: zij die vonden dat Yuri terecht naar huis was gezonden en zij die dat niet vonden. De rechter hoorde bij het eerste kamp. Op het gevaar af voor een slechte verliezer te worden gehouden: de uiteindelijke motivering van het vonnis

COR HELLINGMAN

Dynamische verkeerscontrole

De politie mag niet discrimineren door een voertuig voor verkeerscontrole te selecteren uitsluitend of hoofdzakelijk op basis van etnische of religieuze kenmerken van de bestuurder of inzittende, aldus de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2016:2454). In de zaak waarin een verdachte werd vrijgesproken van het in bezit hebben van verdovende middelen, omdat zijn auto werd stilgehouden in het kader van een zogenoemde dynamische verkeerscontrole, is van discriminatie volgens de Hoge Raad niet gebleken. De zaak moet volgens de Hoge Raad over omdat de politie, anders dan het hof had geoordeeld, de bevoegdheid tot verkeerscontrole niet oneigenlijk heeft gebruikt. Het hof oordeelde dat de politie bevoegdheden had gebruikt voor opsporing van strafbare feiten in plaats van verkeerscontrole. Daarom was het bewijs tegen de verdachte onrechtmatig verkregen, aldus het hof. Het Openbaar Ministerie stelde tegen deze uitspraak cassatieberoep in.

Yurigate

Professioneel turner Yuri van Gelder plaatste zich tijdens de Olympische Spelen van afgelopen zomer in Rio de Janeiro voor de finale. Van Gelder was na deze plaatsing gaan stappen en keerde pas vroeg in de morgen terug. Hij miste vervolgens de ochtendtraining. Vanwege het niet-nakomen van de verplichting zich met volledige toewijding in te spannen, werd hij hierna per direct uit de olympische ploeg gezet. Terug in Nederland spande Van Gelder een kort geding aan tegen de NOC*NSF om alsnog deelname aan de finale af te dwingen. De rechtbank wees zijn verzoek af (ECLI:NL:RBGEL:2016:4505). In de latere motivatie van het vonnis noemde de rechtbank het niet-verschijnen op de training een tamelijk ernstige tekortkoming. Wel gaf de rechtbank het dringende advies duidelijkere gedragsregels voor sporters op te stellen. Yuri van Gelder ging niet in hoger beroep.

Beschuit

Bakkersconcern Continental Bakeries in Dordrecht, bekend van Haust, heeft het octrooi moeten erkennen van Theo Tempels, bijgestaan door advocaat Paul Reeskamp (DLA Piper, Amsterdam), uitvinder van het beschuit met de inkeping. De Rechtbank Den Haag oordeelde op 27 juli van dit jaar dat het ingekepte beschuit niet zonder toestemming van Tempels geproduceerd mag worden. In 1999 vroeg Tempels al octrooi aan op zijn uitvinding. Volgens Continental Bakeries bevatte het octrooi 'geen inventieve elementen'. Volgens de rechter getuigde de inkeping van 'uitvinderswerkzaamheid' en was het octrooi wel geldig. In 2003 draaide een zaak, aangespannen door Bolletje, op een schikking uit.

'Ik waag het te betwijfelen of hij die maandag in het vliegtuig was gestapt als ik daarvan op de hoogte was geweest'

vind ik toch wel appellabel. Aan de ene kant wordt Van Gelder verweten dat hij zich niet aan de regels heeft gehouden en dus de onguere wanpres-tant is. Aan de andere kant wordt NOC*NSF verweten geen duidelijke regels te hebben opgesteld. Die motivering kende ik vrijdag (de dag van het kort geding) nog niet, omdat toen alleen een kop-staartvonnis werd gewezen. Ik had begrepen dat het Hof Arnhem beschikbaar was voor turbo-spoedappel, maar voor mijn cliënt was het allemaal te veel. Hij besloot daarvan af te zien. Later denk je, jammer. Maar dat is water onder de brug.

Ik doe veel mediarecht. Hierbij moet je vaak op stel en sprong reageren en heb je met aandacht van de media te maken. Ik hoorde pas van de zaak op dinsdagavond. Toen was Yuri al in Nederland. Maandag zat ik tot de laatste vlucht naar huis in Milaan om het contract van Frank de Boer bij Inter Milan uit te onderhandelen.

Dat moest al haastje-repje, omdat ik dinsdagmiddag voor Wesley Sneijder en Yolande Cabau een kort geding in Amsterdam had.

Toen ik daarna de rechtszaal uitliep, zag ik dat mijn telefoon was volgelopen met verzoeken van de pers. Niet voor Wesley Sneijder, maar voor Yuri. Heel Nederland wist toen al dat hij naar huis was gestuurd, behalve ik. Achteraf bezien wel jammer, want ik waag het te betwijfelen of hij die maandag in het vliegtuig was gestapt als ik daarvan op de hoogte was geweest.

Ons kantoor werd woensdag en donderdag belegerd door de pers. Tot in de rechtszaal werd ik achtervolgd door vertegenwoordigers van televisieprogramma's die Yuri's verhaal exclusief wilden hebben. Interessant

was ook dat de zaal vol zat met bloggers en vloggers die allemaal hun eigen verhaal aan het maken waren. De aandacht op social media was enorm. Ik was nog

niet begonnen met pleiten of er verscheen een *fake* Twitteraccount met mijn naam met berichten die ik zeker nooit zou hebben verspreid. Ook de livestreams van de zitting zijn goed bekeken. Streamen van zittingen, zeker bij dit soort zaken, is een goede ontwikkeling. Het zorgt ervoor dat mensen zien hoe het er in de rechtszaal aan toe gaat en hoe er gepleit wordt. Ons verhaal heeft veel mensen bereikt en uit de vele reacties die ik kreeg, was dit voor velen overtuigend. Allemaal mooi en aardig natuurlijk, maar de belangrijkste persoon, de voorzieningenrechter, heb ik niet overtuigd. ▶

‘Het juridisch gevecht was hard’

Advocaat Gitte Stevens stond oud-wethouder van Roermond Jos van Rey bij in de corruptiezaak.

© Annemiek Mommers

Het was voor het eerst dat ik een politicus van dit formaat en statuut met een verdenking van corruptie bijstond. Juridisch gezien was deze zaak zeer interessant. Bestuurlijk Nederland hoopte dat er piketpaaltjes zouden worden geslagen ten aanzien van wat geoorloofd was in het maatschappelijk optreden van een openbaar bestuurder. Dat is niet gebeurd. De zaak werd casuïstisch beoordeeld. Dat kon ook bijna niet anders. In deze zaak gold namelijk als extra bijkomstigheid de jarenlange vriendschap tussen de zogenoemde omkoper en de omgekochte.

Het was voor mij een eyeopener om te zien hoezeer de juridische en de politieke wereld en daarmee de aanpak van een kwestie verschillen. De strafrechtadvocaat adviseert stil te zitten tot een einddossier gereed is. De politicus wil meteen reageren. Dit gegeven vroeg natuurlijk om veel overleg met mijn cliënt, die al meer dan vijftig jaar in het politieke speelveld opereert.

Daarnaast was de media-aandacht gigantisch. De verdachte was immers lid van de Eerste Kamer, voormalig lid van de Tweede Kamer, lid van Provinciale Staten en geliefd wethouder in Roermond. Ik struikelde zelfs

een keer bij binnenkomst van de rechtbank over een overenthousiaste journalist die een foto vanuit een bepaalde hoek wilde nemen. Dagelijks werd mijn cliënt of ikzelf verzocht om een interview.

De grote belangstelling is een factor waar je rekening mee moet houden. Je moet zeer zorgvuldig in je formulering zijn. Daarbij geldt dat je alleen met de media praat na overleg met je cliënt en alleen als dit in zijn belang is. De media blijven je echter bestoken en het is soms lastig dat voor ogen te houden. Ook moet je zelf alle media bijhouden. Neem bijvoorbeeld minister Plasterk van Binnenlandse

Zaken. Terwijl de rechtszaak liep, liet hij zich op Twitter inhoudelijk uit over de zaak. Ik heb hem vervolgens als getuige opgeroepen om te voorkomen dat deze uiting een rol zou spelen zonder dat deze in het dossier was opgenomen. De rechtbank heeft dat verzoek om een minister te horen gehonoreerd. Een redelijk uniek gegeven.

De omvang en complexiteit van de zaak en de mediadruk gaven mij het gevoel dat bij het Openbaar Ministerie een “the gloves are off-houding” leefde. Het juridisch gevecht was hard. Wat voor mijn cliënt heel belangrijk is, is dat in het vonnis

meerdere malen wordt gezegd dat er geen sprake was van ongeoorloofde geldstromen. Mijn cliënt heeft altijd bestreden in financieel opzicht enig voordeel te hebben gegeven of genomen en daar is volgens de rechtbank ook geen sprake van.

De eis van het Openbaar Ministerie was twee jaar celstraf en ontzetting uit het ambt.

Het is uiteindelijk een taakstraf van 240 uur geworden. In de media werd gezegd dat de uitspraak met name dodelijk was voor

het Openbaar Ministerie, maar dat laat natuurlijk onverlet dat mijn cliënt is veroordeeld. Het is teleurstellend dat de rechter een aantal zaken bewezen heeft geacht die wij hebben bestreden. Op mijn cliënt was de impact van deze strafzaak gigantisch. Hij zei regelmatig: “Ik ben vermoord, maar ik leef nog.” Het Openbaar

Ministerie kondigde onmiddellijk na de uitspraak een appel aan en dat appel heeft mijn cliënt gevolgd.’ ▶

‘De omvang en complexiteit van de zaak en de mediadruk op het OM hebben bij mij het gevoel van “the gloves are off” opgeroepen’

Integriteit

Oud-wethouder van Roermond Jos van Rey (VVD) moest zich afgelopen zomer voor de rechter verantwoorden. Het Openbaar Ministerie beschuldigde hem van het lekken van informatie uit de sollicitatieprocedure voor een nieuwe burgemeester aan vier VVD-politici. Ook zou hij giften hebben aangenomen van zijn goede vriend en projectontwikkelaar Piet van Pol in ruil voor opdrachten. Verder werd hij beschuldigd van het ronselen van stemmen voor de verkiezingen en het witwassen van een bedrag van 175.000 euro. Er werd twee jaar cel en ontzetting uit het ambt geëist. Van Rey werd veroordeeld tot een taakstraf van 240 uur (ECLI:NL:RBROT:2016:5281). De rechter acht bewezen dat Van Rey de geheimhoudingsplicht schond bij een burgemeestersbenoeming en stempasfraude pleegde. Hard bewijs voor omkoping en fraude is er volgens de rechtbank niet. Er is door het Openbaar Ministerie hoger beroep aangekondigd.

Payroller

Payrollbedrijven en detachingsbureaus zijn wettelijk gezien uitzendbureaus en vallen daarmee onder soepele flexregels. Dat heeft de Hoge Raad bepaald in een uitspraak van 4 november 2016. Care 4 Care Human Resources stond in deze zaak tegenover Stichting Pensioenfonds voor Personeelsdiensten, bij de Hoge Raad bijgestaan door cassatieadvocaat Stefan Sagel (De Brauw Blackstone Westbroek, Amsterdam). Tot maar liefst vijfenhalf jaar kunnen payrollbedrijven mensen op een flexcontract laten werken. Andere bedrijven moeten volgens de op 1 juli 2015 ingevoerde Wet werk en zekerheid al na twee jaar een vast dienstverband geven. Uit de uitspraak vloeit ook voort dat payrollbedrijven en detachementen moeten meedoen aan het pensioenfonds voor de flexbranche.

Correctie Langemeijer

Praxis, bijgestaan door Jan Reinier van Angeren (Stibbe, Amsterdam) verzette zich tegen de komst van een Hornbach in Zwolle. Hiertoe beriep Praxis zich erop dat de vestiging in strijd was met diverse veiligheids- en milieuvorschriften. Ondanks dat het beroep van Praxis ongegrond werd verklaard, kan een concurrent bereiken dat de bestuursrechter een besluit toetst aan een norm die niet zijn eigen belang beoogt te beschermen. Wel moet zo'n beroep aan bepaalde vereisten voldoen. Dat komt naar voren uit de uitspraak van 16 maart 2016 van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. De bestuursrechter volgt hiermee het advies van staatsraad advocaat-generaal mr. Widdershoven om, net zoals in het civiele recht, het relativiteitsvereiste te corrigeren, de zogeheten correctie Langemeijer.

‘Maak bezwaar als de overheid je tegenpartij is’

Advocaat Bernard de Leest stond zijn cliënt bij in één van de drie Wmo-zaken. Zonder objectief en onafhankelijk onderzoek mogen gemeenten niet korten op het aantal toegekende uren huishoudelijke hulp, besliste de Centrale Raad van Beroep. Een beslissing die 440.000 huishoudens raakt.

BERNARD DE LEEST

‘**H**et ging om een 78-jarige Marokkaanse vrouw met lichamelijke beperkingen. Met haar 84-jarige echtgenoot had ze al sinds 2007 vijfenhalf uur per week hulp in de huishouding, voor het lichte en zware huishoudelijke werk en het wassen van kleding en linnengoed, tot 23 maart 2015. Toen besloot het Utrechtse college van burgemeester en wethouders, in het kader van de inwerkingtreding van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015) het aantal uren terug te draaien naar anderhalf uur. Het gaat om de manier waarop. In Utrecht hebben ze gezegd: bij iedereen die meer dan

drie uur huishoudelijke hulp krijgt, komt iemand op bezoek om te kijken naar de situatie. Nou, degene kwam. Niet om de situatie te beoordelen, welnee. Gewoon om uit te leggen dat mijn cliënte voortaan anderhalf uur huishoudelijke hulp kreeg. Dat was de standaardprocedure. De hele situatie is ontstaan doordat men heeft bedacht dat mensen voordat zij een beroep doen op de gemeente voor zorg, eerst moeten kijken of hun probleem niet op een andere manier kan worden opgelost. Op zich niet zo’n gek idee. Alleen is daaraan een bezuinigingsdoelstelling van veertig procent gekoppeld. Gemeenten wisten niet of ze

die konden halen en zijn daardoor heel terughoudend geweest met het toekennen van voorzieningen zoals hulp in de huishouding. Het sneue is dat gemeenten ook nog eens veel te zuinig hebben begroot, er is dus nog veel zorggeld overgebleven. Tegen de beslissing van het college diende mijn cliënt bezwaar en beroep in. De onderzoeken van de gemeente waren een aanfluiting, niet zorgvuldig en alleen maar bedoeld om uit te leggen dat er bezuinigd moest worden en er helaas niet meer in zat. De rechtbank zag wel dat het onderzoek onzorgvuldig was, en er evidente fouten waren gemaakt. In beroep is er een uur extra hulp teruggegeven. Maar dat was klein bier, laat ik maar zeggen. Op de principiële punten kregen we geen gelijk. Het ging

De maatschap

De serie De maatschap, vanaf 25 januari te zien op NPO 2, gaat over een Nederlandse advocatenfamilie en is geïnspireerd door de familie Moszkowicz. Advocaat Yehudi Moszkowicz spande een kort geding aan, omdat er sprake zou zijn van auteursrechtenschending; er zou onrechtmatig worden geput uit het boek De Straatvechter van zijn vader Robert Moszkowicz. Hij vroeg om inzage in het script, maar dit werd door de rechter afgewezen. De rechter in hoger beroep oordeelde hetzelfde (ECLI:NL:GHARL:2016:7612). Het verzoek van Moszkowicz om getuigen (de cast en makers van de serie) te horen om zo meer inzicht te krijgen in het script werd vervolgens gehonoreerd, maar dit getuigenverhoor werd door de rechtbank Noord-Nederland voortijdig beëindigd (ECLI:NL:RBNNE:2016:4397). Moszkowicz heeft de serie bekeken op het Nederlands Filmfestival en daarmee heeft hij volgens de rechter geen belang meer bij de getuigenverhooren. Eind november spande Moszkowicz opnieuw een kort geding aan om uitzending te voorkomen. De uitkomst hiervan was bij het naar de drukker gaan van dit *Advocatenblad* nog niet bekend.

Huishoudelijke hulp

Huishoudelijke hulp valt onder de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015). Dat komt naar voren uit de drie uitspraken van de Centrale Raad van Beroep op 18 mei 2016. Advocaten Bernard de Leest (Zumpolle Advocaten, Utrecht) en Wouter Kort (Homerus Advocaten, Utrecht) stonden hun cliënten in twee van de drie Wmo-zaken bij in hun proces tegen het Utrechtse college van burgemeester en wethouders. In de derde zaak had de rechtzoekende geen professionele procesvertegenwoordiger. Aanspraken op huishoudelijke hulp die zijn toegekend onder de oude Wmo, blijven onder de nieuwe Wmo gelden, besliste de hoogste rechter op het gebied van het sociale bestuursrecht. Op basis van nieuw Wmo-beleid mag een gemeente aanspraken op huishoudelijke hulp aanpassen. Maar dit beleid moet dan wel berusten op objectief en onafhankelijk onderzoek en niet op een 'budgettaire beleidsbeslissing'.

Ontslag op staande voet

Een leidster van een kinderopvang vergeet tijdens een bezoek aan een buitenspeeltuin een kind van twee jaar uit haar auto mee te nemen. Hier komt ze na anderhalf uur achter en uiteindelijk wordt het kind ongedeerd aangetroffen in de auto van de leidster. De volgende dag wordt de werkneemster op staande voet ontslagen. Een te zwaar middel, vindt de kantonrechter. De kantonrechter zag wel reden om de arbeidsovereenkomst alsnog te ontbinden wegens verwijtbaar handelen van de werkneemster. Het gerechtshof Den Haag vernietigt begin dit jaar de beschikking van de kantonrechter (ECLI:NL:GHDHA:2016:435). Volgens het hof heeft de werkneemster grovelijk haar verplichtingen uit hoofde van haar arbeidsovereenkomst veronachtzaamd wat ontslag op staande voet geoorloofd maakt. Wegens het sinds 1 juli 2015 geldende recht oordeelt het hof dat de arbeidsovereenkomst niet op de datum van het gegeven ontslag op staande voet eindigt. Het hof moet volgens artikel 683, lid 6 BW zelf bepalen op welk tijdstip de arbeidsovereenkomst van partijen tot een einde komt. Dat tijdstip mag volgens de parlementaire geschiedenis niet in het verleden liggen.

'Gedupeerden moeten in bezwaar en beroep. Dat is vaak een enorme drempel voor mensen'

vooral om: op welke normen baseer je het aantal uren huishoudelijke hulp dat iemand per week nodig heeft?

Vervolgens hebben we in hoger beroep alsnog gelijk gekregen. Het gemeentebestuur voor het vaststellen van het aantal uren moet berusten op objectief en onafhankelijk onderzoek. Daarbij oordeelde de Centrale Raad van Beroep dat huishoudelijke hulp onder de nieuwe Wmo valt, want dat stond ook nog ter discussie. Ik had deze uitspraak van de raad wel verwacht omdat de raad al eerder uitspraken in die richting had gedaan.

De uitspraak heeft 440.000 huishoudens geraakt en is richtinggevend voor alle gemeenten. Een derde van de gemeenten heeft ervoor gekozen huishoudelijke hulp niet als voorziening aan te

bieden. Dat moeten ze nu alsnog doen. Alleen gedupeerden die in bezwaar en beroep zijn gegaan, kunnen met terugwerkende kracht hun uren terugkrijgen, mits ze wel hulp hebben ingeschakeld. Het maken van bezwaar is vaak een enorme drempel voor mensen, zeker voor deze doelgroep met een gemiddelde leeftijd van 76 jaar. Als je de overheid als tegenpartij hebt, moet je, als het niet lukt om het op

een andere manier op te lossen, altijd bezwaar maken. Als je dat niet doet, en later blijkt dat er sprake is van onjuiste besluitvorming, dan draait de overheid de genomen besluiten niet terug. Als lid van de algemene raad van de Nederlandse orde van advocaten, portefeuillehouder gefinancierde rechtsbijstand, heb ik daar moeite mee. Advocaten proberen vaak de overheid op andere gedachten te brengen, maar deze zet maar al te vaak de hakken in het zand, waardoor wij gedwongen worden om te procederen. Terwijl we aan de andere kant voortdurend door het ministerie van Veiligheid en Justitie op de nek worden gezeten. V&J zegt: jullie procederen te veel. Dan denk ik: wie is hier fout bezig? Burgers worden gewoon gedwongen.' ▶

Verhoorbijstand

Strafrechtverenigingen NVSA en NVJSA, bijgestaan door advocaat Christiaan Alberdingk Thijm (bureau Brandeis, Amsterdam), voerden een kort geding tegen de staat over het recht op verhoorbijstand. De rol van advocaten tijdens het verhoor, neergelegd in de Beleidsbrief OM, is veel te beperkt, volgens de eisers. Advocaten moeten, conform de Europese Richtlijn *Access to a Lawyer*, actief kunnen deelnemen aan het verhoor, stellen zij. Ander geschilpunt is de vergoeding aan advocaten. In plaats van anderhalf of drie punten per zaak, zouden ze per uur betaald moeten krijgen. De Haagse rechter oordeelde dat de staat niet onrechtmatig handelt met de huidige puntentoekening. Over de rol van advocaten tijdens verhoor stelde de voorzieningenrechter prejudiciële vragen aan de Hoge Raad. Deze oordeelde dat van de regels voor verhoorbijstand in dit stadium niet kan worden gezegd dat ze in strijd zijn met de Europese Richtlijn. In navolging daarop besliste de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag dat de Beleidsbrief OM niet als 'onmiskienbaar onrechtmatig' kan worden geduid.

‘Als je de rechten van verdachten beperkt, kleeft je de rechtsstaat uit’

Namens de NVSA en de NVJSA voerde Christiaan Alberdingk Thijm het kort geding tegen de staat over verhoorbijstand door advocaten tijdens politieverhoor. De uitkomst noemt hij zorgwekkend. ‘Op een aantal elementaire punten lopen we in Nederland echt achter.’

Dat de Hoge Raad op 22 december vorig jaar oordeelde dat verdachten per 1 maart 2016 moeten worden gewezen op hun recht op verhoorbijstand, vond ik niet verrassend. In alle Europese lidstaten, behalve in Nederland, was eind vorig jaar naar aanleiding van jurisprudentie van het mensenrechtenhof in Straatsburg al een recht op verhoorbijstand ingevoerd, deels ook in wetgeving. De Hoge Raad heeft er heel lang niet aan gewild, ondanks die jurisprudentie en ondanks de Europese Richtlijn *Access to a Lawyer* van 2013. Die moest 27 november van dit jaar zijn geïmplementeerd.

CHRISTIAAN
ALBERDINGK THIJM

Nicole van den Hurk

Nicole van den Hurk (15) verdween op 6 oktober 1995 spoorloos toen ze op weg was naar haar werk in Eindhoven. Haar lichaam werd zes weken later gevonden in de bossen bij Lierop. Wie voor de moord verantwoordelijk is, bleef lange tijd een raadsel. In 2011 werd het lichaam van Van den Hurk opgegraven en begin 2014 werd Jos de G. gearresteerd op basis van een positieve DNA-match. Van den Hurk bleek ook verkracht te zijn. Het Openbaar Ministerie klaagde De G. aan voor verkrachting en doodslag en eiste veertien jaar cel. Afgelopen november werd De G., bijgestaan door advocaat Job Knoester, door de Rechtbank Oost-Brabant veroordeeld tot vijf jaar cel voor verkrachting (ECLI:NL:RBOBR:2016:6438). De rechtbank vond dat er te weinig bewijs was voor doodslag en sprak hem daarvan vrij. Ook kreeg hij geen tbs-maatregel opgelegd, omdat hij al eerder opgenomen is geweest in een tbs-kliniek en uitbehandeld is.

Proces-Wilders

Aanleiding voor het proces tegen Tweede Kamerlid Geert Wilders (PVV) is de 'Willen jullie meer of minder Marokkanen'-vraag die hij stelde aan een groep PVV-aanhangers tijdens de uitslagenavond van de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2014. Het Openbaar Ministerie koos voor een brede aanklacht en beschuldigde Wilders van het beledigen van een grote groep mensen en het aanzetten tot haat en discriminatie. Het eigenlijke proces, waarin Wilders werd bijgestaan door advocaat Geert-Jan Knoops, begon op 31 oktober 2016. Enkele weken later eiste het Openbaar Ministerie een boete van 5.000 euro tegen Wilders. De politicus noemde op de laatste dag van de zitting de zaak tegen hem 'walgelijk', een 'aanfluiting' en een 'blamage'. Ten tijde van het ter perse gaan van dit *Advocatenblad* was de uitspraak van de rechter nog niet bekend.

Toen het Openbaar Ministerie (OM) met die beleidsbrief kwam, gesteund door de minister, waarin het recht op verhoorbijstand feitelijk vergaand kan worden beperkt, was mijn reactie: dat hoeft niet een heel ingewikkelde zaak te zijn. Maar wat daaruit kwam, was niet wat mijn cliënten (NVSA en NVJSA, *red.*) en ik hadden gehoopt. Ik maak me daar ernstig zorgen over. De vergoeding voor verhoorbijstand is een heikel punt. De Nederlandse Vereniging van Strafrecht Advocaten (NVSA) en de Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrecht Advocaten (NVJSA) hebben advocaten gevraagd hoeveel tijd ze ermee kwijt zijn. Daar kwamen schrikbarende aantallen uren uit. Op het moment dat je de financiering uitkleedt, kleed je feitelijk de rechten van de verdachten uit. Als je de rechten van verdachten beperkt, kleed je de rechtsstaat uit. Ik denk dat we er als samenleving kritisch naar moeten kijken wat de minister aan het doen is. Juist in deze tijd waarin bezuinigingen op de sociale advocatuur, strafadvocatuur, maar ook op de rechterlijke macht middelen zijn om rechtsbescherming te beknotten. De minister heeft gezegd: we zitten nu in de experimentele fase, we gaan later naar de vergoedingen kijken. Hij wil de bevindingen van het WODC daarover afwachten. Op het moment

dat de minister een onderzoek gelast, heeft het natuurlijk altijd de zweem van partijdigheid over zich. Dus je kunt beter een onderzoek doen in samenspraak met de Nederlandse orde van advocaten (NOvA), de NVSA en de NVJSA. In de richtlijn staat heel duidelijk dat je als advocaat actief moet kunnen deelnemen aan een verhoor. In de beleidsbrief is deze rol zeer beperkt. De kortgedingrechter heeft daar prejudiciële vragen over gesteld aan de Hoge Raad. In de uitspraak stelt de Hoge Raad voorop dat hij niet aan de richtlijn toetst, omdat die nog niet is geïmplementeerd. Dat vind ik een zwakgebod. Maar vervolgens zegt de Hoge Raad aan het eind van het arrest: wat wij zojuist hebben overwogen, wordt niet anders zodra de richtlijn van kracht is. De Hoge Raad toetst dus wel aan de richtlijn, maar doet dat eigenlijk impliciet. Dat vind ik een heel kwalijke overweging. De Hoge Raad heeft, vind ik, de klok echt jaren teruggezet. In deze tijd zou je een burger wat meer rechtsbescherming gunnen. En je zou ook hopen dat de Hoge Raad, in dit geval de strafkamer, wat meer bereidheid toont om aan burgerrechten te toetsen, aan de

‘Als samenleving moeten we kritisch kijken naar wat de minister aan het doen is’

mensenrechten, aan de vrijheden die in het mensenrechtenverdrag zijn opgenomen.

We hebben in Nederland enorm veel vertrouwen in de overheid, in de rechterlijke macht, maar op een aantal elementaire punten lopen we echt achter ten opzichte van andere Europese landen. Nederland is gewoon een stuk minder vrij. Misschien komt het doordat we te weinig traditie hebben om aan grondrechten te toetsen. Dat geldt ook voor deze uitspraak.

De Eerste Kamer heeft inmiddels ingestemd met de wetsvoorstellen verhoorbijstand. Maar de financiering en de praktische invulling zijn nog steeds discutabel en strijdig met de Europese richtlijn. Als strafrechtadvocaten dat blijvend mede als verweer opwerpen, kan het recht op verhoorbijstand in individuele zaken getest blijven worden, in de hoop dat we uiteindelijk een zaak krijgen die of naar het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg of naar het Hof van Justitie in Luxemburg gaat. Daarbij hoop ik dat de NVSA en de NVJSA samen met de NOvA in staat zijn om de politiek uit te leggen hoe belangrijk dit onderwerp is. ■

“Onze cliënten gaan altijd voor. Met de PO Deal is dat nooit een probleem.”

Chantal van den Berg en Nathalie Wolters
Reflex Advocaten, Haarlem

***PO Deal All Inclusive:
12 maanden lang onbeperkt
cursussen volgen voor maar €1995,-***

Het arbeidsrecht is permanent in beweging. Daarom moeten wij als arbeidsrechtadvocaten ook flexibel zijn. De PO Deal helpt ons daarbij, want een ingeplande cursus mag altijd weer kosteloos geannuleerd worden. Het is geweldig om op die manier vrij uit het totale aanbod te kunnen kiezen. Omdat we er toch in de eerste plaats voor onze cliënten zijn. Daarom past de PO Deal perfect in onze praktijk.

Profiteer ook van de PO Deal en meld u aan op www.sdujuridischeopleidingen.nl/podeal

Opleidingen & Events

Sdu

oprecht
de beste
keuze

Commissie evaluatie
puntoekenning
gesubsidieerde rechtsbijstand

Van der Meer verdeelt de taart

DOOR / KEES PIJNAPPELS

De Commissie evaluatie puntoekenning onderzoekt in opdracht van het kabinet of de puntoekenning in toevoegingszaken moet worden veranderd. Voorzitter en rechter Herman van der Meer hoopt dat zo veel mogelijk advocaten met suggesties komen.

Officieel is het 'de onafhankelijke Commissie evaluatie puntoekenning gesubsidieerde rechtsbijstand', maar de volksmond spreekt van de tweede commissie-Maan of gewoon de commissie-Van der Meer. Het grapje dat de voorzitter hopelijk zijn naam gaat waarmaken, is daarbij snel gemaakt. Mr. H.T. van der Meer, in het dagelijks leven president van het gerechtshof in Amsterdam, houdt wijselijk zijn mond over de verwachte uitkomsten. De commissie heeft ruim een halfjaar de tijd en die termijn is echt nodig om tot goed onderbouwde adviezen te komen, zegt hij.

De commissie heeft van justitieminister Van der Steur de opdracht binnen de financiële kaders te blijven, zoals geschetst door de commissie-Wolfsen. Die denkt dat de rechtsbijstand met minder geld toe kan. Van der Meer: 'Wolfsen heeft een aantal vernieuwingen voorgesteld en deze van financiële plaatjes voorzien. Of deze plaatjes haalbaar zijn, dat zal helder worden als wij ons onderzoek hebben uitgevoerd. Zo wordt uitgegaan van bepaalde aannames bij trajecttoevoegingen. Wij hebben ook de opdracht gekregen daarnaar te kijken.'

De huidige vergoedingen voor advocaten zijn gebaseerd op de bevindingen van de commissie-Maan uit 1997. Op grond van diens rapport zijn destijds

punten toegekend aan verschillende soorten zaken. Van der Meer gaat toetsen of die onderlinge verdeling nog klopt, zegt hij. 'Wij gaan kijken hoe de verhouding tussen een strafzaak, een echtscheidingszaak, een arbeidszaak of huurgeschil zich in de loop der jaren heeft ontwikkeld. Daar gaan we onderzoek naar doen. De uitkomsten daarvan betreffen de relatieve verhoudingen tussen de verschillende taartpunten.'

De omvang van de taart is geen zaak van zijn commissie, stelt de Amsterdamse rechter. 'Er moet een nieuwe verdeling van de taartpunten worden afgesproken. Daar ziet de commissie op toe. Het is aan de politiek om over de omvang van de taart te beslissen. Daar gaat de commissie niet over.' Critici menen dat de commissie-Van der Meer niet echt onafhankelijk is, door de financiële beperking. Dat leidde zelfs tot een motie in de Tweede Kamer, die overigens geen meerderheid verkreeg. Van der Meer zegt zich desondanks niet beperkt te voelen. Mocht uit het onderzoek blijken dat er toch geld bij moet, dan zal de commissie dat niet verbloemen, belooft hij. 'Ik sluit niets uit. Als wij tot de conclusie komen dat een zekere

bijstelling verstandig is, dan kan het zijn dat wij dat adviseren. In die zin zijn we echt onafhankelijk.'

Het onderzoek van de commissie loopt langs twee sporen. Met behulp van wetenschappelijk onderzoek wordt in kaart gebracht hoeveel tijd kantoren kwijt zijn aan bepaalde zaken. Daarbij wordt vooral gekeken naar 'een gemiddeld advocatenkantoor met een gemiddelde toevoegingspraktijk', zegt Van der Meer. 'We gaan daarnaast spreken met allerlei representatieve groepen binnen de advocatuur, want die hebben vast opvattingen over het huidige stelsel.'

Van der Meer denkt de komende maanden nodig te hebben om, zoals hij omschrijft, informatie 'te halen'. Tijdens de 'haal-fase' hoopt hij van zo veel mogelijk advocaten voorstellen te krijgen die tot verbeteringen leiden. Daartoe heeft de commissie een speciaal e-mailadres in het leven geroepen. Daarna volgt een periode waarin conceptadviezen van de commissie worden gedeeld met het veld. 'Ik wil hoor- en wederhoor. Tegenspraak organiseren is al jarenlang mijn vak. Onze voorstellen moeten de toets der kritiek kunnen doorstaan.'

Van der Meer, in een vorig leven zelf advocaat geweest, heeft niet de illusie dat hij uiteindelijk alle partijen gelukkig gaat maken. 'Er zullen advocaten zijn die met de commissie van mening verschillen. Dat hoort erbij, dat is *part of the deal*.'

Advocaten kunnen ideeën en suggesties sturen naar commissiepuntoekenningrechtsbijstand.hof-ams@rechtspraak.nl.

" IN SOME PLACES JUSTICE
HAS A HEAVY PRICE,
BUT IT NEEDS TO BE PAID. "

MAHINOUR EL-MASSRY,
ADVOCAAT IN EGYPT

Police

AL 30 JAAR HELPT **L4L** ADVOCATEN ALS MAHINOUR EL-MASSRY
IN HUN STRIJD TEGEN ONRECHT. MAAR NIET ZONDER UW STEUN!
DONEER VANDAAG: WWW.LAWYERSFORLAWYERS.ORG

LAWYERS FOR LAWYERS

DE TURKSE RECHTSSTAAT BESTAAT NIET MEER

DOOR / TATIANA SCHELTEMA

Aan de klopjacht op Gülenisten, terroristen en andere tegenstanders van de Turkse regering komt voorlopig geen einde. De rechten van verdachten worden stelselmatig geschonden. Dagelijks worden advocaten gearresteerd. Van de Turkse orde hebben ze weinig te verwachten.

De sfeer in Istanboel is grimmig. Iedereen is bang voor een terroristische aanslag of om zelf te worden gearresteerd. 'Heel aangrijpend vond ik het verhaal van een "gewone" advocaat,' vertelt de Amsterdamse advocate Angela Meijer. 'Iemand die zich nooit eerder met politieke zaken had ingelaten. Hij staat een rechter bij die vastzit op verdenking van banden met de Gülen-beweging. Maar toen een collega-advocaat vroeg of hij hém ook wilde bijstaan, weigerde hij. Je zag de angst in zijn ogen, hij durfde het niet aan.'

Meijer is net terug in Nederland na twee waarnemingsmissies bij rechtszaken tegen Turkse advocaten. Het eerste proces, tegen 46 advocaten die worden verdacht van banden met de Koerdische beweging KCK, sleept al vijf jaar maar kreeg een onverwachte wending: een rechter en de aanklager die eerder op de zaak zaten, zouden Gülen-aanhangers zijn. Volgens de verdediging hadden zij het dossier gemanipuleerd, en moest de zaak nader worden onderzocht. De zaak werd aangehouden tot april 2017. Een week later begon de zaak tegen twaalf advocaten die in maart waren opgepakt op verdenking van terroristische activiteiten, onder wie Ramazan Demir, bekend als advocaat van de Nederlandse journaliste Fréderike Geerdink. Hun verzoek tot opheffing van het opgelegde reisverbod werd afgewezen. Veel méér zat er ook niet in. Het Turkse rechtsbedrijf is verworpen tot een stempelmachine van de regerende AK-partij. Sinds de coupoging van 15 juli zijn 3.531 rechters en aanklagers gearresteerd op verdenking van banden met Fethullah Gülen, het vermeende brein achter de coupoging.

Op 21 juli schortte de Turkse regering de werking van het EVRM op, de noodtoestand die sinds 15 juli gold werd begin oktober met drie maanden verlengd. President

Erdoğan regeert per decreet. Het Turkse Constitutionele Hof, tot voor kort het enige rechtscollege waar de politiek geen vat op leek te hebben, achtte zich, in twee uitspraken van 12 oktober, niet bevoegd om de noodmaatregelen aan de grondwet te toetsen.

Turkse advocaten demonstreren in de rechtbank tegen arrestatie hoofdredactie en advocaten van de krant *Cumhuriyet*

Het effect van deze ongebreidelde macht is onmiskenbaar. Verhalen over tientallen 'zelfmoorden' en ernstige martelingen in de gevangenissen duiken steeds vaker op. 'Wij hoorden dat mensen een darmoperatie moesten ondergaan nadat zij met een wapenstok waren verkracht,' zegt Meijer. Dagelijks worden nieuwe mensen gearresteerd. 'Je kunt onmogelijk voorspellen wie de volgende zal zijn,' zegt een Turkse journalist. 'Het is als een loterij. En we hebben een heleboel loten gekocht.' Tegen 92.607 mensen loopt inmiddels een onderzoek, 39.378 vermeende Gülenisten zitten gevangen. Wie al deze mensen gaan

bijstaan als het tot rechtszaken komt is de vraag; ook advocaten zijn doelwit. Van zo'n drieduizend advocaten dreigt de vergunning te worden ingetrokken. Bovendien mogen zij niet optreden voor cliënten als zij zelf worden verdacht van betrokkenheid bij terrorisme. Voor velen is het 'ongelofelijk lastig' werken nu, zegt Meijer. 'Je kunt niet meer zeggen: ik doe niks verkeerd, ik doe mijn werk, mij overkomt niks. Want er is geen rechtsstaat meer.' Van de Turkse orde van advocaten hebben advocaten die onder vuur liggen weinig te verwachten. Deken Metin Feyzioğlu hield vorige maand in Den Haag een ronkende toespraak over het schenden van de rechten van verdachten en hun advocaten: vertrouwelijke gesprekken in gevangenis worden vastgelegd en doorgestuurd naar het OM. Maar voor de advocaten die al jarenlang onder deze omstandigheden werken én worden vervolgd stak hij zijn nek niet uit. 'Zij worden immers verdacht van terrorisme,' zei hij. 'We weten precies wie Gülen- en wie PKK-terroristen zijn.'

vFAS: DE KENNISVERENIGING VOOR PERSONEN- EN FAMILIERECHT

De vFAS is een vereniging van advocaten die gespecialiseerd zijn in het personen- en familierecht. Het merendeel van de 1000+ aangesloten leden heeft zich bovendien gespecialiseerd tot advocaat- scheidingsmediator.

- ♦ Bent u advocaat in het personen- en familierecht?
- ♦ En u wilt verder specialiseren?
- ♦ Gebruikmaken van de kennis en kwaliteit van 1000 leden?

Meldt u dan aan om te beginnen aan de specialisatie opleiding tot vFAS advocaat scheidingsmediator.

IMFO: VERBREDEN, VERDIEPEN, LEREN EN MEER SUCCES

IMFO, het Instituut voor Mediation en Familierecht Opleidingen, is een door de NOvA erkend opleidingsinstituut dat zich richt op de volgende opleidingen en trainingen voor (aspirant-) leden van de vFAS:

- ♦ Het verplichte driejarige opleidingstraject tot gespecialiseerd vFAS-advocaat-scheidingsmediator;
- ♦ De specialisatieopleiding Erfrecht;
- ♦ Opleiding tot Bijzondere Curator;
- ♦ Opleiding Jeugdrecht;
- ♦ Verdiepings- en opfriscurssussen in het kader van het onderhouden van kennis en vaardigheden;
- ♦ Het vFAS-jaarcongres waar naast actualiteiten en/of opfrisworkshops, kennis kan worden gemaakt met nieuwe ontwikkelingen.

vereniging van
**Familierecht
Advocaten
Scheidingsmediators**

IMFO

Instituut voor Mediation en Familierecht Opleidingen

Als vFAS lid ontvangt u automatisch het IMFO cursus aanbod. Kijk voor meer informatie over vFAS en IMFO op de websites.

WWW.VERENIGINGFAS.NL
WWW.IMFO.NL

STAATSMAN BOVEN ALLES

DOOR / ROBERT SANDERS

P.W.A.C. van der Linden (1846-1935)

Pieter Wilhelm Adrianus Cort van der Linden werd op 14 mei 1846 geboren als zoon van de latere landsadvocaat en Haagse deken G.M. van der Linden. Pieter voegde later zelf 'Cort', de voornaam van zijn grootvader, aan zijn achternaam toe. Na zijn rechtenstudie in Leiden, waar hij in 1869 promoveerde op het proefschrift *Beschouwingen over het strand*, liet hij zich in Den Haag als advocaat beëdigen.

In 1876 nam hij de verdediging op zich van Hendrik Jut (1851-1878), die samen met Christina Goedvolk terechtstond voor de roofmoord op een welgestelde Haagse weduwe en haar dienstbode. De zaak deed veel stof opwaaien. In de kranten werden Jut en Goedvolk geportretteerd als gewetenloze monsters. Handig gebruikmakend van de volkswedde doopte een kermisuitbater zijn attractie om tot 'kop-van-jut', waar het publiek zich met een moker op een slagmachine kon uitleven. Hendrik Jut werd voor de dubbele moord veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf, Goedvolk kreeg twaalf jaar tuchthuis wegens diefstal. Het echte hoofd van Jut is overigens na zijn dood nog jarenlang tentoongesteld in het Groninger Universiteitsmuseum.

Na tien jaar advocatenpraktijk werd Cort van der Linden in 1881 benoemd tot hoogleraar staatshuishoudkunde, eerst in Groningen en

later in Amsterdam. Enkele jaren later schreef hij het boek *Richting en beleid der liberale partij*, waarin hij een progressieve koers voor de liberalen bepleitte. Hoewel zeker geen partijman maar een pragmatisch en vooruitstrevend jurist, werd Cort van der Linden, zonder lid te zijn geweest van de Tweede Kamer, in 1897 Minister van Justitie in het kabinet-Pierson. Tijdens zijn ambtsperiode kwam onder meer de Kinderwetgeving tot stand, waarin de ontzetting van ouders uit de ouderlijke macht en kindbescherming werden geregeld. Als bijzonder ambtenaar van de burgerlijke stand sloot hij in 1901 het huwelijk tussen koningin Wilhelmina en prins Hendrik. Na een liberale verkiezingsnederlaag leek zijn politieke carrière te eindigen en werd hij lid van de Raad van State. Nadat in de zomer van 1913 een poging om een kabinet te formeren van liberalen en socialisten faalde, lukte het Cort van der Linden een extraparlamenteair minderheidskabinet van liberalen en partijlozen te vormen, met zichzelf als centrum-liberaal premier. Toen een jaar later de Eerste Wereldoorlog uitbrak hield hij vast aan een strikte handhaving van de neutraliteit. Hij slaagde er in Nederland buiten de wereldbrand te houden, ondanks een zekere persoonlijke pro-Duitse sympathie – het leverde hem de bijnaam 'Unter den Linden' op.

Terwijl elders in Europa de oorlog woedde, voerde het kabinet in 1917 een belangrijke grondwetswijziging door die zou leiden tot de onderwijspacificatie, de tegemoetkoming aan de confessionele eis voor financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder lager onderwijs. Tegelijkertijd werd het algemeen mannenkiesrecht geïntroduceerd met de mogelijkheid van invoering van vrouwenkiesrecht. Cort van der Linden maakte zich daarbij zelf sterk voor het stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Wel leverden de verkiezingen een jaar later een overwinning op voor de confessionelen en de sociaaldemocraten. Cort van der Linden bleef vervolgens de laatste liberale premier van Nederland tot het aantreden van het eerste kabinet-Rutte ruim negentig jaar later. Voor zijn aantreden als minister-president had Cort van der Linden met koningin Wilhelmina de afspraak gemaakt dat hij na zijn premierschap kon terugkeren in de Raad van State. Tot eind 1934, inmiddels ver in de tachtig, bleef hij staatsraad. Het daaropvolgende jaar, op 15 juli 1935, overleed Cort van der Linden in zijn geboortestad.

WET INNING VERKEERSBOETES IN STRIJD MET ONSCHULDBEGINSEL

DOOR / HUIB STRUYCKEN

Na ruim 25 jaar dat er verkeersboetes worden opgelegd onder het regime van de Wet Mulder is het tijd de wet tegen het licht te houden.

Er wordt in de media geklaagd over de gijzeling en de door de boetes veroorzaakte schuldenlast. Men realiseert zich niet dat bezwaar en beroep altijd, ook al is de bezwaartermijn verlopen, moeten worden ingesteld omdat daardoor de betalingsverplichtingen en dus ook de nare incassomaatregelen worden opschort en mogelijk van de baan zijn. De boetebeschikking wordt verzonden naar het adres in de Basisregistratie Personen (BRP). Het is vaste jurisprudentie geworden¹ dat de datum van de poststempel van de verzending doorslaggevend is voor de aanvang van de 'fatale' bezwaartermijn van zes weken. De gedachte daarachter is dat burgers te achterhalen moeten zijn via de BRP en dat de burger daarin een verantwoordelijkheid heeft. Het al of niet verblijven op het BRP-adres (daklozen) en het daarvoor niet tijdig reageren op verstuurd post kan geen bewijs opleveren dat betrokkene schuldig is aan een verkeersgedraging. Het niet-reageren van betrokkene is geen 'berusting' in de boetebeschikking. De toepassing van de verzendtheorie en het daaraan verbinden van een fatale termijn zijn strijdig met het onschuldbeginsel. De verplichting op straffe van niet-ontvankelijkheid en onherroepelijkheid van de beschikking tijdig een gemotiveerd bezwaarschrift in te dienen, staat haaks op het '*nemo tenetur*-beginsel'² en het zwijgrecht³ van de betrokkene. De strafvorderlijke waarborgen in het kader van de verdedigingsrechten zoals de hoorplicht⁴ (art. 27 Wetboek van Strafvordering, Sv), het feitenonderzoek, de oproeping, het beroep tegen verstekvonnissen en de verzetsmogelijkheid⁵ moeten ook gelden bij de administratieve verwerking van verkeersboetes ('*criminal charges*'). De bewijslast ligt bij de oplegger van de punitieve sanctie.⁶ Ook daarin schiet de Wet Mulder tekort en zeker bij de boeteoplegging door de Rijks-

dienst Wegverkeer (RDW) op grond van registervergelijking door de RDW. De hoorplicht (art. 27 Sv en art. 4.8 Algemene wet bestuursrecht, Awb) en de onderzoeksplicht ex artikel 3.2 Awb worden niet nagekomen. Volgens de advocaat-generaal bij de Hoge Raad mr. Hartevelt wordt het nalaten van het hoorrecht gecompenseerd door de mogelijkheid (binnen zes weken na verzending) een bezwaarschrift in te dienen.⁷ Dat is een misvatting. Het verplichte feitenonderzoek en verhoor van betrokkene vóór de punitieve verwerking van persoonsgegevens dienen ertoe om te verifiëren of hetgeen in het register staat, overeenkomt met de feiten. Het is de enige waarborg de burger te behoeden voor het misbruik van persoonsgegevens door justitie/RDW. In de bezwaar- en beroepsfase wordt gedaan alsof het register het onweerlegbare bewijs is. De verkeersgedraging, het voertuig, de geregistreerde en de verwijtbaarheid doen er niet toe. De fictie van het register ('de administratieve werkelijkheid' van de RDW) is door de wetgeving bepalend gemaakt voor de boeteoplegging: doen alsof een kentekenregistratie hetzelfde is als een voertuig en alsof de als kentekenhouder geregistreerde de houder is van een voertuig. De RDW bepaalt wat er in het register staat en rekent het niet tot haar taak, laat staan tot haar plicht, vóór de verwerking van persoonsgegevens te verifiëren of het kentekenregister in overeenstemming is met de feiten. De RDW weigert ambtshalve te corrigeren, ook al is evident dat het register niet klopt (bijvoorbeeld 1.736 auto's op naam van een bijstandsgerechtigde).⁸ De RDW blijft boetes opleggen tot

het kenteken door de RDW vervallen is verklaard. Het verzoek van de kentekenhouder dient aan allerlei vereisten te voldoen alvorens het in behandeling wordt genomen. Een voorbeeld is de zaak waarin het ging om een man bij wie twee auto's, ten onrechte, in 1998 en 1999 in beslag waren genomen en geplaatst bij Domeinen.⁹ Toen deze door de officier van justitie werden vrijgegeven, waren de stallingsrechten zo hoog dat hij ze niet kon betalen. Hij heeft bij Domeinen de autopapieren achtergelaten, maar de kentekenregistratie van de auto's is op zijn naam blijven staan. De Belastingdienst bevestigde in 2002 dat de auto's door Domeinen op 16 juni 2000 en 21 augustus 2000 ter destructie waren afgevoerd. Betrokkene is tot 2015 voor de betreffende auto's beboet op basis van registercontroles, is maanden gegijzeld geweest, bedrijfsauto's en -goederen zijn verkocht, zijn rijbewijs is ingenomen en hij heeft minstens 35.000 euro aan boetes betaald. Dat allemaal voor het niet hebben van een apk en het niet hebben van een verzekering voor niet bestaande voertuigen. De RDW weigert de verzochte correctie van het kentekenregister met terugwerkende kracht met een beroep op de 'zuiverheid van het register' en verwijst naar de officier van justitie, die op zijn beurt de vernietiging van de boetes afwijst, omdat 'de bezwaartermijn van zes weken is verlopen'. De Afdeling bestuursrecht van de Raad van State^{10,11} stelt zich op het standpunt dat de RDW op grond van het argument van 'de zuiverheid van het register' het kentekenregister niet met terugwerkende kracht hoeft te corrigeren en weigert rekening te houden met de punitieve gevolgen van de kentekenregistratie. De Afdeling bestuursrechtspraak weigert in strijd met EU-richtlijn ►

De RDW blijft boetes opleggen tot het kenteken vervallen is verklaard

Zeker niet alleen voor de Zuidas

Ontvang 6x per jaar gratis dit bomvolle e-magazine. Onze vakredactie selecteert voor u het belangrijkste nieuws. Dit wordt afgewisseld met juridisch inhoudelijke artikelen, exclusieve interviews en relevante niet-juridische onderwerpen. Ook leest u de best gelezen columns van Advocatie.nl.

Meld u aan via www.advocatie.nl/aanmeldenmagazine

Sdu

oprecht
de beste
keuze

94/46 invulling te geven aan het recht tot correctie van onjuiste persoonsgegevens in de basisregisters¹² en de zorgvuldigheidsplicht bij de verwerking van persoonsgegevens.

De wetgeving die de kentekenregistratie door de RDW bepalend maakt voor de boeteoplegging is strijdig met het onschuldbeginsel.

Rechtvaardiging voor de beperkingen van verdedigingsrechten bij de administratiefrechtelijke verwerking van verkeersboetes was de eenvoudige bewijsvoering en de beperkte gevolgen voor de burger. Gezien de consequenties van het niet-betalen van deze vorderingen kan niet worden volgehouden dat het gaat om geringe inbreuken op de mensenrechten:

- a) de boetes worden in korte tijd verhoogd tot driehonderd procent plus administratiekosten;
- b) de deurwaarder heeft toegang tot uitkeringsgegevens en gaat tot afboeking over, vaardigt dwangbevelen uit, legt beslag op loon en verkoopt bezittingen;
- c) de politie neemt het rijbewijs in;
- d) de politie neemt elke auto waarin de kentekenhouder rijdt in beslag;
- e) de politie dreigt met vrijheidsbeneming;
- f) de politie gijzelt de kentekenhouder;
- g) de toegang tot de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP) wordt belemmerd, boetes worden niet ingelost;
- h) (art. 90c jo. 89 Sv) verrekening met vergoeding wegens ten onrechte ondergane hechtenis.

De verhoging, de rijontzegging, de inbeslagname van elk voertuig en de gijzeling zijn punitieve sancties. Het zijn beschikkingen in de zin van Awb, die zonder inachtnaam van de artikelen 27 Sv, 3.2, 3.40 en 4.8 Awb tot stand zijn gekomen. Betrokkene kan geen bezwaar en beroep bij de rechter aantekenen.

Deze beschikkingen zijn executoriale titels, die op straffe van nietigheid met inachtnaam van artikel 430 Rv en de artikelen 439, 502, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 594, 598, 600d,

e, f Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) door de deurwaarder ten uitvoer gelegd moeten worden.^{13, 14} De tenuitvoerlegging gebeurt door de politie en de officier. Deze publieke personen hebben geen bevoegdheid private vorderingen van het ministerie te incasseren.

De bevoegdheid tot het gebruik van geweld door de politie is als het gaat om strafbare feiten gebaseerd op het Wetboek van Strafvordering en als het gaat om handhaving van de openbare orde op de Politiewet. Daaronder valt het assisteren van de deurwaarder bij de tenuitvoerlegging van executoriale titels.

De oproep per post tot het verkrijgen van een machtiging tot gijzeling en de 'toetsing' door de rechter voldoen niet aan de minimale vereisten

van behoorlijke rechtspleging bij vrijheidsbenemende maatregelen. De vrijheidsbeneming moet binnen korte tijd daarna door een onafhankelijke rechter worden getoetst.^{15, 16}

Er wordt geen rekening gehouden met de persoonlijke situatie van de gegijzelde. Of betrokkene hoogzwanger is of heftige pijnen lijdt als gevolg van een operatie of kinderen te verzorgen heeft of psychische problemen heeft, doet er niet toe. De machtiging tot gijzeling wordt niet uitgereikt aan betrokkene. Er wordt van de vrijheidsbeneming geen proces-verbaal opgemaakt zoals verplicht.

Conclusie: de Wet Mulder moet buiten gebruik worden gesteld en ter destructie worden afgevoerd. ■

Huib Struycken is
advocaat bij Struycken
Advocaten te Amsterdam.

NOTEN

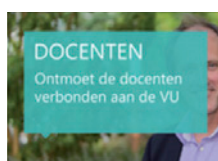
- 1 Zie voor de kritiek van Folkert Jensma: <http://www.nrc.nl/handelsblad/2015/05/16/hoe-de-kamer-de-hoogste-rechter-op-zijn-plaats-zet-1495032>.
- 2 Funke vs. Frankrijk, EHRM 25 februari 1993, *NJ* 1993, 485, *BNB* 1993/350.
- 3 ECLI:NL:GHARL:2013:BY8163, zie overweging 9.
- 4 ECLI:NL:HR:2015:1666, HvJ 18 december 2008, C-349/07. Sopropé-zaak (36 en 37), HR 26 juni 2015.
- 5 Zie titel IVa Wetboek van Strafvordering.
- 6 Rode draad 866 AA 48 Borgers en Kristen: onder overweging 4.2. Zie artikel 358 Sv.
- 7 ECLI:NL:PHR:2015:2202
- 8 ECLI:NL:XX:2012:BW2721, Het EHRM Romet/Nederland, zaak nr. 7094/06.
- 9 ECLI:NL:RVS:2015:2702
- 10 ECLI:NL:RVS:2015:1165 15 april 2014. ECLI:NL:RVS:2014:1924 28 mei 2014 '[appellant] kan niet worden gevolgd in zijn betoog dat bij het ontbreken van feitelijk bezit ook geen verplichtingen op hem zouden rusten ten aanzien van het voertuig, omdat die verplichtingen voortvloeien uit de registratie in het kentekenregister.'
- 11 Ten slotte kan de bestuursrechter niet treden in het feit dat in het kader van een strafrechtelijke procedure boetes zijn opgelegd.'
- 12 Hof van Justitie van 7 mei 2009, C-553/07 Rijkeboer. Zie overwegingen 49 t/m 54.
- 13 Artikel 2 Gerechtsdeurwaarderswet, die de deurwaarder exclusief aanstelt om civiele vonnissen en beschikkingen ten uitvoer te leggen.
- 14 Memorie van toelichting, Tweede Kamer, zitting 1980-1981, 16593 nr. 3 bij 430 Rv. 'In de eerste plaats doet zij uitkomen dat nalaten van de betekening de executie nietig maakt, zoals thans reeds wordt aangenomen' (HR 9 maart 1939, *NJ* 1939, 1012).
- 15 EHRM 28 oktober 1988, Series A vol. 145-B (Brogan and others/UK).
- 16 EHRM 7 juni 2011, nr. 277/05 STS ca. the Netherlands.

Ontdek nu snel en gemakkelijk de vele mogelijkheden op onze nieuwe incompany site: expertises, vele cursussen en topdocenten.

- Toegang tot de nieuwste inzichten in wet- en regelgeving, rechtspraak en literatuur
- Deskundige en inspirerende docenten die midden in de praktijk én onderzoek staan
- Brede expertise op veel rechtsgebieden en juridische thema's
- Individuele benadering: casuïstiek en planning toegespitst op uw situatie

Verken ons aanbod op www.vula.nl

Ontdek de vele expertises van VU Law Academy

Stel uw eigen cursus samen op basis van de juridische expertises van onze docenten:

- Aanbestedingsrecht
- Aansprakelijkheidsrecht
- Arbeids- en pensioenrecht
- Criminologie
- Europees recht
- IT en recht
- Migratierecht
- Notarieel/fiscaal recht
- Ondernemingsrecht
- Overheidsprivaatrecht
- Personen/familierecht
- Rechtstheorie
- Staats/bestuursrecht
- Strafrecht
- Verbintenissenrecht

Meer, meer, meer. . .

DOOR / NIEK HEIDANUS

**Het proces-Wilders
getuigt van een apert
ongelijke rechtsbedeling,
betoogt mr. Heidanus.
De zaak-Wilders krijgt
achttien zittingsdagen.
Voor zijn cliënt was twintig
minuten uitgetrokken.**

De afgelopen maand heb ik een 21-jarige jongen bijgestaan in een klein, anoniem en onbeduidend proces. Tenminste, als je het vergelijkt met het proces-Wilders was het een verwaarloosbaar klein proces. Toch was hetgeen de officier van justitie in dit proces verzocht vele malen ingrijpender en zwaarder dan in het proces-Wilders is geëist. Terwijl in het proces-Wilders een schamele boete van 5.000 euro geëist is, vroeg de officier van justitie in mijn BOPZ-procedure een verlenging van twee jaren gedwongen opname in een psychiatrisch ziekenhuis. Dit zette mij aan het denken en leidde tot een overdenking, verzuchting en het volgende spontane bericht op LinkedIn: 'Voor het proces van Wilders zijn drie weken (twaalf zittingsdagen!) uitgetrokken. Afgelopen week heb ik een 21-jarige jongen bijgestaan, die géén strafbaar feit had gepleegd en tegen wie de officier van justitie een opname in een psychiatrisch ziekenhuis voor de duur van TWEE JAREN had verzocht. Voor dat proces was

twintig minuten uitgetrokken...' Deze post werd duizenden keren gedeeld op LinkedIn en Twitter en gaf aanleiding tot veel boeiende reacties. Ik begrijp best dat twee stevig verschillende processen met elkaar vergeleken worden en je dus zou kunnen spreken over de spreekwoordelijke appels en peren, maar een zekere bewustwording over een goede rechtsbedeling vond ik wel op zijn plaats. Ik heb slechts een oprechte verwondering willen delen. Niets meer en niets minder. Het was een persoonlijke observatie over een apert ongelijke rechtsbedeling. Wellicht gerechtvaardigd, maar toch. Elke zaak moet de aandacht en tijd krijgen die deze verdient. Ik stel wel een extreme discrepantie vast. Aan de zaak-Wilders worden in totaal circa achttien zittingsdagen besteed. Achttien dagen? Ja, ACHTTIEN DAGEN! Voor de zaak van mijn 21-jarige cliënt was twintig minuten uitgetrokken; de zaak heeft circa vijfenveertig minuten geduurd omdat een aantal verweren namens mijn cliënt werden gevoerd. De officier van

justitie had een 'machtiging voortgezet verblijf' in een psychiatrisch ziekenhuis voor twee jaren verzocht. Client verbleef al twee jaren in de kliniek en wilde graag terug naar zijn ouders. Het afgelopen jaar waren er geen incidenten geweest en was het gevaar voor zichzelf en anderen geweken. Client vindt zichzelf niet ziek en lijdend aan schizofrenie, laat staan dat daardoor gevaar wordt veroorzaakt. Hoe dan ook, het is voor zo'n jongmeerderjarige een ongekennd zware zaak met een onbegrijpelijk en onafzienbaar verzoek van de kant van het Openbaar Ministerie. De zaak werd door een alleensprekende rechter behandeld. Mijn gemotiveerde verzoeken om een second opinion door een onafhankelijke psychiater buiten de kliniek en doorverwijzing naar de meervoudige kamer (een behandeling door drie rechters omdat het proces voor één rechter in dezen mijns inziens te ingrijpend, complex en groot was) werden afgewezen. Wel werd mijn meer subsidiaire verzoek toegewezen, zodat het verzoek ►

van de officier van justitie werd beperkt tot een verlenging van één jaar in plaats van twee jaren.

‘Willen jullie meer of minder Marokkanen?’ vroeg Wilders in maart 2014 aan zijn achterban. Het gevolg is een proces wegens haat zaaien. Voor het proces-Wilders wordt circa vijfhonderd keer meer tijd uitgetrokken, terwijl in het proces tegen mijn cliënt – neutraal beschouwd – de impact van de uitspraak en zwaarte van de maatregel veel groter is. Immers, hij wordt tegen zijn wil nog een jaar langer van de vrijheid beroofd en opgesloten in een psychiatrisch ziekenhuis. En dit schuurt toch wel enigszins, temeer daar kennelijk de behandeling van de zaak niet meer tijd en onderzoek rechtvaardigde, terwijl er nota bene geen mogelijkheid van hoger beroep is.

Ondanks de extreme tijdsbesteding aan het proces-Wilders, roepoertert hij maar steeds dat hij geen eerlijk proces krijgt. Zelfs als aan hem bizar veel (dure) zittingscapaciteit wordt

geschonken, dan blijft hij boos en verongelijkt. Wilders vindt dat het OM misbruik maakt van macht, spreekt over een ‘PVV-haatproces’ en ondermijnt bij herhaling de rechtspraak. Het is *rebutant*, onwaardig en opruiend dat hij de onafhankelijke rechtspraak maar steeds in twijfel trekt, terwijl hij de *jure et de facto* het meest royale en zorgvuldige strafproces ooit krijgt.

Hij lijkt de rechtspraak helaas een beetje in de houdgreep te hebben: ‘Als je mij niet alle tijd geeft, dan is het proces niet eerlijk en is de rechter vooringenomen.’ De rechters zijn bang gewraakt te worden als ze de schijn wekken Wilders niet serieus te nemen en niet al zijn verzoeken honoreren.

Die strafzaak van Wilders is niet zo complex en zou probleemloos in een dag kunnen worden afgedaan. Wat mij betreft door een wijze alleensprekende rechter. Zeker als ik naar het genoemde onbeduidende proces van het 21-jarig ventje kijk, dan zijn het

spektakel en de show die Wilders van het proces maakt wel heel dubieus en grotesk.

Het zou Wilders sieren als hij zich druk zou maken over het feit dat de rechtsbedeling in ons landje ongelijk is en dat een jonge burger in een proces van twintig minuten twee jaar langer door een alleensprekende rechter kan worden opgesloten. Maar aan een evenwichtige benutting van de zittingscapaciteit en zuinigheid ten aanzien van de schaarse middelen van de rechtspraak heeft Wilders klaarblijkelijk geen boodschap. Althans niet als het hemzelf betreft. De Nederlandse rechtspraak behoort nog steeds tot de wereldtop. Terecht. Trots op onze rechtspraak. Maar het mag soms wel wat wijzer en eerlijker worden verdeeld. In het proces van Wilders mag het allemaal wel wat minder, minder. Terwijl het in het proces van de 21-jarige burger wel wat meer, meer had gemogen. Reageren kan. Stuur uw e-mail naar redactie@advocatenblad.nl. ■

Niek Heidanus is advocaat bij Heidanus Arnoldus Roosjen Advocaten te Groningen. Deze bijdrage is ook gepubliceerd in het *Dagblad van het Noorden*.

Klaver van der Hooft Posch advocaten is sinds 1980 gevestigd in West-Friesland en heeft zich ontwikkeld tot een gerenommeerd kantoor op het terrein van het ondernemingsrecht, insolventies, vastgoed, bestuursrecht, familierecht en arbeidsrecht. Onze werkwijze kenmerkt zich door persoonlijke betrokkenheid, pragmatische aanpak, juridische deskundigheid en snelheid. Ons kantoor is gelegen te Hoorn aan de Nieuwe Steen 29 in een representatieve omgeving.

Ter versterking van ons team willen wij willen graag in contact komen met een

ADVOCAAT MEDEWERKER **(Insolventierecht- /ondernemingsrecht)**

Het profiel

- Substantiële kennis van het ondernemingsrecht in brede zin en affiniteit met Hoorn en Noord-Holland;
- Bij voorkeur een afgeronde Grotius Specialisatie Opleiding Insolventierecht of de ambitie die op korte termijn te volgen;
- Uitstekende communicatieve vaardigheden, een pragmatische instelling, enthousiasme en ondernemingsgeest.

Wat bieden wij:

- Werken in een gerenommeerde ondernemings- en insolventiepraktijk;
- De vrijheid om zelfstandig aan de slag te gaan en je ideeën uit te werken;
- Een informele werksfeer;
- De mogelijkheid om in de toekomst tot de maatschap toe te treden.

Uw sollicitaties voorzien van uw CV en een begeleidende brief met motivering kunt u mailen naar: klaver@khpadvocaten.nl t.a.v. mevrouw M.A.Th. Klaver of vanderHooft@khpadvocaten.nl t.a.v. de heer R. van der Hooft.

Nieuwe Steen 29
1625 HV Hoorn (NH)

Postbus 3112
1620 GC Hoorn (NH)

info@khpadvocaten.nl
www.khpadvocaten.nl

Altoga

Voor al uw toga's binnen de advocatuur en rechtspraak.

Laan op Zuid 664 | 3071 AB ROTTERDAM
Tel.: 010-303.19.37 | Fax: 010-303.19.38
info@altoga.nl | www.altoga.nl

Altoga vervaardigt in eigen beheer gebruiksvriendelijke en behaaglijke toga's (en toebehoren) van een kwalitatief hoogwaardige wollen stof (**cool wool**). De toga's kunnen op maat maar ook in confectiematen besteld worden.

Altoga hanteert een **levertijd van 2 weken**. Indien gewenst, kan er een spoedopdracht gegeven worden zodat de levertijd (zo mogelijk) verkort kan worden.

Altoga is ideaal gevestigd **schuin tegenover de Rechtbank te Rotterdam** zodat een bezoek aan de Rechtbank gemakkelijk gecombineerd kan worden met het laten opnemen van uw maten (graag een afspraak maken). Indien gewenst, kunnen ook op afwijkende tijden afspraken geagendeerd worden.

Altoga biedt tevens de mogelijkheid om voor elk gewenst bedrag een **cadeaubon** aan te schaffen en daarin een persoonlijke tekst op te laten nemen.

Altoga is een initiatief van mr. N. Köse-Albayrak, advocaat te Rotterdam

DÉ VERZEKERINGSPECIALIST VOOR NOTARIAAT EN ADVOCATUUR

Ron Borgdorff is verzekeringspecialist voor notarissen, advocaten en vrijgevestigde juristen. Ron kent de specifieke risico's van deze juridische beroepsgroepen. Met ruim 25 jaar ervaring staat hij borg voor een persoonlijk, gedegen advies op maat en korte lijnen.

U wilt een financieel adviseur met verstand van úw zaken?

Neem contact op voor een afspraak.
Bel 033-20 35 000 of mail naar
ron@ronborgdorff.nl

WWW.RONBORGDOFF.NL
van Boetelaerlaan 24H
3828 NS Hoogland

RON BORGDOFF
FINANCIEEL ADVISEUR VOOR
NOTARIAAT & ADVOCATUUR

VERZEKERINGEN ZOWEL ZAKELIJK ALS PARTICULIER OA:
BEROEPS- EN BEDRIJFSAANSPRAKELIJKHEID • GELD- EN FRAUDE
• ARBEIDSONGESCHIKTHEID • RECHTSBIJSTAND • RECONSTRUCTIE

duik in de diepte

Stelt u zichzelf de vraag?

- sluit mijn profiel aan bij mijn huidige functie
- wat is mijn volgende carrièrestap
- wat zijn mijn verborgen talenten

 VITAE VALLEY

Vraag nu uw CV-i aan:
uw persoonlijkheidsprofiel
binnen 3 minuten via

www.vitaevalley.nl

kosteloos met de code
#legal#

Bezoek www.vitaevalley.nl en vraag uw CV-i aan | duizenden juristen gingen u voor...

De proeftijd

DOOR / PETER HENDRIKS

Met een proeftijd kunnen werkgever en werknemer eenvoudig en snel afscheid van elkaar nemen als verwachtingen niet worden waargemaakt. Maar dan gelden wel de nodige vereisten.

In een arbeidsovereenkomst kan een proeftijd worden overeengekomen. Deze periode biedt zowel werkgever als werknemer de mogelijkheid om nader kennis te maken en om te bezien of aan de gewekte verwachtingen wordt voldaan. Als dat niet zo blijkt te zijn, kan op vrij eenvoudige wijze met onmiddellijke ingang afscheid van elkaar worden genomen. Er hoeft geen opzegtermijn in acht te worden genomen, een ontslagvergunning is niet vereist en het merendeel van de bijzondere opzegverboden is niet van toepassing. Gelet op deze vergaande gevolgen stelt de wet wel de nodige eisen aan de geldigheid van de proeftijd. In de rechtspraak wordt daar bovendien strak de hand aan gehouden. De eisen waar een rechtsgeldige proeftijd aan dient te voldoen, staan in artikel 7:652 Burgerlijk Wetboek (BW). Ten eerste dient de proeftijd schriftelijk te worden overeengekomen. Hieraan is ook voldaan als een proeftijdbeding is opgenomen in een cao die van toepassing is op de arbeidsverhouding. Ten tweede dient de proeftijd voor beide partijen gelijk te zijn. Ten derde gelden er maximale termijnen, afhankelijk van de soort en duur van de arbeidsovereenkomst. Een proeftijd mag maximaal één maand bedragen in het geval van (i) een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd van korter dan twee jaar doch langer dan zes maanden en (ii) een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd waarbij het einde niet op een kalenderdatum is gesteld. Het

gaat in het laatste geval dan bijvoorbeeld om een arbeidsovereenkomst voor de duur van het vervangen van een zieke werknemer of voor de duur van een bepaald project. De bepalingen waarin is opgenomen wanneer een proeftijd van één maand is toegestaan, zijn van driekwart dwingend recht. Dat betekent dat bij cao een langere proeftijd kan worden afgesproken, maar die mag dan weer niet langer zijn dan twee maanden. Een proeftijd mag maximaal twee maanden bedragen in het geval van (i) een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd van twee jaar of langer en (ii) een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd. In een arbeidsovereenkomst van bepaalde tijd van ten hoogste zes maanden kan sinds 1 januari 2015 geen proeftijd meer worden overeengekomen. De termijn van de proeftijd begint te lopen vanaf het moment waarop de werknemer feitelijk begint met werken.

Als de overeengekomen proeftijd meer dan de wettelijk toegestane termijn bedraagt, wordt deze niet geconverteerd in een geldig proeftijdbeding voor de maximaal toegestane duur. Dat geldt ook als de overeengekomen proeftijd niet voor beide partijen gelijk is. Het hele proeftijdbeding is dan nietig. Er geldt dan geen proeftijd. Dit wordt aangemerkt als de 'ijzeren proeftijd'-theorie (HR 27 februari 1930, *NJ* 1930, p. 977). Hieruit volgt ook dat opschorting van de proeftijd – bijvoorbeeld omdat een werknemer tijdens de proeftijd ziek wordt of met vakantie gaat –

niet mogelijk is (HR 23 december 1983, *NJ* 1984, 332). Onder bepaalde omstandigheden kan een beroep van de werknemer op een te laat beroep op de proeftijd door de werkgever naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn (HR 27 oktober 1995, *NJ* 1996, 254 (Den Haan/The Box Fashion)). In een opvolgende arbeidsovereenkomst tussen dezelfde partijen kan alleen rechtsgeldig opnieuw een proeftijd worden overeengekomen als de opvolgende arbeidsovereenkomst duidelijk andere vaardigheden of verantwoordelijkheden van de werknemer eist dan de vorige arbeidsovereenkomst.

De werknemer moet binnen de proeftijd worden opgezegd. Een opzegging met een beroep op de proeftijd tegen een datum die ligt na de proeftijd is niet rechtsgeldig. Een werkgever kan met een beroep op een rechtsgeldig overeengekomen proeftijd de arbeidsovereenkomst opzeggen nog voordat de werknemer daadwerkelijk is begonnen met werken. Een tijdige opzegging met een beroep op de proeftijd kan misbruik van bevoegdheid opleveren (HR 13 januari 1995, *NJ* 1995, 430, Codfried). De werkgever die de arbeidsovereenkomst met een beroep op het proeftijdbeding heeft opgezegd, dient de werknemer op diens verzoek schriftelijk de reden van de opzegging mede te delen.

Peter Hendriks is advocaat bij Palthe Oberman Advocaten in Amsterdam.

SAFARI IN AFRIKA?

Ruim 100 inspiratiereizen vindt u op jambo.nl en in onze brochure of bel met onze Afrika specialisten op 020-2012740 voor een reis op maat. De mogelijkheden zijn eindeloos, privé reizen geheel conform uw wensen!

Tanzania • Kenia • Madagaskar • Seychellen
Mauritius • Zuid-Afrika • Oeganda • Zimbabwe
Namibië • Mozambique • Zambia • Botswana

AL 30 JAAR DÉ SPECIALIST

- RUSLAND
- BALTISCHE LANDEN
- MONGOLIË
- CHINA
- GEORGIË
- ARMENIË
- FINLAND

VRAAG NU DE GRATIS BROCHURE AAN!

INDIVIDUELE- EN GROEPSREIZEN • MAATWERK
CITYTRIPS • RIVIERCRUISES • FLY & DRIVES
TRANS SIBIRIË EXPRESS EN ANDERE TREINREIZEN

020 - 2012777 | INFO@BOLSJOJ.NL | WWW.BOLSJOJ.NL

KRONIEKEN

FORMEEL STRAFRECHT MATERIEEL STRAFRECHT

ik vrees dat in dit geval van
een voltooide poging geen optreden mijnerzijds
naar aard en tijdstip nog geschikt is het
intreden van het gevolg te beletten.
Agent...

INHOUD

Kroniek Formeel strafrecht 2016

- 61** Aanwezigheid en gemachtigd raadsman
- 62** Beslag en beklag
- 62** Bewijs en motivering
 - 62** Overzichtsarrest
 - 63** Feiten van algemene bekendheid
 - 63** Toevoegen stukken aan het dossier in hoger beroep
 - 63** Verklaring verdachte
- 64** Vormverzuimen ex artikel 591a Sv
 - 64** Strafvermindering
 - 64** Bewijsuitsluiting
 - 65** Salduz en verhoorbijstand
- 66** Niet-ontvankelijkheid OM
 - 66** Onherstelbaar vormverzuim (artikel 359a Sv)
 - 68** Beginselen van een goede procesorde
- 68** Voorlopige hechtenis
- 69** Bijzondere opsporingsbevoegdheden

- 69** Getuigen (horen en oproepen)
- 71** Ontneming
 - 71** Formaliteiten
 - 71** Bepalen van de hoogte van het verkregen voordeel
 - 72** Verdeling
- 73** Rechtsmiddelen
 - 73** Rechtsmiddelenperikelen
 - 73** Appelschriftuur
 - 73** Verontschuldigbare termijnoverschrijding
 - 74** Toepassing artikel 80a RO
- 75** Verschoningsrecht
- 76** Verzoekschriften ex artikel 89 en artikel 591a Sv
 - 76** Verzoeken ex artikel 89
 - 78** Verzoeken ex artikel 591a Sv
- 78** Bezuinigingen
- 78** Wet- en regelgeving
 - 78** Nieuwe wetten
 - 80** Wetsvoorstellen

Kroniek Materieel strafrecht 2016

- 83** Culp
 - 83** Roekeloosheid
- 84** Causaliteit
- 85** Deelnemingsvormen
 - 85** Medeplegen
- 85** Feitelijke leidinggeven
- 86** Poging
- 87** Specifieke delicten
 - 87** Mishandeling
 - 87** Openlijke geweldpleging
 - 88** Criminele organisatie
 - 88** Vermogensdelicten
 - 89** Oplichting
 - 89** Witwassen
 - 91** Zedenmisdriven
 - 91** Schending ambtsgeheim
 - 92** Opiumwet
 - 92** Wegenverkeerswet
- 93** Strafuitsluitingsgronden
 - 93** Noodweer: overzichtsarrest

COLOFON

December 2016

96e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 8 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Samenstelling

Nathalie Gloudemans-Voogd

Advocaat-redactieleden

Leonard Böhrer, Halime Celik, Jack Linssen, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiaan Oberman, Marc Padberg, Theo van Schagen, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Illustraties

Floris Tilanus

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2016-8, Kroniek Formeel Strafrecht, p. *Adv.bl.* 2016-8, Kroniek Materieel Strafrecht, p.

Aan dit nummer werken mee

Maïke Bouwman, Chana Grijsen, Geert-Jan Kruizinga, Rick van Leusden, Robert Malewicz, Patrick van der Meij, Michiel Olthof, Sabine Pijl, Ben Polman, Paul van Putten, Inge Raterman, Melissa Slaghekke, Aram Sprey, Paul Verweijen

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten. De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in

rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024 - 360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervoelvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

KRONIEK FORMEEL STRAFRECHT 2016

DOOR / MAIKE BOUWMAN, CHANA GRIJSEN, RICK VAN LEUSDEN, ROBERT MALEWICZ, PATRICK VAN DER MEIJ, SABINE PIJL, BEN POLMAN, PAUL VAN PUTTEN, MELISSA SLAGHEKKE, ARAM SPREY & PAUL VERWEIJEN

Hoewel de nadruk in de jurisprudentie van de Hoge Raad vooral lijkt te liggen op het materiële strafrecht, zijn er veel formeelrechtelijke onderwerpen die het bespreken waard zijn. Veel van die onderwerpen zien op de rol van de strafrechtadvocaat in de strafrechtpraktijk en maken duidelijk dat bij tal van processuele aangelegenheden resultaat kan worden geboekt. De Kroniek Formeel strafrecht put uit de jurisprudentie van het afgelopen jaar en uit publicaties in juridische tijdschriften. De Kroniek wordt gewoontetrouw afgesloten met een overzicht van nieuwe wetgeving.

AANWEZIGHEID EN GEMACHTIGD RAADSMAN

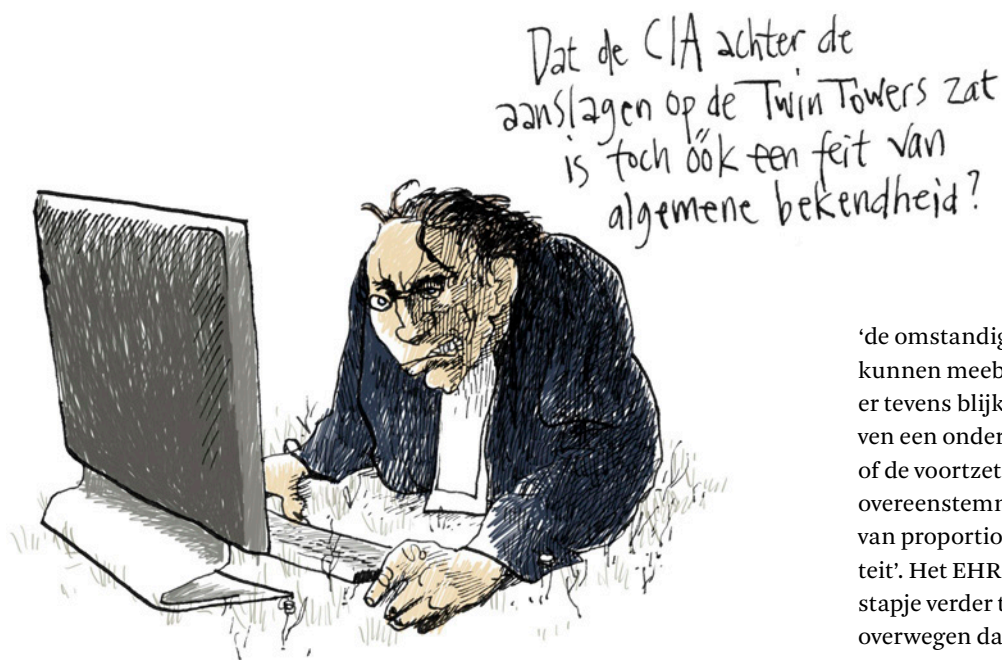
Het is vaste rechtspraak dat de rechter in geval van een aanhoudingsverzoek een belangenafweging moet maken tussen alle belangen die daarvoor in aanmerking komen, waaronder het belang van de verdachte om zijn aanwezigheidsrecht te kunnen uitoefenen, het belang van een spoedige berechting (voor verdachte en maatschappij), alsmede het belang van een goede organisatie van de rechtspleging. De Hoge Raad herhaalt in april 2016 (ECLI: NL:HR:2016:622) nog maar weer eens dat hij gewoon vasthoudt aan de strenge eis dat de rechter *dit* toetsingskader volgt en vooral dient te motiveren waarom al dan niet wordt aangehouden.

In het aangehaalde arrest had het hof het aanhoudingsverzoek afgewezen omdat het verzoek niet voldoende was onderbouwd, waarbij de noodzaak om de behandeling van de zaak aan te houden niet was gebleken.

Ter zitting had de raadsman van de verdachte het hof verzocht om aanhouding, verwijzend naar de eerdere fax dienaangaande van zijn kanttoorgenoet, om zo de verdachte in de gelegenheid te stellen gebruik te kunnen maken van zijn recht om op de zitting aanwezig te kunnen zijn. De verdachte had namelijk na vele jaren zoeken zeer recent een nieuwe baan gekregen, waardoor hij, wegens een gebrek aan opgebouwde vrije dagen, niet in staat was op de zitting te verschijnen. De raadsman had nog aanvullend opgemerkt dat de in de fax aangekondigde arbeidsovereenkomst van de verdachte tot op heden niet was ontvangen door diens kantoor en dat daarom het verzoek tot aanhouding alleen rustte op de enkele mededeling van de verdachte, bij monde van zijn raadsman. Het hof was echter van oordeel dat door de verdachte op geen enkele wijze was aangetoond dat hij inderdaad zeer recentelijk nieuw werk had gevonden als gevolg waarvan hij niet

op de zitting kon verschijnen. Deze onderbouwing kon volgens het hof worden gegeven door middel van de arbeidsovereenkomst, maar deze was door de verdachte niet aan diens raadvrouw overgelegd. Daarom oordeelde het hof dat het verzoek onvoldoende was onderbouwd en niet was gebleken van noodzaak om de behandeling van de zaak aan te houden.

De Hoge Raad zette een streep door het oordeel van het hof en vernietigde de bestreden uitspraak. Volgens de Hoge Raad had het hof weliswaar vastgesteld dat het aanhoudingsverzoek onvoldoende was onderbouwd, maar niet was door het hof vastgesteld dat de omstandigheid – het hebben van nieuw werk – niet aannemelijk was geworden. Oftewel: de mogelijkheid bestond dat de verdachte daadwerkelijk als gevolg van zijn nieuwe baan niet ter terechtzitting kon verschijnen, ook al was de arbeidsovereenkomst niet door zijn raadsman overgelegd.

Een onjuiste betekening van de dagvaarding kan ook inhouden dat aan het aanwezigheidsrecht van een verdachte achteraf tekort is gedaan, zo oordeelde de Hoge Raad (NJ 2016, 692). Het hof had verstek verleend tegen een in het buitenland gedetineerde verdachte. Weliswaar was de dagvaarding in persoon uitgereikt, maar bij de schriftuur was een stuk gevoegd waaruit bleek dat de verdachte ten tijde van de terechtzitting hoger beroep in het buitenland was gedetineerd. De Hoge Raad oordeelde dat het uitgangspunt is dat indien de dagvaarding rechtsgeldig is betekend, en niet de verdachte noch een gemachtigd raadsman ter zitting is verschenen, de rechter – indien niet anders blijkt – er vanuit mag gaan dat de verdachte vrijwillig afstand heeft gedaan om op de zitting aanwezig te zijn. Wel stelde de Hoge Raad dat achteraf kan blijken dat aan het aanwezigheidsrecht van de verdachte tekort is gedaan. Dit was *in casu* het geval nu was gebleken dat de verdachte uit anderen hoofde in het buitenland gedetineerd zat. De verstekverlening door het hof bleek achteraf onjuist en er diende aan de

verdachte alsnog de mogelijkheid te worden geboden om de behandeling van zijn strafzaak bij te wonen.

BESLAG EN BEKLAG

De beklagprocedure ex artikel 552a Wetboek van Strafvordering (Sv) biedt de beslagene nog steeds weinig rechtsbescherming door de summiere toets die de beklagrecht hanteert.¹ Op nationaal niveau is het afgelopen jaar voor de beslagene weinig hoopvol gebeurd. De beklagrecht wordt nog steeds teruggefloten als hij in de ogen van de Hoge Raad vooruitloopt op de te nemen beslissing op de inhoudelijke behandeling (HR 19 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:73, HR 19 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:77 en HR 19 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:78, HR 30 augustus 2016, ECLI:NL:HR:2016:2006). Op internationaal niveau lijkt er in het kader van de vraag naar de proportionaliteit en subsidiariteit een hoopgevender arrest te zijn geweest, te weten EHRM 17 mei 2016, *Džinić* tegen Kroatië. In de Nederlandse rechtspraktijk spelen de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit een rol in die zin dat

'de omstandigheden van het geval kunnen meebrengen dat de rechter er tevens blijk van moet hebben gegeven een onderzoek te hebben verricht of de voortzetting van het beslag in overeenstemming is met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit'. Het EHRM lijkt echter nog een stapje verder te gaan door expliciet te overwegen dat nationale rechters de plicht hebben een onderzoek te doen naar die proportionaliteit en daar blijk van te geven in de beslissing.² Ten aanzien van de uitvoeringspraktijk is een belangrijk kritisch rapport uitgebracht door de Nationale ombudsman over de gang van zaken rondom inbeslagname van voorwerpen.³ Conclusie van het onderzoek is dat de burger onvoldoende in beeld is; de informatieverstrekking aan de burger is niet op orde en de informatie-uitwisseling tussen de betrokken instanties moet beter. Bovendien pleit de ombudsman voor een betere rechtsbescherming; zo wordt in het rapport onder meer de situatie aangehaald dat als een beslagene beklag doet bij de rechter een eventuele vernietiging of verkoop van een voorwerp niet altijd wordt opgeschort.

BEWIJS EN MOTIVERING

Overzichtsarrest

bewijsmotiveringsvoorschriften

Op 6 september 2016 heeft de Hoge Raad een overzichtsarrest gewezen over de toepassing van bewijsmotiveringsvoorschriften door een gerechtshof in geval van bevestiging dan wel vernietiging van een mondelinge vonnis van onder andere de politierechter (ECLI:NL:HR:2016:2026). Daartoe schetst de Hoge Raad eerst

het juridisch kader met de relevante artikelen uit de Regeling aantekening mondeling vonnis door politierechter, kinderrechter, economische politierechter, de kantonrechter en de enkelvoudige kamer voor behandeling van strafzaken in hoger beroep van 2 oktober 1996 en het Wetboek van Strafvordering. Vervolgens zet de Hoge Raad de vereisten uiteen voor de bevestiging van een mondeling vonnis bij schriftelijk arrest, de vernietiging van een dergelijk vonnis bij schriftelijk arrest en tot slot de vereisten indien door een enkelvoudige kamer van het hof mondeling arrest wordt gewezen. In de eerste twee situaties is van belang of al dan niet sprake is van een bekende verdachte als bedoeld in artikel 359, derde lid tweede volzin Sv. Voor een overzicht van de vereisten wordt verwezen naar r.o. 2.3.1 tot en met 2.5 van het arrest.

Feiten van algemene bekendheid

Internet levert een onuitputtelijke bron van (tegenstrijdige) informatie. Dat voorzichtigheid is geboden met het aanmerken van dergelijke informatie als feiten van algemene bekendheid leert het arrest van de Hoge Raad van 29 maart 2016 (ECLI:NL:HR:2016:522). Ter terechtzitting in hoger beroep stond de vraag centraal of Aloë Capensis hetzelfde is als Aloë Vera. Voor 'Aloë ssp' geldt krachtens de Flora- en faunawet en daaraan ten grondslag liggende Europese regelgeving een invoerverbod, een uitzondering daarop geldt voor Aloë Vera. De raadvrouw deed een beroep op internetbronnen en een e-mailwisseling met de collectiebeheerder van de *hortus botanicus* van de Rijksuniversiteit Leiden. Daaruit zou blijken dat Aloë Capensis vermoedelijk hetzelfde is als Aloë Vera. Tevens deed zij een voorwaardelijk verzoek tot het horen van de collectiebeheerder. Het hof heeft het verweer van de raadvrouw verworpen en komt tot een tegen-

overgestelde conclusie eveneens onder verwijzingen naar bronnen op internet (welke kennelijk pas na de terechtzitting door het hof zijn vergaard). De informatie werd door het hof uit dien hoofde als algemeen bekend verondersteld, althans in elk geval in onderhavige procedure. De Hoge Raad vernietigt het bestreden arrest en overweegt dat de enkele omstandigheid dat een bepaald gegeven aan openbare bronnen op internet kan worden ontleend, op zichzelf immers nog niet meebrengt dat zo een gegeven daarom een feit of omstandigheid van algemene bekendheid is in de zin van artikel 339 lid 2 Sv. Het oordeel dat de internetgegevens kunnen worden aangemerkt als feiten of omstandigheden van algemene bekendheid acht de Hoge Raad dan ook niet zonder meer begrijpelijk. Bij dergelijke feiten of omstandigheden gaat het immers in de regel om gegevens die geen specialistische kennis veronderstellen en waarvan de juistheid redelijkerwijs niet voor betwisting vatbaar is. Tot slot overweegt de Hoge Raad dat voor zover in de overwegingen van het hof besloten ligt dat de – kennelijk na de terechtzitting op internet gevonden – gegevens in de onderhavige procedure bij de procesdeelnemers bekend worden geacht, zodat deze gegevens niet ter terechtzitting ter sprake behoefden te zijn gebracht, dat oordeel evenmin zonder meer begrijpelijk is.

Toevoegen stukken aan het dossier in hoger beroep

Op grond van artikel 414 lid 1, tweede volzin Sv zijn de advocaat-generaal bij het hof en de verdachte bevoegd voor of bij de behandeling van een zaak in hoger beroep nieuwe bescheiden of stukken van overtuiging over te leggen binnen de grenzen van de beginselen van een behoorlijke procesorde. Een duidelijke maatstaf, zou je zeggen. Toch werd die maatstaf door het hof miskend in een zaak waar door de raadsman in een ontnemingspro-

cedure werd verzocht een onderzoeksrapportage in het dossier te voegen. Dit verzoek werd door het hof afgewezen omdat niet aan het noodzakelijkheids criterium was voldaan. De Hoge Raad vernietigt daarom op 5 januari 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2) het bestreden arrest en overweegt dat geen algemene regel valt te geven wanneer aan de maatstaf van artikel 414 lid 1, tweede volzin Sv is voldaan. Dientengevolge zal van geval tot geval moeten worden beoordeeld of aan die eisen is voldaan, waarbij naar het oordeel van de Hoge Raad mede betekenis toekomt aan de belastinge dan wel ontlastende aard van de over te leggen bescheiden of stukken, indien het gaat om belastende bescheiden of stukken, aan de al dan niet complexe aard van de te berechten zaak en het stadium waarin de procedure zich bevindt.

Verklaring verdachte

In de zaak die ten grondslag ligt aan het arrest van de Hoge Raad van 14 juni 2016 (ECLI:NL:HR:2016:1194) gaat het om een verdachte die steeds een beroep op zijn zwijgrecht heeft gedaan. In zijn woning waren wapens aangetroffen in een kluis in de slaapkamer en in een lade van de keukentafel en munitie op een zolder van de garage. Volgens het hof behoren deze plaatsen typisch tot het privé domein van de bewoner. Samen met de medeverdachte, die ook woonachtig was in de woning, werd hij in de woning aangehouden op verdenking van het voorhanden hebben van een wapen of munitie. Om tot een bewezenverklaring daarvan te komen, is krachtens vaste jurisprudentie vereist dat uit de gebezigde bewijsmiddelen volgt dat sprake is geweest van een meerdere of mindere mate van bewustheid bij de verdachte omtrent de aanwezigheid van dat wapen of die munitie. De Hoge Raad acht het oordeel van het hof dat in het onderhavige geval aan die eis is voldaan niet onbegrijpelijk. De Hoge Raad

is van oordeel dat het ontbreken van een redelijke verklaring voor de aanwezigheid van de wapens en munitie kan bijdragen aan het oordeel van het hof dat de verdachte de goederen voorhanden had. A-G Spronken komt tot een andere conclusie. Op grond van de gebezigde bewijsmiddelen kan niet worden uitgesloten dat bijvoorbeeld de medeverdachte de wapens en munitie zonder medeweten van de verdachte in de woning heeft verborgen, en het hof heeft niet gemotiveerd waarom het die mogelijkheid kennelijk niet aannemelijk heeft geacht. Het enkele feit dat de verdachte zich in dit verband steeds heeft beroepen op zijn zwijgrecht, lijkt haar daartoe onvoldoende en zij acht het oordeel van het hof niet zonder meer begrijpelijk. Zij laat onbesproken de overweging van het hof dat de plaatsen waar de wapens en munitie zijn gevonden tot het typisch privédoel van de bewoner beho-

ren. Het is niet ondenkbaar dat juist die overweging van doorslaggevende betekenis is geweest voor het oordeel van de Hoge Raad.

VORMVERZUIMEN EX ARTIKEL 591A SV

Strafvermindering

In de zaak waarin vier verdachten zijn veroordeeld voor het voorbereiden van een liquidatie (Knokkestraat), werd in enkele zaken wel strafvermindering toegepast. Zo oordeelt de Rechtbank Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2016:2817) dat een verdachte bij zijn aanhouding al onder controle was gebracht, terwijl daarna nog de hondenbegeleider het bevel 'vast' gaf, waardoor verdachte is gebeten. De rechtbank overweegt dat het om een onherstelbaar vormverzuim gaat dat alleen nog kan worden gecompenseerd door strafvermindering. Bij de hoogte van de strafkorting houdt de rechtbank er rekening mee dat

het herstel en de revalidatie van het ondervonden lichamelijk letsel in gevangenschap bezwarend zijn. Dit leidt tot een korting van drie maanden. In een zaak van een medeverdachte (ECLI:NL:RBAMS:2016:2835) oordeelde deze zelfde rechtbank eveneens dat er strafvermindering moest worden toegepast, gelet op het feit dat aanvalsvuur richting hem was toegepast. De rechtbank oordeelt dat dit niet in strijd was met de ambtsinstructie, maar gelet op het zware letsel (klaplong, letsel slagader, verschillende breuken, schotwonden, afgescheurde plasbuis, breuk heiligbeen) van de verdachte leidt dit tot zes maanden strafvermindering.

Bewijsuitsluiting

Alhoewel de lijn van de Hoge Raad die in 2013 werd ingezet (ECLI:NL:HR:2013:BY5322) weinig ruimte laat voor sanctionering en de kansen voor een succesvolle verdediging steeds meer verschuiven van het formele naar het materiële recht, biedt zo nu en dan nog een uitspraak van een feitenrechter hoop.

In een zaak waarin verdachte onder meer verdacht werd van het vervoeren van bijna tien kilo hennep naar het buitenland, komt de Rechtbank Limburg (ECLI:NL:RBLIM:2016:8319) tot een bewijsuitsluiting. Het gaat hier om de rechtmatigheid van het bevel van de officier van justitie om een telefoon af te tappen (art. 126m Sv), en dan meer in het bijzonder om de schriftelijke machtiging daartoe van de rechter-commissaris. Het gaat hier om een aanvraag d.d. april 2012, waarin feiten worden beschreven als in een eerdere aanvraag op 16 november 2011, namelijk verdachte omstandigheden uit mei 2011. De rechtbank oordeelt dat de rc, bijna een jaar na het delict dat aan de grondslag lag van de verdenking, zich meer rekenschap had moeten geven van de inhoud van de verdenking en de hierop gebaseerde hervatting van de tap, welke naar het oordeel van de

rechtbank zonder nadere motivering niet verleend had moeten worden. De rechtbank overweegt ook dat eerdere taps naar alle waarschijnlijkheid geen relevante informatie met betrekking tot de verdenking hebben opgeleverd, nu deze tapgesprekken niet zijn opgenomen in het procesdossier en geen informatie uit deze tapgesprekken is toegevoegd in de aanvraag van april 2012. De rechtbank overweegt dan ook dat de telefoontaps vanaf april 2012 niet rechtmatig zijn, met als gevolg dat in dezen geen andere sanctie geboden is dan het bewijsmateriaal wat op basis van de telefoontaps is verkregen uit te sluiten van het bewijs. Dit leidt in deze casus tot vrijspraak. De vraag is wel of dit in hoger beroep ook overeind zal blijven, gelet op het feit dat de rechtbank nalaat de door de Hoge Raad verplichte factoren uit artikel 359a lid 2 Sv (belang geschonden voorschrift, ernst verzuim en nadeel dat is veroorzaakt) na te lopen. In een andere zaak komt het Hof Den Bosch (ECLI:NL:GHSHE:2016:3541) eveneens tot een bewijsuitsluiting. Het ging hier om een doorzoeking in twee panden naar aanleiding van een verdenking van overtreding van de Opiumwet (hennep). Het gaat er om of het binnentreden op basis van artikel 9 Opiumwet (op basis waarvan het huis werd betreden) in casu rechtmatig was. Het hof overweegt

dat alleen de anonieme brief geen redelijk vermoeden oplevert op grond waarvan de bevoegdheid als bedoeld in artikel 9 Opiumwet mag worden toegepast. Alhoewel er meer informatie voorhanden was (er werd een hennepkwekerij in het andere pand aangetroffen op basis van ook TCI-info), is niet duidelijk geworden of bij de verbalisant op basis daarvan het redelijk vermoeden is ontstaan. In deze casus werd vervolgens ook nog binnengetroten met ambtenaren van de Belastingdienst, waarvan het hof overweegt dat deze daartoe geen zelfstandige bevoegdheid hadden en dat hun aanwezigheid evenmin redelijkerwijs nodig was. Het hof overweegt dat het hier gaat om een belangrijker strafvorderlijk voorschrift, dat dient tot rechtstreekse bescherming van het grondwettelijk gewaarborgde huisrecht. Wat opvalt, is dat het hof ook overweegt dat de verdachte in haar verdediging is geschaad, nu er bewijsmateriaal is aangetroffen. De vraag is hoe zich dat verhoudt met het feit dat de Hoge Raad maar blijft hameren op het feit dat het niet ontdekken van een strafbaar feit geen rechtens te respecteren belang is. Hoe dan ook overweegt het hof dat dit bewijsmateriaal onder zodanige omstandigheden is verkregen dat het niet mag worden aangewend om een strafrechtelijke veroordeling van de verdachte te verkrijgen. Al het

aangetroffen bewijsmateriaal wordt dan ook uitgesloten. Dit leidt tot een integrale vrijspraak. Of dit cassatieproof is, zal de toekomst leren. Het Hof Amsterdam wees nog een interessant arrest (ECLI:NL:GHAMS:2016:1353) over de rechtmatigheid van de inzet van een politie-infiltrant (art. 126j Sv). Wat opvalt, is de kritische houding van het hof wat betreft de subsidiariteit van het middel. Zo wordt overwogen dat de medeverdachten nog niet waren gehoord. Gelet op de jeugdige leeftijd en de verstandelijke beperking van de verdachte is het hof van oordeel dat bij de afweging tot het inzetten van dit zware opsporingsmiddel in dit specifieke geval extra aandacht had moeten worden besteed aan de mogelijke alternatieven die nog voorhanden waren. Niet is voldaan aan de eisen van subsidiariteit en het hof gaat over tot uitsluiting van het bewijs van de verklaringen die het resultaat zijn van de toepassing van artikel 126j Sv. Dit leidt deels tot vrijspraak, al worden opnieuw niet de factoren van artikel 359a lid 2 Sv nagelopen.

Salduz en verhoorbijstand

In deze Kroniek zal niet worden ingegaan op de jurisprudentie waarin de politie een verdachte niet de gelegenheid biedt om voorafgaand aan het verhoor een advocaat te raadplegen. Immers, het geldt nog steeds dat mocht dit vormverzuim plaatshebben, dit in de regel moet leiden tot uitsluiting van het bewijs van de verklaringen van de verdachte die zijn afgelegd voordat hij een advocaat kon raadplegen. Een veel interessanter onderwerp betreft dat van de verhoorbijstand.

De Hoge Raad wees eind 2015 toch wel een opvallend arrest inzake het recht op rechtsbijstand tijdens het verhoor (ECLI:NL:HR:2015:3608). De Hoge Raad oordeelde dat een aangehouden verdachte het recht heeft op bijstand van een raadsman tijdens

zijn verhoor door de politie, behoudens bij het bestaan van dwingende redenen om dat recht te beperken. Dit geldt (logischerwijs) niet alleen voor het eerste verhoor, maar ook voor de daaropvolgende verhoren. De Hoge Raad overweegt dat als een verdachte niet de gelegenheid wordt geboden om zich bij zijn verhoor te laten bijstaan door een raadsman, dat in beginsel een vormverzuim oplevert als bedoeld in artikel 359a Sv. De feitenrechter zal, indien ter zake verweer wordt gevoerd, moeten beoordelen of aan een verzuim enig rechtgevolg dient te worden verbonden en, zo ja, welk rechtgevolg daarvoor in aanmerking komt. Daarbij wordt overwogen dat het schenden van de Salduz-norm in de regel ernstiger zal zijn dan de afwezigheid van de raadsman tijdens dat verhoor. Overwogen wordt dan ook dat het rechtgevolg niet noodzakelijkerwijs hoeft te bestaan uit bewijsuitsluiting. Afhankelijk van de omstandigheden kan strafvermindering worden toegepast, dan wel worden volstaan met de enkele vaststelling dat een onherstelbaar vormverzuim is begaan. De Hoge Raad bepaalde uiteindelijk dat per 1 maart 2016 de toepassing zou worden gegeven aan deze regel.

Zoals bekend was daarbij een groot pijnpunt voor de advocatuur dat de advocaat weliswaar aanwezig mocht zijn bij het verhoor, maar daarin te weinig mocht participeren. Althans volgens de beleidsregels (Regels inrichting en orde politieverhoor meerderjarige verdachten per 1 maart 2016) die het OM hierover opstelde. Reden waarom de strafrechtverenigingen NVSA en de NVJSA in kort geding tegen de staat hebben gevorderd dat de regels buiten werking zouden worden gesteld. Inzet was daarbij een actievere bijdrage van de advocaat. Discussiepunten waren daarbij onder andere of de advocaat zich na elke vraag met het verhoor mocht bemoeien door bijvoorbeeld zijn cliënt te

wijzen op het zwijgrecht. Overigens zullen de perikelen rondom de niet kostendekkende 'beloning' hier buiten beschouwing worden gelaten.

De Haagse voorzieningenrechter (ECLI:NL:RBDHA:2016:736) besloot hierover prejudiciële vragen aan de Hoge Raad te stellen. De Hoge Raad oordeelt (ECLI:NL:HR:2016:2068) dat het huidige beleid stand kan houden en dat uit geen rechtsregel voortvloeit dat een raadsman tijdens het verhoor in staat zou moeten worden gesteld om tussendoor vragen te stellen aan de verdachte of opmerkingen te maken dan wel dat er een recht zou bestaan om telkens de verdachte ten aanzien van specifieke vragen te adviseren zich al dan niet op zijn zwijgrecht te beroepen. Overigens lijkt de praktijk (gelukkig) een stuk minder weerbarstig en lijkt bij een beleefde proceshouding veel mogelijk.

De Hoge Raad heeft intussen ook nog geoordeeld dat er aan het arrest van december 2015 geen terugwerkende kracht dient te worden toegekend (ECLI:NL:HR:2016:2018). In datzelfde arrest oordeelde hij dat in de periode van 22 december 2015 tot en met 1 maart 2016 bij 'wijze van overgangrechtelijke regel' een schending niet het rechtgevolg van bewijsuitsluiting wordt verbonden. De vraag of dit wel geldt voor de periode na 1 maart 2016 moet nog in de rechtspraak worden beantwoord. Maar gelet op het feit dat de Hoge Raad louter overweegt dat bewijsuitsluiting alleen in de overgangperiode niet aan de orde is, lijkt dit het geval te kunnen zijn. Dat lijkt de auteur van deze Kroniek overigens ook het enige juiste uitgangspunt, gelet op de evidente schending van artikel 6 EVRM die in een dergelijk geval kan worden geconstateerd.

NIET-ONTVANKELIJKHEID OM

De niet-ontvankelijkheid van het OM is afgelopen jaar zowel uitgesproken in zaken waarin sprake was van een onherstelbaar vormverzuim als in

gevallen dat er andere vervolgingsbeletselen aanwezig waren.

Onherstelbaar vormverzuim (artikel 359a Sv)

In een zaak van het gerechtshof Den Bosch (ECLI:NL:GHSHE:2016:242) verklaart de ex van de verdachte bij de rc dat zij op initiatief van de politie onder meer geluidsopnames van de verdachte heeft gemaakt. Uiteindelijk wordt de ex tijdens dit onderzoek geliquideerd, waardoor haar verklaring (bij haarzelf) in elk geval niet meer valt te verifiëren. Ondanks het horen van de teamleider en verschillende verbalisanten komen hieromtrent geen bevredigende antwoorden. Het hof hekelt daarbij de lakse houding van zowel de A-G als die van de onderzoeksleider: er wordt weinig moeite getroost het optreden van de politie te onderzoeken. Het hof oordeelt dat de verdediging op ontoelaatbare wijze is tekortgedaan in haar mogelijkheid het bewijs en de bewijsgaring te controleren en aan te vechten. Het hof overweegt dat er op zijn minst sterke aanwijzingen zijn dat de politie de ex-vriendin van de verdachte feitelijk gezien ertoe heeft aangezet bijstand te verlenen aan de opsporing door stelselmatig informatie in te winnen omtrent de verdachte, terwijl daaraan geen bevel van de officier (art. 126v Sv) ten grondslag is gelegd. Door de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van verdachte is niet alleen artikel 8 EVRM geschonden, maar doordat de verdediging wordt tekortgedaan in haar mogelijkheid het bewijs en de bewijsvergaring te controleren, is er eveneens sprake van schending van artikel 6 EVRM.

Het gerechtshof Den Bosch verklaart het OM later in het jaar eveneens niet-ontvankelijk (ECLI:NL:GHSHE:2016:4048) omdat niet meer gesproken kan worden van een *fair trial as a whole*. Deze zaak vangt aan met een vechtpartij in een café waarbij leden van een bepaalde

motorclub betrokken zouden zijn, waarvan de verdachte eigenaar is. Op de dag van de vechtpartij biedt verdachte de camerabeelden aan van de vechtpartij, maar de politie gaat niet op dit aanbod in. Uiteindelijk gebeurt er iets frappants, namelijk dat er een doorzoeking plaatsvindt in het huis van de verdachte omdat er via een dubbele *de auditu*-verklaring het 'niet ondenkbaar' wordt geacht dat er beelden van de mishandeling in dit huis zouden liggen. Hierbij wordt een vuurwapen aangetroffen. Doordat de verdachte allang de beelden had willen verstrekken, oordeelt het hof dat de daadwerkelijke reden van de doorzoeking een geheel andere moet zijn geweest dan het verkrijgen van de camerabeelden. Ook in deze zaak valt op dat het horen van verbalisanten en zelfs de officier van justitie hier geen nadere duidelijkheid overschept. Op het moment van doorzoeking van de woning had de verdachte te gelden als een gewone, van geen enkel strafbaar feit verdachte, burger. Verder is het recht van verdachte op een *fair trial* ernstig geschonden doordat er nauwelijks duidelijkheid is verschaft en gekomen over de gang van zaken in de opsporing. Het heeft aan een integere, transparant en adequaat controleerbare opsporing ontbroken, waardoor slechts een sanctie rest. Ook het Hof Den Haag verklaart het OM-niet ontvankelijk (ECLI:NL:GHDHA:2016:2808) in de vervolging omdat het proces in zijn geheel genomen niet meer fair kan worden genoemd. Het ging hier om een aanrijding tussen een politieauto en de auto van verdachte, waarbij onder meer een poging tot doodslag was ten laste gelegd. Ondanks meerdere verzoeken van de verdediging worden camerabeelden niet veiliggesteld, wordt er geen nader onderzoek gedaan aan de voertuigen en wordt evenmin de black box van het politievoertuig uitgelezen. Het hof kan niet achterhalen waarom één en ander niet is gebeurd, waardoor op zijn

minst genomen met grove veronachtzaming aan verdachtes rechts op een eerlijk proces is tekortgedaan. In een andere zaak verklaart het gerechtshof Den Haag het OM niet-ontvankelijk (ECLI:NL:GHDHA:2016:1306), omdat het beginsel van een *fair trial* is geschonden. In een zaak weigert de aangever – die inmiddels in Australië verblijft – een verklaring af te leggen. Door onder meer enkele succesvolle cassaties loopt de zaak inmiddels bijna tien jaar. Interessant is dat het hof overweegt dat de berechting tekortschiet door het nalaten van bijvoorbeeld het ambtshalve oproepen van deze getuige. Mede door de schending van de redelijke termijn en de onmogelijkheid deze getuige nog nader te bevragen door de verdediging, wordt het OM niet-ontvankelijk verklaard. Dat de redelijke termijn overigens – ondanks de vaste jurisprudentie dat ook in uitzonderlijke gevallen een overschrijding niet tot de niet-ontvankelijkheid kan leiden – nog steeds leidt tot het uitspreken van de niet-ontvankelijkheid, werd bijvoorbeeld bevestigd door de Rechtbank Limburg (ECLI:NL:RBLIM:2016:1243). In deze zaak lag het dossier zo lang op de plank (bijna

vijf jaar), dat de verdediging werd bemoeilijkt en de waarheidsvinding in het gedrang kwam. Tevens heeft het OM niet voldaan aan een bevel van de politierechter om de zaak op een zo korte mogelijke termijn aan te brengen. Doordat de verdachte ten tijde van het eerste verhoor slechts achttien jaar oud was en het feit geen grote maatschappelijke onrust heeft veroorzaakt, wordt het OM niet-ontvankelijk verklaard. Ook het Hof Amsterdam verklaart het OM niet-ontvankelijk wegens de overschrijding van de redelijke termijn (ECLI:NL:GHAMS:2016:1356). De gehele procedure (vanaf eerste aanleg) heeft geen vier jaar, maar dertien jaar (!) geduurd, terwijl de verdediging hier nauwelijks een aandeel in heeft gehad. Het hof oordeelt dan ook dat de namens de staat handelende organen niet hebben voldaan aan de verplichting als bedoeld in artikel 6 lid 1 EVRM. Nu deze zaken tegen de medeverdachten zijn geëindigd in een sepot en een niet-ontvankelijkheidsverklaring van het OM, oordeelt het hof dat de vervolgende staat bij een redelijke en billijke belangenafweging geen rechtens te respecteren belang meer heeft bij een verdere vervolging van de verdachte.

Ho wacht's effe, ik ben
Onschuldig! Ik heb heel iemand
anders omgelegd!

Beginselen van een goede procesorde

Het Hof Arnhem-Leeuwarden (ECLI:NL:GHARL:2016:4424) verklaart het OM niet-ontvankelijk wegens schending van het gelijkheidsbeginsel en dat van zuiverheid van oogmerk. In een strafzaak waarin een verdachte op zitting bekende betrokken te zijn bij de hem ten laste gelegde inbraak bleek dat de zaak tegen de drie medeverdachten was geseponeerd wegens 'oud feit'. Het hof overweegt dat de A-G niet heeft kunnen motiveren waarom de verdachte als enige is vervolgd en evenmin is gebleken van enige omstandigheid op grond waarvan onderscheid gemaakt dient te worden tussen deze zaak en die van de medeverdachten. Ook heeft de A-G op zitting aangegeven dat achtervolging achterwege was gebleken indien hij hiervan al eerder op de hoogte was geweest. In een coffeeshopzaak verklaart het Hof Den Haag (ECLI:NL:GHDHA:2016:1565) het OM niet-ontvankelijk. Allereerst overweegt het hof dat de coffeeshophouder het vertrouwen mocht ontlenen niet te worden vervolgd, indien hij zich zou houden aan de Aanwijzing Opiumwet van het OM. Het ging in deze zaak om het voorhanden hebben van meer dan zeven kilo hennep op een andere plek dan in de coffeeshop, een zogenaamde stashplek. Het hof oordeelt dat een dergelijke stashplek noodzakelijk is voor de exploitatie van een bestuurlijk gedoogde coffeeshop. De gemeente had hier ook goedkeurig voor gegeven, waaraan de verdachte het gerechtvaardigd vertrouwen mocht ontlenen dat derhalve het OM niet zou vervolgen. In dit uitzonderlijke geval is een vervolging dan ook in strijd met de beginselen van een behoorlijke procesorde. Het gerechtshof Amsterdam verklaart het OM niet-ontvankelijk in een mensenhandelzaak (ECLI:NL:GHAMS:2016:2838), omdat de verdachte was overgeleverd voor een

mensenhandelzaak met een ander slachtoffer, dan voor de slachtoffers waarvoor hij nu terechtstond. Daardoor wordt verdachte vervolgd voor andere feiten dan waarvoor de overlevering is toegestaan. Dat is in strijd met het specialiteitsbeginsel.

VOORLOPIGE HECHTENIS

De Nederlandse praktijk van de voorlopige hechtenis kenmerkt zich al jaren door het, ten opzichte van (de) andere EU-lidstaten, groot aantal zaken waarin voorlopige hechtenis wordt bevolen. Dat blijft opmerkelijk. Immers, voor het antwoord op de vraag of een verdachte in voorlopige hechtenis moet worden genomen, geldt het algemene uitgangspunt dat een verdachte zijn proces in vrijheid moet kunnen afwachten. De voorlopige hechtenis is het uiterste redmiddel dat wordt toegepast als geen andere remedie meer mogelijk is; als '*ultimum remedium*', zogezegd. Enkel indien de publieke, maatschappelijke belangen bij voorlopige hechtenis prevaleren boven de persoonlijke belangen van een verdachte kan de voorlopige hechtenis worden bevolen. Begin 2016 publiceerden wetenschappers van de Universiteit Leiden het rapport '*Pre-trial detention in the Netherlands: legal principles versus practical reality*'.⁴ De opzet van het rapport was een overzicht te geven van de Nederlandse praktijk van de voorlopige hechtenis. Het rapport is onderdeel van een (grotendeels) door de Europese Commissie gefinancierd onderzoek naar de praktijk van de voorlopige hechtenis van tien lidstaten van de Europese Unie, waaronder Engeland en Wales, Italië en Spanje. Tussen deze lidstaten bestaan, zo blijkt uit het overkoepelende onderzoek van Fair Trials, onder meer, grote verschillen wat betreft de omstandigheden waaronder verdachten en veroordeelden worden gedetineerd en varieert de toepassing van alternatieven voor de toepassing van

de voorlopige hechtenis in de diverse lidstaten. Overeenkomsten werden gevonden in de (korte) duur van de procedure waarin over de voorlopige hechtenis een beslissing wordt genomen, het (veelal) ontbreken van rechtsbijstand in het vooronderzoek en dat de verdediging niet of niet tijdig de beschikking heeft over het procesdossier.⁵

Voor de Nederlandse praktijk van de voorlopige hechtenis wordt een aantal aanbevelingen aan de wetgever en de praktijk gedaan. Officieren van justitie en rechters worden aangemoedigd een meer kritische houding aan te nemen ten aanzien van de gronden van de voorlopige hechtenis en te komen tot een beter motivering van vorderingen en beslissingen tot voorlopige hechtenis. De Raad voor de rechtspraak en de minister wordt aanbevolen (meer) te zoeken naar alternatieven voor de voorlopige hechtenis. Ten slotte wordt de wetgever geadviseerd te bezien of de rechter alternatieven voor de voorlopige hechtenis kunnen worden geboden zonder dat hij daartoe eerst de voorlopige hechtenis hoeft te bevelen, dan wel (vervolgens) onder voorwaarden te schorsen.⁶

De *ultimum remedium*-gedachte dwingt de rechter te zoeken naar alternatieven voor de voorlopige hechtenis. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens benadrukte dit nog eens in zijn arrest in de zaak *Zherebin tegen Rusland* (EHRM 24 maart 2016, 51445/09). Het hof overweegt dat de in de onderhavige zaak van toepassing verklaarde gronden van voorlopige hechtenis, te weten: het risico tot beïnvloeding van het onderzoek en het vluchtgevaar, niet enkel mogen worden aangenomen op basis van de ernst van het strafbare feit en evenmin in combinatie met de omstandigheden dat de verdachte geen baan had en niet over een vaste woning beschikte. Volgens het hof had de rechtbank in Moskou moeten onderzoeken of er alternatieven voor

de voorlopige hechtenis voorhanden waren. Van zo'n onderzoek was niet gebleken. Voorts overwoog het hof dat de rechtbank aan de verdachte niet had mogen opdragen bewijs aan te dragen dat gronden voor de voorlopige hechtenis ontbraken. Op de Russische Justitiële autoriteiten rust de verplichting aan te tonen dat gronden voor voorlopige hechtenis aanwezig zijn, niet op de verdachte. Dat is een ontoelaatbare omkering van de bewijslast, aldus het hof. Het voorgaande resulteert in de conclusie dat sprake is van een schending van artikel 5 lid 3 EVRM.

BIJZONDERE OPSPORINGS- BEVOEGDHEDEN

Eind december 2015 werd het Wetsvoorstel Computercriminaliteit III bij de Tweede Kamer ingediend. Het doel van het voorstel is het juridisch kader voor de opsporing en vervolging van cybercrime meer toe te snijden op de door de diensten die zijn belast met de opsporing en vervolging van computercriminaliteit gesignaleerde behoeften. De huidige opsporingsbevoegdheden zouden onvoldoende zijn om adequaat te kunnen reageren op de ontwikkelingen op het gebied van de informatie- en communicatietechnologie. Thans zouden cybercriminelen relatief anoniem en eenvoudig over grote afstand en op grote schaal hun

activiteiten kunnen ontplooiën.⁷ Indien het voorstel wet wordt, zal het voor opsporingsambtenaren zijn toegestaan op afstand binnen te dringen in geautomatiseerde werken. Voorwaarde is dat de geautomatiseerde werken in gebruik zijn bij verdachten en dat het binnendringen ten doel heeft ernstige strafbare feiten op te sporen. Het is daarbij toegestaan beveiliging te doorbreken. Door toepassing van voornoemde bevoegdheid kan inbreuk worden gemaakt op onder meer het recht van verdachten op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Daarmee moet niet lichtzinnig worden omgegaan: een inbreuk op zo'n recht zal tot het minimum moeten worden beperkt en moet worden omvat met strikte waarborgen.⁸ In de nota naar aanleiding van het verslag wordt dan ook – terecht – de vraag opgeworpen of is onderzocht of er minder verregaande mogelijkheden zijn waarbij de privacy beter gewaarborgd is. 'Hacken' is, zo stellen fractieleden, relatief eenvoudig en weinig tijdrovend. Andere methoden, die wellicht meer tijd kosten, moeten goed worden onderzocht. Bovendien mag ter opsporing van die feiten speciale software op het geautomatiseerde werk worden geïnstalleerd teneinde de beveiliging te doorbreken. Indien de toegang tot het geautomatiseerde werk is verkregen, mogen

op afstand gegevens die vanuit dat werk toegankelijk zijn, worden doorzocht en zelf ontoegankelijk worden gemaakt. Als de nodige gegevens door het binnendringen in een geautomatiseerd werk kunnen worden vergaard, zijn een huiszoeking en inbeslagneming, wellicht niet meer noodzakelijk, aldus de CDA-fractie in het verslag van 8 november 2016. Voorts wordt voorgesteld de bestaande wettelijke regeling van de bevoegdheid tot het ontoegankelijk maken van gegevens aan te passen. Of het wetsvoorstel (in de huidige vorm) blijft bestaan, moet worden afgewacht. In 2017 zal daaromtrent ongetwijfeld nog het nodige om, over en voor te doen zijn.

GETUIGEN (HOREN EN OPROEPEN)

In de vorige edities van de Kroniek is het standaardarrest van de Hoge Raad over het oproepen van getuigen reeds aan de orde gekomen (ECLI:NL:HR:2014:1496). Toen al werd het belang benadrukt van een actieve verdediging die telkens weer aangeeft welk belang zij heeft bij het horen van een getuige. De waarde die de Hoge Raad hecht aan dit belangaspect is in het voorbije jaar wederom aan de orde gekomen in twee arresten (ECLI:NL:HR:2015:3574, *NJ* 2016, 142 en ECLI:NL:HR:2016:12, *NJ* 2016, 141). In die arresten oordeelt de Hoge Raad dat de afwijzing van een getuigenverzoek niet begrijpelijk was bij welk oordeel het belang van de verdachte bij het horen van de getuige telkens een belangrijke rol lijkt te spelen. Schalken benoemt in zijn annotatie bij deze twee arresten dan ook een positief aspect die hij ziet in deze ontwikkeling, namelijk dat de Hoge Raad, in gevallen waarin de verdachte daadwerkelijk een belang heeft bij het horen van een getuige, indringender naar de onderliggende feiten (en belangen) kijkt bij het vellen van zijn oordeel in plaats van te

volstaan met de marginale toetsing of het juiste criterium op de juiste wijze is toegepast.

Niet alleen in strafzaken, maar ook in ontnemingszaken wordt het nodige van de verdediging gevergd als het gaat om het oproepen van getuigen (ECLI:NL:HR:2016:379, *NJ* 2016, 213). De Hoge Raad vond de afwijzing van het hof om getuigen te horen niet onbegrijpelijk. De verdediging had op zichzelf best uitvoerig uiteengezet waarom een aantal personen gehoord moesten worden en wat deze personen in het kader van de ontneming aan relevante informatie konden verschaffen. Daarentegen had zij nagelaten om aan te geven dát, en in hoeverre de inhoud van de door hun af te leggen verklaring gevolgen zou hebben voor het totale ontnemingsbedrag, zodat het uiteindelijke belang bij het horen van deze getuigen onvoldoende was onderbouwd. Reijntjes overweegt in zijn annotatie onder dit arrest dat het niet volstaat om de ontnemingsvordering van het Openbaar Ministerie op bepaalde details te betwisten, maar dat de verdediging aan de hand van een degelijke strategie duidelijk moet maken wat zij met het horen van getuigen wenst te bereiken en

wat hiervan – onder de streep – de gevolgen zullen zijn.

Een ander thema dat in de voorbije jaargang voorbij is gekomen, betreft het doen van voorwaardelijke verzoeken door de verdediging. Op 22 maart 2016 heeft de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2016:466) geoordeeld dat het gerechtshof Amsterdam op de voorwaardelijke verzoeken van de verdediging had moeten beslissen. Zo had de raadsvrouw onder meer verzocht om een bepaalde getuige te mogen horen, maar dan alleen in geval het hof de verklaringen van de verdachte op een bepaald punt ongeloofwaardig zou achten. Het hof wilde geen beslissing nemen op dit verzoek, aangezien het daarmee al een (gedeeltelijk) oordeel over de strafzaak moest geven, met de mogelijke schijn van partijdigheid tot gevolg. Toen de raadsvrouw haar verzoek vervolgens niet in onvoorwaardelijke variant wenste te doen en persisteerde in haar voorwaardelijke verzoek, heeft het hof het verzoek uiteindelijk als niet-gedaan beschouwd. Een keuze die volgens de Hoge Raad niet door de beugel kan.

De Hoge Raad laat het niet bij deze tik op de vingers en overweegt in een extra rechtsoverweging dat de

beslissing op een verzoek tot het horen van getuigen, deskundigen of het doen van nader onderzoek, kan worden aangehouden indien de rechter meent nog niet op verantwoorde wijze te kunnen beslissen. Tevens overweegt de Hoge Raad dat de feitenrechter, indien hij meent wél over voldoende gegevens te beschikken, meteen over het verzoek kan beslissen, eventueel met voorbijgaan aan de gestelde voorwaarden. In de onderhavige zaak had de verdediging voorwaardelijk verzocht om de aanwezigheid van hennepresten te onderzoeken op scharen, die echter al waren vernietigd. Feitelijk had de verdediging dus geen belang meer bij dit verzoek. In zo'n geval kan de rechter meteen een afwijzende beslissing geven op het verzoek, ongeacht de door de verdediging gestelde voorwaarden.

De laatste twee arresten van de Hoge Raad die bespreking verdienen, zijn ECLI:NL:HR:2016:948 en ECLI:NL:HR:2016:9. In het eerstgenoemde arrest oordeelt de Hoge Raad dat het hof niet had mogen bevelen dat een getuige ter terechtzitting achter gesloten deuren en buiten de aanwezigheid van de raadsman gehoord zou worden, nu het Wetboek van Strafvordering niet voorziet in een zo ver strekkende beperking van de openbaarheid van de zitting. Voorts wordt in het arrest ECLI:NL:HR:2016:9 nog maar eens het belang onderstreept om ter terechtzitting te verschijnen. In deze zaak was een getuige, ondanks een oproepingsbevel door het hof, niet ter terechtzitting verschenen. Hierop heeft het hof besloten af te zien van nadere

oproeping van deze niet-verschenen getuige, tegen welke beslissing de verdachte en diens raadsman niets konden inbrengen aangezien zij niet ter terechtzitting aanwezig waren. Een beslissing die volgens de Hoge Raad door de beugel kon, gelet op het bepaalde in artikel 331 lid 2 Sv. Nu de jurisprudentie van de Hoge Raad over getuigen aan de orde is geweest, resteert de bespreking van één arrest van de Grote Kamer van het EHRM dat zeker niet onbesproken mag blijven, te weten de uitspraak inzake Schatschaschwili tegen Duitsland van 15 december 2015. Het is een uitspraak die voortborduurde op een eerder arrest van de Grote Kamer inzake Al-Khawaja & Tahery. In Al-Khawaja & Tahery heeft het hof geoordeeld dat gebruik van de verklaring van een niet ter terechtzitting aanwezige getuige niet zonder meer een schending van artikel 6 EVRM oplevert. Vervolgens overwoog het hof dat bij de beoordeling of een dergelijke getuigenverklaring voor het bewijs gebruikt kan worden zonder dat dit in strijd komt met artikel 6 EVRM, drie stappen gezet moeten worden, te weten: a) bestond er een goede reden voor het ontbreken van een effectieve ondervragingsmogelijkheid, b) is de betreffende getuigenverklaring het enige of beslissende bewijs voor de veroordeling en c) is er voldoende compensatie geboden voor het ontbreken van een effectieve ondervragingsmogelijkheid? In het arrest Schatschaschwili tegen Duitsland geeft het EHRM vervolgens nadere invulling aan deze drie te onderscheiden toetsen.

Ten eerste oordeelt het hof dat het feit dat er geen goede reden is voor de afwezigheid van een effectieve ondervragingsmogelijkheid, weliswaar een belangrijke factor is bij de beoordeling van de eerlijkheid van het proces, maar dat dit niet *per definitie* tot een schending van artikel 6 EVRM hoeft te leiden. Over de tweede toets overweegt het hof dat ook wanneer

(mogelijk) geen sprake is van een ‘sole or decisive-situatie’, toch kritisch naar de compenserende factoren gekeken dient te worden, indien het bewijs van significant belang is voor de bewezenverklaring. Het belang van compensatie voor het ontbreken van een ondervragingsmogelijkheid wordt als het ware groter naarmate de betreffende getuigenverklaring belangrijker wordt voor de bewezenverklaring.

Ten slotte geeft het EHRM in het kader van de derde toetst handen en voeten aan het begrip ‘compenserende factoren’. Hierbij noemt het hof als voorbeelden: het afspelen van video-opnamen van het eerder afgenomen getuigenverhoor, het bestaan van ander bewijsmateriaal dat de getuigenverklaring ondersteunt, het voor de verdediging mogelijk maken om indirect – bijvoorbeeld schriftelijk – vragen te stellen en het feit dat de verdediging de getuige in het voorbereidend onderzoek heeft kunnen worden. Vanwege die laatste compenserende factor is het van belang dat wanneer duidelijk wordt dat een getuige niet op zitting gehoord zal worden, de verdediging al in het vooronderzoek alvast de mogelijkheid krijgt om de getuige vragen te stellen. Ten slotte is in dit verband van belang dat de rechter, wanneer hij de verklaring van een afwezige getuige gebruikt, goed motiveert waarom hij deze verklaring als betrouwbaar beoordeelt.

ONTNEMING

Formaliteiten

In de zaak die ten grondslag ligt aan het arrest van de Hoge Raad van 2 februari 2016 (ECLI:NL:HR:2016:166) werd het wederrechtelijk verkregen voordeel door het hof geschat mede op basis van een anonieme melding. Volgens die melding ‘was er al eerder geogst’. Over het gebruik van die melding door het hof wordt in cassatie geklaagd. De Hoge Raad overweegt dat het proces-verbaal met

daarin vastgelegd de melding (ook in een ontnemingsprocedure) moet worden aangemerkt als een schriftelijk bescheid houdende de verklaring van een persoon wiens identiteit niet blijkt als bedoeld in artikel 344a lid 3 Sv. Indien de rechter in de ontnemingsprocedure de schatting van het wederrechtelijk verkregen voordeel mede ontleent aan een schriftelijk bescheid houdende een anonieme verklaring, dient hij overeenkomstig artikel 360 lid 1 Sv in zijn uitspraak ervan blijk te geven te hebben onderzocht of de anonieme verklaring betrouwbaar is, alsmede of aan de verdedigingsrechten van de betrokkene in voldoende mate is tegemoetgekomen. Niet is gebleken dat door het hof een dergelijk onderzoek is gedaan. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof om die reden.

Bepalen van de hoogte van het verkregen voordeel

Vaak wordt bij het bepalen van het wederrechtelijk verkregen voordeel uit hennepcultuur gebruik gemaakt van een schatting van de contante opbrengst van de hennep na verkoop. In de zaak die ten grondslag ligt aan het arrest van de Hoge Raad van 24 november 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3364) was de betrokkene echter vrijgesproken van het verkopen, vervoeren en aanwezig hebben van hennep. Hij was enkel veroordeeld voor het telen, bereiden, bewerken en verwerken van hennepplanten, en voor deelname aan een organisatie die deze handelingen tot oogmerk had. Het hof oordeelde in de ontnemingszaak dat de betrokkene (toch) voordeel heeft genoten uit het telen van 52 kilogram gedroogde hennep. Daarbij heeft het hof de door het telen gecreëerde waarde van de hennepplanten aangemerkt als het wederrechtelijk verkregen voordeel. Tegen dat oordeel is cassatie ingesteld. Het middel stelt dat de enkele omstandigheid dat de hennepplanten tot het vermogen van de betrokkene als teler

zouden behoren, niet meebrengt dat daarmee daadwerkelijk wederrechtelijk verkregen voordeel is genoten. Het voordeel zou pas na de verkoop van de hennep kunnen ontstaan. Het middel faalt. De Hoge Raad overweegt dat het oordeel van het hof dat het telen van hennep een product oplevert dat als zodanig vermogenswaarde heeft en als daadwerkelijk behaald voordeel moet worden aangemerkt, niet blijkt geeft van een onjuiste rechtsopvatting. Uit het arrest van de Hoge Raad van 17 mei 2016 (ECLI:NL:HR:2016:874) volgt dat in beslag genomen en verbeurd verklaarde geldbedragen – onder omstandigheden – in mindering dienen te worden gebracht op het wederrechtelijk verkregen voordeel. Tevens door verbeurdverklaring van voorwerpen die kunnen worden aangemerkt als opbrengst van een strafbaar feit, kan worden bereikt dat wederrechtelijk verkregen voordeel wordt ontnomen. Dit volgt uit de wetsgeschiedenis bij de Wet verruiming mogelijkheden voordeelontneming. Met die wet werd mogelijk gemaakt dat ook opbrengsten uit het strafbare feit door middel van een verbeurdverklaring van de veroor-

deelde worden afgenomen. Indien een geldbedrag – zoals *in casu* – verbeurd is verklaard als opbrengst van een strafbaar feit kan worden aangemerkt, dient dit dus in mindering op het voordeel te worden gebracht. Het arrest van de Hoge Raad van 10 november 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3264) dat kort na het verschijnen van de Kroniek 2015 is gepubliceerd, betreft een OM-casus. In dit arrest staat de vraag centraal welke kosten die in directe relatie staan tot het delict voor aftrek in aanmerking komen bij het bepalen van het wederrechtelijk verkregen voordeel. Het middel gaat ervan uit dat uitsluitend die kosten in mindering mogen worden gebracht op het wederrechtelijk verkregen voordeel die noodzakelijk zijn geweest om het delict mogelijk te maken, hetgeen in casu niet het geval was. De Hoge Raad acht dit onjuist. De betrokkene in de ontnemingsprocedure heeft zich beziggehouden met het organiseren van een illegale lotto. Hij is in verband daarmee onder meer veroordeeld wegens het als leider deelnemen aan een organisatie die tot oogmerk heeft het plegen van misdrijven en overtreding van de Wet op de kansspelen

en gewoontewitwassen. In verband met de illegale lotto is niet voldaan aan de verplichting loonbelasting en kansspelbelasting af te dragen over de aan zijn werknemers uitbetaalde lonen respectievelijk over de aan de deelnemers van de lotto uitbetaalde prijzen. Dit heeft geleid tot naheffingsaanslagen. De betrokkene heeft met de Belastingdienst een vaststellingsovereenkomst gesloten. In de ontnemingsprocedure is aangenomen dat de betrokkene alsnog heeft voldaan aan zijn fiscale verplichtingen. Bij de berekening van het wederrechtelijk verkregen voordeel heeft het hof de alsnog betaalde bedragen aan kansspelbelasting en loonbelasting op het wederrechtelijk verkregen voordeel in mindering gebracht, omdat het daarbij volgens het hof gaat om kosten die in directe relatie staan tot de bewezen verklaarde feiten dan wel andere strafbare feiten waarop de ontnemingsvordering betrekking heeft.

De Hoge Raad laat dit oordeel in stand en overweegt dat onder kosten die in directe relatie staan tot het delict die kosten moet worden gerekend die bespaard zouden zijn geweest als het delict niet zou zijn gepleegd. Daartoe kunnen dus ook kosten behoren die niet ten behoeve van de voltooiing van het delict zijn gemaakt en in zoverre dus niet noodzakelijk waren. Ook overweegt de Hoge Raad dat aan de toegepaste aftrek van de kosten niet in de weg staat dat de kosten zijn gemaakt nadat het delict was voltooid. Daarvan was in het onderhavige geval sprake omdat de vaststellingsovereenkomst uiteraard pas werd gesloten na het plegen van de delicten.

Verdeling

Het arrest van de Hoge Raad van 7 juni 2016 (ECLI:NL:HR:2016:1118) heeft betrekking op de wijze waarop het wederrechtelijk verkregen voordeel kan worden vastgesteld in geval van meerdere daders. *In casu*

gaat het om drie broers die voordeel zouden hebben verkregen uit de verkoop van cocaïne, de verkoop in de coffeeshop en de verkoop van hasjiesj en marihuana. Aan de broer die cassatie heeft ingesteld tegen het oordeel van het hof werd het hoogste bedrag toegerekend. De rechtbank had de verdeling van het oordeel in de sleutel gezet van de hoogte van de gevangenisstraffen. Het hof oordeelde dat die verdeelsleutel juist is en recht doet aan de rol die veroordeelde en zijn broers bij de handel in verdovende middelen hebben vervuld. De Hoge Raad acht dit oordeel niet onbegrijpelijk en toereikend gemotiveerd. Daarbij wordt door de Hoge Raad in aanmerking genomen dat het hof mede aan de hoogte van de aan de betrokkene opgelegde straf en de daartoe gegeven motivering heeft kunnen ontlenuen dat de betrokkene een leidinggevende rol in de organisatie vervulde en daaruit in de gegeven omstandigheden, bij gebreke van door de betrokkene verschaft nadere gegevens, heeft kunnen afleiden dat hij bij de verdeling van de opbrengsten uit de feiten waaruit voordeel is verkregen daadwerkelijk de meeste opbrengst heeft ontvangen. De Hoge Raad merkt wel op dat bij de bepaling van de mate waarin de rolverdeling binnen de criminele organisatie kan worden gerelateerd aan de opgelegde straf, behoedzaamheid past, omdat bij de strafoplegging ook andere omstandigheden een rol kunnen hebben gespeeld, zoals persoonlijke omstandigheden of de bewezenverklaring van andere feiten waaruit geen voordeel is verkregen. Toerekening louter aan de hand van de hoogte van de aan de betrokkene en zijn mededaders opgelegde straffen kan daaraan immers een schijn van exactheid verlenen die niet in overeenstemming is met een toerekening van voordeel op basis van alle bekende omstandigheden. Het hof heeft dit niet miskend. Daarbij wordt in het bijzonder in

aanmerking genomen dat het hof kennelijk en niet onbegrijpelijk heeft geoordeeld dat door en namens de betrokkene geen toereikend onderbouwd verweer is gevoerd tegen de verdeling van de opbrengst door de rechtbank.

RECHTSMIDDELEN

Rechtsmiddelenperikelen

In het arrest van 26 januari 2016 (ECLI:NL:HR:2016:102) vernietigt de Hoge Raad het oordeel van het hof dat de verdachte niet-ontvankelijk was omdat de schriftelijke volmacht van de advocaat aan de griffiemedewerker om hoger beroep in te stellen was ondertekend door zijn secretaresse. Onder verwijzing naar eerdere rechtspraak oordeelt de Hoge Raad dat dit verzuim voor gedekt kan worden gehouden indien de verdachte of een door hem op de voet van artikel 279 Sv gemachtigde raadsman ter terechtzitting in hoger beroep is verschenen en deze aldaar – zo nodig daarnaar uitdrukkelijk gevraagd – heeft verklaard dat aan de verlening van de niet door de advocaat zelf ondertekende volmacht de wens van de verdachte ten grondslag lag om (op rechtsgeldige wijze) hoger beroep in te stellen.

In het arrest van 21 juni 2016 (ECLI:NL:HR:2016:1236) oordeelt de Hoge Raad dat een verdachte zijn hoger beroep niet meer kan intrekken na een geslaagd cassatieberoep met (gedeeltelijke) vernietiging en (terug)verwijzing door de Hoge Raad. Ook de regel dat indien na de aanvang van het hoger beroep bezwaren niet worden gehandhaafd, een dergelijke ‘intrekking’ onder omstandigheden met toepassing van artikel 416 lid 2 en 4 Sv tot niet-ontvankelijkheid kan leiden, geldt niet bij de voortzetting van het hoger beroep na verwijzing door de Hoge Raad.

Appelschriftuur

In het arrest van 12 januari 2016 (ECLI:NL:HR:2016:17) herhaalt

de Hoge Raad zijn overweging uit het arrest van 1 juli 2014 (ECLI:NL:HR:2014:1496): ‘Ingevolge artikel 410, eerste lid, Sv dient een appelschriftuur de grieven tegen het vonnis in eerste aanleg te bevatten. In die bepaling worden geen nadere materiële eisen gesteld waaraan de appelschriftuur, die ook door de verdachte zelf kan worden ingediend, dient te voldoen (...) Daarom ligt in de rede aan de formulering van de grieven thans geen hoge eisen te stellen.’ De verdachte had in het onderhavige geval een standaardformulier ‘hoger beroep’ ingevuld en daarop handgeschreven aangegeven dat hij niet bij de zitting in eerste aanleg aanwezig was omdat hij door een verhuizing daarvan niet op de hoogte was. Het hof verklaarde de verdachte niet-ontvankelijk. De Hoge Raad overweegt dat het hof klaarblijkelijk toepassing heeft gegeven aan artikel 416 lid 2 Sv en daaraan ten grondslag heeft gelegd dat ‘de enkele schriftelijke opgave van verdachte dat hij wegens een verhuizing niet op de hoogte was van de zitting in eerste aanleg’ niet als een schriftuur houdende grieven kan worden aangemerkt. Dat oordeel geeft gelet op de overweging uit het arrest van 2014 blijk van een onjuiste rechtsopvatting.

Verontschuldigbare termijnoverschrijding

Eind 2015 en begin 2016 heeft de Hoge Raad twee arresten gewezen waarbij eenzelfde vraag centraal staat. Komt het nalaten van het tijdig instellen van appel door de raadsman voor risico van de verdachte? Van een verontschuldigbare termijnoverschrijding is op grond van jurisprudentie van de Hoge Raad sprake wanneer zich bijzondere, de verdachte niet toe te rekenen, omstandigheden voordoen. Een dergelijke omstandigheid kan zich voordoen in twee gevallen: (ambtelijk) opgewekt vertrouwen of een psychische stoornis van de verdachte. Een

beroepsfout door een advocaat valt hier evident niet onder. In beide arresten wordt door de verdediging een beroep gedaan op jurisprudentie van het EHRM. Niet-ontvankelijkheid van de verdachte zou onder de gegeven omstandigheden onverenigbaar zijn met het recht op een eerlijk proces. In het arrest van 1 december 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3428) had de verdachte de wens om hoger beroep in te stellen tegen het vonnis van de rechtbank binnen de appeltermijn telefonisch kenbaar gemaakt aan de secretaresse van haar raadsman. Door de secretaresse werd bevestigd dat door de raadsman hoger beroep ingesteld zou worden. De raadsman gaf daaraan pas gevolg een dag na het verstrijken van de termijn. Ter terechtzitting in hoger beroep is de verdachte bijgestaan door een kantoorgenoot van de nalatige raadsman. Door haar is aangevoerd dat dit nalatig handelen de verdachte niet kan worden verweten en doet daarbij een beroep op onder meer jurisprudentie van het EHRM. Het hof oordeelt dat geen sprake is van een verontschuldigbaar verzuim aangezien niet is gebleken van uitzonderlijke feiten en omstandigheden die aan de appellant niet kunnen worden toegerekend. Daarbij acht het hof van belang dat de verdachte niet heeft gecontroleerd of de raadsman inderdaad wel hoger beroep voor haar had ingesteld en evenmin heeft zij zelf contact gezocht met de rechtbank of het hof om aan te geven dat zij het niet eens was met de uitspraak in haar zaak. De verdachte wordt daarom niet-ontvankelijk verklaard. In cassatie wordt door de verdediging wederom een beroep gedaan op jurisprudentie van het EHRM. Uit die jurisprudentie zou moeten volgen dat beroepsfouten van advocaten onder omstandigheden niet binnen de risicosfeer van de verdachte vallen. Het niet-ontvankelijk verklaren van de verdachte zou dan leiden tot schending van artikel 6 lid 3 onder c EVRM. A-G Vegter conclu-

deert dat slechts twee van de door de verdediging aangehaalde uitspraken van het EHRM betrekking hebben op fouten van de advocaat bij het instellen van een rechtsmiddel, maar deze zijn volgens hem niet vergelijkbaar met het onderhavige geval. In het arrest Czekalla tegen Portugal had de raadsman wel appel ingesteld, maar niet voldaan aan een aantal formele vereisten. In Andreyev tegen Estland had de advocaat niet tijdig appel ingesteld, maar had de verdachte dit zelf wel gedaan. Dat laatste was voor het Europees Hof reden om te overwegen dat de verdachte (zelf) alles had gedaan wat van hem verwacht mocht worden om een inhoudelijke behandeling van zijn beroep te bewerkstelligen en was de staat gehouden om de *'evident failure'* van zijn raadsman van een *'effective remedy'* te voorzien door de verdachte in zijn appel toe te laten. De A-G acht de overwegingen van het hof juist. Een beroepsfout van een advocaat dient op grond daarvan binnen de risicosfeer van de verdachte te vallen. Het oordeel van het hof wordt ook door de Hoge Raad in stand gelaten. De Hoge Raad overweegt onder verwijzing naar de conclusie van A-G Vegter dat rechtspraak van het EHRM onder de gegeven omstandigheden niet tot een ander oordeel dwingt. Ook in de zaak die ten grondslag ligt aan het arrest van de Hoge Raad van 12 januari 2016 (ECLI:NL:HR:2016:16) ging het om een verdachte die zijn raadsman had verzocht appel in te stellen. De raadsman bevestigde aan hem binnen de appeltermijn dat dit was gedaan, hetgeen volgt uit een e-mailbericht. Pas toen de verdachte bij een verkeerscontrole werd aangehouden en werd overgebracht naar PI Lelystad om de aan hem opgelegde gevangenisstraf in eerste aanleg uit te zitten, werd hem duidelijk dat zijn raadsman had verzuimd het appel in te stellen. Meer dan een halfjaar na het verstrijken van de appeltermijn heeft de verdachte dit alsnog

zelf gedaan. Het hof verklaarde de verdachte niet-ontvankelijk. De Hoge Raad laat het oordeel van het hof in stand. Daarbij neemt de Hoge Raad in aanmerking dat de wet in artikel 449 Sv aan de verdachte de bevoegdheid verschaft zelf hoger beroep of cassatie in te stellen, terwijl artikel 450 Sv hem daarnaast de keuze laat het rechtsmiddel in te stellen door tussenkomst van een gemachtigd raadsman of vertegenwoordiger, en dat, zoals het hof heeft vastgesteld, de verdachte zijn wens om hoger beroep in te stellen slechts aan zijn raadsman – en niet aan de griffie van de rechtbank – kenbaar heeft gemaakt. Dat de raadsman heeft nagelaten tijdig hoger beroep in te stellen, komt onder deze omstandigheden voor risico van de verdachte. Ook hier komt de Hoge Raad tot het oordeel dat de rechtspraak van het EHRM niet tot een ander oordeel dwingt. Daarmee passeert de Hoge Raad de conclusie van A-G Vellinga dat het oordeel van het hof zonder nadere motivering niet verenigbaar is met het recht op een eerlijk proces. Hij komt tot die conclusie op grond van de eerder besproken jurisprudentie van het EHRM onder het arrest van 1 december 2015. Daarbij hecht hij er belang aan dat uit het arrest van het hof niet blijkt dat de verdachte niet alles heeft gedaan wat van hem mag worden gevergd om erin te voorzien dat hoger beroep wordt ingesteld. Ondanks de inspanningen van A-G Vellinga is het beroep op jurisprudentie van het EHRM door de verdediging in beide gevallen tevergeefs. De vraag die onbeantwoord blijft, is hoe het EHRM hierover zou oordelen.

Toepassing artikel 80a RO

Op 7 juni 2016 heeft de Hoge Raad een overzichtsarrest gewezen over de toepassing van artikel 80a RO (ECLI:NL:HR:2016:1005). Dit is een vervolg op de overzichtsarresten uit 2012 die door de Hoge Raad zijn

gewezen na inwerkingtreding van de bepaling op 1 juli 2012. Toen al werd door de Hoge Raad overwogen dat de cruciale vraag wanneer sprake is van klachten in de zin van artikel 80a lid 1 RO zich – zeker op dat moment – niet leende voor een uitputtende en min of meer definitieve beantwoording. Daaraan werd destijds toegevoegd dat te verwachten viel dat de door artikel 80a RO geïntroduceerde ‘selectie aan de poort’ zich gaandeweg zou ontwikkelen. In dit arrest wordt een overzicht gegeven van arresten van zowel voor als na 2012 waarin gemotiveerd is beslist dat het beroep zich leent voor afdoening op de voet van artikel 80a RO. Deze Kronieken lenen zich niet voor een uitgebreide bespreking van het arrest. Van belang is dat de Hoge Raad allereerst een overzicht geeft van arresten over de toepassing van artikel 80a RO die een zaakoverstijgende betekenis hebben. Vervolgens wordt door de Hoge Raad een opsomming gegeven van ‘klachten die klaarblijkelijk niet tot cassatie kunnen leiden’ en gevallen waarbij ‘de partij die het cassatieberoep instelt klaarblijkelijk onvoldoende belang heeft’. De twee gronden die met toepassing van artikel 80a eerste lid RO tot niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep kunnen leiden. De laatstgenoemde grond is sinds 2012 tot een ruime toepassing gekomen. De voorbeelden met betrekking tot onvoldoende belang zijn (daarom) door de Hoge Raad onderverdeeld in verschillende thema’s. De Hoge Raad overweegt dat het oordeel over voldoende belang en de toepassing van artikel 80a RO vaak sterk wordt bepaald door de bijzondere omstandigheden van het geval, zodat algemene regels zich moeilijk laten formuleren. Daarbij mag in voorkomende gevallen waarin het belang niet evident is van de raadsman onderscheidenlijk het Openbaar Ministerie in redelijkheid worden verlangd dat de schriftuur een toelichting bevat met betrekking

tot het concrete op het geval toegespitste belang bij het ingestelde beroep en dus ook het – rehtens te respecteren – belang bij vernietiging van de bestreden uitspraak en een nieuwe feitelijke behandeling van de zaak.

VERSCHONINGSRECHT

De jurisprudentie op het gebied van het verschoningsrecht weerspiegelt het immer bestaande spanningsveld tussen het verschoningsrecht enerzijds en opsporing en vervolging anderzijds. Vooral het professionele verschoningsrecht ex artikel 218 Sv krijgt de aandacht van onze hoogste gerechtelijke instantie, veelal in het kader van een beklagprocedure tegen inbeslagneming ex artikel 552a Sv. Vanuit de politiek en het Openbaar Ministerie klinkt een sterk geluid om het professionele verschoningsrecht in te perken, er zou te eenvoudig misbruik van kunnen worden gemaakt. Vanuit opsporingsoogpunt wellicht invoelbaar, maar onaanvaardbaar gelet op het wezenlijke belang van het professionele verschoningsrecht. Hieraan ligt immers ten grondslag dat het maatschappelijk belang dat de waarheid aan het licht komt moet wijken voor het belang dat eenieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaarmaking van het toevertrouwde om bijstand en advies tot de verschoningsgerechtigde moet kunnen wenden. Dit wel verankerde gedachtegoed is voor onze moderne rechtsstaat essentieel en het is aan de rechter om uiteindelijk te bepalen of al dan niet terecht een beroep wordt gedaan op het verschoningsrecht. De reikwijdte van het verschoningsrecht strekt zich uit tot de informatie die aan de verschoningsgerechtigde is toevertrouwd in de hoedanigheid van zijn beroep. In beginsel is het aan de verschoningsgerechtigde te bepalen of bepaalde informatie valt onder zijn verschoningsrecht. Bij inbeslagneming en doorzoeking bij functioneel verschoningsgerech-

tigden ex artikel 98 Sv moet het verschoningsrecht in beginsel worden gerespecteerd.

In die gevallen waar aan derden een afgeleid verschoningsrecht toekomt, kan in de praktijk een lastige situatie ontstaan. In een arrest van 22 december 2015 (ECLI: NL:HR:2015:3714, *NJ* 2016, 140, m.nt. F. Vellinga-Schootstra) kwam het afgeleide verschoningsrecht ter sprake in het kader van de per 1 maart 2015 in werking getreden versnelde beklagprocedure voor verschoningsgerechtigden. De Hoge Raad merkt op dat de aard en complexiteit van een aangelegenheid die aan een verschoningsgerechtigde worden toevertrouwd, kunnen meebrengen dat hij het voor een behoorlijke vervulling van zijn taak als raadsman noodzakelijk oordeelt een al dan niet aan zijn kantoor verbonden derde als deskundige in te schakelen om zo over de vereiste speciale deskundigheid te kunnen beschikken die hij zelf niet heeft. Een uitbreiding van de geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht is in zoverre geboden aangezien de ingeschakelde deskundige in verband met de uitvoering van de hem door de advocaat gegeven opdracht zo nodig kennis moet kunnen nemen van bepaalde gegevens en stukken ten aanzien waarvan de plicht tot geheimhouding voor de advocaat geldt. In cassatie was hij ervan uitgegaan dat aan klagers, die als belastingadviseurs/fiscalisten regelmatig hadden samengewerkt en intensief hadden gecommuniceerd met advocaten en notarissen van de verdachte, een afgeleid verschoningsrecht toekwam. Aan hen was een vordering uitlevering van stukken en gegevens gericht. Hoewel het oordeel of de verzochte gegevens en stukken object van de afgeleide bevoegdheid tot verschoning uitmaken in beginsel toekomt aan de persoon van wie het verschoningsrecht is afgeleid, betekent dit niet dat de afgeleide verschoningsgerechtigde pas aan

die vordering kan voldoen nadat hij de verschoningsgerechtigde heeft geraadpleegd. In een dergelijk geval dient hij de gevorderde stukken en gegevens uit te leveren. De rechter-commissaris dient daaropvolgend de verschoningsgerechtigde in staat te stellen zich uit te laten over zijn verschoningsrecht met betrekking tot de stukken en gegevens. Wat betreft de reikwijdte van het verschoningsrecht, meer in het bijzonder de vraag of de betreffende informatie is toevertrouwd, is het arrest van de Hoge Raad van 26 januari 2016 relevant (ECLI:NL:HR:2016:110, NJ 2016, 163, m.nt. F. Vellinga-Schootstra). In onderhavige zaak was er sprake van e-mailcorrespondentie tussen cliënt en een derde waarbij de notaris in de cc was opgenomen. De Hoge Raad oordeelde dat correspondentie tussen anderen dan de verschoningsgerechtigde en degene die zich tot hem heeft gewend, niet een brief of geschrift is als bedoeld in artikel 98 lid 1 Sv. Indien van die correspondentie een afschrift wordt gezonden aan de notaris kan niet worden gezegd dat reeds daarom de inhoud daarvan kan worden aangemerkt als wetenschap die aan de notaris in het kader van zijn juridische dienstverlening is toevertrouwd. *In casu* oordeelde de Hoge Raad dat de betreffende e-mailcorrespondentie niet onder het verschoningsrecht viel. De door de Hoge Raad gehanteerde formulering 'reeds daarom' laat echter open dat er wel degelijk omstandigheden kunnen zijn waarin het sturen van een afschrift van de correspondentie aan een verschoningsgerechtigde wel kwalificeert als het toevertrouwen van wetenschap in het kader van juridische dienstverlening. Het hiervoor vermelde arrest van de Hoge Raad verdient tevens bespreking met het oog op de uitzonderingen voor een geslaagd beroep op het verschoningsrecht in het kader van de beslagprocedure. Ter beoordeling

van de Hoge Raad lag de wettelijke uitzonderingsgrond van artikel 98 lid 5 Sv. De Hoge Raad overwoog dat de vraag of een in beslag te nemen of een in beslag genomen stuk tot het begaan van het strafbare feit heeft gediend, zich niet in het algemeen laat beantwoorden, maar afhankelijk is van de aard van het in beslag te nemen of in beslag genomen stuk en van de aard van het delict dat zou zijn begaan door de (rechts)persoon jegens wie de verdenking is gericht, alsmede de feitelijke gedragingen die aan deze in dat verband worden verweten. De Hoge Raad voegt daar in een arrest van 31 mei 2016 (ECLI:NL:HR:2016:1027) aan toe dat gezien de aard van het verschoningsrecht de beklagrechtter bij de beoordeling daarvan de nodige behoedzaamheid in acht dient te nemen. In elk geval dienen de door de beklagrechtter vastgestelde feiten en omstandigheden zijn oordeel dat het in beslag genomen stuk 'voorwerp van het strafbare feit uitmaakt' of 'tot het begaan daarvan heeft gediend' kunnen dragen. Een toereikende motivering is derhalve vereist. In het kader van de volledigheid wordt opgemerkt dat er nog twee andere uitzonderingsgronden zijn. Ten eerste, het geven van toestemming ex artikel 98 lid 1 Sv door de verschoningsgerechtigde om de betreffende informatie te gebruiken. Daarnaast de aanwezigheid van zeer uitzonderlijke omstandigheden op grond waarvan het belang dat de waarheid aan het licht komt moet prevaleren boven het verschoningsrecht. Zie voor laatstgenoemde de recentelijk door de Rechtbank Overijssel gewezen beschikking van 7 september 2016 (ECLI:NL:RBOVE:2016:3393). Van deze rechtbank kwam ook een vermeldenswaardige beschikking van 10 februari 2016 (ECLI:NL:HR:RBOVE:2016:606), waarin de vraag werd beantwoord of wel sprake was van werkzaamheden in de hoedanigheid van advocaat. Volgens het OM

was hier geen sprake van, nu de advocaat in zijn adviespraktijk waarop de informatie betrekking had, optrad als belastingadviseur. De rechtbank oordeelde echter dat genoeg was vast komen te staan dat de advocaat zowel in zijn proces als adviespraktijk wel degelijk handelde in zijn hoedanigheid van advocaat.

VERZOEKSCHRIFTEN EX ARTIKEL 89 & ARTIKEL 591A SV

Verzoeken ex artikel 89 Sv

De sterk casuïstische rechtspraak omtrent artikel 89 Sv-verzoeken heeft ook in 2016 weer bijzondere beschikkingen opgeleverd. In dit verband is voor deze Kroniek met name gekeken naar opmerkelijke uitspraken. De inmiddels standaarduitspraken waarin werd geoordeeld dat geen billijkheidsgrondslag aanwezig was als de gewezen verdachte de ontstane schade grotendeels aan zichzelf te danken had (ECLI:NL:RBNHO:2016:3095) of wanneer hij herhaaldelijk een beroep op zijn zwijgrecht had gedaan (ECLI:NL:RBNHO:2016:3556 of ECLI:NL:RBZWB:2016:6230) worden in deze bijdrage verder niet besproken.

In de afgelopen jaren is de wisselende invulling van het billijkheids criterium bij verzoeken ex artikel 89 Sv niet onopgemerkt gebleven. Voorbeelden hiervan kwamen ook in 2016 terug, bijvoorbeeld bij de vraag of bij berekening van de toe te kennen vergoeding zowel de eerste als de laatste dag van de inverzekeringstelling moet worden meegeteld. De Rechtbank Den Haag oordeelde op 28 juni 2016 (ECLI:NL:RBDHA:2016:7210) dat de laatste dag van inverzekeringstelling niet voor vergoeding in aanmerking kwam. De Rechtbank Noord-Holland oordeelde op 10 juni 2016 (ECLI:NL:RBNHO:2016:4728) daarentegen dat deze laatste dag wél voor vergoeding in aanmerking kwam. De Rechtbank Noord-Holland kreeg op 18 juli 2016 bijval van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden

met een gelijklopende uitspraak (ECLI:NL:GHARL:2016:5789). De invulling van het billijkheidsoordeel verschilt dus per raadkamer. Opmerkelijk is dat zowel het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden als de Rechtbank Den Haag bij motivering van de beschikking aansluiting zocht bij de LOVS-oriëntatiepunten.

Op 14 maart 2016 oordeelde de Rechtbank Noord-Holland (ECLI:NL:RBNHO:2016:3085) dat gronden van billijkheid aanwezig waren om aan een gewezen verdachte een schadevergoeding wegens onterecht ondergane verzekeringstelling voor een verdenking van artikel 197 Sr (ongewenst vreemdeling) toe te kennen. Volgens de rechtbank waren er gronden van billijkheid aanwezig aangezien niet is gebleken dat de Nederlandse overheid pogingen in het werk heeft gesteld om verzoeker het land uit te zetten, hetgeen in strijd is met de terugkeerrichtlijn.

In de beschikking d.d. 14 oktober 2016 van het gerechtshof Amsterdam (ECLI:NL:GHAMS:2016:4135) vroeg de gewezen verdachte een schadevergoeding van 696.843,25 euro voor drie dagen verblijf in een politiecel in 2012 en de gederfde inkomsten voor dat jaar en de daaropvolgende drie jaren. Het hof wees de verzochte vergoeding gedeeltelijk af. De verzochte schadevergoeding voor de dagen in de politiecel kwamen volgens het hof voor toewijzing in aanmerking. De gederfde inkomsten echter niet, aangezien het rechtstreeks causaal verband tussen de door de verzoeker ondergane verzekering en de gederfde inkomsten niet was komen vast te staan. De schade was volgens verzoeker namelijk ontstaan door de uitlatingen van de officier van justitie in de media en niet zozeer door de verzekeringstelling zelf.

Tijdens een rekestenzitting van de Rechtbank Amsterdam werd de volledige samenstelling van de raadkamer gewraakt bij een behandeling van een verzoekschrift ex artikel 89

Sv (Rb. Amsterdam 7 oktober 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:6896). Aan het wrakingsverzoek werd door de raadsman onder meer ten grondslag gelegd dat de raadkamer die over de verzoeken tot vergoeding van de schade moet oordelen, niet uit dezelfde rechters is samengesteld als de rechtbank die tot vrijspraak van verzoeker is gekomen. De raadsman zocht hiermee aansluiting bij hetgeen in artikel 89 lid 4 Sv is bepaald omtrent de samenstelling van de raadkamer. Op grond van dit artikel moet de raadkamer zo veel mogelijk worden samengesteld uit leden die op de terechtzitting over de zaak hebben gezeten. De wrakingskamer wees het wrakingsverzoek af. De enkele omstandigheid dat de raadkamer die over de verzoeken tot vergoeding van de schade moest oordelen niet uit dezelfde rechters is samengesteld als de rechtbank die tot vrijspraak van verzoeker is gekomen, was naar het oordeel van de raadkamer niet een omstandigheid waardoor de rechterlijke onpartijdig-

heid schade zou kunnen lijden.

In de beschikking van de Rechtbank Noord-Holland op 24 oktober 2016 (ECLI:NL:RBNHO:2016:8537) werd er door de raadsman binnen de gestelde driemaandentermijn een niet-ondertekend verzoekschrift ingediend. Uit de begeleidende brief bij het verzoekschrift bleek dat een door verzoeker ondertekend exemplaar zou volgen. Vervolgens werd van de zijde van (de raadsman van) verzoeker lange tijd niets vernomen. Op 5 augustus 2015 werd door de rechtbank om een ondertekend exemplaar van het verzoekschrift verzocht, onder de mededeling dat indien dit zou volgen een mondelinge behandeling niet nodig zou zijn. De officier van justitie had inmiddels op 5 maart 2015 laten weten zich niet te verzetten tegen toekenning van het verzoek. Bij het opnieuw uitblijven van een verzoekschrift werd op maandag 10 oktober 2016 een raadkamerzitting gepland. De zondag voor de raadkamer werd er een getekend verzoekschrift naar de rechtbank gemaild. Het ver-

zoekschrift is vervolgens door een advocaat op de zitting toegelicht. De rechtbank achtte de raadsman alsnog ontvankelijk. De gedachte achter de ondertekening was volgens de rechtbank namelijk dat de verzoeker instemt met het al eerder ingediende verzoek. Deze instemming mag dan ook later volgen.

Verzoeken ex artikel 591a Sv

In de beschikking van het gerechtshof Amsterdam van 14 oktober 2016 (ECLI:NL:GHAMS:2016:4138) kwam de verzoeker, mogelijk onder druk van zijn advocaat, in beroep tegen een toegewezen verzoek om schadevergoeding. De rechtbank had het verzoek namelijk toegewezen, maar ook direct verrekend met een opstaande strafbeschikking van de appelland op grond van artikel 90 lid 3 Sv. De openstaande strafbeschikking werd tevens volledig verrekend met de kosten van de raadsman voor het indienen van het schadevergoedingsverzoek. In beroep liet de raadsman per e-mail weten dat hij het niet redelijk en billijk vond dat ook de vergoeding van deze kosten voor verrekening in aanmerking zou kunnen komen. Het hof overwoog dat het niet in de tekst van de wet, noch in de totstandkomingsgeschiedenis van de artikelen 89, 90, 591 en 591a Sv een beletsel ziet voor de door de voorzitter van de rechtbank toegewezen verrekening van de vergoeding van de kosten van de raadsman als bedoeld in het tweede lid van artikel 591a Sv. Tot slot oordeelde het hof dat, nu de raadsman het beroep niet mondeling had toegelicht en tevens op de hoogte had kunnen zijn van de vaste jurisprudentie van het hof ten aanzien van de verrekeningsmogelijkheid van de vergoeding van de kosten van de raadsman, aan de raadsman enkel een vergoeding voor het indienen en toelichten van het zoekschrift in eerste aanleg toekwam. De raadsman bleef

dus met lege handen zitten.

Tot slot heeft het gerechtshof Amsterdam d.d. 14 oktober 2016 (ECLI:NL:GHAMS:2016:4133) bepaald dat verzoeker niet kon verzoeken om de kosten voor rechtsbijstand van een geschorste advocaat.

BEZUINIGINGEN

Tegen nog verdergaande bezuinigingen op de rechtspraak werd ook in 2016 fel geageerd. Medio 2016 luidde de Raad voor de rechtspraak, bij monde van voorzitter Frits Bakker, de noodklok over bezuinigingen op de rechtspraak: 'Als het kabinet nog meer bezuinigt op de rechtspraak, zet dat de bijl aan de wortel van de rechtspraak. De kwaliteit van het werk van rechters holt achteruit.' De begroting van de rechtspraak zou moeten worden losgekoppeld van het budget waar ook de politie, het OM en het gevangeniswezen aanspraak op maakt, aldus de Raad voor de rechtspraak. Bezuinigen leiden ontegenzeggelijk tot het maken van moeilijke keuzes. Zo lijkt er binnen de rechtspraak voldoende draagvlak te bestaan om de pilot naar de wenselijkheid van mediation in het strafrecht te continueren, maar is die door gebrek aan budget voorlopige stopgezet. Ook loopt bij het OM nog een bezuinigingsoperatie waardoor in 2018 139 miljoen euro bezuinigd moet zijn ten opzichte van de uitgaven in 2011. Ironisch genoeg wordt in de Justitiebegroting de indruk gewekt dat de komende jaren flink in het justitiële apparaat wordt geïnvesteerd, maar als die investeringen onder de loep worden genomen, blijkt sprake van of een druppel op de gloeiende plaat, of een sigaar uit eigen doos.⁹

Bij de advocatuur deed de kabinetsreactie van eind mei 2016 op het rapport van de commissie-Wolfsen van november 2015 veel stof opwaaien. Het kabinet stelde een aantal maatregelen voor om het stelsel van

de gesubsidieerde rechtsbijstand 'toekomstbestendig' te maken. De maatregelen zouden moeten resulteren in een evenwicht tussen, enerzijds, een effectieve toegang tot het recht voor minder draagkrachtigen en, anderzijds, voldoende financiële beheersbaarheid van de kosten voor de overheid. Eén van de maatregelen, de zogenoemde 900-puntengrens, stuitte vooral op veel verzet. Die maatregel houdt kortweg in dat er een maximum aan het aantal van 900 te verwerven punten per jaar door rechtsbijstandverleners zou worden gesteld. Op dit moment ligt die grens bij 2.000 punten. De NOV stuurde circa 7.000 advocaten die werkzaam zijn in het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand een vragenlijst. Bijna de helft van hen verwacht de deuren van hun kantoor kunnen sluiten indien de puntengrens zou worden ingevoerd. Inmiddels heeft het kabinet laten weten de voorgomen bezuinigingen op de gesubsidieerde rechtsbijstand voorlopig uit te stellen.

WET- EN REGELGEVING

Nieuwe wetten

Het jaar 2016 werd ingeluid met slechts een beperkt aantal op het gebied van het strafrecht relevante wetswijzigingen. Zo is op 1 januari 2016 het aantal psychoactieve stoffen op lijst I van de Opiumwet met vijf uitgebreid.¹⁰ Uit de nota van toelichting blijkt waarom juist deze middelen aan de lijsten moeten worden toegevoegd. Dat zou met name te maken hebben met de aard van en het aantal incidenten dat bij de Wereldgezondheidsorganisatie bekend is met deze stoffen en de grote gelijkenissen die er zijn met middelen die wel op lijst I staan, zoals MDMA en THC. Sinds 1 januari is het invoeren, uitvoeren, bereiden, bewerken, verkopen, vervoeren en aanwezig hebben van deze stoffen dus ook verboden op grond van artikel 2 Opiumwet. Een in op-

mars zijnde designerdrug genaamd 4-FMP is vooralsnog niet hetzelfde lot beschoren.

Nieuw per 1 januari 2016 is verder dat bepaalde persoonsgegevens van het slachtoffer niet langer standaard beschikbaar worden gesteld aan de verdachte en zijn raadsman.¹¹ Het gaat dan om adres, telefoonnummer en woonplaats van het slachtoffer. Om aan deze wijziging in de praktijk tegemoet te komen, zijn nieuwe voegingsformulieren voor de benadeelde partij in gebruik genomen.¹² Kregen de verdachte en diens raadsman voorheen alle gegevens van de benadeelde partij te zien tot en met het bankrekeningnummer aan toe, tegenwoordig is daar niet veel meer dan de naam van de benadeelde op terug te vinden. In veel gevallen is dat ook niet direct bezwaarlijk. Zeker niet nu het toekennen van een vordering benadeelde partij vrijwel altijd automatisch gepaard gaat met het opleggen van de schadevergoedingsmaatregel. In gevallen waarin een schadevergoedingsmaatregel niet wordt opgelegd, kan het voor de verdachte, zonder persoonsgegevens, weleens heel lastig worden om de vordering feitelijk ook te betalen. Daar komt bij dat in het procesdossier de gegevens van een slachtoffer vaak wel zijn opgenomen. Wat precies de toegevoegde waarde is van het censureren van de persoonsgegevens op het voegingsformulier is een vraag die in dat verband opkomt.

Halverwege het jaar, op 1 juli 2016, is vervolgens de veelbesproken wet van kracht geworden die onder andere een forse uitbreiding van het spreekrecht van slachtoffers ter zitting te weeg heeft gebracht.¹³ Op grond van artikel 51e Sv is het sindsdien voor slachtoffers, of diens ouders of nabestaanden, mogelijk om 'ter terechtzitting een verklaring af te leggen'.¹⁴ Achter deze ogenschijnlijk neutrale bewoordingen gaat een enorme verschuiving binnen het strafproces

schuil. Waar het slachtoffer voorheen alleen mocht ingaan op de gevolgen van het strafbare feit, houdt de uitbreiding van het spreekrecht in dat zij zich ook mogen uitlaten over het bewijs en de straf die aan de verdachte moet worden opgelegd. Verder maakt de nieuwe wet het eenvoudiger voor de zittingsrechter om een slachtoffer dat uitvoering geeft aan het spreekrecht ter zitting ook als getuige te horen.¹⁵

Dat een slachtoffer zich in de stand waarin het onderzoek zich op dat moment bevindt ter zitting zonder beperking mag uitlaten over de schuld en strafwaardigheid van de verdachte is wat ons betreft fundamenteel onjuist. Of de verdachte zich ook daadwerkelijk schuldig heeft gemaakt aan enig strafbaar feit moet immers nog door de strafrechter worden vastgesteld. Zuiver gezien zou de uitoefening van het spreekrecht zoals dat na de uitbreiding is vormgegeven slechts plaats kunnen vinden nadat de rechter is gekomen tot een bewezenverklaring van het feit. We zouden dan dus toe moeten naar een proces in twee fasen, waarin het slachtoffer in de tweede fase van het proces, dat ziet op de straftoemeting, een rol krijgt. Een dergelijke ingrijpende wijziging van het strafproces heeft de wetgever echter niet voor ogen gehad. Vanuit de strafrechtadvocatuur is van meet af aan veel kritiek geweest op de uitbreiding van het spreekrecht voor slachtoffers. Naast het feit dat ons strafproces zo is ingericht dat het draait om de verdachte en diens rechten en niet om het slachtoffer, wordt gevreesd dat de uitbreiding van het spreekrecht niet tot gevolg heeft dat het slachtoffer zich meer gehoord zal voelen. Nu het slachtoffer zich onbeperkt mag uitlaten over de schuldvraag en de hoogte van de straf bestaat het risico dat het slachtoffer zich meer dan voorheen in de kou gezet voelt wanneer een strafrechter op juridische gronden

komt tot een vrijspraak. De kans op teleurstellingen is daarmee levensgroot aanwezig.

Inmiddels zijn er de eerste voorzichtige ervaringen met de uitoefening van het uitgebreide spreekrecht op de zitting. Hoewel genoemde punten van kritiek blijven bestaan, kan voorzichtig worden gesteld dat het met de uitoefening van het uitgebreide spreekrecht in de praktijk niet zo'n vaart loopt als werd gevreesd. Het aantal gevallen waarin daarvan gebruik wordt gemaakt, lijkt zich tot nu toe te beperken.

Ook op 1 juli 2016 in werking getreden zijn de Wet strafbaarstelling acquisitiefraude¹⁶, de Wet herziening strafbaarstelling faillissementsfraude¹⁷ en de Wet verhoging strafmaxima mensensmokkel.¹⁸ De invoering van deze eerste wet heeft geleid tot het nieuwe artikel 326d Sr op grond waarvan misleidende verkooptechnieken, die een ondernemer er toe zetten tot betaling over te gaan zonder dat daar een substantiële tegenprestatie tegenover staat, strafbaar zijn gesteld.¹⁹ De tweede en derde wijziging hebben meer geringe wijzigingen van het Wetboek van Strafrecht tot gevolg gehad die het respectievelijk mogelijk zouden moeten maken faillissementsfraude effectiever aan te pakken en de voor mensensmokkel op te leggen straffen te verhogen.

Tot slot nog een tweetal ontwikkelingen die bij het schrijven van deze Kroniek nog in de toekomst liggen. De eerste houdt verband met de EU-richtlijn die de lidstaten uiterlijk op 27 november 2016 dienen te hebben omgezet en waarin onder andere het recht van de verdachte op bijstand door een advocaat tijdens het politieverhoor is neergelegd.²⁰ In de vorige Kroniek is de inhoud van het wetsvoorstel dat deze richtlijn omzet naar nationale wetgeving al besproken. Vooral de invoering van het nieuwe artikel 28d Sv dat het

recht van zowel de aangehouden als de ontboden verdachte op bijstand tijdens het verhoor regelt, is van belang.²¹ De verwachting was door ons al uitgesproken dat de invoering van de wet niet ver voor de door de EU gestelde uiterste datum zou gaan plaatsvinden. Daarin hebben we gelijk gekregen. Op 15 november 2016 is het wetsvoorstel in de Eerste Kamer aangenomen.²² Het arrest van 22 december 2015 van de Hoge Raad, dat eerder in deze kroniek al is besproken, heeft de ontwikkelingen in de rechtspraak wel aanzienlijk bespoedigd.

Op 1 januari 2017 zal een wet in werking gaan treden die het mogelijk moet maken geweldsmisdrijven die onder invloed van alcohol of drugs zijn gepleegd zwaarder te straffen.²³ Op grond van de nieuw in te voeren artikelen 55d en 55e van het Wetboek van Strafvordering wordt het mogelijk bij een verdenking van misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten en die bij AMvB zijn aangewezen, om een ademanalyse of speekselonderzoek te verrichten. Dit alles heeft tot doel vast te stellen of de verdachte onder invloed is van alcohol of verdovende middelen. De redenering bij de behandeling van het voorstel in de Kamer was dat nu niet standaard in een proces-verbaal wordt opgenomen of de verdachte onder invloed verkeert.²⁴ Zou dat wel het geval zijn, zo lijkt de gedachte, dan zou dit zeker tot hogere straffen gaan leiden. Daarmee wordt echter miskend dat aan de rechter vrijheid van straftoemeting toekomt.

Of het feit dat een verdachte een geweldsdelict onder invloed van alcohol heeft gepleegd ook tot strafverhoging zal leiden, moet de praktijk dus gaan uitwijzen. Ons lijkt het dat er ook nu al wel voldoende zaken zijn waarin, zonder dat een ademanalyse is uitgevoerd, volstrekt helder is dat de verdachte onder invloed is geweest ten tijde van het plegen van het

delict. Tot strafverzwaring leidt dat echter niet direct, of in elk geval niet aanwijsbaar. Opmerkelijk is verder dat, blijkens het nieuwsbericht dat op de website van de overheid werd gelanceerd nadat de wet door de Eerste Kamer was aangenomen, de nieuwe wet zou moeten bewerkstelligen dat het Openbaar Ministerie de strafeis verhoogt wanneer sprake is van middelengebruik bij geweldsdelicten.²⁵ Ook dat is echter niet aan de wetgever, maar aan het college van procureurs-generaal dat in een richtlijn of aanwijzing kan voorzien op grond waarvan officieren van justitie de strafmaat dienen te bepalen. Het lijkt er dus op dat de nieuwe wet wel de bevoegdheden verschaft om in de opsporingsfase onderzoek te doen naar middelengebruik bij geweldsincidenten, maar dat het doel dat daarmee wordt gediend, de strafverzwaring, van de praktijk afhankelijk wordt gelaten. Of deze nieuwe wet daadwerkelijk gevolgen zal hebben voor de (straftoemeting)praktijk zal nog moeten blijken.

Wetsvoorstellen

Onder de bij de Tweede en Eerste Kamer aanhangige wetsvoorstellen is een duidelijke tendens zichtbaar met twee tegengestelde bewegingen. Enerzijds worden waar het het slachtoffer betreft rechten versterkt en meer financiële middelen beschikbaar gesteld. Anderzijds worden waar het de verdachte betreft met enige regelmaat wetten aangekondigd die vergaande bezuinigingen op de rechtsbijstand van verdachte inhouden, uitbreiding van opsporingsbevoegdheden, uitbreiding van strafbaarstellingen en verhoging van de strafmaxima. Een verharding van het strafrechtelijke klimaat kortom. Vanuit het oogpunt van rechtsbescherming zijn deze tegengestelde bewegingen gevaarlijk te noemen. Het risico bestaat dat de balans zoekraakt wanneer de rechten van

de verdachte steeds verder worden uitgehold en die aan de zijde van het slachtoffer er juist bij komen. Op 22 december 2015 is het reeds lang aangekondigde wetsvoorstel Computercriminaliteit III ingediend bij de Tweede Kamer. Dit gebeurde in enigszins verpakte vorm als onderdeel van een pakket van vier wetten in het kader van terrorismebestrijding. Het wetsvoorstel is hiervoor al uitgebreid de revue gepasseerd en om die reden zal niet opnieuw worden stilgestaan bij de inhoud daarvan. Op deze plaats kan worden volstaan met de opmerking dat dit wetsvoorstel past binnen de zojuist geschetste trend. Voorzien wordt in een aantal nieuwe strafbaarstellingen van vormen van computercriminaliteit en er wordt een nieuwe vergaande opsporingsbevoegdheid voorgesteld, de 'hackbevoegdheid'. Bij het indienen van het wetsvoorstel is aangekondigd dat invoering van de nieuwe wet uiterlijk begin 2017 zou moeten gaan plaatsvinden. Inmiddels kunnen we wel constateren dat daarvan geen sprake is. De verwachting is wel dat de behandeling in de Tweede Kamer van het wetsvoorstel het komende jaar verder zal worden voortgezet.

Ook de aankondiging van het wetgevingsproject rondom de modernisering van het Wetboek van Strafvordering ging destijds gepaard met een ambitieuze planning. Over de snelheid waarmee de voormalig Minister van Veiligheid en Justitie Opstelten een grondige revisie van het Wetboek van Strafvordering voor ogen stond, werden vrijwel direct zorgen geuit. Tijdens een hoorzitting in de Tweede Kamer in februari van dit jaar (2016) waar de 'wetenschap' en 'organisatie en praktijk' waren vertegenwoordigd om hun visie op het moderniseringsproject naar voren te brengen, was de tijdsperiode waarbinnen de wijzigingen zouden moeten worden doorgevoerd een centraal thema. Invoering

van een nieuw wetboek in 2018 wordt als te ambitieus beschouwd, zo kwam tijdens de hoorzitting naar voren. Dat het Wetboek van Strafvordering herziening behoeft, daarover bestaat wel consensus. Ons huidige wetboek is door de vele wijzigingen en toevoegingen die na de invoering in 1926 in etappes zijn gedaan een onoverzichtelijk en op onderdelen verouderd geheel.²⁶ De vernieuwing van het Wetboek van Strafvordering is desalniettemin een zeer complex proces dat om een meer samenhangende aanpak vraagt dan tot nu toe het geval is en om voldoende tijd.²⁷ Inmiddels is duidelijk dat er daadwerkelijk meer tijd wordt uitgetrokken om de herziening van het Wetboek van Strafvordering op poten te zetten. De parlementaire behandeling zal niet eerder dan in juni 2018 gaan plaatsvinden.²⁸ Wat ons betreft is dit een ontwikkeling die is toe te juichen.

Een wetsvoorstel dat in mei 2016 is aangekondigd en direct op weerstand vanuit de advocatuur is gestuit, heeft betrekking op de positie van politieambtenaren die tijdens de uitoefening van hun taak geweld gebruiken. Voorgesteld wordt om in artikel 42 lid 2 Sr een aparte strafuitsluitingsgrond op te nemen voor de opsporingsambtenaar die 'in de rechtmatige uitoefening van zijn taak en in overeenstemming met zijn geweldinstructie geweld gebruikt'.²⁹ Voor het geval de geweldsinstructies door een politieambtenaar niet wordt gevolgd, dat aan zijn schuld te wijten is en enig letsel ten gevolge daarvan is ontstaan, voorziet het wetsvoorstel in een nieuw in te voeren artikel 372 Sr. Daarmee zou het niet conform de ambtsinstructie handelen bij de taakuitoefening een afzonderlijk strafbaar feit opleveren met een aparte strafbedreiging van maximaal een jaar gevangenisstraf als er enig letsel is ontstaan, twee jaar als het handelen zwaar lichamelijke letsel

heeft opgeleverd en drie jaar als het de dood tot gevolg heeft gehad. Het gaat hier dus om aanzienlijk lagere maximumstraffen dan wanneer een politieambtenaar, zoals nu het geval is voor een commuun delict wordt vervolgd.

Met de voorgestelde wijzigingen zou meer recht worden gedaan aan en meer rekening worden gehouden met de speciale en vaak kwetsbare positie van politieambtenaren. Dat politieambtenaren die het boekje te buiten zijn gegaan worden vervolgd voor dezelfde delicten als iemand die niet bevoegd is geweld te gebruiken wordt door Minister Van der Steur onaanvaardbaar geacht.³⁰ Wij menen dat er geen nut en noodzaak bestaat voor de voorgestelde wetswijziging. De huidige strafuitsluitingsgronden fungeren in de praktijk prima in de uitzonderlijke situatie dat een politieambtenaar wordt vervolgd. Mocht hem geen beroep op een van de al bestaande strafuitsluitingsgronden toekomen, dan plegen rechters in de strafmaat rekening te houden met de omstandigheid dat het een politieambtenaar betreft. Het wetsvoorstel speelt dus in op een probleem dat er in de praktijk niet is en lijkt daarmee vooral symbolische betekenis te hebben. Het conceptwetsvoorstel ligt op dit moment ter advisering voor bij diverse instanties en het is dus nog de vraag of uiteindelijk echt een voorstel van die strekking bij de Tweede Kamer aanhangig wordt gemaakt. Een wetsvoorstel dat zich al in een vergevorderd stadium bevindt en op dit moment bij de Eerste Kamer aanhangig is, houdt verband met een eigen bijdrage van veroordeelden aan de kosten van strafvordering en slachtofferzorg.³¹ De gedachte die aan dit wetsvoorstel ten grondslag ligt, is dat degene die met het overtreden van de strafwet zelf heeft veroorzaakt dat een strafrechtelijke reactie nodig is ook verantwoordelijk kan en moet worden gehouden

voor de kosten die daarmee gepaard gaan. De hoogte van de bijdrage is afhankelijk van het soort rechter dat de zaak behandelt. Voor een kantonrechterzaak zou een bijdrage van 375 euro moeten worden betaald, voor een zaak die heeft gediend bij de politierechter 1.075 euro en een strafzaak bij de meervoudige kamer zou de veroordeelde maar liefst 1.975 moeten kosten. Recentelijk is in het *NJB* een lezenswaardige bijdrage gepubliceerd van Stichting Mens en Strafrecht die geen voorstander is van het wetsvoorstel.³² Kern van de bezwaren zijn er in gelegen dat het voorstel een risico op willekeur in zich bergt en geen bijdrage levert aan het verminderen van recidive. Eerder het tegendeel. Met Stichting Mens en Strafrecht hopen wij dat het wetsvoorstel in de huidige vorm niet door de Eerste Kamer wordt aangenomen. Hoewel het afgelopen jaar op geen concrete wetsvoorstellen zijn ingediend op dat gebied, wordt tot slot nog kort stilgestaan bij ontwikkelingen in het slachtofferbeleid. Wij spraken eerder al over de twee tegengestelde bewegingen die op dit moment zichtbaar zijn. Recent, in oktober 2016, is door Minister Van der Steur de Meerjarenagenda slachtofferbeleid aan de Tweede Kamer gepresenteerd.³³ Daaruit blijkt dat de komende jaren binnen justitiebegroting structureel meer geld beschikbaar wordt gesteld voor meer zittingstijd ten behoeve van de inbreng van slachtoffers en de uitoefening van het spreekrecht. Ook zal bij het OM worden ingezet op capaciteit voor informatieverstrekking aan slachtoffers. Voor rechtsbijstand door gespecialiseerde advocaten in het kader van de uitoefening van het spreekrecht komen eveneens extra middelen beschikbaar.

Er is met andere woorden op verschillende fronten veel geld nodig om tegemoet te komen aan veranderingen die teweeg zijn gebracht door

uitbreiding van het spreekrecht van slachtoffers. Dat moet ergens ten koste van gaan omdat de middelen nu eenmaal niet onuitputtelijk zijn. Om die reden heeft Van der Steur besloten om de pilot Mediation in Strafzaken stop te zetten. Wat ons betreft is dat een groot gemis en wordt daarmee de plank volledig misgeslagen. De pilot is in de praktijk door rechters, de advocatuur en door slachtoffers en verdachten als uitermate positief ervaren. Eerder was er sprake van dat de pilot landelijk uitgerold zou gaan worden. Dat lijkt nu definitief van de baan. Ook hier toont zich weer de verharding en het repressieve karakter van het huidige strafrechtelijke klimaat. Initiatieven gericht op herstel van de verhoudingen tussen dader en slachtoffer worden stopgezet, terwijl in initiatieven die polarisering teweeg kunnen brengen worden gestimuleerd. Wij kunnen niet voldoende benadrukken hoe zorgelijk die ontwikkeling wat ons betreft is en hopen dat het komende jaar een kentering op dat gebied zichtbaar zal zijn.

NOTEN

- 1 Zie P.P.J. van der Meij en S. Pijl, 'Inbeslagneming als het zwarte gat van een strafrechtelijk onderzoek en het gemis van een effectieve beklagprocedure', *Strafblad* 2016, p. 187 e.v.
- 2 Zie ook de noot van J.L. Baar bij EHRM 17 mei 2016, no. 38359/13 (Dzinic t. Kroatië) in het *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving*.
- 3 Rapport van de Nationale ombudsman van 24 augustus 2016, *Waar is mijn auto?* Rapport over de uitvoeringspraktijk van inbeslagname van voorwerpen (rapportnummer 2016/075).
- 4 J.H. Crijns, B.J.G. Leeuw & H.T. Wermink, *Pre-trial detention in the Netherlands: legal principles versus practical reality. Research report, The Hague: Eleven International Publishing 2016*.
- 5 Fair Trials, *Ameasure of last resort? The practice of pre-trial detention decision making in the EU, 2016*.
- 6 Zie ook: Crijns, B.J.G. Leeuw, H.T. Wermink, 'De voorlopige hechtenis in Nederland', *Strafblad* 2016/32, afl. 3, p. 206-214.
- 7 Zie voor het wetsvoorstel *Kamerstukken II*, 2015/16, 34 372, nrs. 1-2 e.v.
- 8 Dat wordt overigens ook onderkend in de *memorie van toelichting, Kamerstukken 2015/16, 34372*, nr. 3.
- 9 Zie ook P.P.J. van der Meij, 'Voor een dubbeltje op de derde rang', *Strafblad* 2016.
- 10 *Stb.* 2015, 429. Besluit van 9 november 2015 houdende wijziging van lijst I, behorende bij de Opiumwet. Het betreft concreet de volgende stoffen: 25B-NBOMe, 25C-NBOMe, JWH-018, AM-2201 en methylone.
- 11 Zie in die bewoordingen de bekendmaking van het vernieuwde voegingsformulier benadeelde partij. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2015/12/14/privacy-slachtoffers-beter-beschermd>.
- 12 *Stb.* 2015, 44630. Besluit van de Minister van Veiligheid en Justitie van 2 december 2015, kenmerk 708251, tot vaststelling van het formulier voor schadevergoedingsverzoeken in het strafproces.
- 13 *Stb.* 2016, 160.
- 14 Het tweede lid van artikel 51e lid Sv luidt: 'Het slachtoffer kan op de terechtzitting een verklaring afleggen.'
- 15 Op grond van artikel 302 Sv kunnen de voorzitter en de rechter spreekgerechtigden vragen over zijn verklaring stellen. Nadere vragen van de officier van justitie en de verdachten, zo bepaalt het artikel, worden door tussenkomst van de voorzitter gesteld.
- 16 *Stb.* 2016, 133.
- 17 *Stb.* 2016, 154.
- 18 *Stb.* 2016, 240.
- 19 Het artikel luidt: 'Hij die, met het oogmerk om zich of een ander wederrechtelijk te bevoordelen, enige bedrieglijke handeling pleegt tot misleiding teneinde een ander die handelt in de uitoefening van een beroep, bedrijf, of organisatie te bewegen tot het doen van een betaling, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vijfde categorie.'
- 20 2013/48/EU.
- 21 *Kamerstukken II* 2014/15, 34 157, nr. 2.
- 22 Verslag EK 2016/2017, nr. 7, item 4.
- 23 *Stb.* 2016, 353. Wet van 28 september 2016 houdende wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de introductie van de bevoegdheid tot het bevelen van een middelenonderzoek bij geweldsplegers en enige daarmee samenhangende wijzigingen van de Wegenverkeerswet (*Kamerstukken* 33 799).
- 24 *Kamerstukken II* 2013/2014, 33799, nr. 3.
- 25 Zie in die trant het nieuwsbericht van 27 september 2016 met de titel 'Strengere aanpak geweld onder invloed van drugs of alcohol' op <<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/09/27/strengere-aanpak-geweld-onder-invloed-van-drugs-of-alcohol>>
- 26 Zie het Verslag van het Algemeen Overleg van de Vaste Commissie voor Veiligheid en Justitie van 2 maart 2016, 29279, 314 en de hoorzitting van 10 februari 2016 in de Tweede Kamer.
- 27 Zie 'Zorgen om vernieuwing Sv' in *NJB* 2016, 392.
- 28 *Kamerstukken II* 2015/2016, 29279, 321.
- 29 Het conceptwetsvoorstel en de bijbehorende memorie van toelichting zijn te raadplegen via www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/05/03/concept-wetsvoorstel-geweldsaanwending-opsporingsambtenaar.
- 30 Zie daarover het nieuwsbericht bij de aankondiging van het conceptwetsvoorstel op <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/05/03/politieagent-niet-langer-direct-verdachte-na-geweldgebruik>.
- 31 *Kamerstukken II* 2014/15, 34067, nr. 3. Het debat in de Eerste Kamer is op verzoek van de minister verdaagd. *Kamerstukken I* 2015/16, 34067, 33, 11.
- 32 S. Meijer, J. Claessen, E. van Ginneken & J. Ouwerkerk, 'De eigen bijdrage aan de kosten van het strafproces en de slachtofferzorg', in *NJB* 2016/38, p. 2898 e.v.
- 33 Te raadplegen via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/10/28/tk-meerjarenagenda-slachtofferbeleid>.

KRONIEK MATERIEEL STRAFRECHT 2016

DOOR / MAIKE BOUWMAN, CHANA GRIJSEN, GEERT-JAN KRUIZINGA, ROBERT MALEWICZ, PATRICK VAN DER MEIJ, MICHEL OLTHOF, SABINE PIJL, BEN POLMAN, INGE RATERMAN, MELISSA SLAGHEKKE & PAUL VERWEIJEN

Deze kroniek is gebaseerd op uitspraken gepubliceerd in diverse vakbladen, waaronder de *Nieuwsbrief Strafrecht (NbSr)*, de *Nederlandse Jurisprudentie (NJ)* en het *Nederlands Juristenblad (NJB)*. Zij behandelt de verschillende deelonderwerpen alfabetisch en eindigt met een bespreking van enkele specifieke delicten.

CULPA

Roekeloosheid

Vanaf het moment dat de Hoge Raad in 2012 een strenge koers is gaan varen wat betreft de aan een bewezenverklaring van roekeloosheid (art. 175 lid 2 Wegenverkeerswet 1994, WWV 1994, en de artikelen 307 en 308 lid 2 Wetboek van Strafrecht, Sr) te stellen motiveringseisen,¹ zijn er elk jaar wel enkele zaken geweest die het tot ons hoogste rechtscollege schopten. De stroom aan zaken waarin de feitenrechter meende dat van roekeloosheid sprake was en vervolgens veelal door de Hoge Raad op de vingers werd getikt omdat dat oordeel ontoereikend was gemotiveerd, lijkt inmiddels te zijn opgedroogd. Het afgelopen jaar speelde het begrip 'roekeloosheid' in geen van de door de Hoge Raad gewezen arresten een rol. De feitenrechters zijn zich er inmiddels terdege van bewust dat men van goeden huize moet komen om een bewezenverklaring van roekeloosheid 'Hoge Raad-proof' te motiveren. De ontwikkelingen ten aanzien van de uitleg van roeke-

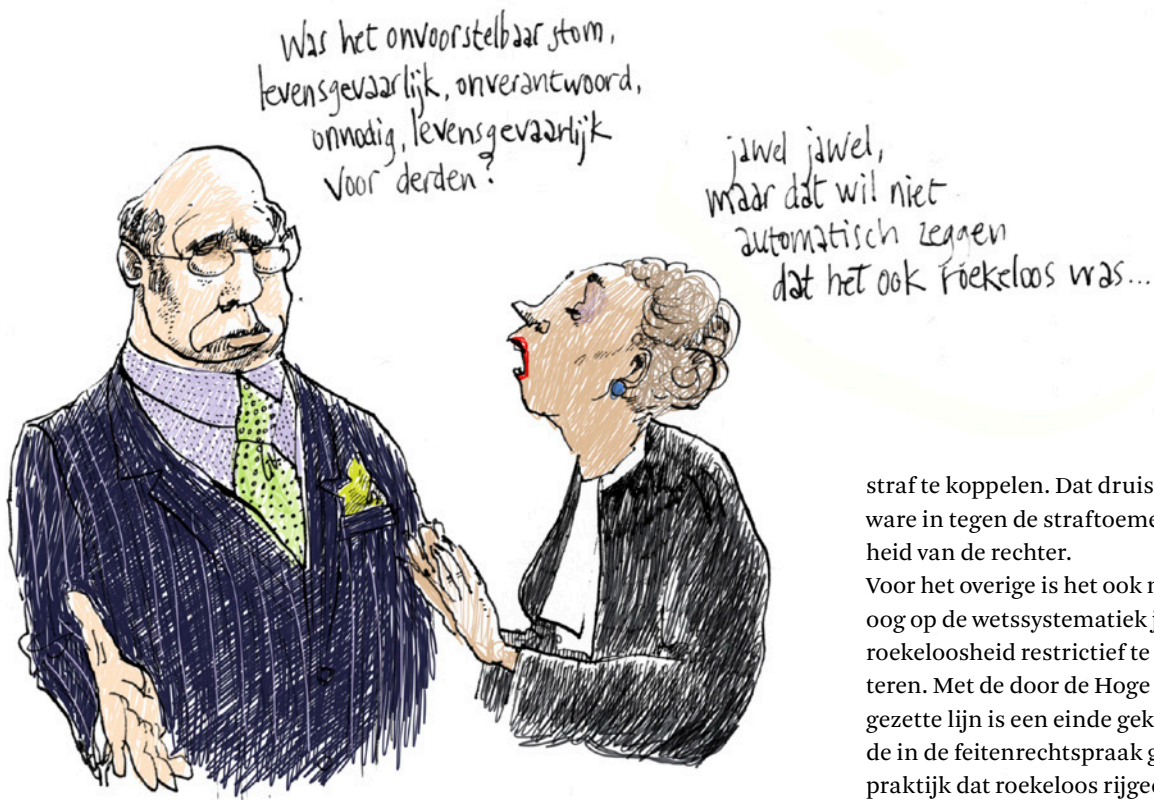
loosheid lijken zich dus voorlopig te hebben gestabiliseerd.

Het inmiddels tot standaard verworden criterium luidt:

'Om tot het oordeel te kunnen komen dat in een concreet geval sprake is van roekeloosheid in de zin van art. 175, tweede lid, WWV 1994, zal de rechter zodanige feiten en omstandigheden moeten vaststellen dat daaruit is af te leiden dat door de buitengewoon onvoorzichtige gedraging van de verdachte een zeer ernstig gevaar in het leven is geroepen, alsmede dat de verdachte zich daarvan bewust was, althans had moeten zijn.'

Die feiten en omstandigheden, zo blijkt glashelder uit de jurisprudentie van de Hoge Raad, mogen niet alleen bestaan uit de in artikel 175 lid 3 WWV 1994 opgesomde en als strafverzwarend aangemerkte omstandigheden.² De lat is daarmee hoog gelegd voor de feitenrechter. Te hoog, zo wordt wel betoogd. In zijn conclusie bij de uitspraak van de Hoge Raad van 30 juni 2015 merkt A-G Vegter op dat zulke strenge eisen

worden gesteld aan een bewezenverklaring van roekeloos rijgedrag dat dit voor de gemiddelde burger niet onmiddellijk begrijpelijk is (ECLI: NL:HR:2015:1772). Daarmee drukt hij zich nog genuanceerd uit. Niet alleen onder burgers, maar ook onder sommige strafrechtjuristen leeft er onbegrip over de restrictieve uitleg die aan roekeloosheid wordt gegeven. Zo is Groenhuijsen in een recente publicatie uitermate kritisch over de door de Hoge Raad ingezette lijn. Hij noemt de uitleg die de Hoge Raad geeft aan de term roekeloosheid als prominent voorbeeld van een miscommunicatie tussen strafrechter en wetgever.³ Waar de wetgever met de introductie van de term 'roekeloosheid' in 2006 tegemoet wilde komen aan de zorgen onder het publiek dat roekeloos gedrag niet toereikend werd bestraft, zou de Hoge Raad volgens Groenhuijsen het tegenovergestelde bewerkstelligen. Uit de tot nu toe verschenen jurisprudentie kan de indruk ontstaan dat geen enkele combinatie van de in artikel 175 lid 3 WWV 1994 genoemde omstandig-

heden voldoende is voor roekeloosheid. Dat is volgens Groenhuijsen in strijd met de bedoeling van de wetgever. In de jurisprudentie van de Hoge Raad vormt de context van de verweten gedraging een belangrijke factor. Groenhuijsen stelt dat die context doorslaggevende betekenis heeft gekregen. Roekeloosheid wordt aangenomen als er sprake is van een kat-en-muisspel tussen automobilisten, bij snelheidswedstrijden, bij wedstrijdachtige achtervolgingen en bij een vlucht voor de politie. Dat zijn telkens contextfactoren die dan de doorslag lijken te geven. Nu roekeloosheid een subjectief bestanddeel is en iets zegt over de geesteshouding van die verdachte ten tijde van de onvoorzichtige gedraging vindt Groenhuijsen dat een aparte koers. Met A-G Vegter beaamt hij dat er behoefte bestaat in de rechtspraak om roekeloosheid minder restrictief te interpreteren dan de Hoge Raad nu doet. In het slot van zijn artikel geeft Groenhuijsen nog te kennen dat het wellicht tijd wordt om de dogmatiek

en systematiek van verkeersmisdrijven te heroverwegen om zo aansluiting tussen wetgeving en rechtspraak te kunnen bevorderen.

De restrictieve uitleg die door de Hoge Raad is gegeven aan roekeloosheid is ons inziens echter juist terug te voeren naar de wetgever. Op terreinen van het recht waar de emoties onder het publiek hoog oplopen, is het niet dikwijls de wetgever die meent een oplossing te kunnen vinden in het zwaarder bestraffen van de omstandigheden waaronder het delict is gepleegd. De Wegenverkeerswet biedt daarvoor zelfs twee mogelijkheden. Allereerst door de strafverzwarende omstandigheden in artikel 175 lid 3 WVV 1994 en vervolgens door in het tweede lid de straf met de helft te verhogen wanneer van roekeloosheid sprake is. Deze gang van zaken roept bij ons de vraag op of het niet juist de wetgever is geweest die de balans heeft verstoord door te bepalen dat wanneer een bepaalde gradatie van culpa kan worden bewezen daaraan een verdubbeling van de

straf te koppelen. Dat druist als het ware in tegen de straftoemingsvrijheid van de rechter.

Voor het overige is het ook met het oog op de wetssystematiek juist om roekeloosheid restrictief te interpreteren. Met de door de Hoge Raad ingezette lijn is een einde gekomen aan de in de feitenrechtspraak gegroeide praktijk dat roekeloos rijgedrag in de kern bestond uit de strafverzwarende omstandigheden uit artikel 175 lid 3 WVV 1994. Niet voor niets is roekeloosheid apart in het tweede lid van dat artikel opgenomen. Inmiddels is ook in de rechtspraak een helder onderscheid tussen die twee te vinden. Wellicht is dit het laatste jaar dat u het onderwerp 'roekeloosheid' in de Kroniek terugvindt. Dat zeggen we nog enigszins voorzichtig. Enerzijds is de restrictieve uitleg van roekeloosheid doorgesijpeld naar de lagere rechtspraak, maar anderzijds is duidelijk dat het bepaald geen rustig gedachtegoed is. Zoals uit het voorgaande wel blijkt, gaan er ook geluiden op om een minder strikte uitleg te hanteren.

CAUSALITEIT

De twee samenhangende arresten van de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2016:1334 en ECLI:NL:HR:2016:1335, NJ 2016, 328) zien op de vraag in hoeverre een causaal verband tussen het handelen van de verdachte en het intreden van het gevolg kan worden aangenomen, als ook tussentijds optreden van het slachtoffer een rol heeft gespeeld bij het in-

treden van het gevolg. Hier speelt het leerstuk van de redelijke toerekening. Verdachten hadden een explosief aan een flitspaal bevestigd en één van hen zou later terugkomen om het te ontsteken. Het ontplofte echter eerder, toen gewaarschuwde medewerkers van de Explosieven Opruimingsdienst (EOD) en de Forensische Opsporing tijdens de ontmanteling achtergebleven kruit uitschudden in een plastic zak, met ernstig letsel tot gevolg. Een veroordeling volgde, voor (kortweg) het aan zijn schuld te wijten zijn dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekommt (art. 308 Sr). Het oordeel van het hof dat het letsel redelijkerwijs als gevolg van de bewezen verklaarde gedragingen aan de verdachten kan worden toegerekend, vond de Hoge Raad toereikend gemotiveerd, waarbij de Hoge Raad erop wees dat het hof in aanmerking had genomen dat voor de verdachten te voorzien was dat anderen zich met het explosief zouden bezighouden en daarbij mogelijk een fysieke stimulus op het explosief zouden uitoefenen. De advocaat-generaal schreef in zijn conclusie al dat bij de huidige stand van het recht, tussenkommende andere factoren (zoals het optreden van de EOD) de causaliteitsketen niet doorbreken indien de gedraging van de verdachte geschikt is om het uiteindelijke resultaat teweeg te brengen of het risico daarop in relevante mate heeft verhoogd (i.c. de explosie). De uitspraak van de Hoge Raad wijkt hier dus niet vanaf.

DEELNEMINGSVORMEN

Medeplegen

Voor medeplegen geldt nog steeds de lijn zoals uitgezet in het standaardarrest van de Hoge Raad van 2 december 2014 (ECLI:NL:HR:2014:3474). Kijken we naar de rechtspraak van de Hoge Raad over dit materiële thema, dan valt met name op dat in de motivering van de feitenrechter vaak ontbreekt waarom bepaald gedrag van een verdachte tot medeplegen

zou hebben geleid.

In ECLI:NL:HR:2016:2008 waren het samenwonen in een woning en het hebben van toegang tot de bij die woning behorende schuur onvoldoende om aan te kunnen nemen dat de verdachte wel zal hebben geweten van de in die schuur aanwezige versnijdingsmiddelen en verdovende middelen in de woning. Het medeplegen moest nader worden ingevuld. Dat deed de feitenrechter beter in ECLI:NL:HR:2016:627 waarbij goed werd gemotiveerd waarom beide verdachten in een auto een wapen en munitie voorhanden hadden.

In een aantal uitspraken, waaronder ECLI:NL:HR:2016:1315, benadrukte te Hoge Raad dat de vraag of van medeplegen sprake is soms lastig te beantwoorden is. Steeds moeten de concrete feiten en omstandigheden beoordeeld worden. Aan het enkele voorhanden hebben van gestolen goederen kan niet zonder meer de conclusie worden verbonden dat de betrokkene die goederen ook heeft gestolen, maar er zullen altijd grensgevallen zijn. In deze zaak viel het kwartje voor de verdachte de verkeerde kant op. Door geen verklaring te geven over de vraag waarom de verdachte zelf kort na de diefstal met de gestolen spullen werd aangetroffen, mocht de feitenrechter in dit geval tot de kwalificatie medeplegen komen.

Ook in de afgelopen periode blijft de Hoge Raad benadrukken dat de bijdrage aan het feit een intellectuele of materiële bijdrage van voldoende gewicht moet zijn. Bij de vorming van zijn oordeel dat sprake is van de voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking, kan de rechter rekening houden met onder meer de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict en het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terug-

trekken op een daartoe geëigend tijdstip. In ECLI:NL:HR:2016:382 kwam de Hoge Raad tot het oordeel dat het slechts aanwezig zijn bij het zwaar mishandelen van een gezijzeld persoon onvoldoende bijdrage aan de poging moord was om van medeplegen te kunnen spreken. Een soortgelijke conclusie volgde in ECLI:NL:HR:2016:631. In ECLI:NL:HR:2016:417 bleek het voorafgaand aan een overval openhouden van een deur voor de medeverdachten onvoldoende voor medeplegen, juist nu deze gedraging doorgaans als medeplichtigheid wordt gekwalificeerd. En in ECLI:NL:HR:2015:3571 bleek de aanwezigheid in een groepje brandstichters (en niet distantieën) ook onvoldoende om van medeplegen te kunnen spreken.

In ECLI:NL:HR:2016:1320 gaf de Hoge Raad een bevestigend antwoord op de vraag of de term ‘in vereniging’ ook langs de lat van het standaardarrest over medeplegen gelegd moet worden. Daarover bestond eerder wat onduidelijkheid.

FEITELIJK LEIDINGGEVEN

In 2016 heeft de Hoge Raad een nieuw overzichtsarrest gewezen op het gebied van feitelijk leidinggeven (ECLI:NL:HR:2016:733, *SR-Updates* 2016-0199, m.nt. Keupink). Een relevant leerstuk, te meer nu er op het terrein van de rechtshandhaving een tendens waarneembaar is om leidinggevend vaker dan voorheen aansprakelijk te stellen naast de rechtspersoon.⁴ In dit arrest wordt het reeds ontwikkelde beslissingskader verduidelijkt. De rechter zal daarin allereerst moeten vaststellen of de rechtspersoon een strafbaar feit heeft begaan. Daarvoor gelden nog steeds de Drijfmestcriteria van 2003 (ECLI:NL:HR:2003:AF7938, *NJ* 2006, 328, m.nt. Mevis). Pas na een bevestigende beantwoording van deze voorvraag kan aan de orde komen of iemand als feitelijk leidinggever strafrechtelijk aansprakelijk is. De

Hoge Raad geeft expliciet aan dat ook een rechtspersoon feitelijk leiding kan geven, hetgeen de mogelijkheden voor strafrechtelijke aansprakelijkheid in concernverband in theorie aanzienlijk uitbreidt. Vervolgens onderscheidt hij twee vormen van feitelijk leidinggeven. De ene is de meer actieve variant waarbij de verdachte doorgaans door middel van actief en effectief gedrag het strafbare feit van de rechtspersoon bevordert. Ook kan daarvan sprake zijn bij door de verdachte gevoerd beleid en/of het leveren door deze van een bijdrage aan een complex van gedragingen en het daarbij door deze nemen van initiatief. Niet is vereist dat een ander de fysieke uitvoeringshandelingen heeft verricht. De andere is de meer passieve variant waarbij het feit toch is bevordert, bijvoorbeeld omdat de verdachte nalaat maatregelen te treffen ter voorkoming of beëindiging van de verboden gedraging, terwijl hij daartoe wel bevoegd en redelijkerwijs gehouden is. De Hoge Raad onderstreept dat voor feitelijk leidinggeven een zelfstandig opzetve-

reiste geldt. Voor een culpoze variant, waarin ook reeds 'slecht' leidinggeven strafbaar zou zijn, wordt terecht geen ruimte geboden.

POGING

In het arrest van 5 april 2016 (ECLI: NL:HR:2016:575) casseert de Hoge Raad de veroordeling van verdachte wegens een poging om hasj binnen het grondgebied van Nederland te brengen. Verdachte en haar partner en een ander stel waren met geprepareerde auto's naar Marokko getogen om hasj op te halen en deze naar Nederland te smokkelen. Het andere

stel was eerst gegaan en werd na het passeren van de Nederlandse grens aangehouden. Toen verdachte dit hoorde, besloot ze terug te vliegen naar Nederland.

Het hof overwoog dat de gedragingen van verdachte ontegenzeggelijk gericht waren op het transporteren van hasj van Marokko naar Nederland. Er was dan ook sprake van een begin van uitvoering op het moment dat verdachte met een geprepareerde auto naar Marokko vertrok. Deze gedraging was naar haar uiterlijke verschijningsvorm immers gericht op voltooiing van het voorgenomen

ik vrees dat in dit geval van
een voltooide poging geen optreden mijnerzijds
naar aard en tijdstip nog geschikt is het
intreden van het gevolg te beletten.
Agent...

misdrijf: het binnen het grondgebied brengen van hasj.

De Hoge Raad acht het oordeel dat het begin van uitvoering is gesitueerd op het moment dat verdachte met de geprepareerde auto naar Marokko vertrok onbegrijpelijk. Ook van de overige gedragingen van verdachte kan niet worden gezegd dat deze naar hun uiterlijke verschijningsvorm reeds in voldoende concrete mate gericht waren op de voltooiing van de invoer in Nederland van hasj, aldus de Hoge Raad. Eerder dit jaar, in het arrest van 26 januari 2016 (ECLI:NL:HR:2016:109) maakte de Hoge Raad duidelijk dat ook als er sprake is van een voltooide poging, er nog plaats kan zijn voor vrijwillige terugtred. Het gaat er immers niet om of de verdachte vrijwillig is teruggetreden voordat sprake is van een strafbare poging, maar of hij is teruggetreden voordat sprake is van een voltooid misdrijf. Voor het aannemen van vrijwillige terugtred in geval van een voltooide poging zal veelal een zodanig optreden van de verdachte zijn vereist dat dit 'naar aard en tijdstip geschikt is het intreden van het gevolg te beletten'.⁵

SPECIFIEKE DELICTEN

Mishandeling

Op 15 december 2015 wees de Hoge Raad een arrest (ECLI:NL:HR:2015:3572) over een mogelijk onterechte bewezenverklaring betreffende een mishandeling. Het hof had ten laste van de verdachte bewezen verklaard dat hij zich schuldig had gemaakt aan mishandeling, bestaande uit een duwen/rukken aan het slachtoffer ten gevolge waarvan deze ten val kwam en het meermaals met kracht tegen de ribben schoppen of trappen. Het slachtoffer had hierdoor letsel opgelopen. Het middel klaagde erover dat het duwen/rukken aan het slachtoffer niet uit de bewijsmiddelen kon worden afgeleid. De Hoge Raad stelde, verbazingwekkend genoeg, dat de juistheid

van deze stelling in het midden kon blijven. Zelfs als het middel gegrond zou zijn, zou het bij gebrek aan belang niet tot cassatie behoeven te leiden. Naar het oordeel van de Hoge Raad werden de aard en de ernst van hetgeen bewezen is verklaard in zijn geheel beschouwd niet aangetast als het gewraakte onderdeel uit de bewezenverklaring zou vervallen en had de verdachte dus geen rechtens te respecteren belang bij vernietiging van de uitspraak en terug- of verwijzing van de zaak voor een nieuwe behandeling.

Een bewijsklacht waar de Hoge Raad wel op inging, was aan de orde in het arrest van 11 oktober 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2336). In deze zaak was door het hof ten laste van de verdachte bewezen verklaard dat hij opzettelijk mishandelend een persoon een kopstoot tegen diens gezicht had gegeven, ten gevolge waarvan deze letsel had bekomen en pijn had ondervonden. De bewezenverklaring steunde op een aantal bewijsmiddelen, waaronder een proces-verbaal van aangifte waarin opgenomen stond: 'Ik zag en voelde dat [verdachte] mij toen plotseling een kopstoot gaf tegen mijn rechterjukbeen. Ik voelde dat het pijn deed.' Uit de bewijsmiddelen kon echter niet volgen dat het slachtoffer ook letsel had bekomen. De Hoge Raad achtte de bestreden uitspraak daarom niet naar de eis der wet met redenen omkleed en vernietigde de uitspraak. Tot slot nog een OM-cassatie in de strafzaak van een voormalig neuroloog. De Hoge Raad herhaalde in deze zaak nogmaals de overwegingen omtrent het voorwaardelijk opzet. De neuroloog was door het hof vrijgesproken van het opzettelijk in hulpeloze toestand brengen, benadeling van de gezondheid en de mishandeling van zijn patiënten, in sommige gevallen met de dood of zwaar lichamenteel letsel ten gevolge. In zijn vrijspraakoverwegingen was het hof uitgegaan van het toetsingskader

omtrent voorwaardelijk opzet dat door de Hoge Raad in 2003 is gegeven en in dit arrest nogmaals herhaald werd. Het hof heeft daarnaast de verklaring van de verdachte, dat hij te goeder trouw heeft gehandeld en niet opzettelijk verkeerde diagnoses gesteld heeft, niet ongeloofwaardig geacht en heeft onder meer op grond van deze verklaring geoordeeld dat verdachte ten tijde van zijn handelen niet bewust de aanmerkelijke kans op letsel en/of de benadeling van de gezondheid en het in hulpeloze toestand brengen aanvaard heeft. Het ten laste gelegde opzet kon derhalve niet bewezen worden. Dit oordeel gaf volgens de Hoge Raad geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en was ook niet onbegrijpelijk of ontoereikend gemotiveerd. Het middel faalde dus.

Openlijke geweldpleging

Met betrekking tot openlijke geweldpleging ging het dit jaar vooral over de nauwe en bewuste samenwerking. Op 5 juli 2016 wees de Hoge Raad in een jeugdzaak een arrest waarin hij de verhouding tussen artikelen 47 en 141 Sr uiteenzet en het overkoepelende criterium gelijktrekt. In deze zaak was de verdachte door het hof vrijgesproken van het medeplegen van primair poging doodslag en subsidiair het toebrengen van zwaar lichamenteel letsel, nu niet kon worden vastgesteld welke geweldshandelingen aan de verdachte en/of aan zijn mededaders konden worden toegerekend. Het hof was evenwel van mening dat buiten twijfel vast was komen staan dat de verdachte zich schuldig had gemaakt aan het openlijk in vereniging gepleegde geweld tegen het slachtoffer. De Hoge Raad overwoog dat het een belangrijke en moeilijke vraag is wanneer de samenwerking zo nauw en bewust is geweest dat van medeplegen mag worden gesproken. De vraag wanneer aan de eisen voor medeplegen is voldaan, laat zich niet in algemene zin beantwoorden, maar

vergt een beoordeling van het concrete geval. Dit heeft evenzeer te gelden wanneer het medeplegen, zoals in artikel 141 Sr het geval is, in de vorm van ‘in vereniging’ een bestanddeel vormt van de delictsomschrijving. De rechter zal dan, volgens de Hoge Raad, moeten beoordelen of er sprake is van nauwe en bewuste samenwerking ten aanzien van het openlijk plegen van geweld tegen personen of goederen. Hierbij kan het van belang zijn dat openlijke geweldpleging in vereniging zich in verschillende vormen kan voordoen. Bij dit delict is het mogelijk dat er sprake is van een diffuus samenstel van uiteenlopende geweldshandelingen die plaatsvinden binnen een ongestructureerd, mogelijk spontaan, samenwerkingsverband, met een eigen – soms moeilijk doorzichtige – dynamiek. Een bijdrage van voldoende gewicht kan onder omstandigheden ook geheel of ten dele bestaan uit het verrichten van op zichzelf niet-gewelddadige handelingen. Na deze overwegingen concludeert de Hoge Raad dat het middel – dat klaagt over het bewijs van het ‘in vereniging’ gepleegd zijn van het openlijk geweld – faalt. Volgens de Hoge Raad is het oordeel van het hof dat de verdachte nauw en bewust met zijn mededaders heeft samengewerkt en dat zijn bijdrage van voldoende gewicht is niet onbegrijpelijk, met name gelet op een door het hof genoemd bewijsmiddel waarin verdachte wordt genoemd als een van de personen die de geweldshandelingen tegen het slachtoffer verrichtte.

In zijn arrest van 27 augustus 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2191) herhaalde de Hoge Raad de hiervoor genoemde overwegingen. In deze zaak had het hof ten laste van de verdachte bewezen verklaard dat hij zich schuldig had gemaakt aan het openlijk in vereniging plegen van geweld tegen personen. Het hof had deze bewezenverklaring gesteund op een aantal bewijsmiddelen en daarnaast

overwogen dat het verweer van de raadsman – te weten dat de verdachte zich niet bewust was geweest van openlijke geweldpleging, nu hij naar buiten is gerend en zich op een jongen heeft gefocust – niet op kan gaan. Het hof achtte het, gelet op de bewijsmiddelen, niet aanneemelijk dat de verdachte zich er niet van bewust was dat er openlijk en met vereende krachten geweld werd uitgeoefend. De Hoge Raad meende dat het oordeel van het hof, tegen de achtergrond van de eerdere overwegingen omtrent nauwe en bewuste samenwerking en gelet op de inhoud van de gebezigde bewijsmiddelen, zo moet worden verstaan dat het niet anders kan dan dat de verdachte zich ervan bewust is geweest dat anderen eveneens deelnamen aan de openlijke geweldpleging en dat de verdachte minst genomen voorwaardelijk opzet had op het in vereniging plegen van geweld. Een oordeel dat volgens de Hoge Raad niet getuigde van een verkeerde rechtsopvatting, noch ontoereikend gemotiveerd was.

Criminele organisatie

Op 15 maart 2016 heeft de Hoge Raad een viertal arresten gewezen waarin de ondergrens van het bewijs voor deelneming aan een criminele organisatie wordt verkend. Het gaat om hennep- en hasjhandel door personen rond een coffeeshop, die niet in overeenstemming was met de gedoogvoorwaarden. Verschillende medewerkers worden vervolgd voor deelneming aan een criminele organisatie met het oogmerk op (kortweg) hennep- en hasjhandel. Als bekend, kan van deelneming aan een organisatie volgens de Hoge Raad slechts dan sprake zijn, als de betrokkene behoort tot het samenwerkingsverband en een aandeel heeft in, dan wel ondersteunt, gedragingen die strekken tot of rechtstreeks verband houden met de verwezenlijking van het oogmerk misdrijven te plegen. In twee van de vier zaken volgt uit de

bewijsvoering van het hof niet meer dan dat de verdachte als (voormalig) leidinggevende of baliemedewerker betrokken is geweest bij de coffeeshop en dat hij in familierelatie staat tot medeverdachten van de handel in hennep en has (ECLI:NL:HR:2016:400 en ECLI:NL:HR:2016:406). Deze algemene betrokkenheid bij de coffeeshop, zonder dat de bewijsvoering daar nader invulling aan geeft, wordt in cassatie onvoldoende bevonden. In de twee andere zaken waren er aanvullende omstandigheden (ECLI:NL:HR:2016:403 en ECLI:NL:HR:2016:408), bijvoorbeeld het thuis bewaren van meerdere kilo’s hennep of hasj. De advocaat-generaal zag in de bewijsvoering onvoldoende terug dat dit handelen in verband stond met de criminele organisatie, maar de Hoge Raad ziet dat anders. In deze twee zaken blijven de veroordelingen in stand.

Vermogensdelicten

In HR 5 april 2016 (ECLI:NL:HR:2016:576) is het de vraag of de verdachte die een auto na het afgeven van een vervalst rijbewijs voor een proefrit heeft meegekregen, die auto wel ‘anders dan door misdrijf’ onder zich heeft. De Hoge Raad herhaalt zijn arrest uit 2001, inhoudende dat bedoeld bestanddeel aldus moet worden uitgelegd dat niet enig door de verdachte begaan misdrijf ‘ertoe heeft geleid’ dat de verdachte het desbetreffende goed onder zich heeft gekregen. Daarvan was in dit geval geen sprake omdat (samengevat) de aangever geen acht heeft geslagen op het rijbewijs en het gebruik van het vervalste rijbewijs dus niet de ‘wezenlijke oorzaak’ heeft gevormd van het onder zich krijgen van de auto. HR 25 oktober 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2413) handelt over de vraag wat precies ‘vee’ is, als het gaat om diefstal van vee uit de weide (art. 311 Sr). Hoewel zich laat indenken dat dit artikel in een verder verleden vaker van stal werd gehaald, was dit

– in de woorden van A-G Bleichrodt – toch nog juridisch braakliggend terrein. De Hoge Raad oordeelt dat het hof de diefstal van wallaby's (kleine kangoeroes) kon kwalificeren als diefstal van vee. Dat wallaby's ook als huisdier mogen worden gehouden, doet daaraan niet af.

In HR 24 november 2015 (ECLI: NL:HR:2015:3368) wordt ingezoomd op de vraag wanneer sprake is van een persoonlijke dienstbetrekking als bedoeld in artikel 322 Sr (verduistering in dienstbetrekking). Het korte antwoord van de Hoge Raad luidt dat dit het geval is als iemand werkzaam is in ondergeschiktheid, hetgeen weer afhangt van de omstandigheden van het geval. In deze zaak was de verdachte in het kader van de tenuitvoerlegging van zijn taakstraf belast met magazijnwerkzaamheden in een kringloopcentrum. Ook dat kan gelden als een persoonlijke dienstbetrekking, zo oordeelt de Hoge Raad in navolging van het hof. In HR 9 februari 2016 (ECLI: NL:HR:2016:206) is het de vraag wanneer sprake is van een voltooide (winkel)diefstal. Bekend is dat daarvan al sprake kan zijn als de dief nog in de winkel wordt aangehouden met het te stelen goed in zijn jaszak. Maar is daarvan ook sprake als hij het goed in de winkel verbergt in een doos die zelf ook weer aan de rechthebbende toebehoort, of blijft hij dan steken in de pogingsfase? In deze zaak hadden de verdachten in een Intertoys-winkel een Playstation 3 overgepakt in een doos van een veel goedkopere looptrainer, kennelijk met het plan de doos van de goedkopere looptrainer bij de kassa af te rekenen. In cassatie werd aangevoerd dat geen sprake was van een voltooide diefstal omdat het goed zich nog steeds in een aan Intertoys toebehorende doos bevond die niet zonder afrekenen langs de kassa zou kunnen worden gebracht. De Hoge Raad herhaalt het toepasselijke criterium of de dader zich een zodanige

feitelijke heerschappij over dat goed heeft verschaft dan wel dit zodanig aan de feitelijke heerschappij van de rechthebbende heeft onttrokken dat de wegneming van het goed als voltooid kan gelden. Het oordeel van het hof dat de verdachten de Playstation inmiddels zodanig aan de feitelijke heerschappij van de rechthebbende hebben onttrokken dat de wegneming voltooid was, getuigde volgens de Hoge Raad niet van een onjuiste rechtsopvatting.

In de paragraaf 'oplichting' hierna komt aan de orde dat een 'recht op verlof' uit een dienstbetrekking geen goed is in de autonome strafrechtelijke betekenis van dat begrip.

Oplichting

In HR 5 januari 2016 (ECLI: NL:HR:2016:7, *NJ* 2016, 85) weer eens de vraag wat een 'goed' is, in de autonome strafrechtelijke betekenis van dat begrip. In 2012 werd in twee zaken betreffende diefstal nog geoordeeld dat belminuten en sms-berichten en een virtueel amulet en masker als zo'n goed konden worden aangemerkt. In de onderhavige zaak had de verdachte zijn leidinggevende bewogen hem toestemming te geven tot het opnemen van verlof, terwijl hij feitelijk geen verlofuren meer had. Het hof had het verlenen van toestemming tot het opnemen van verlof aangemerkt als de afgifte van enig goed. Ten aanzien van het 'recht op verlof' oordeelt de Hoge Raad nu echter dat dit niet kan worden aanmerkt als een goed. Dat, zoals het hof overwoog, het recht op verlof op geld waardeerbaar is en een bepaalde waarde vertegenwoordigt, is onvolgende. De Hoge Raad heeft in de genoemde zaken uit 2012 al overwogen dat een niet-stoffelijk object een goed kan zijn mits het gaat om een object dat voor menselijke beheersing vatbaar is en als zodanig vatbaar is voor afgifte of overdracht. Dat gaat voor enkel een *recht* op verlof klaarblijkelijk niet op.

Witwassen

Witwassen is sinds 2001 strafbaar gesteld in de artikelen 420bis, 420ter en 420quater Sr. In de kern komt witwassen neer op het verbergen of verhullen van opbrengsten uit strafbare activiteiten. De witwasbepalingen zijn relatief nieuw en de jurisprudentie daaromtrent is volop in beweging. In het bijzonder hebben twee facetten van deze bepalingen aanleiding gegeven tot jurisprudentie van de Hoge Raad.

Het betreft in de eerste plaats de situatie waarbij het vermoeden bestaat dat er sprake is van het witwassen van een geldbedrag of goed afkomstig uit een door iemand zelf gepleegd strafbaar feit. Voordat de witwasbepalingen in het Wetboek van Strafrecht waren opgenomen, pakte het Openbaar Ministerie witwassen aan via de helingbepalingen. De helingbepalingen belemmeren het Openbaar Ministerie echter om de verdachte te vervolgen wegens het voordeel dat hij uit eigen misdrijf verkrijgt, de zogenaamde 'heler-steler-regel' (de dief zelf is geen heler). Met de invoering van de witwasbepalingen kon het Openbaar Ministerie verdachten ook vervolgen voor het enkel voorhanden hebben van een goed afkomstig uit eigen misdrijf. In 2010 heeft de Hoge Raad deze ontwikkeling een halt toegevoerd en de kwalificatie-uitsluitingsgrond geïntroduceerd ten aanzien van een voorwerp *onmiddellijk* afkomstig uit eigen misdrijf (HR 26 oktober 2010, *NJ* 2011, 655).

In 2013 heeft de Hoge Raad verduidelijkt wanneer het voorhanden hebben van een voorwerp uit eigen misdrijf wél als witwassen kan worden gekwalificeerd. Het moet gaan om een gedraging die a) meer omvat dan het enkele voorhanden hebben en b) die een op het daadwerkelijk verbergen of verhullen van de criminele herkomst van dat door eigen misdrijf verkregen voorwerp gericht karakter heeft (HR 8 januari

2013, *NJ* 2013, 266). De jurisprudentie ten dien aanzien is volop in ontwikkeling. In een arrest van 27 oktober 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3169, *NJ* 2016, 83) oordeelde de Hoge Raad dat het enkele storten van de door eigen misdrijf verkregen geldbedragen op eigen bankrekeningen onvoldoende is om te kunnen gelden als gedragingen die ook (kennelijk) gericht zijn geweest op het daadwerkelijk verbergen of verhullen van de criminele herkomst van de geldbedragen (vgl. HR *NJ* 2014, 500), ook als dat 'voor "reguliere" uitgaven' gebeurt. Zie ook Hoge Raad, 5 april 2016 (ECLI:NL:HR:2016:553, m.nt. B.F. Keulen, *NJ* 2016, 375) waarin de Hoge Raad casseerde. De Hoge Raad stelde vast dat uit de gebezigde bewijsmiddelen niet meer kon worden afgeleid dan dat op een ongebruikelijke plaats in een bij de verdachte in gebruik zijnde woning een grote hoeveelheid geld verpakt in een *sealbag*, die zich bevond in een tas, was aangetroffen. De bewezenverklaring wat betreft het verbergen en verhullen van de herkomst van het geldbedrag was, mede gelet op de wetsgeschiedenis van artikel 420bis, eerste lid aanhef en onder a, Sr, zoals weergegeven in HR 19 december 2014 (ECLI:NL:HR:2014:3687) niet naar de eis der wet met redenen omkleed.

In recente jurisprudentie heeft de Hoge Raad opgehelderd wanneer de rechter begrijpelijkerwijs niet kan aannemen dat sprake is van een onmiddellijk uit eigen misdrijf afkomstig voorwerp. Dit is het geval als a) daarnaast sprake is van een ten laste van de verdachte uitgesproken bewezenverklaring ter zake van het begaan van het gronddelict, b) rechtstreeks uit de bewijsvoering voortvloeit dat sprake is van het verwerven of voorhanden hebben van een voorwerp dat onmiddellijk afkomstig is uit een door de verdachte zelf begaan misdrijf en c) de juistheid in het midden is gelaten van hetgeen door of namens de verdachte met voldoen-

de concretisering is aangevoerd met betrekking tot dit verwerven of voorhanden hebben door eigen misdrijf. De kwalificatie-uitsluitingsgrond waarborgt dat iemand na het begaan van een misdrijf niet automatisch dubbel wordt gestraft en is voor de verdediging een gunstige ontwikkeling geweest.

Recentelijk is echter aangekondigd het Wetsvoorstel Eenvoudig (schuld)wittassen (34294). De voorgestelde nieuwe strafbaarstellingen omvatten het verwerven of voorhanden hebben van een voorwerp dat onmiddellijk afkomstig is uit enig misdrijf, hetgeen als eenvoudig wittassen wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of een

geldboete van de vierde categorie. De rechter wordt door deze nieuwe strafbaarstelling gedwongen af te zien van de toepassing van de kwalificatie-uitsluitingsgrond.

Minder gunstig voor de verdediging is (ook) de tamelijk eenvoudige wijze waarop de rechter kan vaststellen dat het bij verdachte aangetroffen voorwerp afkomstig is uit *enig* misdrijf; een tweede facet van de wittasbepalingen dat aanleiding gaf tot jurisprudentie van de Hoge Raad. Voor een veroordeling ter zake van wittassen hoeft niet te worden bewezen uit welk concreet strafbaar feit het geld of goed afkomstig is. Voldoende is dat het niet anders kan zijn dan dat het voorwerp uit misdrijf af-

Het was heel interressant...
Je hebt een glans en een collum
glandis... eromheen zit
een preputium, he Bregje?

En die zit vast met
het frenulum!

komstig is. Als iemand bijvoorbeeld onvoldoende inkomsten heeft om zijn vermogen te verklaren, kan dit al duiden op een uit misdrijf afkomstig voorwerp. Indien zo een geval zich voordoet, mag van de betrokkene worden verlangd dat hij een verklaring geeft voor de herkomst van het aangetroffen geld of goederen. Deze verklaring dient concreet te zijn, in enige mate verifieerbaar en niet op voorhand hoogst onwaarschijnlijk. Hoewel formeel geen sprake is van omkering van de bewijslast, rust op de verdachte wel degelijk een zware last zijn vermogen door middel van legale bronnen te verklaren. Zie in dit verband HR 14 juni 2016 (ECLI:NL:HR:2016:1197, *NJB* 2016, 1291).

Zedenmisdrijven

In 2016 heeft de rechtspraak van de Hoge Raad onder meer in het teken gestaan van herijking van strafrechtelijke reikwijdtes aangaande zedenmisdrijven.

In december 2015 (ECLI:NL:HR:2015:3483), kort na het uitkomen van de vorige Kroniek, wees de Hoge Raad een arrest over de reikwijdte van het bestanddeel 'afbeelding' in artikel 240b Sr. Aan de orde was de vraag of schilderijen met afbeeldingen van seksuele gedragingen met minderjarigen naar hun aard vallen onder het bereik van de delictomschrijving van artikel 240b Sr. Het ging in deze zaak om een schilderij met daarop 'levensechte' afbeeldingen van kinderen met engelenvleugels. In het cassatiemiddel werd aangevoerd dat de afgebeelde kinderen niet schijnbaar waren betrokken bij seksuele gedragingen zoals bedoeld in artikel 240b Sr. De Hoge Raad was echter een ander oordeel toegedaan. Naar het oordeel van de Hoge Raad had het hof afdoende gemotiveerd waarom de afbeeldingen niet van echt te onderscheiden waren en om die reden onder de reikwijdte van artikel 240b Sr konden worden gebracht. Dit arrest van de Hoge Raad

kan worden gezien als een verruiming van het bestanddeel 'afbeelding' in artikel 240b Sr, nu hiermee duidelijk is geworden dat hieronder ook schilderijen dienen te worden begrepen.

In een arrest van 9 februari 2016 (ECLI:NL:HR:2016:213) oordeelde de Hoge Raad dat artikel 240b Sr voor sommige gevallen juist te ruim geredigeerd is, als gevolg waarvan onder omstandigheden een ontslag van alle rechtsvervolging dient te volgen. In deze zaak ging het om een minderjarige jongen die seksuele handelingen filmde tussen hem en vier meisjes. De handelingen vonden telkens plaats met instemming van de meisjes en de meisjes wisten dat de verdachte de handelingen opnam. Het hof kwam tot een veroordeling, mede gezien de aard van de seksuele gedragingen en de schadelijkheid van publicatie voor de jeugdigen. De Hoge Raad laat het oordeel van het hof in stand, maar formuleert in de rechtsoverwegingen 2.6.1 en 2.6.2 een kwalificatie-uitsluitingsgrond, voor de invulling waarvan de Hoge Raad enkele indicaties geeft (zie daarover eveneens de annotatie van N. Rozemond, *NJ* 2016, 257). De Hoge Raad noemt als relevante indicaties de concrete gedraging van de verdachte, de leeftijd van de betrokkenen, de instemming van de betrokkenen en het ontbreken van enige aanwijzing voor een risico van verspreiding van de afbeelding(en) onder anderen dan de betrokkenen. Aan de hand van deze indicaties kan de strafrechter beslissen om de gevallen die in de parlementaire geschiedenis over artikel 240b Sr worden genoemd, desalniettemin niet te kwalificeren als kinderporno in de zin van dit artikel. De Hoge Raad merkt in rechtsoverweging 2.6.2 overigens nog op dat hij liever had gezien dat de wetgever de reikwijdte van artikel 240b Sr zelf zou hebben beperkt.

In een arrest van 28 juni 2016

(ECLI:NL:HR:2016:1328) geeft de Hoge Raad een nadere beschouwing over de reikwijdte van het begrip 'seksuele handelingen' zoals neergelegd in artikel 248d Sr. In deze zaak ging het om een verdachte die in zijn garage de gulp van zijn broek had geopend en twee vijfjarige meisjes zijn geslachtsdeel had laten zien. De vraag was of deze gedraging van de verdachte kon worden aangemerkt als 'seksuele handeling' in de zin van artikel 248d Sr. Naar het oordeel van het hof was dat inderdaad het geval, maar in het cassatiemiddel werd geklaagd dat het hof de bestanddelen van de delictomschrijving van artikel 248d Sr hiermee te ruim zou uitleggen. De Hoge Raad citeert enkele passages uit de memorie van toelichting en komt mede aan de hand daarvan tot de conclusie dat het oordeel van het hof dat de gedragingen van de verdachte aangemerkt kunnen worden als 'seksuele handelingen' als bedoeld in dit artikel, geen blijk geeft van een onjuiste rechtsopvatting. De Hoge Raad verruimt hiermee aldus opnieuw de reikwijdte van artikel 248d Sr.

Schending ambtsgeheim

Op 5 juli 2016 wees de Hoge Raad een arrest in een van de Klimopzaken (ECLI:NL:HR:2016:1392). De verdachte in deze zaak was als notaris betrokken bij grootschalige bouwfraude en is veroordeeld voor (feit 1 primair) het medeplegen van witwassen, (feit 2 primair) als ambtenaar een gift aannemen, wetende dat deze hem gedaan wordt teneinde hem te bewegen om, in strijd met zijn plicht, in zijn bediening iets te doen, (feit 3) valsheid in geschrifte, (feit 4) overtreding van het voorschrift, gesteld bij artikel 9 Wet melding ongebruikelijke transacties, opzettelijk begaan, en (feit 5) deelneming aan een organisatie die tot oogmerk heeft het plegen van misdrijven. Door het hof is de verdachte veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur

van vier jaar. Namens de verdachte werden meerdere middelen voorgesteld, waarvan de Hoge Raad er op drie heeft gereageerd. De eerste twee daarvan falen. Het derde middel klaagt erover dat het hof wat betreft de strafoplegging ten onrechte toepassing heeft gegeven aan artikel 44 Sr. De motivering van de strafoplegging door het hof houdt onder meer het volgende in: '[...] De notaris heeft een bijzondere positie in het maatschappelijk verkeer. Van een notaris wordt onafhankelijkheid en onpartijdigheid verwacht. Daartoe heeft de notaris een geheimhoudingsplicht die wordt geschraagd door een wettelijk erkend verschoningsrecht, ter waarborging van zijn positie en het in hem gestelde vertrouwen. Dat noopt de notaris tot een zorgvuldige uitoefening van zijn ambt, waarbij hij diensten weigert die in strijd zijn met het recht of de openbare orde, of de handelingen die een ongeoorloofd doel of gevolg hebben. [...] Zoals hiervoor overwogen is het hof van oordeel dat verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan witwassen. Nu hij daarbij gebruik heeft gemaakt van een middel, zijn de derdengeldenrekening, hem door zijn ambt geschenken, kan de op het feit gestelde straf, met uitzondering van een geldboete, met een derde worden verhoogd.' De Hoge Raad overwoog dat de omstandigheden die in artikel 44 Sr worden genoemd slechts tot verhoging van het strafmaximum kunnen leiden indien zij aan de verdachte zijn ten laste gelegd en door middel van wettige bewijsmiddelen zijn bewezen. Het middel was dus terecht voorgesteld. Tot cassatie behoefde dit echter niet te leiden, nu de opgelegde straf voor diverse serieuze feiten was opgelegd en daarnaast ruimschoots beneden het op de bewezen verklaarde feiten gestelde strafmaximum bleef. Volgens de Hoge Raad was er derhalve gebrek aan voldoende rechtens te respecteren belang.

Opiumwet

Wat betreft de Opiumwet vernietigde de Hoge Raad (ECLI: NL:HR:2016:2067) een arrest van het Hof Amsterdam (ECLI:NL:GHAMS:2013:2896) waarin het hof in tegenstelling tot de rechtbank bij de strafmaat uitging van het brutogewicht van de cocaïne, in plaats van het nettogewicht. Het ging hier om een mengsel van shampoo waaraan cocaïne was toegevoegd. Daarom ging het, volgens het hof, om een preparaat in de zin van artikel 1 lid 1 sub d van de Opiumwet, namelijk cocaïne. De Hoge Raad oordeelt dat omdat het hof de LOVS-oriëntatiepunten heeft genoemd en in de LOVS-oriëntatiepunten gebruik wordt gemaakt van omrekenregels waarin de Hoge Raad klaarblijkelijk impliciet leest nettogrammen, de strafoplegging daarom ontoereikend is gemotiveerd. Oftewel: bij de berekening dient altijd te worden uitgegaan van het nettogewicht, hetgeen doorgaans in strafzaken reeds geschiedt. Verder heeft de Hoge Raad wederom een – voor de verdediging teleurstellend – arrest gewezen over de achterdeurproblematiek (ECLI:NL:HR:2016:23). In deze zaak had het gerechtshof Den Haag (ECLI:NL:GHDHA:2016:1566) het OM niet-ontvankelijk verklaard, omdat de exploitant aan de door het OM uitgevaardigde Aanwijzing Opiumwet het gerechtvaardigd vertrouwen kon ontlenen dat hij voor het in 2010 aanhouden van een stash niet zou worden vervolgd. Een stash is hier een plek waar hennep wordt gehouden om de voorraad van de coffeeshop (maximaal vijfhonderd gram) mee aan te vullen. Het hof oordeelt dat dit voor deze specifieke coffeeshop (met een jaaromzet van omstreeks 900.000 euro) noodzakelijk is voor de exploitatie. Daarvoor kent het hof ook waarde toe aan het feit dat de A-G het standpunt heeft ingenomen dat het verdachte zelf is die heeft gekozen om een bestuurlijk

gedoogde coffeeshop te exploiteren en zich daarmee zelf in de situatie heeft gebracht dat hij (kennelijk) is aanwezig op het ter aanvulling van zijn verkoopvoorraad onderhouden van een stash. De gemeente had *in casu* ook goedkeuring aan deze stash gegeven. Weliswaar heeft het OM deze situatie niet uitdrukkelijk aanvaard, maar tegen de achtergrond van de in de Aanwijzing Opiumwet in gulle bewoordingen omschreven erkenning van het belang van een gedoogstelsel van coffeeshops ter bescherming tegen ongereguleerde drugsverkoop, is immers gegeven dat het door het lokaal bestuurd gehanteerde en met de coffeeshophouders besproken achterdeurbeleid, het niet voorzienbaar was dat door het OM wel vervolging zal worden ingesteld. De Hoge Raad vernietigt dit arrest, omdat de overwegingen van het hof niet inhouden dat van de zijde van het OM of door aan het OM toe te rekenen uitlatingen of gedragingen van functionarissen, concrete toezeggingen zijn gedaan aan de verdachte van niet vervolging ter zake van overtreding van de gedoogcriteria, meer in het bijzonder met betrekking tot het buiten de coffeeshops houden van exploitatievoorraad van (ruimschoots) meer dan vijfhonderd gram. De Hoge Raad overweegt dat het uitblijven van strafvorderlijke maatregelen en daarmee het uitblijven van handhavend optreden niet op één lijn kan worden gesteld met een door het OM gedane toe te rekenen uitlating.

Wegenverkeerswet

Materieelrechtelijk gezien was 2016 met betrekking tot de Wegenverkeerswet niet een erg bewogen jaar. Op 22 december 2015 wees de Hoge Raad een arrest met betrekking tot de betekenis die aan de aan artikel 5 VVW 1994 ontleende termen 'kon worden veroorzaakt' en/of 'kon worden gehinderd' moet worden toegekend. In deze zaak was een middel ingediend dat klaagde dat het hof de

grondslag van de tenlastelegging had verlaten door een onjuiste uitleg te geven aan de daarin voorkomende woorden 'kon worden veroorzaakt' en/of 'kon worden gehinderd', althans dat de bewezenverklaring ontoereikend was gemotiveerd. Het hof had namelijk bewezen verklaard dat de verdachte als bestuurder van een voertuig (een snorfiets) rakelings langs meerdere fietsers was gereden, door welke gedragingen volgens het hof gevaar op de weg kon worden veroorzaakt en het verkeer op de weg kon worden gehinderd. Dit oordeel had het hof op de bewijsmiddelen gesteund. De Hoge Raad overwoog dat het hof blijkens de bewijsvoering had vastgesteld dat de verdachte als bestuurder van zijn snorfiets op een fietspad met veel fietsers met hoge snelheid rakelings langs fietsers reed. Hierop gelet gaf het oordeel van het hof dat door het rakelings langs die fietsers rijden gevaar op de weg kon worden veroorzaakt en het verkeer op de weg kon worden gehinderd, niet blijk van een onjuiste opvatting omtrent deze aan artikel 5 WVV 1994 ontleende termen, noch was dat oordeel ontoereikend gemotiveerd. Tot slot merkt de Hoge Raad nog op dat dat tussen de in artikel 5 WVV 1994 opgenomen varianten 'wordt' en 'kan worden' een met die bewoordingen overeenkomend gradueel, doch niet-wezenlijk verschil bestaat. Op 23 februari 2016 wees de Hoge Raad een arrest met betrekking tot het bestanddeel 'zodanig lichamenlijk letsel dat daaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening van de normale bezigheden ontstaat' uit artikel 6 WVV 1994. Het middel klaagde erover dat de bewezenverklaring onvoldoende met redenen was omkleed, nu uit de gebezigde bewijsvoering niet kon worden afgeleid dat aan het slachtoffer zodanig letsel was toegebracht dat daaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening van de normale bezigheden was ontstaan. Het hof had ten aanzien

van de bewezenverklaring overwogen dat het slachtoffer door de aanrijding een scheur in zijn borstbeen had opgelopen. Daarnaast was het slachtoffer gedurende twee weken verhinderd om zwaardere klussen en huis-tuin-en-keukenbezigheden te doen. Het slachtoffer verrichtte daarnaast diverse soorten vrijwilligerswerk, die hij ook gedurende een aantal weken niet heeft kunnen doen. Het hof vond dat dit letsel wel degelijk aan te merken was als 'zodanig lichamenlijk letsel, dat daaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening van de normale bezigheden is ontstaan' in de zin van artikel 6 van de Wegenverkeerswet 1994. De Hoge Raad verwees naar een overweging uit zijn arrest uit 2001, namelijk dat onder normale bezigheden als bedoeld in artikel 6 WVV 1994 moet te worden verstaan bezigheden die kunnen worden aangemerkt als ambts- of beroepsbezigheden of bezigheden die daarmee vergelijkbaar zijn en oordeelde dat het hof de bewezenverklaring toereikend gemotiveerd had. Het middel faalde derhalve.

STRAFUITSLUITINGS-GRONDEN

Noodweer: overzichtsarrest

In het overzichtsarrest van 22 maart 2016 (ECLI:NL:HR:2016:456) stelt de Hoge Raad voorop dat de omstandigheid dat de verdachte de ten laste gelegde gedraging ontkent, niet zonder meer aan het slagen van een subsidiair gedaan beroep op noodweer(exces) in de weg staat.⁶ Daarnaast mag de rechter de last tot het aannemelijk maken van de feiten niet uitsluitend op de verdediging leggen.⁷

Als de gedraging van de verdachte op grond van diens bedoeling of uiterlijke verschijningsvorm als aanvallend moet worden gezien, staat dit een geslaagd beroep op noodweer in de weg.⁸ De verdediging moet zien op 'lijf, eerbaarheid of goed'. Het enkele huisrecht valt hier niet onder.⁹ Wederrechtelijke beperking van de bewegingsvrijheid kan onder aanranding van een 'lijf' vallen.¹⁰ Een belediging valt niet onder het begrip 'eerbaarheid'.¹¹ Van het begrip 'goed' is een illegaal goed niet uitgesloten.¹² Ook bij onmiddellijk dreigend gevaar

voor een aanranding kan van een 'ogenblikkelijke aanranding' worden gesproken.¹³ De enkele vrees is niet genoeg;¹⁴ de gestelde aanranding moet in redelijkheid beschouwd zodanig bedreigend zijn dat gesproken kan worden van een ogenblikkelijke aanranding.¹⁵ De aanranding is niet wederrechtelijk als de politie rechtmatig dwangmiddelen toepast of als de verdachte zich verdedigt tegen iemand die zelf in noodweer handelt.¹⁶ Na het eindigen van de aanranding is noodweer niet meer mogelijk.¹⁷ Met dit vereiste wordt uitgedrukt dat de verdediging tegen de aanranding noodzakelijk (subsidiariteit) en de ge-

kozen wijze van verdediging tegen de aanranding geboden geweest (proportionaliteit) moeten zijn geweest.¹⁸ Aan de subsidiariteitseis is niet voldaan als er geen noodzaak tot verdediging bestond, bijvoorbeeld als de verdachte zich aan de aanranding had moeten onttrekken. Deze mogelijkheid moet reëel zijn geweest. Hiervan is geen sprake als de positie van de verdachte en de ruimte waarin hij zich bevond, redelijkerwijs geen mogelijkheid tot onttrekking bieden¹⁹ of als de situatie zo bedreigend was dat onttrekking geen reëel alternatief was.²⁰ De proportionaliteitseis gebiedt dat

de gedraging in verhouding staat tot de ernst van de aanranding.²¹ De keuze van het verdedigingsmiddel en de wijze waarop het is gebruikt, staan centraal.²²

Gedragingen van de verdachte, die aan de wederrechtelijke aanranding vooraf zijn gegaan, kunnen een geslaagd beroep op noodweer(exces) in de weg staan. Denk aan het uitlokken van de aanval of het willens en wetens opzoeken van de confrontatie.²³ De enkele omstandigheid dat een agressieve reactie te verwachten viel²⁴ of dat verdachte zich van een vuurwapen had voorzien als voorzorgsmaatregel, is onvoldoende.²⁵

NOTEN

- 1 Zie o.a. HR 22 mei 2012, *NJ* 2012, 418; HR 4 december 2012, *NJ* 2013, 16; HR 15 oktober 2013, *NJ* 2014, 26; HR 15 oktober 2013, *NJ* 2014, 28; HR 3 december 2013, *NJ* 2014, 29 en HR 4 maart 2014, *NJ* 2014, 220.
- 2 HR 13 oktober 2013, *NJ* 2014, 25, r.o. 4.5, m.nt. Keijzer.
- 3 M.S. Groenhuijsen, 'Miscommunicatie tussen strafrechter en wetgever als bijzonder onderdeel van de dialoog in het strafrecht', in: *D&D* 2016, 42.
- 4 Zie bijvoorbeeld D.R. Doorenbos, 'Feitelijk leiding geven', *Strafblad* 2015/6.
- 5 HR 19 december 2006, ECLI:NL:HR:2006:AZ2169.
- 6 HR 10 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AN9913, *NJ* 2004, 286.
- 7 HR 3 juni 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZD0737, *NJ* 1997, 657.
- 8 HR 8 juni 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK4788, *NJ* 2010, 339.
- 9 HR 14 april 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZD1015, *NJ* 1998, 662.
- 10 HR 17 december 1998, ECLI:NL:HR:1996:ZD0604, *NJ* 1997, 262.
- 11 HR 8 januari 1917, *NJ* 1917, p. 175 e.v.
- 12 HR 7 juli 2015, ECLI:NL:HR:2015:BK1786, *NJ* 2016, 39.
- 13 HR 30 maart 1976, ECLI:NL:HR:1976:AB6419, *NJ* 1976, 322.
- 14 HR 8 februari 1932, *NJ* 1932, p. 617 e.v.
- 15 HR 18 september 1989, ECLI:NL:HR:1989:ZC8183, *NJ* 1990, 291.
- 16 HR 4 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO4475, *NJ* 2011, 36.
- 17 HR 12 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA0423.
- 18 HR 13 juni 1989, ECLI:NL:HR:1989:AC3119, *NJ* 1990, 193.
- 19 HR 13 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BK0035.
- 20 HR 6 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI3874, *NJ* 2010, 301 en HR 12 juni 2012, en ECLI:NL:HR:2012:BW7944, *NJ* 2010, 380.
- 21 HR 8 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI3895, *NJ* 2010, 391.
- 22 HR 8 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC5982, *NJ* 2008, 233.
- 23 HR 22 november 2005, ECLI:NL:HR:2005:AU3888, *NJ* 2006, 123.
- 24 HR 28 maart 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU8087, *NJ* 2006, 509.
- 25 HR 27 mei 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF6311, *NJ* 2003, 512.

VAN DER NIET ADVOCATEN

Van der Niet advocaten is al ruim 20 jaar gevestigd te Leiderdorp en zoekt wegens een wijziging in de praktijk een kantoorgenoot die zelfstandig kan werken.

Het kantoor heeft een zeer goede reputatie opgebouwd. Kwaliteit, innovativiteit en betrokkenheid staan dan ook voorop. Van der Niet advocaten is gespecialiseerd in personen- en familie-recht, jeugdrecht, strafrecht, bestuursrecht en arbeidsrecht.

Neem contact op met Mr. M. van Olfen:
T: 071-589 47 42
E: vander.niet.advocaten@hetnet.nl

ADVOCAAT CENTRAAL

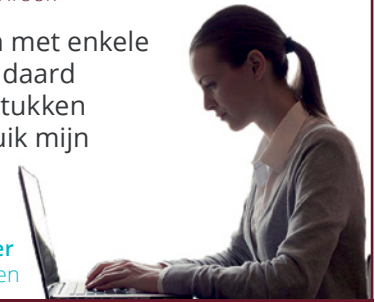
SOFTWARE VOOR DE ADVOCATUUR

“ Het systeem kan met enkele klikken allerlei standaard brieven en processtukken genereren, ik gebruik mijn dicteerapparaat niet meer ”

mr. Arthur Scholtmeijer
Verdonk Advocaten

Tel. (035) 543 55 66

www.advocaatcentraal.nl

Civiele cassatie, procesbegeleiding of prejudiciële vraag bij de Hoge Raad?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor een track record over de afgelopen 15 jaar. Vaste prijsafspraken mogelijk. Ook op basis van een toevoeging.

Info: mr H.J.W. Alt
PB 82228, 2508 EE Den Haag | T: 070 - 358 94 79 | F: 070 358 51 97 | E: alt@altkamboer.com

Het Noorderhuis Advocaten is op zoek naar 2 collega's die op basis van kostendeling het kantoor komen versterken.

Onze voorkeur gaat uit naar civielrechtelijk georiënteerde advocaten in bezit van een stageverklaring en minimaal met enige jaren ervaring.

Het kantoor bestaat vanaf 1 februari 2017 uit drie advocaten, alle drie met een vreemdelingrechtelijke specialisatie.

U kunt uw sollicitatiebrief - voorzien van een CV - richten aan: **A.M.I. Eleveld en I.M. Zuidhoek, Zuiderpark 12 9724 AG Groningen** of mail: eleveld@hetnoorderhuis.nl of zuidhoek@hetnoorderhuis.nl.

Telefonische inlichtingen kunt u inwinnen via telefoon-nummer **050 - 317 317 0**.

Bevestig aantrekkingskracht en voorkeur

Wilt u ook adverteren (online/print/social)? Svp, bel of mail met Capital Media Services

Telefoon: 024 - 360 77 10
óf: mail@capitalmediaservices.nl

Je haalt meer uit jezelf bij ARAG

Gezocht: jurist bouwrecht

Voor het team Bouw, Bestuur & Huur in Leusden zijn wij op zoek naar een ervaren jurist bouwrecht. Je wordt verantwoordelijk voor zaken met een zwaarder belang. Je adviseert, correspondeert, procedeert en bepaalt in overleg met jouw cliënten de noodzakelijke stappen om een zaak succesvol af te ronden. Dit betekent onder andere het voeren van kantongerechtprocedures, het voeren van procedures voor de Raad van Arbitrage voor de Bouw en bij geschillencommissies.

Hebben we jouw interesse gewekt? kijk dan eens op [ARAG.nl/werkenbij](https://www.arag.nl/werkenbij)

OPLEIDING

CONTRACT BEROEPSOPLEIDING ADVOCATEN VERLENGD

De NOvA heeft het contract met CPO/Dialogue als uitvoerder van de beroepsopleiding advocaten met drie jaar verlengd. De verlengde overeenkomst gaat in op 1 maart 2017. Vanaf dat moment wordt een aantal kleine wijzigingen doorgevoerd in het curriculum. Na twee jaar is er een mogelijkheid om het contract aan te passen.

Vanaf maart volgend jaar stapt de beroepsopleiding over naar een systeem waarin toetsen worden beoordeeld met een voldoende of onvoldoende in plaats van op basis van cijfers. Uit onder meer een tussentijdse evaluatie in 2015 is gebleken dat deze wijze van waardering passender is. Deze verandering geldt voor iedere advocaat-stagiaire. Wel behouden de vóór 1 maart 2017 behaalde cijfers hun geldigheid.

Verder wordt het vak Schriftelijke Vaardigheden van acht dagdelen onderwijs teruggebracht naar vier. Deze wijziging geldt uitsluitend voor stagiaires die vanaf maart 2017 starten. Daarnaast worden stagiaires voor het schriftelijke vaardighedenonderwijs in homogene groepen ingedeeld en wordt er flexibel ingeroosterd. Tot slot kunnen ervaren juristen samen in een Vaardigheden- en Ethiekgroep worden geplaatst, wanneer er voldoende animo voor is.

TOTSTANDKOMING
VERLENGING

Het besluit tot verlenging is weloverwogen tot stand gekomen. Na een extra tussentijdse evaluatie is een vaardighedenconferentie georganiseerd, zijn er twee informele vergaderingen met het college van afgevaardigden geweest en heeft overleg plaatsgehad met grote kantoren. De algemene raad (AR) heeft daarbij de waaier van uiteenlopende wensen van de balie geïnventariseerd. De AR staat voor een kwalitatief goede opleiding die nieuwe generaties advocaten voorbereidt op een prachtig beroep. Met deze verlenging wordt daar invulling aan gegeven. Daarbij realiseert de AR zich dat niet aan alle wensen is voldaan.

PRIJS

De prijs voor de driejarige beroepsopleiding zal 13.940 euro bedragen. Deze prijs bestaat uit een gemeen-

schappelijk gedeelte van 9.215 euro, de leerlijn (major en grote keuzevakken) van 2.800 euro en overige cognitieve vakken à 1.925 euro. Inhoudelijke en daaraan mogelijk verbonden financiële aanpassingen van het contract kunnen na twee jaar in overleg worden aangebracht.

BENOEMINGEN

Mw. mr. M.H. de Boer
Dhr. mr. M.A.J.G. Janssen
Dhr. mr. C.S.G. Janssens
Mw. mr. A.I. Keur
Dhr. mr. M.R. van Zanten
Leden adviescommissie
burgerlijk procesrecht
Per: 8 november 2016

Dhr. mr. J. Bisschop
Lid examencommissie beroepsopleiding advocaten
Per: 8 november 2016

Dhr. mr. J.J.E. Bremer
Dhr. mr. M.G.R. van Gardingen
Dhr. mr. R.S. Le Poole
Leden adviescommissie intellectuele eigendom
Per: 1 januari 2017

Mw. mr. M.A. de Blécourt
Lid adviescommissie arbeidsrecht
Per: 1 januari 2017

Dhr. mr. J.W. Alt
(per 8 november 2016)
Dhr. mr. K.J. Hillebrandt
(per 1 februari 2017)
Leden advocatenredactie
Advocatenblad

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Nederlandse orde van advocaten

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. De NOvA verzorgt de rubrieken Van de NOvA, Geschillencommissie, Tucht recht, Transfers en de column Ten slotte van de landelijk deken.

Samenstelling algemene raad

Nederlandse orde van advocaten

- Bart van Tongeren (algemeen deken)
- Bert Fibbe (waarnemend deken)
- Bernard de Leest
- Ruben Alderse Baas
- Leonard Böhmer
- Aai Schaberg

Bureau van de NOvA

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Bezoekadres

Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070 - 335 35 35
Fax 070 - 335 35 31
E-mail info@advocatenorde.nl
Kvk-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Helpdesk

helpdesk@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse orde van advocaten

Facebook

Nederlandse orde van advocaten

Instagram

@Advocatenorde

Periscope

@Advocatenorde

VOORLICHTING

LANDELIJK VERVOLG VOOR 'ADVOCAAT VOOR DE KLAS'

De pilot 'Advocaat voor de klas' was zo'n succes dat de NOvA heeft besloten het project uit te breiden naar meer dan dertig basisscholen in heel Nederland. De voorbereidingen hiervoor zijn in volle gang.

'Advocaat voor de klas' laat kinderen in groep 8 van de basisschool kennismaken met het recht. Van rechtsstaat tot grondrechten: het komt allemaal voorbij in een mix van discussie, zelfwerkzaamheid en humoristische verhalen. Dit gebeurt aan de hand van de lesmethode van de JuniorJurist Academie, die de NOvA kosteloos aan een aantal basisscholen aanbiedt. De methode bestaat uit een interactieve workshop, speciaal lesmateriaal en als hoogtepunt een oefenrechtbank. Voor de oefenrechtbank bereiden de kinderen zelf rechtszaken voor, om vervolgens onder begeleiding van de 'advocaat voor de klas' een pleidooi te houden of op te treden als rechter.

SCHOLEN EN ADVOCATEN ENTHOUSIAST

In de pilotperiode eerder dit jaar hebben tientallen kinderen van vier basisscholen en een buurthuis kennisgemaakt met 'Advocaat voor de klas'. Zowel de deelnemende advocaten als de leerkrachten zijn bijzonder enthousiast over het project. 'Een enorme aanrader,' vindt Karin Blok van de Professor Casimirscholen

in Voorburg. 'De kinderen worden op een interactieve manier wijzer gemaakt over het recht in Nederland. Ze worden uitgedaagd om een mening te formuleren, te verdedigen en te debatteren. De kerndoelen rond burgerschapseducatie worden met de lessen zeer zeker behaald!' Ook deelnemende advocaten vinden het project voor herhaling vatbaar. Advocaat Stefan van der Horst, die twee gastlessen gaf op de Tilburgse basisschool Jan Ligthart Driecant: 'Een zeer nuttig project. Het gaf me veel voldoening om hier als advocaat aan mee te kunnen werken.'

LANDELIJK VERVOLG

Momenteel is de NOvA samen met de JuniorJurist Academie bezig om 'Advocaat voor de klas' door het hele land te organiseren. Basisscholen kunnen zich daarvoor aanmelden bij de NOvA. Tijdens de pilotfase hebben zich meer dan driehonderd advocaten als vrijwilliger opgegeven. Afhankelijk van de locaties van de deelnemende scholen zal de NOvA een deel van hen binnenkort benaderen om hun toezegging om te zetten in daden.

TURKIJE

GERBRANDY-DEBAT

Ruim 200 bezoekers luisterden tijdens het Gerbrandydebat op 16 november naar een indrukwekkend pleidooi van de president van de Turkse Balties, Metin Feyzioğlu. De Turkse deken constateerde dat de rechtsstaat in het Turkije van

na de mislukte coup is opgeheven. Aansluitend gingen advocaten, Tweede Kamerleden en wetenschappers onder leiding van Ferry Mingelen met elkaar in debat over hoe de Nederlandse rechtsstaat zich verhoudt tot terrorismebestrijding en de vluchtelingen crisis. Kijk voor de integrale uitzending van het debat, interviews met sprekers en een uitgebreide fotoreportage op advocatenorde.nl/gerbrandydebat.

WETGEVINGSADVIES

PAKKET BELASTINGPLAN 2017

Adviescommissie: Belastingrecht

Datum advies: 2 november 2016

Strekking: De adviescommissie belastingrecht plaatst een aantal opmerkingen bij het Pakket Belastingplan 2017. Dit betreft de definitie van 'samenwerkende groep' in de artikelen 10a en 15ad van de Wet Vpb, het overgangsrecht voor de eenmalige verhoogde schenkingsvrijstelling, de terugwerkende kracht van de maatregelen rond de vrijgestelde beleggingsinstelling en het afgezonderd particulier vermogen, en het stroomlijnen van de invorderingsregelgeving.

MEER ADVIEZEN

- Wetsvoorstel tot wijziging van de Wet inburgering (onder andere toevoegen participatieverklaring aan het inburgeringsexamen), adviescommissie vreemdelingenrecht, 13 november 2016.
- Wet verbeteren huurbescherming voor huurders van ligplaatsen, adviescommissie huurrecht, 28 oktober 2016.

JURIDISCHE DATABANK

Alle wetgevingsadviezen vindt u in de Juridische databank op advocatenorde.nl/wetgevingsadviezen.

OPLEIDING

BA 2020: BEROEPSOPLEIDING ADVOCATEN OP DE TEKENTAFEL

Als op de tekentafel een nieuwe beroepsopleiding advocaten (BA) wordt ontwikkeld, hoe zou die er dan idealiter uitzien? Met die insteek is de NOvA het onderzoek BA 2020 gestart. Hierin kijken we vooruit naar ontwikkelingen die (startende) advocaten in de nabije toekomst raken en die ze daarom meer dan nu in hun opleiding mee moeten krijgen.

Hierbij gaat het onder meer om de grote en toenemende diversiteit in de balie, toenemende specialisatie, internationalisering en ondersteuning door ICT. Ook wordt gekeken naar de aansluiting van de universitaire opleiding op de beroepsopleiding. Met het oog op 'een leven lang leren' komt ook de relatie tussen de beroepsopleiding en de permanente opleiding aan de orde.

CONTOUREN: 2017

De afgelopen periode heeft de NOvA met een groot aantal advocaten gesproken over de BA 2020. Deze vertegenwoordigers vanuit de balie hebben een zeer gemêleerde achtergrond: werkzaam bij grote en kleine kantoren, met een brede en gespecialiseerde praktijk, commercieel en op toevoegingsbasis, met geen tot veel betrokkenheid bij de huidige

beroepsopleiding. Vanaf december worden ook andere deskundigen geraadpleegd zoals onderwijskundigen, experts uit andere (juridische) beroepsgroepen en collega's van buitenlandse orden. In de loop van 2017 levert het onderzoek de contouren op. Aan de hand daarvan zal de algemene raad van de NOvA besluiten of – en zo ja: op welke onderdelen – de huidige beroepsopleiding moet worden aangepast.

UW IDEEËN OVER DE BA?

Wilt u uw ideeën over de toekomst van de beroepsopleiding advocaten delen? Dan kunt u die digitaal bij de NOvA aandragen via BA2020@advocatenorde.nl. Benieuwd welke suggesties al zijn gedaan? Kijk dan op www.advocatenorde.nl/beroepsopleiding.

REGELGEVING

BESLUIT MACTHIGING TOEZICHT ADVOCATUUR 2016

Op 1 januari 2017 treedt het Besluit machtiging toezicht advocatuur in werking. Dit besluit vervangt het huidige Besluit mandaat, volmacht machtiging toezicht advocatuur.

Het besluit regelt de inschakeling van de afdeling Toezicht van het bureau van de NOvA bij het uitoefenen van toezicht door de dekens in het kader van de CCV en bij Wwft- en financiële onderzoeken. Hiermee worden medewerkers van de afdeling Toezicht van de NOvA gemachtigd om namens de dekens feitelijke handelingen te verrichten in het kader van toezicht. De elf afzonderlijke dekens hebben ieder een machtiging afgegeven en het betreffende machtigingsbesluit gepubliceerd op hun lokale website.

TABLEAU

ZELF UW GEGEVENS AANPASSEN VIA MIJN ORDE

Verandert er iets aan uw contactgegevens of gaat u binnenkort bij een ander kantoor aan de slag? Sinds kort kunt u uw gegevens die geregistreerd staan op het tableau zelf eenvoudig aanpassen via Mijn Orde (log in met uw advocatenpas op mijnorde.advocatenorde.nl). Ook kunt u zelf uw rechtsgebieden en lidmaatschap van specialisatieverenigingen bijwerken, zodat rechtzoekenden u nog beter kunnen vinden in de zoekmachine Vind uw advocaat (advocatenorde.nl/vind-uw-advocaat).

INTERNATIONAAL

BALIES BRAZILIË EN ISRAËL ERKEND

De algemene raad van de NOvA heeft de Ordem dos Advogados do Brasil (OAB) en de Israël Bar Association erkend als buitenlandse beroepsorganisaties. Dit betekent dat in Nederland ingeschreven advocaten kunnen samenwerken met advocaten die lid zijn van de balies van Brazilië en Israël.

Deze samenwerking berust op grond van artikel 5.3 van de Verordening op de advocatuur. Van een samenwerkingsverband is uitsluitend sprake als de Nederlandse advocaat met een advocaat van die buitenlandse beroepsorganisatie voor gezamenlijke rekening en risico de praktijk uitoefent, of de zeggenschap of eindverantwoordelijkheid over de praktijkuitoefening deelt.

MEDEDINGING

‘POLITIEK SIGNAAL VAN EEN WETSVOORSTEL IS SOMS BELANGRIJKER DAN DE INHOUD’

De NOvA telt achttien adviescommissies wetgeving, die gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen over wetsvoorstellen. Eén daarvan is de adviescommissie Mededinging. Vier vragen aan de voorzitter: Weyer VerLoren van Themaat.

Wat is kenmerkend voor uw adviescommissie?

‘Wij hebben met zijn allen een enorme ervaring op het gebied van het mededingingsrecht. Daardoor kennen wij alle procedurele valkuilen in de omgang met de toezichthouder, de Autoriteit Consument & Markt (ACM). Voor ondernemingen en natuurlijke personen die onder de Mededingingswet vallen, zijn heldere regels over wat wel en niet mag én over de bevoegdheden van de ACM van groot belang. Bij de advisering levert onze praktijkervaring hieraan een wezenlijke bijdrage.’

Welk wetgevingstraject staat u het meest bij?

‘De adviescommissie Mededinging heeft in de afgelopen jaren tweemaal geadviseerd over het wetsvoorstel ‘Verhoging van voor de ACM geldende boetemaxima’; zowel vóór behandeling in de Tweede Kamer als in de Eerste Kamer. Onze bezwaren betroffen vooral de *de facto* afschaffing van het boetemaximum voor mededingingsovertredingen van tien procent van de jaaromzet. Boetes voor kartel-overtredingen zijn in de praktijk al hoog en naar onze inschatting ook voldoende afschrikwekkend. Voorgesteld is dit maximum van tien procent, dat zelden wordt gehaald, te verhogen naar veertig procent van de jaaromzet als de overtreding vier jaar of langer heeft geduurd. Plus nog eens een verhoging van honderd procent bij recidive. Onze stellige overtuiging was dat het

wetsvoorstel nergens toe diende.

Het argument van de regering dat de tienprocentregel de ACM in de praktijk beperkte om kartelovertridders voldoende te bestraffen, bleek namelijk gebaseerd op onjuiste conclusies van een extern onderzoeksrapport. Bovendien had de verhoging van het boetemaximum tot gevolg dat Nederland uit de pas ging lopen met de Europese Commissie en vele Europese landen die wel het tienprocentmaximum hanteren. Ook zouden de boetes voor mededingingsovertredingen uit de pas lopen met boetes voor andere (economische) delicten binnen Nederland, terwijl onder anderen de Minister van Veiligheid en Justitie juist oproept tot harmonisatie van economische sancties. Het wetsvoorstel is uiteindelijk als een hamerstuk afgedaan en aangenomen in de Eerste Kamer.’

Met welk advies heeft uw commissie echt het verschil kunnen maken?

‘Dat is een gewetensvraag. Bij sommige wetsvoorstellen bestaat de indruk dat het politieke signaal belangrijker is dan de inhoud. Dat was bijvoorbeeld het geval bij het wetsvoorstel voor de boeteverhoging. Bij de beleidsregel van Economische Zaken over de vraag hoe in het mededingingsrecht met duurzaamheidsvragen moet worden omgaan, is onze reactie echter wel betrokken. In het bijzonder is een aantal van door ons genoemde voorbeelden opgenomen in de toelichting op deze beleidsregel.’

Wat staat de komende tijd bovenaan in uw agenda?

‘Op dit moment staan er geen wetgevingstrajecten op de parlementaire agenda waar wij over kunnen adviseren. Dat is overigens iets anders dan dat er geen wetgevingstrajecten op de agenda zouden moeten staan. Zo maken wij ons zorgen over het gebrek aan hoor en wederhoor bij zogeheten clementieverklaringen van klokkenluiders. Klokkenluiders hebben ook een eigen belang. Een clementieverklaring kan immers boete-immuniteit meebrengen. Dat geeft een prikkel om een inbreuk zo zwaar mogelijk aan te zetten. De waarborgen voor waarheidsvinding en een eerlijk proces zijn op dit punt voor verbetering vatbaar.’

SAMENSTELLING ADVIESCOMMISSIE MEDEDINGING

- Voorzitter: Weyer VerLoren van Themaat, Houthoff Buruma
- Annemieke van der Beek, Kennedy Van der Laan
- Cees Dekker, Nysingh
- Jolling de Pree, De Brauw Blackstone Westbroek
- Paul Kreijger, Visser Schaap & Kreijger
- Pauline Kuipers, Bird & Bird
- Robert Bosman, CMS Derks Star Busmann
- Kees Schillemans, Allen & Overy

OVERZICHT ADVIESCOMMISSIES

Kijk voor een overzicht van alle adviescommissies op advocatenorde.nl
> Advocaten > Persoonsgegevens > Adressen- en ledenlijst > Adviescommissies wetgeving.

Prikbord voor professionals

ING. TSJEARD BOONSTRA

ADVOCaat CENTRAAL

AdvocaatCentraal
info@advocaatcentraal.nl
www.advocaatcentraal.nl
Utrecht | 035 - 543 55 66

De meeste advocaten kiezen voor een compleet digitaal dossier. Alle stukken bij elkaar in één dossier: brieven, pleitnota's, dagvaarding en ook e-mail correspondentie. Daarnaast worden steeds meer systemen aan elkaar gekoppeld en is het elektronisch factureren meer regel dan uitzondering.

Wij zorgen ervoor dat AdvocaatCentraal aansluit op deze trends. Alles on-line natuurlijk.

RON BORGDORFF

Ron Borgdorff Financieel Advies
info@ronborgdorff.nl
www.ronborgdorff.nl
Hoogland | 033 - 203 50 00

Essentieel is dat het in- en uitlooprisico goed verzekerd is en dat alle werkzaamheden die u verricht ook verzekerd zijn. Ik adviseer zowel zelfstandig werkende notarissen en advocaten als middelgrote en grote kantoren op basis van mijn meer dan 25-jarige deskundigheid, persoonlijke benadering, snelheid en bereikbaarheid.

Ook het A.O.V.-advies is vakwerk, mijn werk!

MR. JAN PAUL FRANX

FG Lawyers
franx@fglawyersamsterdam.com
www.fglawyersamsterdam.com
Amsterdam | 020 - 760 31 32

Ruim 25 jaar ervaring op het gebied van corporate transacties, private equity, IPO's, emissies en arbitrage/litigation. Ruime ervaring met alternatieve markten en het begeleiden van financieringsrondes van groeiondernemingen.

MR. ANNE HAKVOORT

FG Lawyers
hakvoort@fglawyersamsterdam.com
www.fglawyersamsterdam.com
Amsterdam | 020 - 760 31 37

Ruime ervaring in kapitaalmarkttransacties, financieringen, Wft advisering en begeleiden van vergunning trajecten. Focus op FinTech en alternatieve financieringsvormen, zoals crowdfunding.

MR. ANTOINETTE OUDSHOORN

Internationaal Juridisch Instituut
info@iji.nl
www.iji.nl
Den Haag | 070 - 346 09 74

 professional partner
in foreign and
international law

Het IJI adviseert rechters, advocaten en notarissen over internationaal privaatrecht en buitenlands recht. Onze medewerkers hebben expertise op het gebied van familierecht, het vermogensrecht en internationaal procesrecht. We zijn hard aan het werk om in de toekomst onze klanten te bedienen door onze kennis digitaal beschikbaar te maken en hopen in Nederland een nieuw centre of excellence op het gebied van internationaal privaatrecht neer te zetten.

MR. ROBERT VAN DER HOOFT

KLAVER
VAN DER
HOOFT
POSCH
ADVOCATEN

Klaver van der Hooft Posch
Advocaten
vanderhooft@khpadvocaten.nl
www.khpadvocaten.nl
Hoorn | 0229 - 27 63 00

Wij zoeken ter versterking van onze faillissements- en ondernemingsrechtpraktijk in Noord-Holland een advocaat medewerker.

Ons kantoor biedt een grote mate van vrijheid voor de ontwikkeling van eigen talent en zoekt een advocaat met de ambitie om op termijn te participeren als partner in onze maatschap.

MR. M. VAN OLFFEN

 VAN DER NIET ADVOCATEN

Van der Niet Advocaten
vander.niet.advocaten@hetnet.nl
www.vandernietadvocaten.com
Leiderdorp | 071 - 589 47 42

Ons kantoor is al jaren gevestigd in Leiderdorp, in het groen hart van Nederland. Van der Niet advocaten is gespecialiseerd in personen- en familierecht, jeugdrecht, strafrecht en bestuursrecht.

Iedere zaak is uniek, dus als je zelfstandig wil werken waarbij kwaliteit, innovativiteit en betrokkenheid voorop staat, neem dan contact op met Mr. M. van Olffen.

P.S. Zie ook vacature pagina 95

FAMILIERECHT

ADVOCAAT VOOR KINDEREN BIJ (V)ECHTSCHIEDINGEN

Een betere positie voor het kind bij (v)echtscheidingen en inzetten op een multidisciplinaire aanpak door betrokken hulpverleners en advocaten. Hiervoor pleit de NOvA in een bijdrage aan de Divorce Challenge om het aantal vechtscheidingen te verminderen en het belang van het kind bij een echtscheiding centraal te stellen. In dat kader vindt de NOvA dat een kind recht heeft op een advocaat wanneer ouders gaan scheiden.

ADVOCAAT VOOR HET KIND

De NOvA vindt het van groot belang dat een kind professionele begeleiding krijgt vanaf het moment dat de ouders aangeven te gaan scheiden. In het personen- en familierecht gespecialiseerde advocaten beschikken bij uitstek over de juiste kennis en expertise om op te komen voor de belangen van het kind, overeenkomstig het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. De advocaat spreekt met het kind, luistert naar zijn of haar wensen en stelt uiteindelijk een 'kindplan' op dat aan de rechter wordt voorgelegd.

MULTIDISCIPLINAIRE AANPAK

Om het aantal vechtscheidingen terug te dringen, is volgens de NOvA ook onderzoek nodig naar de factoren die ertoe leiden dat een echtscheiding een vechtscheiding wordt. Daarnaast moet worden ingezet op een multidisciplinaire samenwerking tussen advocaten en andere hulpverleners. Om de advocatuur en andere hulpverleners nog beter toe te rusten, wil de NOvA een leergang ontwikkelen. Ook is de NOvA van plan een conferentie te organiseren om de huidige knelpunten in de praktijk te belichten

en met andere professionele hulpverleners tot een betere samenwerking te komen.

De Divorce Challenge, uitgevoerd door het ministerie van Veiligheid en Justitie, is een initiatief van Tweede Kamerlid Jeroen Recourt. Hij diende eind 2015 een motie in om het aantal vechtscheidingen te voorkomen en de nadelige gevolgen ervan voor kinderen te verminderen.

MEER INFORMATIE

De inzending van de NOvA voor de Divorce Challenge staat op divorcechallenge.nl/inzendingen.

VERHOORBIJSTAND

EERSTE KAMER STEM T IN MET WETSVOORSTELLEN VERHOORBIJSTAND

De Eerste Kamer heeft op 15 november jl. ingestemd met de wetsvoorstellen verhoorbijstand. Deze beogen de implementatie te regelen van de Europese richtlijn Access to a Lawyer. Enkele senatoren wezen uitdrukkelijk op de beperkingen in de voorgestelde uitwerking, met name wat betreft de rol van de advocaat tijdens het verhoor en de gebrekkige financiering.

Deze twee punten van zorg zijn door de NOvA en de specialisatieverenigingen NVSA en NVJSA steeds benadrukt. Instemming van de Eerste Kamer met de voorstellen betekent overigens niet dat de discussie hierover is beslecht.

ROL ADVOCAAT

Zo is het Besluit inrichting en orde politieverhoor, dat de rol van de advocaat tijdens het verhoor regelt, nog onderwerp van advisering door

de Raad van State. Dit besluit en andere, lagere regelgeving is niet op 27 november (de datum waarop de richtlijn rechtstreekse werking heeft) gereed; daarvoor is meer tijd nodig. De daadwerkelijke inwerkingtreding van de wetsvoorstellen zal tot die tijd worden aangehouden.

VERGOEDINGSSYSTEMATIEK

Ook over de vergoedingssystematiek is het laatste woord nog niet gezegd.

Ook hier volgt nog een AMvB, inclusief consulatie en voorhangprocedure bij de Tweede Kamer. De NOvA is van mening dat er alsnog een voorziening moet worden getroffen. Dit moet voorkomen dat, zoals ook in het debat in de Eerste Kamer naar voren kwam, de doelstellingen van de richtlijn al direct worden ondermijnd. Samen met de specialisatieverenigingen zal de NOvA zich hiervoor ook de komende tijd blijven inspannen.

PRIVACY

RECHTERLIJKE TOETS BESCHERMT ADVOCATEN TEGEN TAPPEN

In het nieuwe wetsvoorstel voor de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, dat het kabinet op 28 oktober heeft ingediend bij de Tweede Kamer, is tegemoetgekomen aan de door de NOvA ingebrachte bezwaren. Voor het inzetten van bijzondere bevoegdheden tegen advocaten wordt een voorafgaande rechterlijke toets vereist.

DIRECT TAPPEN

Als inlichtingen- of veiligheidsdiensten bijzondere bevoegdheden (zoals direct tappen) willen inzetten gericht op advocaten is een voorafgaande toetsing door de Rechtbank Den Haag verplicht. Dit zorgt ervoor dat advocaten extra zijn beschermd tegen onder andere het afluisteren van vertrouwelijke communicatie met hun cliënten. De NOvA, die zich al geruime tijd sterk maakt voor een voorafgaande rechterlijke toets, is verheugd dat deze drempel nu in de wet verankerd is.

INDIRECT TAPPEN

Als het gaat om het inzetten van bijzondere bevoegdheden gericht

op cliënten van advocaten (indirect tappen) is in het wetsvoorstel niet gekozen voor het door de NOvA voorgestelde systeem van nummerherkenning, zoals dat nu ook geldt bij de Nationale Politie. In het wetsvoorstel is ervoor gekozen om de gegevens die betrekking hebben op de vertrouwelijke communicatie tussen een advocaat en zijn cliënt terstond te vernietigen. Mocht de verwerking van de gegevens noodzakelijk zijn voor het onderzoek, dan kunnen deze alleen worden gebruikt als de Rechtbank Den Haag daarvoor toestemming heeft verleend. Een bezwaar van deze constructie is dat

de inlichtingendiensten vooraf inzage hebben in vertrouwelijke communicatie.

SPECIEFIEKE REGELING

De voorafgaande toetsing door de rechter is een specifieke regeling voor advocaten en journalisten. Zij vallen daardoor niet onder de in het wetsvoorstel ingestelde Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden. Deze commissie verricht een rechtmatigheidstoets op de door de minister gegeven toestemming tot het inzetten van bijzondere bevoegdheden door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

VACATURES

De Nederlandse orde van advocaten telt achttien adviescommissies die de algemene raad adviseren over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd.

De NOvA zoekt advocaten als **lid van de adviescommissie insolventierecht** en **lid van de adviescommissie bestuursrecht, gespecialiseerd in het sociaal zekerheidsrecht**

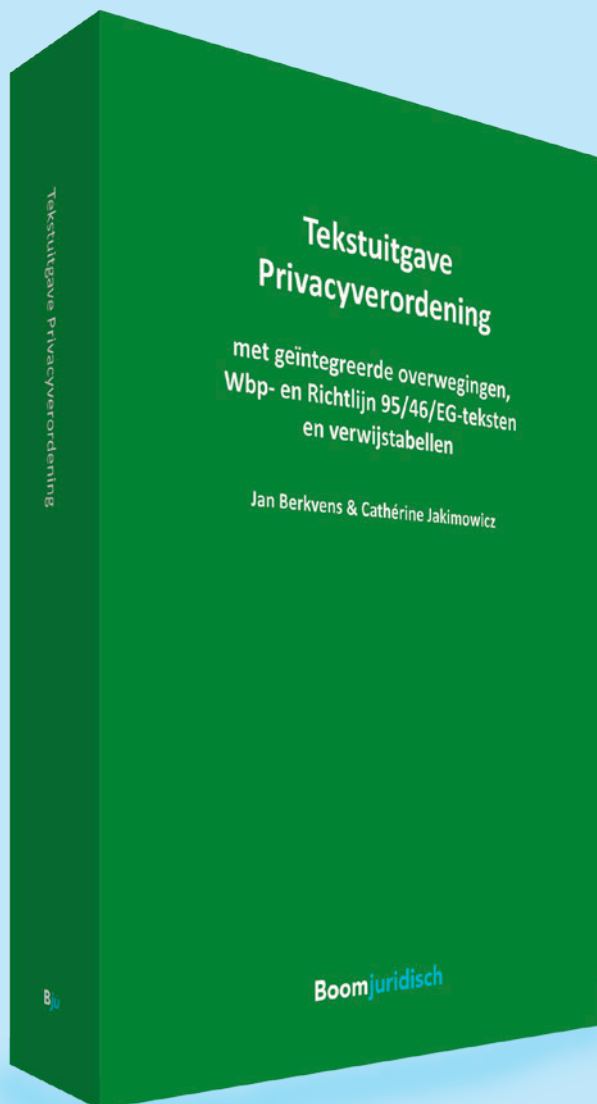
Vindt u het u leuk om naast uw werkzaamheden als advocaat een bijdrage te leveren aan

versterking van wetgevingskwaliteit én beleidsmatige en politieke ontwikkelingen op het gebied van insolventierecht en bestuursrecht, dan wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken. Gemiddeld wordt twee tot drie keer per jaar vergaderd. Verder vindt contact zo veel mogelijk via e-mail plaats. Er staat geen vergoeding tegenover behalve vergoeding van de reiskosten. Eén keer per jaar wordt de vergadering afgesloten met een informeel diner. De werkwijze van de commissies wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt zo veel mogelijk plaats door het

landelijk bureau van de NOvA. Voor meer informatie over de adviescommissie insolventierecht kunt u contact opnemen met Rob Post via r.post@advocatenorde.nl of 070-335 35 97. Voor meer informatie over de adviescommissie bestuursrecht kunt u contact opnemen met Marieke Amersfoort via m.amersfoort@advocatenorde.nl of 070-335 35 68. Uw interesse kunt u uiterlijk 31 december 2016 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl, onder vermelding van 'sollicitatie adviescommissie' en de betreffende adviescommissie.

→ www.boomjuridisch.nl/tekstuitgaven

ALLE RELEVANTE WETTEKSTEN VOOR DE EERSTE VOORBEREIDING OP DE KOMST VAN DE NIEUWE PRIVACYREGELGEVING

- ✓ de geïntegreerde tekst van de AVG
- ✓ de gespiegelde Nederlandse en Engelse tekst van de Verordening (EU) 2016/679 (AVG)
- ✓ de gespiegelde Nederlandse en Engelse tekst van de Richtlijn 95/46/EG
- ✓ de tekst van de Wbp
- ✓ een overzicht van de adviezen van de Article 29 Working Party
- ✓ een overzicht van de beleidsregels van de Autoriteit Persoonsgegevens
- ✓ een uitgebreide AVG-verwijstabel
- ✓ een Wbp/AVG-verwijstabel

49 EURO

Boomjuridisch

Oog voor vernieuwing

ONDERTUSSEN OP HET BINNENHOF

DOOR / JAAP-JELLE VOLLAARD

Voor advocaten relevante Haagse voornemens en wetten.

BELANGRIJKE DEBATTEN

De Staten-Generaal hebben kerstreces van vrijdag 23 december 2016 tot en met maandag 16 januari 2017. Voor die tijd vinden onder andere de volgende activiteiten plaats.

Op 19 december spreekt de Eerste kamer over de **Novelle Wet bewijsvermoeden gaswinning Groningen**. Het voorstel regelt een wettelijk bewijsvermoeden voor fysieke schade als gevolg van de bodemdaling door gaswinning uit het Groningenveld. De regering wil hiermee de positie van de benadeelde in discussies over het causaal verband tussen de schade en de mijnbouwactiviteiten versterken. De Eerste Kamer stemt 20 december over het **Pakket Belastingplan 2017**. Het pakket bestaat onder andere uit de volgende wetsvoorstellen: Belastingplan 2017, Overige fiscale maatregelen 2017, Fiscale vereenvoudigingswet 2017, en Wet uitfasering

pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen.

De vaste commissie Buitenlandse Zaken van de Tweede Kamer krijgt op 20 december een **besloten technische briefing over de Brexit**. Hierin gaan ambtenaren in op de stand van zaken aanzien van de Brexit, de positie van Nederland en de verwachte gevolgen voor Nederlandse burgers, bedrijven en organisaties.

Wat verder in de toekomst, maar zeker niet onbelangrijk: op 19 januari 2017 spreekt de Tweede Kamer in een algemeen overleg over **mensenrechten en de Europese rechtsstaat**.

WETSVOORSTELLEN

De Eerste Kamer houdt op 13 december het voorbereidend onderzoek voor het wetsvoorstel **Wet gegevensverwerking en meldplicht cybersecurity**. Het wetsvoorstel **wijziging Wet op**

de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is door de regering eind oktober naar de Tweede Kamer gestuurd. In dit wetsvoorstel krijgen de inlichtingendiensten meer bevoegdheden om het terrorisme te bestrijden. De Tweede Kamer zal hierover op 15 december een voor het publiek toegankelijk rondetafelgesprek houden. Op 22 december levert de Tweede Kamer de schriftelijke inbreng voor dit wetsvoorstel.

De consultatie voor het wetsvoorstel **Wet versterking strafrechtelijke aanpak terrorisme** loopt af op 16 december. Een aantal van de in het wetsvoorstel genoemde maatregelen zijn de strafbaarstelling van het zonder toestemming verblijven in een door een terroristische organisatie gecontroleerd gebied en het verlengen van de mogelijkheid om verdachten van terroristische misdrijven in voorlopige hechtenis te nemen.

advertentie

Het vonnis stelt mij in het gelijk, maar wie helpt mij de schade te bepalen?

Goeie vraag.®

Meer weten over het antwoord op deze goeie vraag? Bel met onze forensische experts Mark Hoekstra op 088 676 94 33 of Peter Schimmel op 088 676 94 17.

(c) 2016 Grant Thornton Forensic & Investigation Services B.V. Alle rechten voorbehouden.

Grant Thornton

An instinct for growth

Eindejaarscursus 2016

Haal op de valreep nog 6 PO punten!

DONDERDAG 29 DECEMBER 2016 | BREUKELEN

Heeft u nog niet al uw PO-punten voor dit jaar? Haal op de valreep nog 6 punten bij ons!

Op 29 december 2016 luiden wij 2016 uit met de Eindejaarscursus. Wij blikken onder andere terug op recente ontwikkelingen zoals de verplichte rechtsbijstand bij strafrechtelijke verhoren, maar ook naar de toekomst zoals KEI en de do's & dont's van het erfrecht.

Deze dag bieden wij vier modules, waarvan u er twee kunt volgen:

- Module 1: Erfrecht anno 2017
- Module 2: Digitalisering / KEI (procesrecht)
- Module 3: Strafrecht - raadsman bij verhoor
- Module 4: Arbeidsrecht - stakingsrecht

Het is ook mogelijk om slechts één module te volgen. U behaalt dan in totaal 3 PO.

Inschrijven en programma www.sdujuridischeopleidingen.nl

Sdu

oprecht
de beste
keuze

TRANSFERS

WIE, WAT, WAAR?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

Aarssen, mw. mr. L.M. van: VDB Advocaten Notarissen te Rosmalen
Acar, mw. mr. V.T.: Straatman Koster Advocaten te Rotterdam
Aslan, mr. Ü.G.: Ingen Housz B.V. te Utrecht
Balkenende, mr. W.J.C.: Sense Advocaten te Eindhoven
Bartels, mr. J.F.H.M.: Labré advocaten te Amsterdam
Baumann, mw. mr. K.M.J.: CMS Derks Star Busmann N.V. te Amsterdam
Beek, mw. mr. M. van

Haagstate Advocaten N.V. te 's-Gravenhage
Blankestijn, mr. E.G.: Centrum Advocaten te Almelo
Boekel, mr. P-H.: Dillinger Law B.V. te Amsterdam
Boersma, mw. mr. E.: Bosch en Berg Letsel-schadespecialisten te Almelo
Bommel, mw. mr. M. van: Kwartier Advocaten te Amsterdam
Booij, mw. mr. K.A.: Rutgers Posch Visée Endedijk te Amsterdam
Brand, mw. mr. M.E.J. van den: BOLT Advocaten te Utrecht
Bree, mw. mr. F.A.M.

G. van: Jaegers & Soons Advocaten-Belastingkundigen te Amsterdam
Delhaye, mr. B.: Beek Advocaten te Leeuwarden
Dessing, mw. mr. P.C.M.: Klépierre Management Nederland B.V. te Utrecht
Dijk, mr. R.A. van: Hupkes c.s. advocaten te Amsterdam
Dol, mr. M.P.: Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Amsterdam
Drenth, mw. mr. M.: AMI Advocaten te Dordrecht
Dullaart, mr. C.:

Simmons & Simmons LLP te Amsterdam
Fotowatkasb, mw. mr. E.: Holla Advocaten te 's-Hertogenbosch
Geerlof, mr. T.: Windt Le Grand Leeuwenburgh te Rotterdam
Geest, mw. mr. L. van: Van der Steenhoven advocaten N.V. te Amsterdam
Geurts, mw. mr. W.E.R.: Weening Strafrechtadvocaten te Maastricht
Goethem, mw. mr. Ch.P.A.T. van: Lawyers Alliance te Amsterdam
Grootenboer, mr. M.P.K.: SRK Rechtsbijstand te

M.S.: Van der Feltz advocaten te 's-Gravenhage
Janischka, mr. R.J.M.C.I.: Acta Advocaten te Nijmegen
Janse, mw. mr. C.: Wijn & Stael Advocaten N.V. te Utrecht
Jongh, mr. D.J. de: Dommerholt Advocaten N.V. te Zwolle
Jonker, mw. mr. G.A.M.: Stibbe N.V. te Amsterdam
Kalisvaart, mr. J.S.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam
Kessels, mr. P.: Croon Davidovich te Amsterdam
Ketelaars, mw. mr. R.:

WERKEN AAN BEIDE ZIJDEN VAN DE GRENS

Anneke Hoogveld (48), 23 jaar Nederlands advocaat en Duits *Rechtsanwältin*, is voor zichzelf begonnen na mede-eigenaar te zijn geweest van Kalsbeek Hoogveld Advocaten in Maastricht. 'Ik wil mijn eigen koers varen met een Nederlands-Duits advocatenkantoor met de focus op (grensoverschrijdend) arbeidsrecht en handelsrecht. Ik sta ondernemers bij die zich over de grens bewegen. Als de oplossing van een langlopende zaak of complexe onderhandelingen in een stroomversnelling komt en ik het verschil heb kunnen maken, is een werkdag voor mij geslaagd.'

der: Gaming Legal Advocaten te Halfweg
Beerdson, mr. E.J.G.: Kwartier Advocaten te Amsterdam
Berg, mw. mr. J.A. van den: Kwartier Advocaten te Amsterdam
Bethe, mw. mr. J.N.: Croon Davidovich te Amsterdam
Beun, mw. mr. N.C.: JPR Advocaten te Deventer
Bevers, mw. mr. E.M.:

van: Valegis Advocaten te 's-Gravenhage
Bressers, mr. L.J.: Heron Legal B.V. te Eindhoven
Brouwer, mr. D.V.A.: Solitt Advocaten te 's-Gravenhage
Campmans, mr. S.M.: bureau Brandeis te Amsterdam
Collart, mr. M.F.A.M.: De Rooij Van Wijk Advocaten te Helmond
Costa Baiôa-Braeken, mw. mr. F.: Stichting Ymere te Amsterdam
Dam, mw. mr.

Labré advocaten te Amsterdam
Duurtsema, mr. M.: Grootjans Advocaten te Doetinchem
Eijk, mr. J.H.A. van: Advocatenpraktijk Ruis & Veldhuis te Meppel
El Aoumari, mr. I.: Labor & Law te Amsterdam
Elzinga, mw. mr. W.P.: Verheyden advocatuur B.V. te Woudenberg
Emmelkamp, mr. D.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam
Essen, mr. G.A. van:

Zoetermeer
Hagelstein, mr. C.T.: NautaDutilh N.V. te Londen
Heeswijk, mr. H.M.W. van: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam
Heijna, mw. mr. R.C.: Kennedy Van der Laan te Amsterdam
Hoefman, mw. mr. K.C.C.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam
Hoogendoorn, mr. M.J.: Moszkowicz Advocaten Utrecht te Utrecht
Houweling, mr.

Van Gelder Advocaten te Berkel-Enschot
Klaver, mw. mr. A.: Bosselaar & Strengers Advocaten te Utrecht
Koelman, mr. R.: Hof-Recht advocaten te 's-Gravenhage
Koumans, mw. mr. S.G.E.: Daamen, advocaten te Maastricht
Kralingen-Haanstra, mw. mr. M.M. van: Voor de Zaak te Venlo
Kruizinga, mr. G.J.M.: Cleerdin & Hamer te Amsterdam

Kuper , mw. mr. R.W.: Rotshuizen Geense Advocaten te Leeuwarden	Amsterdam Meyer Swantée , mr. E.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam	E.S.: Wolthers Jagersma Advocaten te Zuidwolde dr	Fier Advocaten te Amsterdam	Vries , mr. W.R. de: KienhuisHoving advocaten en notarissen te Enschede
Leemans , mr. T.C.: Provincie Noord- Holland te Haarlem	Milar , mr. B.P.R.: AD Advocaten te Amsterdam	Riemslog , mw. mr. A.J.E.: Stad Advocaten te Emmen	Thijssen , mr. I.R.J.: Belastingdienst/ Kantoor Rotterdam te Rotterdam	Vroege , mr. H.C.: Beks & Beks Advocaten te Hilversum
Leij , mw. mr. L. van der: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam	Neijtzell de Wilde , mw. mr. P.A.M.: Brantjes Advocaten te Amsterdam	Rijzewijk , mr. L.: Davids Advocaten B.V. te Amsterdam	Thijssen , mw. mr. S.C.A.: Van Benthem & Keulen N.V. te Utrecht	Wegter , mw. mr. V.S.A.W.: De Haan Advocaten & Notarissen te Groningen
Loeffen-Gruitrooij , mw. mr. M.A.M.: Stichting		Rosier , mw. mr. S.M.: Stamoulis Advocaten te Rotterdam	Tillemans , mw. mr. B.P.J.: LL Advocaatuur B.V. te Amsterdam	Weijden , mw. mr.

VAN DRIE MINUTEN FIETSEN NAAR ZEVENTIG METER WANDELEN

Marco Meijer (57) is als partner arbeidsrecht toegetreden tot Van Till advocaten. 'Binnen Van Till wordt op hoog niveau gewerkt, maar in een relaxte sfeer. Het algemene besef is dat hard werken soms onvermijdelijk is, maar regelmatig hard lachen onmisbaar. Ook mijn reistijd is in vergelijking met mijn vorige kantoor, Fort Advocaten, substantieel verbeterd. Moest ik voorheen zeker drie minuten fietsen, tegenwoordig is een wandeling van zeventig meter voldoende. Ik begeef mij bovendien meer op het snijvlak van het ondernemingsrecht waarin Van Till ook sterk is. Verder kan ik mij meer bekwamen in pensioenrecht, waarover binnen de organisatie veel expertise beschikbaar is.'

Rechtsbijstand Mobiliteitsbranche te Nijmegen	Nielen , mw. mr. A. van: Pellicaan Advocaten N.V. te Capelle aan den IJssel	Rouwen , mr. R.B.: Valegis Advocaten te Amsterdam	Trebus , mw. mr. J.J.M.: NautaDutilh N.V. te Rotterdam	A.G.C.B. van der: Cooper-Legal B.V. te Amsterdam-Zuidoost
Loo , mr. P.M.M. van der: De Pont Reijrink Advocaten te Tilburg	Nix , mr. L.: Spuistraat 10 Advocaten te Amsterdam	Sanden , mw. mr. M.A.M.L. van de: Houthoff Buruma te Rotterdam	Veen , mr. H.J.: Coben advocaten mediators te Winschoten	Yamali , mw. mr. M.: Advocatenkantoor Oud-Zuid te Amsterdam
Lubach , mr. R.D.: Nysingh advocaten- notarissen N.V. te Arnhem	Offergelt , mw. mr. N.A.M.: Stibbe N.V. te Amsterdam	Schaik , mw. mr. S.C. van: bureau Brandeis te Amsterdam	Velden , mr. J.F.H.M. van der: Boskamp & Willems Advocaten te Eindhoven	Zieltjens , mr. R.P.: Gimbrère Amsterdam B.V. te Amsterdam
Manen , mw. mr. R. van: GMW Advocaten te 's-Gravenhage	Ogg , mr. P.C.: Nunhems Netherlands B.V. te Nunhem	Schee , mr. P.A. van der: De Rooij Van Wijk Advocaten te Eindhoven	Vencken , mr. H.J.K.: Houthoff Buruma te New York	NAAR NIEUW(E) KANTOOR OF ASSOCIATIE
Mank-Zwerver , mw. mr. A.C.F.: Haarsma Advocaten te Paterswolde	Ooststroom , mw. mr. J.J. van: Tuzkapan Van der Lee advocaten te Amsterdam	Schellekens , mr. W.A.M.: NautaDutilh N.V. te Londen	Veninga , mr. J.: FTW Advocaten te Koog aan de Zaan	Aalten Arbeidsrecht Advocaat (mw. mr. J.M.G. Aalten te 's-Gravenhage)
Marijs , mw. mr. M.L.: Van den Elst, Pots & Rouwé Advocaten te Leeuwarden	Ouden , mw. mr. L. den: Mieke Krol Advocaat te Rotterdam	Schellinghouthout , mw. mr. K.L.: Borsboom & Hamm N.V. te Rotterdam	Viertelhauzen , mw. mr. I.R.: Stibbe te New York	Advocatenkantoor Bonis (mr. R. Bonis te Dordrecht)
Marquenie , mw. mr. F.V.: De Haan Advocaten te Leeuwarden	Paumen , mw. mr. M.E.C.M.: DayOne Advocaten LLP te 's-Gravenhage	Schenk , mr. R.A.: Güçlü Vos Schenk & Kinran Advocaten te Amsterdam	Vivolo , mr. Z.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam	Advocatenkantoor Burgers (mr. M. Burgers te Bladel)
Meijer , mr. M.R.: Van Till Advocaten te Amsterdam	Pekkeriet-Bischof , mw. mr. M.G.: Vlug Huisman Maarsingh Strafpleiters te Deventer	Schipper , mr. P.M.: Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen LLP te Utrecht	Vleugel , mr. R.: LGV Advocaten te Utrecht	Advocatenkantoor Burgers (mr. M. Burgers te Bladel)
Meijer , mw. mr. S.M.M.: Haagstate Advocaten N.V. te 's-Gravenhage	Planthof , mw. mr. N.P.M.: Advocatenkantoor Zeeland te Goes	Schutte , mw. mr. E.N.L.: Houthoff Buruma te Londen	Vlieger , mw. mr. A.R.: Houtsmuller Boitelle Advocaten te Hilversum	Advocatenkantoor de Advocatenbus (mr. R.G.J. van Kerkhof te Gilze)
Meijssen , mw. mr. M.A.: Maverick Advocaten N.V. te Amsterdam	Poutsma , mw. mr. S.E.: NautaDutilh te New York	Stoop , mw. mr. A.: De Brouwer Advocaten te Rotterdam	Volkholz-Plaum , mw. mr. D.J.M.: Paardekooper Advocatuur & Mediation te Zoetermeer	Advocatenkantoor Delsing (mr. R.R.J.W. Delsing te Kerkrade)
Meines , mw. mr. C. van: La Gro Advocaten te Alphen aan den Rijn	Raterman , mw. mr. I.: Cleerdin & Hamer te Amsterdam	Strijen , mw. mr. J.A. van: NautaDutilh N.V. te Amsterdam	Voorrips , mw. mr. M.E.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam	Advocatenkantoor Harriët de Kroon (mw. mr. H. de Kroon te Hilversum)
Messink , mw. mr. M.J.: Workx advocaten te	Reitsma , mw. mr.	Supicic , mw. mr. M.S.J.:	Vos , mw. mr. W.P.A.: Güçlü Vos Schenk & Kinran Advocaten te Amsterdam	Advocatenkantoor Hindriks (mw. mr. T.F.M. Hindriks te Amersfoort)

mr. A.J. Hardonk
(mr. A.J. Hardonk te
Amsterdam)
**Advocatenkantoor
Oxido** (mw. mr. S. van
der Roest te Hilversum)
**Advocatenkantoor
Rasul** (mr. M. Rasul te
Assen)
**Advocatenkantoor Van
den Hemel** (mw. mr.
R. van den Hemel te

(mw. mr. R. Joosten te
Echt)
Cargill B.V. (mw.
mr. R.J. Veerman te
Schiphol)
Customs Knowledge
(mr. A.M. van Lent te
Heerenveen)
DayOne Advocaten LLP
(mr. V. Breedveld, mw.
mr. E.P. Groenewegen-
Caris, mr. G.C.G.

mr. P.W. de Best te
Oostrum lb)
Keyzermedia B.V. (mr.
E.P.A. Keyzer te Laren
nh)
**Koppelmans
Advocatuur &
Mediation** (mw. mr. M.
de Koppelmans-Goeij
te Bostel)
Korff Advocatuur (mw.
mr. E.M.T. Korff te

Penners Advocatuur
(mr. M.M.J.P. Penners
te Sittard)
Philips Lighting B.V.
(mr. A.B.W. Biesheuvel
te Amsterdam-
Zuidoost)
**Pije Advocatuur,
Mediation &
Governance** (mr. B.Y.
Pije te Amsterdam)
Poot Arbeidsrecht (mr.

P.C.E. van den Hoek te
Rotterdam)
**Van der Burg
advocatuur** (mw. mr. M.
van der Burg te Zwolle)
**Van der Leeuw
advocatuur** (mr. R.A.J.
van der Leeuw te
Roermond)
Van der Leij Advocatuur
(mr. K. van der Leij
te Spaarndam gem.

'NA WEEK HARD WERKEN STAAT DE BAR VRIJDAGAVOND VOL'

Ger van Essen (32) stapte over van Bird & Bird naar Simmons & Simmons.

'De grote zelfstandige internationale arbitrage- en procesrechtpraktijk bij Simmons & Simmons staat zeer goed aangeschreven. Door mijn overstap heb ik de kans me op een hoog niveau verder te ontwikkelen, zowel op juridisch vlak als op het gebied van de relevante *soft skills*. Door de focus van deze praktijk kan ik me concentreren op de meer *corporate*-achtige geschillen. Sociaal gezien bevalt het ook erg goed. Het was een warm welkom en na een week hard werken staat de bar op vrijdagavond altijd vol.'

Dordrecht)
**Advocatenkantoor Van
Dijk** (mr. W. van Dijk te
Barneveld)
**Advocatenpraktijk
Abendroth** (mr.
R.J. Abendroth te
Amsterdam)
**Allen & Overy
Gaikokuho Kyodo
Jigyo Horitsu Jimusho**
(mw. mr. F. van Baal te
Tokio)
AMI Advocaten (mw.
mr. M. Drenth en
mr. A.C. van 't Hek te
Dordrecht)
ASTRID KRAAG
(mw. mr. A. Kraag te
Wageningen)
**Ballast Nedam
Ontwikkelingsmaat-
schappij B.V.** (mw. mr.
S. Derksen-Mehadi te
Nieuwegein)
Beekman Advocatuur
(mr. P.A. Beekman te
Rotterdam)
**Boerleder Advocatuur
& Mediation** (mw. mr.
mr. P. Boerleder te
Rotterdam)
**Bogaerts & Groenen
Advocaten** (mw.
mr. L.C.F. Kroes te
Arnhem)
Bovemij NV (mr.
R.A.L. Frauenfelder te
Nijmegen)
Bright & Blue Legal

Metz en mw. mr.
M.E.C.M. Paumen te
's-Gravenhage)
Dillinger Law B.V. (mr.
P-H. Boekel, mw. mr.
L. Kroon, mw. mr.
C.S. Mastenbroek en
mr. A.S. Oegema te
Amsterdam)
ENCI Holding N.V. (mw.
mr. E. Gambarjan te
's-Hertogenbosch)
Figel Law (mw. mr. K.J.
Figel te 's-Gravenhage)
**Gemeente
Smallerland** (mw.
mr. M.H. Rozeboom te
Drachten)
Gerretsen Advocatuur
(mr. J.M. Gerretsen te
Amsterdam)
**Giebels & Tromp
advocaten** (mw. mr.
W.G. van de Kuster-Ven
te Arnhem)
**Hans Hermsen
Advocaat** (mr. J.H.
Hermsen te Zutphen)
**Hauwert advocatuur
en mediation** (mw. mr.
L.A. Hauwert te Duiven)
**Heijerman Advocatuur
B.V.** (mr. S. Heijerman
te Groningen)
Hoogveld Advocatuur
(mw. mr. A.A.M.
Hoogveld te
Maastricht)
**Inalfa Roof Systems
Group B.V.** (mw.

Rotterdam)
**Kuijpers & Nillesen
Advocaten** (mr.
G.L.A.M. van Doveren
te Kaatsheuvel)
Lawfox Advocatuur
(mr. W.F. Dammers te
Tilburg)
Legal Partner (mw.
mr. T.W.M. Jurna te
Groningen)
Memelink Advocatuur
(mr. H.S. Memelink te
Zevenbergen)
Merhottein Advocaat
(mr. D.J. Merhottein te
Oosterhout nb)
Microsoft Corporation
(mr. D.R.E. Timmer te
Redmond)
Mook Familierecht
(mw. mr. M. Mook te
Groningen)
mr. P. Smit Advocaat
(mr. P. Smit te
Spijkenisse)
**Mr. William Lie
c.s.** (mr. G.W. Lie te
Rotterdam)
**MWS Letselschade
Advocatuur** (mw. mr.
J.M. Wijnhoff-Schuiterd
te Hoge Hexel)
My Legal Minute (mw.
mr. M.J. Vidal te Breda)
**Nico Ruiter, advocaat
arbeidsrecht** (mr. N.W.
Ruiter te Amsterdam)
PANalytical BV (mr.
T.A. Mulder te Almelo)

T.H. Poot te Schiedam)
**Rechtspraktijk
Riesebos** (mw. mr. B.J.
Riesebos te Son)
Roelofs & Drubbel (mw.
mr. A.S. Bissumbhar te
Almere)
**Schaafstra Advocatuur
en Consultancy** (mr.
Th.R. Schaafstra te
Bloemendaal)
Schoffelen Advocatuur
(mr. J.K.T. Schoffelen te
Roermond)
Siemens PLC (mw.
mr. S.E.A. Davina te
Frimley, Camberly)
**Sinnema Advocatuur
en Mediation** (mw.
mr. J. Sinnema te
Groningen)
Solitt Advocaten (mr.
D.V.A. Brouwer en
mw. mr. N. Smeets te
's-Gravenhage)
Stoel Advocatuur
(mr. J.A.F. Stoel te
Amsterdam-Zuidoost)
**Swarts De Groen
Advocaten** (mr. J.P.H.C.
Swarts te Soest)
Vakvereniging HZC
(mr. G.J. Sjoer te
Nieuwegein)
**Van de Sanden &
Peters Advocaten** (mw.
mr. H.M.G. Peters te
Vianen ut)
**Van den Hoek
Advocatuur** (mw. mr.

Haarlem)
Van Haaren advocatuur
(mr. A.J.M. van Haaren
te Doetinchem)
Van Keulen Advocaat
(mw. mr. C.H. van
Keulen te Amsterdam)
**Van Loosbroek Legal
B.V.** (mw. mr. E.C.H.
van Loosbroek te
Hellevoetsluis)
Van Luipen Legal (mw.
mr. L. van Luipen te
Rotterdam)
**Van Rhijn & Van Rhijn
Advocaten** (mr. B.H.J.
van Rhijn te Maarn)
**Van Toorenburg
Advocatuur** (mw. mr.
H.L. van Toorenburg te
Veenendaal)
**Van Vliet Advocatuur
& Mediation** (mw. mr.
A.C.M. van Vliet te
Zeist)
Vesting advocaten (mw.
mr. A.J.M. Knoef en
mw. mr. J.J.W. Lamme
te Weesp)
Voor de Zaak (mr. R.M.
de Hair en mw. mr.
M.M. van Kralingen-
Haanstra te Venlo)
**Wachtell, Lipton,
Rosen & Katz** (mr. S.A.
Wissing te New York)
Walhain Advocatuur
(mr. H.L.J. Walhain te
's-Gravenhage)
WF Advocaten (mw.

ADVERTEERDERS/DEELNEMERS-INDEX

ORGANISATIE	PAGINA
AANTJES ZEVENBERG ADVOCATEN	14
ACHTERGRONDONDERZOEK	31
ALTOGA	56
ALT KAM BOER ADVOCATEN	95
ARAG RECHTSBIJSTAND	96
BOOM JURIDISCH	104
BRANCH OUT	31
CALL CARE NEDERLAND	8
CENTRALSERVICES	8, 14, 31, 95
DJOSER	COVER 3
E-WISE NEDERLAND B.V.	COVER 4
FHK-ADVOCATEN	32
GRANT THORNTON	105
HET NOORDERHUIS ADVOCATEN	95
HEMONY ADVOCATEN	31
HOGE RAAD DER NEDERLANDEN	24
INFORMATIEBUREAU NOBEL B.V.	32
INTERNATIONAAL JURIDISCH INSTITUUT	14
JAMBO	58
JMS TEXTSERVICE	8
KIENHUIS HOVING ADVOCATEN & NOTARISSEN	13
KLAVER VAN DER HOOFT POSCH ADVOCATEN	55
LAWYERS & LAWYERS	44
LEOPOLD BEHEER B.V.	32
LIESKER PROCESFINANCIERING	32
MOELIKER & PLATTEEUW ADVOCATEN B.V.	8
NIEHOFF WERNING & KOOIJ	COVER 2
PRIKBORD VOOR PROFESSIONALS	101
REDBREAST	5
RON BORGDORFF FINANCIËEL ADVIES	56
SDU	42, 50, 106
VAN DER NIET ADVOCATUUR	95
VFAS	46
VITAE VALLEY	56
VU LAW ACADEMY	52
WIJNKAMP ADVOCATUUR	14

mr. S.D. Bhagwandin, mw. mr. S. Celik, mw. mr. M. van Espen, mw. mr. P.J.M. Fens, mr. R. Heringa, mw. mr. L.A. van Kan, mw. mr. C. Piepers-Praagman, mw. mr. M.L. van Riel, mw. mr. L.M. Wagemaker en mw. mr. M. van der Weide te Hoorn nh)
WLAW advocatuur | mediation (mw. mr. S.M.G. Weitjens te Utrecht)
Wubbeling Rechtsbijstand (mw. mr. H.G. Wubbeling te Hilversum)
Zij de Advocaat (mw. mr. J. Vonderen-Jagersma te De Meern)
Zwart-Peters Familierecht (mw. mr. W.F.A. Zwart-Peters te Zevenaar)

UIT DE PRAKTIJK

Adema, mw. mr. N.A.E., Groningen (01-11-2016)
Agema, mw. mr. I.C., Amsterdam (01-10-2016)
Arends, mr. S.W.H., Amsterdam (10-11-2016)
Asma, mr. F.J.D. van, Deventer (30-09-2016)
Berg, mw. mr. N.W.E. van den, Breda (01-10-2016)
Berkom, mw. mr. A.J.M. van, 's-Gravenhage (01-10-2016)
Blaaderen, mr. J.J. van, Rotterdam (02-11-2016)
Blaeij, mw. mr. C. de, Amsterdam (01-10-2016)
Boekhoud, mr. M., Dordrecht (01-11-2016)
Boer, mr. S.E. de, Amsterdam (01-11-2016)
Bolkestein, mr. F.L., 's-Gravenhage (01-10-2016)
Booys, mr. T.Q. de, Amsterdam (01-11-2016)
Born, mr. C.P.M.B. van den, Maastricht (07-11-2016)
Bree, mw. mr. M. van, Venlo (01-10-2016)
Broerse, mw. mr. E., Hoofddorp (17-10-2016)
Brugman, mw. mr.

C.M., Amsterdam (01-10-2016)
Bruijn, mr. S.M. de, 's-Gravenhage (01-10-2016)
Bruins, mr. W.B., Zwolle (01-10-2016)
Buijtsels, mw. mr. J.M.E.B., Amsterdam (09-11-2016)
Burggraaff, mw. mr. I.S., Amsterdam (01-11-2016)
Caria, mr. L., Emmen (14-11-2016)
Claushuis, mr. F.C., Amsterdam (17-10-2016)
Coster, mw. mr. C., Zwolle (01-10-2016)
Dalebout, mw. mr. T.A.C., Velsbroek (13-10-2016)
Dengerink, mr. J.W., 's-Gravenhage (27-09-2016)
Dennissen-Wit, mw. mr. A.C.A., Nijmegen (01-10-2016)
Dijken, mw. mr. S.E. van, Amsterdam (01-10-2016)
Dolfing, mw. mr. L., Amsterdam (01-10-2016)
Eldik, mw. mr. R.W. van, 's-Hertogenbosch (14-11-2016)
Evers, mw. mr. A.Q.A., Amsterdam (01-11-2016)
Gaastra, mw. mr. A.S., Amsterdam (01-10-2016)
Geelhoed, mw. mr. A.A., Rotterdam (30-09-2016)
Groot, mr. G.R.J. de, 's-Gravenhage (07-10-2016)
Groot, mw. mr. E.A. de, Amsterdam (01-11-2016)
Haan, mr. J.H. de, Rotterdam (01-10-2016)
Haan, mr. W.G. de, Rotterdam (01-10-2016)
Hart, mw. mr. K. ter, 's-Gravenhage (07-10-2016)
Hazenbergh, mw. mr. L.D., Enschede (01-11-2016)
Heemelaar, mw. mr. B.S., Amsterdam (10-10-2016)
Heijstek, mr. F.R., Middelburg (01-10-2016)

Holst, mw. mr. A.J. van, Rotterdam (01-10-2016)
Houten, mr. L.H. van, Capelle aan den IJssel (02-11-2016)
Hubertse, mr. M.W., Frankfurt am Main (28-10-2016)
Kempen, mw. mr. L.A. van, Utrecht (03-10-2016)
Klappe, mw. mr. A.W.T., Utrecht (15-10-2016)
Kleijn, mw. mr. M.W.H., Utrecht (01-11-2016)
Kleyn, mr. M.L., 's-Gravenhage (15-10-2016)
Kluiver, mw. mr. S. de, Rotterdam (01-11-2016)
Knoppers, mw. mr. L., Rotterdam (01-10-2016)
Koning, mw. mr. A.L. de, Haarlem (01-11-2016)
Kraan, mw. mr. L.M., Zwolle (01-11-2016)
Krepel, mw. mr. C.D.H.J., Amsterdam (01-10-2016)
Kruiver-Millenaar, mw. mr. Z.P., Amsterdam (01-11-2016)
Kuile, mr. H.J.C. ter, Utrecht (01-10-2016)
Lampe, mw. mr. C.C.H., Wijchen (01-11-2016)
Laumen, mr. M.L., Amsterdam-Zuidoost (31-10-2016)
Leer, mr. S.C. van der, Haarlem (18-10-2016)
Limburg Stirum, mw. mr. J.C.S. van, Amsterdam (26-10-2016)
Lorenc, mr. M., Amsterdam (30-09-2016)
Maaren, mw. mr. E.H. van, Amsterdam (23-09-2016)
Machielse, mw. mr. A.M.C., Eindhoven (10-10-2016)
Manders, mr. A.J.M., Eindhoven (23-10-2016)
Martens, mw. mr. E.K.G.M., Boxmeer (01-10-2016)
Meij, mr. J. de, Amsterdam (10-10-2016)
Melzer, mw. mr. E., 's-Gravenhage (03-11-2016)
Molenaar, mr. C.H., Zevenaar (01-10-2016)
Moolenaar, mr. R.G.A.,

Heemskerk (26-09-2016)
Motia, mr. A., 's-Gravenhage (01-11-2016)
Moussaoui, mr. Y., Amsterdam (17-10-2016)
Muis, mw. mr. J.E., Nijmegen (01-11-2016)
Nouinou, mw. mr. N., Dubai (17-10-2016)
Oerlemans, mw. mr. W.M.E., Utrecht (30-09-2016)
Oirschot, mw. mr. S.M. van, Tiel (10-11-2016)
Oltmans, mr. B.O., Amsterdam (20-10-2016)
Pino, mw. mr. L.F., Amsterdam (01-10-2016)
Polman-Groenewoud, mw. mr. F.C.J., Arnhem (01-11-2016)
Reinaerts, mr. M.G.M., Kerkrade (09-11-2016)
Reuver, mw. mr. B., Amsterdam (01-10-2016)
Reynaers, mr. T.P.A.M., Roosendaal (01-10-2016)
Riege, mw. mr. S., Rotterdam (01-10-2016)
Roberts, mr. M.B., Amsterdam (01-10-2016)
Roessel, mw. mr. S.T.J. van, Amsterdam (14-10-2016)
Rossem, mr. F.J.M. van, Oss (10-11-2016)
Rozeboom, mw. mr. E.C., 's-Gravenhage (01-10-2016)
Ruitenbeek-Bart, mw. mr. F.M., 's-Gravenhage (01-11-2016)
Runa Fernandes Pinto, mw. mr. R.L., Amsterdam (01-10-2016)
Salm, mr. H.J.J. van der, Maastricht (01-10-2016)
Salomonson, mr. B.J., 's-Gravenhage (01-10-2016)
Sampermans, mw. mr. D.C.M., Amsterdam (01-11-2016)
Saric, mr. S., Zwolle (15-11-2016)
Schapink, mw. mr. L., Amsterdam (15-10-2016)
Scholten, mw. mr. B.M.A., Amsterdam

(10-11-2016)
Sikkema, mw. mr. S., Leeuwarden (01-10-2016)
Simons, mw. mr. N.M., Amsterdam (04-10-2016)
Skála, mr. R., Groningen (04-11-2016)
Snoek, mw. mr. E.G., Rotterdam (11-10-2016)
Steinsapir dit Sasha Stone, mw. mr. A.E.C., Amsterdam (08-11-2016)
Streiff, mr. F.V., Amsterdam (18-10-2016)
Stroy, mw. mr. C.S.L., Amstelveen (01-11-2016)
Ta, mr. K.L., Amsterdam (01-11-2016)
Talsma, mw. mr. L.C., Amsterdam (12-10-2016)
Tombe, mr. C.J. de, Utrecht (06-10-2016)
Trofymenko, mw. mr. A.O., Rotterdam (01-11-2016)
Utrillas Zechner, mr. L.A., Bovenkarspel (14-11-2016)
Vermeulen, mr. S., Amsterdam (01-10-2016)
Verschure, mr. J.A.A.M., Breda (01-10-2016)
Visser, mr. C.A. de, Amsterdam (01-11-2016)
Vries, mr. C.J. de, Zwolle (01-10-2016)
Weert, mw. mr. L.J.G.M. de, 's-Gravenhage (01-10-2016)
Wertheimer, mr. D.R., Amsterdam (01-11-2016)
Witmer, mr. N.A., Zwolle (01-11-2016)
Wolde, mw. mr. J.H.S. van der, Bussum (26-10-2016)
Worung, mr. W.S., Amsterdam (26-10-2016)
Wouters, mw. mr. P.C., Enschede (07-10-2016)
Yelpaze, mw. mr. S., Amsterdam (22-09-2016)
Zorab-Castelijns, mw. mr. D.D., Utrecht (05-10-2016)
Zwart, mw. mr. L. de, Utrecht (22-09-2016)

UITSPRAKEN

Deze uitspraken zijn geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Carel Gaaf (voorzitter), Jan de Bie Leuveling Tjeenk, Tjitske Cieremans, Han Jahae, Robert Sanders en Paul Wilmink.

BELANGEN WEDERPARTIJ BIJ FAILLISEMENTSVERZOEK

- Hof van discipline 8 januari 2016, zaak nr. 7498.
- Gedragsregels 23 lid 2 en 30.
- Advocaat dient zonder nader onderzoek faillissementsverzoek in.

Op verzoek van een deurwaarderskantoor heeft mr. X een faillissementsverzoek ingediend tegen klaagster wegens het onbetaald laten van facturen. Voorafgaand heeft mr. X alleen contact gehad met het deurwaarderskantoor. Het deurwaarderskantoor heeft mr. X meegedeeld dat aan klaagster 21 sommaties zijn verzonden die niet zijn bestreden door klaagster. Klaagster neemt contact op met mr. X en geeft aan de vordering te hebben betwist. Na ontvangst van nadere informatie laat klaagster aan mr. X weten dat, mocht hij het faillissementsverzoek willen doorzetten, klaagster een tuchtklacht tegen hem zal indienen. Het faillissementsverzoek wordt uiteindelijk ingetrokken na storting door klaagster van een bedrag op de derdenrekening van mr. X. Klaagsters klacht wordt wel doorgezet. De raad van discipline verklaart de klacht gegrond en legt mr. X een berisping op.

In hoger beroep neemt het hof tot uitgangspunt dat de advocaat weliswaar een grote mate van vrijheid toekomt om de belangen van zijn cliënt te behartigen, maar dat die vrijheid niet absoluut is. Zo mag de advocaat de belangen van de wederpartij niet onnodig schaden. De mate waarin een advocaat de belangen van de wederpartij bij zijn handelwijze dient te betrekken, is groter naarmate de belangen van de wederpartij zwaarder wegen. In de hier aan de orde zijnde situatie dient de advocaat, om onnodige schade te voorkomen, deze aanvraag zorgvuldig te onderbouwen en de behandelend rechter zo juist en zo

volledig mogelijk te informeren. Een ten onrechte uitgesproken faillissement kan immers vergaande gevolgen voor de betrokkene hebben.

In het licht van het zwaarwegende belang van de wederpartij kan een advocaat, wanneer hij namens een cliënt het faillissement van diens wederpartij aanvraagt, niet afgaan op door de cliënt verschaft informatie over de financiële gegoedheid van de wederpartij, maar dient hij zelfstandig te onderzoeken of hetgeen hij aanvoert valt hard te maken. Dit te meer omdat de rechter in faillissementsaangelegenheden slechts een summier onderzoek doet.

Mr. X heeft verklaard dat hij voorafgaand aan indiening van het faillissementsverzoek louter is afgegaan op de mededelingen van het deurwaarderskantoor, zonder dat hij over schriftelijk bewijs van de erkenning en het bestaan van de steunvordering beschikte. Daarbij komt dat hij wist dat zijn opdrachtgever slechts een tussenschakel was in de keten. Aangezien de facturen en herinneringen door de schuldeiser zelf werden verstuurd, diende mr. X erop bedacht te zijn dat klaagster, zoals klaagster ook heeft gesteld, rechtstreeks contact had gezocht met de schuldeiser. De betwisting daarvan door mr. X mist overtuigingskracht nu hij heeft verklaard geen eigen onderzoek te hebben verricht. Het hof betreft hierbij dat ook de inhoud van het faillissementsverzoek blijkt geeft van onzorgvuldigheid. De mededeling dat klaagster de vordering volledig heeft erkend, strookt niet alleen niet met de mededelingen van het deurwaarderskantoor, maar is misleidend voor de rechter. De woorden 'volledig erkennen' impliceren een actief handelen van klaagster. Mr. X kon weten dat daarvan bij klaagster geen sprake was.

Naar het oordeel van het hof heeft mr. X evident misbruik gemaakt van

het faillissementsrecht en heeft hij onevenredig druk uitgeoefend door het indienen van het faillissementsverzoek. Hoewel dit dermate ernstig is dat een berisping op zijn plaats is, houdt het hof rekening met het feit dat klager zelf ook minder zorgvuldig heeft gehandeld door de verstuurde sommaties niet schriftelijk te beantwoorden en geen contact met het deurwaarderskantoor op te nemen.

Waarschuwing.

OPTREDEN IN OPDRACHT VAN CURATOR

- Hof van discipline 8 januari 2016, zaak nr. 7569.
- Gedragsregels 12, 13 en 29.
- Advocaat liet misverstand bestaan over de hoedanigheid waarin hij optrad.

Twee kantoorgenoten van mr. X treden op als curator in een faillissement van een bv. Zij hebben mr. X belast met de inning van een geldvordering op een rechtspersoon uit hoofde van een samenwerkingsovereenkomst tussen die rechtspersoon en de gefailleerde bv. Nadat onderhandelingen met de advocaat van die rechtspersoon niet hebben geleid tot betaling van de vordering, hebben de curatoren de rechtspersoon gedagvaard. Mr. X is in deze zaak door de curatoren tot advocaat gesteld en is als zodanig opgetreden. In de dagvaarding verwijst mr. X naar de uitvoerige besprekingen die hebben plaatsgevonden en het resultaat daarvan. Ook tijdens de comparitie heeft mr. X uiteengezet dat in het overleg overeenstemming was bereikt onder verwijzing naar correspondentie. Hierop wordt een klacht tegen mr. X ingediend, inhoudend dat hij gedragsregels 12 en 13 heeft overtreden door zich in zijn inleidende dagvaarding en zijn pleitnota te beroepen op brieven en andere mededelingen tussen hem en de advocaten van de rechtspersoon,

zonder dat hij daarvoor hun toestemming had, en door te verwijzen de schikkingsonderhandelingen. De raad van discipline acht deze klacht gegrond en legt mr. X een berisping op. In hoger beroep betoogt mr. X dat hij in de contacten met klaagster en haar raadslieden, voorafgaande aan de procedure bij de rechtbank, optrad namens curatoren. Die vertegenwoordiging brengt mee, aldus mr. X, dat het advocatentucht recht niet op hem van toepassing was zodat het hem vrijstond in de procedure de rechter over die onderhandelingen te informeren. Mr. X heeft zich in dit verband beroepen op het feit dat de curatoren hem opdracht hebben gegeven om namens hen op te treden. Dit zou mr. X een andere hoedanigheid geven waardoor het hem vrij zou staan stukken zonder toestemming van de wederpartij in het geding te brengen en informatie te verschaffen over schikkingsonderhandelingen. Dat hij zijn brieven en e-mails in de periode waarin werd onderhandeld ondertekent met de toevoeging 'namens curatoren' zou duidelijk maken in welke hoedanigheid hij optreedt.

Het hof overweegt echter dat als een advocaat in opdracht van curatoren overleg voert met een advocaat, die optreedt namens een tegenpartij, hij dan onderworpen blijft aan het advocatentucht recht. De gedragsregels geven aan waaraan hij zich in dat (confraternele) verkeer te houden heeft, tenzij hij op ondubbelzinnige wijze heeft kenbaar gemaakt dat hij niet als advocaat optreedt. Uit niets is echter gebleken dat mr. X dat tijdig en ondubbelzinnig heeft gemeld. De ondertekening van correspondentie met de mededeling 'namens curatoren' is ontoereikend. Dit klemt te meer in het licht van het gebruik van zijn visitekaartje als advocaat, het briefpapier van het advocatenkantoor dat hij gebruikte en uit de door hem gebruikte aanhef 'Geachte confrère'. De advocaat van de tegenpartij mocht er van uitgaan dat de contacten met mr. X binnen de confraternele verhoudingen vielen. Het hof acht het voorts in strijd met

artikel 46 Advocatenwet dat mr. X meent in de onderhandelingen namens curatoren niet gebonden te zijn aan dat artikel maar vervolgens de vrijheid meent te hebben om daarna alsnog op te treden als advocaat en op die wijze gebruik te kunnen maken van de informatie opgedaan in de onderhandelingen. De hoedanigheid van curator geeft bijzondere verantwoordelijkheden en de gedragsregels 12 en 13 zijn niet zonder meer van toepassing op zijn taakvervulling. Dat betekent echter niet dat een curator de vrijheid heeft om nu eens zijn rol als curator te benadrukken en dan weer op te treden als advocaat in dezelfde zaak. Voor een door de curator ingeschakelde advocaat geldt dit evenzeer, tenzij de rolwisseling vooraf aan zijn wederpartij ondubbelzinnig bekend is gemaakt. Berisping.

OPTREDEN ALS CURATOR

- Hof van discipline 8 januari 2016, zaak nr. 150005.
- Gedragsregel 8.
- Advocaat informeert gefailleerde niet zorgvuldig.

Mr. X is benoemd tot curator in het op eigen verzoek uitgesproken faillissement van de vof en haar vennoten, zijnde klager en diens echtgenote. In de drie jaar die volgen, ruilt mr. X met toestemming van de rechter-commissaris de in de boedel aangetroffen personenauto in en verkoopt hij de woning van klager. In de afgelegde rekening en verantwoording zijn de bijbehorende bedragen vermeld. De rekening en verantwoording zijn door de rechter-commissaris goedgekeurd. Klager heeft pas een klein jaar later kennis gekregen van deze stukken. Klager heeft mr. X vergeefs gevraagd om een toelichting op het verschil in opbrengst van de auto en het bedrag van de boedelbijdrage ter zake van de verkoop van het huis. Naar aanleiding hiervan dient klager een klacht in tegen mr. X, die door de raad van discipline ongegrond wordt verklaard. Het hof overweegt in hoger beroep dat de klacht betrekking heeft op

het handelen van mr. X als curator in het faillissement van klager en zijn echtgenote als vennoten van hun vof. Volgens het hof heeft de raad terecht in zijn beslissing overwogen dat de klacht beoordeeld wordt aan de hand van het uitgangspunt dat het in een andere hoedanigheid optreden, bijvoorbeeld als curator, niet meebrengt dat de advocaat niet aan het tuchtrecht onderworpen is.

Het hof houdt rekening met het feit dat mr. X zowel curator was van de vof als van haar vennoten, klager en zijn echtgenote, en dat het optreden als curator in het faillissement van een bedrijf en van privépersonen een informatieplicht meebrengt. Het faillissement van privépersonen heeft grote impact op het leven van de betrokken personen. De curator behoort deze personen dan ook van het verloop van het faillissement op de hoogte te houden, met name met betrekking tot de hoogte van de schulden en opbrengsten van de boedel.

Niet weersproken is door mr. X dat hij niet is ingegaan op de verzoeken van klager opheldering te geven. Evenmin is daarvan iets terug te vinden in de rekening en verantwoording aan de rechter-commissaris. Blijkens het proces-verbaal van de zitting van de raad van discipline heeft mr. X op een vraag van de voorzitter geantwoord dat hij die verschillen niet kan verklaren. Hij heeft in hoger beroep geen memorie van antwoord ingediend en hij is – met bericht van verhindering – niet verschenen ter zitting.

Het hof oordeelt dat mr. X onduidelijkheid heeft laten bestaan over de twee genoemde bedragen en dat hij het nadelige verschil niet heeft kunnen verklaren. Mr. X heeft het vertrouwen in de advocatuur geschaad, nu hij ten opzichte van klager onzorgvuldig heeft gehandeld en zijn handelen zijn financiële integriteit betreft.

Dat de door mr. X afgelegde rekening en verantwoording door de rechter-commissaris zijn goedgekeurd doet aan het tuchtrechtelijk verwijt niet af, nu dit een andere toetsing van het handelen van mr. X betreft.

Waarschuwing.

TEN SLOTTE

MEESTERLIJK GEZIEN

DOOR / BART VAN TONGEREN

ALGEMEEN DEKEN NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Eén beeld zegt meer dan duizend woorden. Met deze boodschap opende ik vorige maand het Jonge Balie-congres 'Meesterlijk gesproken' over taal in de advocatuur. Onderzoek laat zien dat mensen tien procent onthouden van wat ze horen, twintig procent van wat ze lezen en maar liefst tachtig procent van wat ze zien en doen. Het is daarom de kunst om niet alleen 'meesterlijk te spreken' maar ook om je boodschap 'meesterlijk te laten zien'. Mensen worden tegenwoordig geconfronteerd met een informatie-*overload* en hebben minder tijd om alles te lezen. Zij hebben daardoor meer behoefte aan 'hapklare brokken' informatie. Visuele technieken zoals video, animatie en infographics kunnen hierbij helpen om grote hoeveelheden informatie te ordenen, zaken te concretiseren, grip te krijgen op complexe vraagstukken en de communicatie hierover te verbeteren. Het gebruik van beeldtaal staat in de advocatuur echter nog maar in de kinderschoenen. Een advocatenkantoor dat hierin vooroploopt, is De Brauw Blackstone Westbroek. Daar vertaalt een infographic designer ingewikkelde materie naar informatief beeldmateriaal. Terwijl de meeste advocaten meteen aan het schrijven slaan, gaat deze ontwerper aan de slag met tekenen om adviezen, presentaties en processtukken beter te laten aansluiten bij de manier waarop cliënten geïnformeerd willen worden. Natuurlijk staat zo'n infographic niet op zichzelf, maar is die altijd gekoppeld aan de onderliggende adviezen. Dat is niet alleen een creatieve aanpak, maar ook kwalitatief en commercieel interessant omdat je zo cliënten nog beter kunt bedienen.

Op visueel-technologisch gebied komt de komende tijd veel op ons af. Uit recent onderzoek blijkt dat Nederlanders langzaam maar zeker warmlopen voor dé technologische innovatie van dit moment: *virtual reality*.

Eén op de tien Nederlanders beschikt zelfs al over een VR-bril! Facebook-baas Mark Zuckerberg noemt VR 'the next great technology platform that is going to define the way we all connect in the future'. Van tekst naar foto en video naar VR: communicatie wordt steeds rijker qua ervaring. Dat zal onze manier van communiceren en samenwerken ingrijpend gaan veranderen. Zo kun je nu al virtuele rondleidingen volgen, waarmee je het gevoel hebt daadwerkelijk op locatie te zijn. Binnen de advocatuur gebruikt NautaDutilh dit voor zijn arbeidsmarktcommunicatie. Na de keuze of je mét of zonder VR-bril naar binnen wilt, kun je virtueel door de gangen van het kantoor lopen. Zo kun je allerlei kamers binnengaan waar medewerkers, van advocaat-stagiaire tot partner, op je wachten en hun werk toelichten.

Nog een stap verder is holoportatie. Met deze *augmented reality*-technologie kun je met een live 3D-hologram van een persoon communiceren. Bijna levensecht, alsof je gesprekspartner bij je in de kamer staat, ook al bevindt deze zich misschien aan de andere kant van de wereld. In de nabije toekomst wordt communiceren met hologrammen van familieleden, collega's of zakenpartners wellicht even gebruikelijk als een persoonlijk gesprek onder vier ogen...

Gaat dat u nog wat te ver? Daar kan ik inkomen, maar het gaat me om een visuele stip op de horizon. Ook bij de NOvA staan we nog maar aan het begin van een meer beeldende wijze van communicatie. Zo verzorgen we via het online videoplatform Periscope live-uitzendingen van fysieke bijeenkomsten zoals het Innovatieplatform en het Gerbrandydebat. Ook hebben we een eigen videokanaal op YouTube en staan onze foto's op Instagram. Allemaal visuele communicatiekanalen waar elk advocatenkantoor morgen mee aan de slag zou kunnen. Meesterlijk gezien toch?